

Hollósi Gábor

**A debreceni
Jog- és Államtudományi Kar története
(1914 - 1949)**

ISBN 978-963-06-3232-4

Szerzői kiadás,
Debrecen, 2007.

Ezúton köszöni meg a Szerző

az *Universitas Alapítvány*, a *KLTE Baráti Köre Egyesület*

és az *Állam- és Jogtudományi Kar*

anyagi támogatását,

Dr. Balogh Judit és *Dr. Szabó István*

egyetemi docensek lektori munkáját,

valamint *Kémeri Csaba* grafikusművésznak

a kötet borítóját.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Előszó (P. Szabó Béla)	5
2. Bevezetés: a kartörténet forrásai és néhány módszertani kérdés	7
3. Jogásképzés a debreceni Református Kollégiumban az egyetemalapításig	13
4. A Jog- és Államtudományi Kar egyes tanszékeinek története	
4.1. Római Jogi Tanszék	26
4.2. Magyar Alkotmány- és Jegtörténeti Tanszék	36
4.3. Egyházjogi Tanszék	48
4.4. Közjogi Tanszék	60
4.5. Politikai Tanszék	68
4.6. Közigazgatási- és Pénzügyi Jogi Tanszék	79
4.7. Magyar és Osztrák Magánjogi Tanszék	89
4.8. Kereskedelmi- és Váltójogi Tanszék	100
4.9. Perjogi Tanszék	110
4.10. Elméleti Közgazdaságtani és Pénzügytani Tanszék	118
4.11. Gyakorlati Közgazdaságtani és Statisztikai Tanszék	132
4.12. Jegtölceseleti és Nemzetközi Jogi Tanszék	142
4.13. Anyagi Büntetőjogi és Büntetőeljárásjogi Tanszék	156
4.14. Kisebbségjogi Intézet	177
5. A Jog- és Államtudományi Kar hallgatói társadalma	
5.1. A hallgatói társadalom számszerű jellemzői	181
5.2. Jegtallgatók segélyezése	201
5.3. Diákegyesületek	222
5.4. Fegyelmi ügyek	230
6. A Jog- és Államtudományi Karhoz kötődő tanfolyamok	
6.1. Államszámviteltani Tanfolyam	246

6.2. Szociális Tanfolyam	249
6.3. Munkástanfolyam és Esti Szeminárium	255
7. A Jog- és Államtudományi Kar „szüneteltetése”	274
8. Függelék	290
9. Abstract	298

---

1. Előszó

A debreceni egyetemi jogászképzés a negyvenhetedik tanévében jár. Az Egyetem maga kilencvenhárom éve működik. Látható, hogy éppen ez a tanév az, amikor átfordult a számlálás: mostantól kezdve mindig nagyobb lesz azon évek száma, melyekben volt jogászképzés a Debreceni Egyetem mindenkori falai között, mint mikor nem. Annak a nagy hiátusnak ellenére így lesz ez ezután, amit az 1949 és 1996 között eltelt évek jelentettek.

A tanéveket számba véve tudjuk tehát, hogy ma már több azon évek száma, mikor az egyetemi almanachokban találkozhatunk a jogászképzésre utaló adatokkal. Olyan adatokkal, melyekre jelen könyv is épül.

A Kar történetének legújabb tizenegy tanéve büszke, hagyományokkal teljes harminchatra nézhet vissza. Egy olyan, ereje teljében lévő Karra, amelynek tanárai meghatározó helyet vívtak ki maguknak a kor magyar jogtudományában, amely évi több százas hallgatói létszámaival a korabeli jogász utánpótlás jelentős részét adta a megcsonkult országnak.

Olyan tanárai voltak a háború előtti debreceni jogi fakultásnak, kiknek nevére ma is kalapot emelnek a hozzánk vissza-visszajáró volt hallgatóik – a régi anekdotává személyesült felszólításra emlékezve: „*Uraim, ha ezt a nevet hallják, hogy Papinianus, emeljék meg a kalapjukat!*” A kortársak és a mai utódok bármelyik egykori debreceni jogászprofesszor nevét behelyettesíthetik ebbe a mondatba a híres római jogtudós neve helyére.

Remélem, bízhatunk abban, hogy az újjáéledt debreceni jogtanítás méltó lesz a múlt század első felének hagyományaihoz.

Mint ahogy méltó a hagyományokhoz az a kötet is, amit most a kezében tart az olvasó. A debreceni jogi kar legújabb korszakának egyik hallgató-tanúja, Hollósi Gábor szorgalmas munkával kereste elő mindazon adatokat, melyek a Kar történetének első harminchat évéről különböző archívumokban fennmaradtak.

A mindennapok köszönnek vissza az alábbi lapokról. A professzorok és a hallgatók mindennapjai. A tizenhárom tanszék története a tanévek ismétlődésébe ágyazva, adatokkal és érdekességekkel – jól tükrözve, hogyan működött a múlt században egy „elit-képző” intézmény. Ugyan a hazai egyetemi karokat, így a sajátos összecsengésként szintén tizenhárom tanszékkal működő debreceni jogi kart is „tudásgyáraknak” titulálják ma már, de mégis szívszorító szembesülni vele, hogy akkoriban is hasonló problémákkal – sokszor a túlélésért – küzdött a Jog- és Államtudományi Kar kis közössége, mint mi, méltatlan utódaik.

Nem csupán egy történeti, a magyar történetírásban viszonylag ritka kartörténeti munkát, rég letűnt idők nyomát aprólékos munkával feltáró adattárat kell látnunk ebben a könyvben. Hanem hidat is a hajdanvolt debreceni jogászprofesszorok szellemiségéhez. Hisz régi professzoraink itt éltek és tanítottak, de itt élnek és tanítanak ma is.

Remélem, a kar történetének mind alaposabb feltárásával adózhatunk a dicső múltnak, és erre építve hozzátehetjük a magunk részét a jövőhöz is.

P. Szabó Béla,
az Állam- és Jogtudományi Kar
dékánja

---

2. Bevezetés: a kartörténet forrásai és néhány módszertani kérdés

Minthogy munkám megírásához elengedhetetlenek voltak a levéltári kutatások, mindenekelőtt azt mutatom be, hogy melyek azok a források, amik szükségesek lehetnek egy kartörténet feldolgozásához.¹

2.1. Egykorú források

2.1.1. A *jogszabályok* fontos történeti dokumentumok, ezekre példaként az „Esti Szeminárium” szervezeti szabályzatát, vagy a kar „szüneteltetését” kimondó 4.105/1949. számú kormányrendeletet és annak végrehajtási leiratát hozhatjuk.

2.1.2. Az oktatásigazgatással való kapcsolatra információkat a *Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Felsőoktatási és Tudományos Főosztályának iratanyaga* (= VETF.) tartalmaz, mely a Magyar Országos Levéltárban (= MOL) kutatható a vonatkozó időszakra.

2.1.3. A *kar* és az egyetem *tanácsülési jegyzőkönyveit* (= JJK. és EJK.) a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban (= HBML) őrzik, a belső határozatok és a tanszéketöltések előkészületeit ezekből tudjuk nyomon követni.²

2.1.4. A *dékáni és a rektori hivatal iratanyaga* (= JIKT. és RIKT.), mely ugyancsak a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban van, a jegyzőkönyvi adatok pontosítására, sőt, pótlására szolgálhat. Különösen jelentős ez 1946 szeptemberétől kezdve, amikor a karnak már semmiféle dokumentuma sincs meg.

2.1.5. Az *egyetem évkönyvei és almanachjai* (= ÉVK. és ALM.) egy-egy tanév főbb eseményeinek, beszédeinek az összefoglalásai, ugyanakkor a társadalomtörténet felvázolását nagyban segítik statisztikáik. Megtalálhatóak az Egyetemi Könyvtárban és a Kézirattárban, az utolsó öt darab (1942/43. – 1946/47.) már nem jelent meg nyomtatásban.

2.1.6. Szintén az Egyetemi Könyvtárban érhetőek el a *tanrendek*, melyek nélkülözhetetlen információkat nyújtanak a képzés tartalmát tekintve. 1945 után hiányos a sorozat, e darabokat Mészáros Ede bölcsészprofesszor hagyatékából pótoltam.

2.1.7. A *szigorlati és az államvizsgálati jegyzőkönyveket* a Rectori Hivatalban tárolják jelenleg, de mivel az évkönyvek rendszeresen összesítik az eredményeket (igaz, kevésbé részletesen), ezek újraszámolásától eltekintettem.

2.1.8. Sajnos, hiányoznak a *joghallgatói nyilvántartások*, ám részben ezeket is pótolják az évkönyvekben szereplő kimutatások.

2.1.9. *Számos professzor hagyatéka* fellelhető a Kézirattárban, így például a kereskedelmi- és váltójog tanárának a „Kausar-saga” című családtörténeti írása.

2.1.10. Az *egykori oktatók és hallgatók visszaemlékezése* külön forráscsoportot jelent, a kar történetével kapcsolatban – többek között – az egyházjog magántanárát, Boleratzky Lórándot szólaltattam meg.

2.1.11. Az „*egyéb*” kategóriába tartozna például a Werbőczy Bajtársi Egyesület iratanyaga, ezt azonban a rendőrség lefoglalta, így a háborút követően megsemmisült, még mielőtt levéltárba kerülhetett volna.

2.2. Feldolgozások

2.2.1. *Szentpéteri Kun Béla* 1941-es *memoárja*, számos szubjektív élményt és levéltárakból nem dokumentálható anyagot hagyott az utókor számára, mivel a szerző még személyesen vett részt az egyetemalapításban.³

2.2.2. *Varga Zoltán* 1967-es *könyve* az egyetem történetét 1944-ig mutatja be, az első rész-szintézis megteremtése a szerző elvitathatatlan érdeme.⁴

2.2.3. Varga Zoltán eredményeit *Némedi Lajos* egészítette ki 1988-ig, habár *kötete* az egyetlen átfogó feldolgozás napjainkig, a háború után inkább az oktatáspolitikai főbb vonásait emeli ki.⁵

➤ *Így az egyetem alapításának és fejlődésének történetét még a jelen fejezetben sem foglalom össze, és a szakirodalom reprodukcióját a későbbiekben is tudatosan kerültem. Ez alól kivétel mindössze a második fejezet lesz, mivel a debreceni jogászképzés előzményeinek a bemutatása, főleg a tanári kar kontinuitása miatt, mindenképpen szükséges.*

2.2.4. 2002-ben, '04-ben és '06-ban, megjelent *a debreceni jogtanárokról szóló sorozat* első három darabja, mely a professzorok és magántanárok életútjáról, valamint tudományos munkásságáról részletes feldolgozásokat ad.⁶ (Megjegyzem, hasonló kiadványa az orvoskarnak is van.)

➤ *Ez az oka annak, hogy munkám szándékosan „féloldalas”, a professzorok életútjáról és tudományos eredményeiről adatokat legfeljebb jegyzetszerűen, a továbblépés érdekében tartalmaz. Célom tehát az, hogy a tanárok egymás utáni sorára, a helyettesítésekre, a tanszéketöltesekre, a hallgatói társadalom összetételére és a tanfolyamokra koncentrálna, kerettörténetét adjam a karnak.*

2.2.5. Az ezredévfordulón tette közzé a *Természettudományi Kar a jubileumi kötetét*, az abban alkalmazott szervezeti központi megközelítés alapvetően határozta meg a gondolkodásom menetét.⁷

2.2.6. A *Közlemények a Debreceni Tudományegyetem történetéből* című sorozatban, számos későbbi fejezet szerepel még korai változatban, ezeket részben új források alapján, a jelen formában átdolgoztam.⁸

2.2.7. Átfogó jelleggel a korszak felsőoktatási politikája *Ladányi Andor több művének* is központi témája, a helyi viszonyokat illetően ugyancsak időtálló számos megállapítása.⁹

2.3. Néhány módszertani kérdés

➤ *Munkámnak „általános része” nincs, igyekeztem mindent tanszéki egységekbe tömöríteni, legalábbis, ami a strukturális kérdéseket illeti.*

2.3.1. Például a képzés újjászervezését 1944-ben, beépítettem az Egyházi Tanszék történetébe, mert ez Szentpéteri Kun Béla dékán-helyettesisége van összefüggésben. Döntésemnek az az oka, hogy a kar egészét érintő ügyek nincsenek jelen folyamatosan, a sokszor évtizednyi „szünet” különálló fejezet elkészítését nem indokolja.

2.3.2. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a kar képesítette a magántanárokat, és ugyancsak ahhoz kötődött a szakelődök megbízása.

- *Tehát a szóban forgó személyeket egy fikció alkalmazásával intézményesítettem, tárgyaik alapján tanszékekhez (kötségvetési állásokhoz) soroltam be őket.*

2.3.3. Mindezt el lehetett volna kerülni, ha a kar történetét évenkénti bontásban vezetem végig, csak hogy a tanrendi adatokat így nem lehetett beépíteni, márpedig ezek munkám gerincét képzik. Ezért vittem következetesen végig a fenti koncepciót még annak ellenére is, hogy az Á.D.O.B. gyakornokokat sokszor lehetetlen tanszékhez kötni, ugyanis ezeket a kar mellé nevezték ki.¹⁰

2.3.4. *Nem írom le az adatsorokat, pusztán bemutatom táblázatokban azokat.* Ez egyrészt az olvashatóságot könnyíti, másrészt áttekinthetőbbé teszi a rendszert is. Ezzel egy időben érvényesül a *montázs-technika*, úgy gondolom, a szöveges források átfogalmazása súlyos hiba volna. Nemcsak a történelmi valóságtól kerülnénk így messzebb, hanem az Olvasót is megfosztanánk attól, hogy a korabeli gondolkodásba, stílusba betekinthessen.

2.3.5. *Valamennyi tanszéktörténet azonosan építkezik, a „tanári kar” bemutatását az oktatási rend ismertetése követi, végül sorra kerülnek a hallgatói munka eredményei is.* Itt jegyzem meg, hogy a korban, egy tanszéknek általában egy professzora van, akire ráhárul rendszerint a teljes oktató munka.

2.3.6. *Következtetéseim mértéktartóak,* s főleg az utolsó fejezetre korlátozódnak, mely összefügg azzal, hogy a vidéki jogi karok és a jogakadémiák története még nagyrészt feldolgozatlan.¹¹ Adatsoraimnak nagy része tehát később nyer csak értelmet, különösen akkor, ha majd betagozódhat egy magyar jogászképzésről szóló szintézisbe. Úgy gondolom, felelőtlenség lenne, ha helyi sajátosságokra hívnám fel a figyelmet ezt megelőzően.

2.3.7. *Az apparátus az egyes fejezeteket követi,* nem tartottam célszerűnek, ha a lap alján a táblázatok feleslegesen tovább tördeli. A végjegyzetek *csonkolásos technikával* készültek, azaz az újabb az előtte álló változatlan részeit nem ismétli meg.

2.3.8. *A doktori címek használatától egységesen eltekintek,* mert történelmi távlatban ennek már nincs jelentősége, különösen egy jogi karra nézve.

¹ Tágabban: TÓTH Ágnes, *A debreceni felsőoktatás történetének levéltári forrásai* = *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XXIX.*, szerk. RADICS Kálmán, Debrecen, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár igazgatója, 2002/2003, 379-389. – A későbbi idősokra vonatkozóan: GAZDAG István, *A helytörténetírás levéltári forrásai 1944-1971*, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár közleményei, 1976/9. – Az ELTE-re vonatkozóan: *Egyetemünk történetének levéltári és kéziratári forrásai: Tematikus repertórium 1635-1970*, szerk. SZÖGI László, Budapest, ELTE, 1982. – KISS József Mihály, *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára: Repertórium*, Budapest, ELTE, 1988-1999.

² Diószegi István kötetének az alább hivatkozott helye a kari tanácsulések szervezetét és jellegét szemléletesen mutatja be: *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története 1635-1985*, szerk. DIÓSZEGI István, Budapest, 1989, 98.

³ SZENTPÉTERI KUN Béla, *Az egyetemmé alakulás története. A kollégiummal való kapcsolatok továbbélése az egyetemnek mint egységnek életében* = *A debreceni kollégium története*, szerk. RÉVÉSZ Imre, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület, 1941. – Lásd még: SZENTPÉTERI KUN Béla, *A Tisza István Tudományegyetem: Cívisprofesszorok*, Budapest, Merkantil, 1940.

⁴ VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967]. – Lásd még: *A debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem rövid története*, szerk. n., Debrecen, Tisza István Tudományegyetem, 1928.

⁵ NÉMEDI Lajos, *A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem 75 éve*, Debrecen, Kossuth Egyetemi, 1988. – Lásd még: *A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem*, szerk. Uő, Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem, 1974. – Uő, *Ötvenéves a Debreceni Nyári Egyetem*, Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem, 1976. – Uő, *Emlékek, adatok és gondolatok a Debreceni Nyári Egyetem hatvan esztendejéről: 1927-1987*, Debrecen, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Hajdú-Bihar Megyei Szervezete, 1988. – *75 éves a Debreceni Nyári Egyetem*, szerk. DOBI Edit, GELLÉN József, Debrecen, Debreceni Nyári Egyetem Kht, 2002.

⁶ *A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002. – *A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I.*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2004. – *A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006.

⁷ *50 éves a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Kara*, szerk. LENKEY Béla és mások, Debrecen, Debreceni Egyetemi, 2000. – Lásd még: *25 éves a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Kara 1949-1974*, szerk. CSIKAI Gyula, SZÉNÁSSY Barna, Debrecen, KLTE TTK, 1975.

⁸ *Közlemények a Debreceni Tudományegyetem történetéből I., II., III., IV.*, szerk. HOLLÓSI GÁBOR, Debrecen, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, 2005. – 2006.

⁹ LADÁNYI Andor, *A magyar felsőoktatás a 20. században*, Budapest, Akadémiai, 1999. – Uő, *Klebsberg felsőoktatási politikája*, Budapest, Argumentum, 2000. – Uő, *A gazdasági válságtól a háborúig (A magyar felsőoktatás az 1930-as években)*, [Budapest], Argumentum, 2002.

¹⁰ Az esetek többségében a jegyzőkönyvek nem említik meg, hogy az Állástalan Diplomások Országos Bizottságának a gyakornokait a kar melyik szemináriumhoz osztotta be, sőt, tevékenységük időtartamát sem. A kar Á.D.O.B. gyakornokai „ABC” sorrendben: Balogh Zsigmond (1938/39. – 1939/40.), Bárvig Imre (1933/34. – ?, Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Szeminárium), Benkő István (? – 1938. nov. 21.), Blaskovits Zoltán (1934/35.), Csajkos Tibor (1939/40.), Jóna János (1939. dec. 1. – 1939/40.), Katona Kálmán (1937. jún. 16. – 1938. nov. 21., Kisebbségjogi Intézet), Kiss József (1934/35. – ?), Kovács Mihály (1935. okt. 1. – 1936. aug. 31. díjtalan gyakornok, 1936/37. – 1938/39. Á.D.O.B. gya-

kornok), *Vargha Ervin* (1933/34. – ?, Perjogi, Római Jogi és Kereskedelmi- és Váltójogi Szeminárium), *Vay Miklós* (1938/39. – ?).

¹¹ De: ECKHART Ferenc, *A jog- és államtudományi kar története 1667-1935*, Budapest, 1936. – BOLERATZKY Lóránd, *A tiszai evangélikus egyházkerület miskolci jogakadémiájának múltja és szerepe a jogi oktatásban*, Keszthely, Ordass Lajos Baráti Kör, 1990.

---

3. Jogászképzés a debreceni Református Kollégiumban az egyetemalapításig

3.1. A jogi oktatás kezdetei és az első jogi tanszékek kora

3.1.1. 1742-ben, a debreceni Református Kollégiumban a filozófiai oktatás keretében kezdte meg Szilágyi Tönkö István a természetjog és a nemzetközi jog előadását.¹² Valószínűleg ugyanekkor fogott hozzá a római jog oktatásához Maróthi György, az ékesszólás és a történelem professzora, akinek előadásanyagai saját kéziratában maradtak ránk.¹³ Maróthi 1744-ben bekövetkezett halála után a római jog előadása abbamaradt, Szilágyi halálát követően pedig – 1751-ben – a természetjogot is beolvasztották a bölcséleti tudományokba.¹⁴

3.1.2. Mivel az egri kanonok 1740-ben alapított jogakadémiájáról a reformátusokat kitiltották, Mária Terézia 1761-ben megengedte, hogy a nagyszombati egyetemet protestánsok is látogassák, ám az egyházjogot ott jezsuita páter adta elő, és mivel 1772-ig doktoravatásra is csak Bécsben kerülhetett sor, a protestánsok tömegével látogatták a külföldi egyetemeket.¹⁵ A jogi oktatás önállósulása előtt az 1792. évi iskolai törvény előszavában képviselt álláspont nyitott utat, mely szerint "az iskolák úgy a polgári, mint az egyházi társadalom veteményes kertjei", az iskoláknak tehát nemcsak a lelkészképzés a feladata, hanem a világi pályákra való felkészítés is.¹⁶ E cél megvalósítását hathatósan segítette elő az 1790-91. évi XXVI. törvénycikk, melyben a protestánsok visszanyerték alapvető önkormányzati jogait, továbbá az állam elismerte iskolák fenntartására vonatkozó jogukat és tanügyi önállóságukat.

3.1.3. Az első jogi tanszék a Kollégiumban 1800-ban jött létre; első tanára a megválasztása idején 29 éves, losonci születésű, de Sárospatakon tanult Széplaki Pál pesti ügyvéd volt.¹⁷ A jogi tanfolyam elvégzése 1804-ig öt, majd négy évet vett igénybe, mert az egy éves előkészítő után (ezt törölték el) előbb a három éves bölcsészeti kurzust kellett elvégezni.¹⁸ Hosszabbra nyúltak a togatus (lelképásztori pályára készülő) diákok jogi tanulmányai: ők csak a teológia befejezése után hallgathatták a jogi professzor előadásait. A bölcsészeti tanfolyam harmadik éve egyben a jogászképzés első éve is volt; itt természetjog, közjog, nemzetközi jog, statisztika és politika, a jog második évfolyamán pedig magyar magánjog, büntetőjog, jogtörténet voltak a vizsgatárgyak.¹⁹ Állásának elfoglalása idején Széplaki magyar polgári jogot, statisztikát, büntetőjogot és ezek történetét, később politikát adott elő,²⁰ egyes jogi tárgyak tanítása tehát még mindig bölcsésztanárookra hárult. 1804-től az I. álmosdi tanterv (Ratio Institutionis) rendelkezett a protestáns egyházjog oktatásának bevezetéséről, 1816-ban pedig a II. álmosdi

értekezlet a „Magyarország története” tárgy tanításáról. A jogáshallgatók a teológusokkal együtt hallgatták továbbá az egyháztörténetet, és német vagy francia nyelvet tanultak.²¹

3.1.4. Szombati István debreceni főbíró és felesége, Veresmarti Zsuzsánna 15.862 forintnyi hagyatékának (1810), illetve Sárói Szabó István végrendeletében tett 10.000 forintnyi hagyományának (1814) egyesítése tette lehetővé, hogy az egyházkerületi közgyűlés 1839-ben tervbe vegye a második jogi tanszék felállítását.²² 1842-ben meghatározták a meglévő és a felállítandó új tanszék közötti tantárgyfelosztást: az új professzor a politika, a statisztika, a római jog, az oklevéltan, a pecséttan, a címertan, a magyar közjog és a bányajog oktatását látja majd el első éven; a meglévő tanszék professzora pedig a második éven adja elő a magánjogot, a büntetőjogot, a váltójogot, az egyházjogot és a jogtörténetet.²³ A második jogi tanszék terve 1845-re valósult meg,²⁴ első tanára Buzás Pál²⁵ ügyvéd lett.

3.1.5. 1833 őszén arról döntött az egyházkerület, hogy latin helyett magyar nyelven kell tanítani minden tárgyat a hazai törvények kivételével. Noha a politikát már Széplaki is magyarul adta elő, a jogi oktatás teljes magyar nyelvűvé tételét a Helytartótanács rendelte el 1848 áprilisában.²⁶

3.1.6. A joghallgatói létszám alakulását illetően 1800-tól 1820-ig csak szórványos adatok állnak rendelkezésre. 1800-ban és 1801-ben 15-15, 1803-ban 13, 1804-ben 41; 1801-től 1807-ig összesen 168 joghallgató tanult a főiskolán.²⁷ Kölcsey Ferenc 1806-ban hallgatta Széplaki előadásait.²⁸ 1820-tól a létszámadatok már pontosabban ismertek: a jogászképzés második évfolyama 1820-ban 68, 1830-ban 92, 1835-ban 121, 1840-ben 115, 1845-ben 69, az 1847/48-as tanévben pedig 40 fővel működött.²⁹ A hallgatók többsége Debrecen városából és Hajdú-, Bihar-, Szabolcs- Szatmár megyékből érkezett. Az 1820-21-es tanév második félévében a jogi tanfolyam végzősei túlnyomó többségben értelmiségi és városi polgárok sarjai voltak, mindössze 16%-uk nemesi, és 25%-uk plebejus-származású.³⁰ 1848. március 26-án Bethlen Miklós, Kapros Gábor, Szél János és Tóth Sándor joghallgatók társaikkal együtt diákzászlóaljat alapítottak³¹: a szabadságharc idejére üressé vált a Kollégium.

3.2. A Szoboszlai-féle jogakadémia. Először szünetel a jogászképzés Debrecenben

3.2.1. A szabadságharcot követően az 1849/50-es tanévre újra megnyílt a főiskola. Buzás Pál a bölcsészet harmadik évfolyamán történelmet, észjogot³² és római jogot adott elő, továbbá 1950/51-től az „Ausztia statisztikája” is az ő tárgya lett. A „simuló”³³ Szűcs Istvánra a polgá-

ri jog, a birodalmi alkotmány, a közigazgatás, a kereskedelmi és váltójog, a magyarországi büntetőtörvények története valamint a kormánylapokban található rendeletek oktatása hárult. A magyar közjog tanítása megszűnt.

3.2.2. 1850. október 4-én napvilágot látott a cs. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelete a magyarországi jogakadémiák³⁴ átszervezéséről, amely a debreceni jogászképzés állami elismerését (nyilvánosságát) a tanulmányi időnek két évre, a jogi tanszékek számának pedig négyre emeléséhez kötötte: az addigi két rendes tanár helyett tehát négyet követelt meg.³⁵ Szoboszlai Pap István püspök (1845-től királyi tanácsos) adakozásra felhívó körlevelet intézett a debreceni egyházhoz. Félév alatt 80.000 forinton felüli összeg és több mint 5000 forint évjáradék gyűlt össze, így az egyházkerület 1853-ra eleget tett a rendeletnek.³⁶ Ekkortól tehát néhány éven át átmenetileg jogakadémia működött Debrecenben (az ún. Szoboszlai-féle jogakadémia). A két új tanszékre Tóth István pesti ügyvédet (az osztrák büntető és osztrák polgári jog oktatására)³⁷, illetve Kallós Lajos sárospataki jogtanárt választották meg, az akadémiai igazgató Szűcs István lett.³⁸ A miniszter azonban a jogakadémia valamennyi tanárát csak ideiglenesen erősítette meg, végleges kinevezésüket megfelelő magaviseletükhöz kötötte.

3.2.3. A birodalmi közoktatásügyi minisztérium újabb rendelete 1856-tól a négy professzormellé további három alkalmazását követelte meg, a képzés három évesre növelését sürgette, és jelezte: amennyiben a debreceni jogakadémia nyilvánossági jogát meg kívánja őrizni, tantárgyainak egy részét német nyelven köteles előadni.³⁹ Mivel a befolyásos Szoboszlai 1855-ben meghalt, további anyagi eszközök nem álltak rendelkezésre, a német nyelvű oktatást pedig nem akarták bevezetni, az egyházkerület kimondta a Kollégium jogakadémiájának megszüntetését (1856). Debrecenben ekkortól először szünetelt a jogászképzés, de jogot teológushallgatóknak ebben az időben is oktattak.⁴⁰ A jogi professzorokat ugyanis (Tóth István kivételével, aki 1855. szeptember 3-án meghalt) áthelyezték a teológiára: Szűcs István egyházjogot, Buzás Pál statisztikát, Kallós Lajos pedig történelmet és latin irodalmat adott elő.⁴¹

3.2.4. A joghallgatók létszámára vonatkozóan csak az 1852/53-as tanévig van adat. Többek között az 1848/49-es diákhonvédek visszafogadását tiltó rendelet hatására a hallgatói létszám jelentősen visszaesett: míg 1848-ban a második évfolyamon 80 hallgató volt, addig 1849-ben ugyanoda csak 25 fő iratkozott be, így az 1849/50-es tanévben összesen 55 joghallgatóval nyílt meg újra a főiskola. Míg 1844/45-től 1847/48-ig a második évfolyam első félévére összesen 330-an iratkoztak be, addig 1849/50-től 1852/53-ig csak 138-an, ami 58%-os csökke-

nést jelent.⁴² Igaz, az önkényuralom éveiben általános létszámcsökkenés jellemző más jogakadémiákon is: Pozsonyban 51%-os volt a visszaesés.⁴³

3.3. A debreceni jogakadémia korszaka

3.3.1. A jogi képzés 1860 novemberében⁴⁴ állt helyre, a kétéves jogakadémián két tanárra, Buzás Pálra és Kallós Lajosra hárult az egész oktatás. (Szűcs Istvánt a nagyvárad kerületbe iskolatanácsossá nevezték ki, így tanári állásáról lemondott.) A létszámhiány miatt az első évfolyamon összesen heti 20 órában csak bölcséletet, magyar oknyomozó történelmet, alkotmányt, közigazgatást, közjogot, nemzetgazdászatot, pénzügytant; a második évfolyamon heti 18 órában csak statisztikát, egyháztörténetet, jogtörténetet, bányajogot, protestáns egyházjogot, magyar polgári jogot, büntetőjogot, kereskedelmi és váltójogot oktattak.⁴⁵ A hallgatói létszám alacsony volt, 1860/61-ben 34, 1861/62-ben 32 hallgató iratkozott be,⁴⁶ nem volt túl népszerű a kétéves jogakadémia.

3.3.2. Az 1861. október 23-i helytartótanácsi rendelet a királyi jogakadémiákon a képzési időt három évre, a tanszékek számát pedig hatra emelte. Az 1864/65-ös tanévtől Debrecenben is három éves lett a jogászképzés, s tanítani kezdték a királyi jogakadémiákon oktatott tárgyakat, így a római jogot, a peres eljárást, a törvényszéki irályt, osztrák polgári és büntetőjogot, de megmaradt az egyháztörténet oktatása és bevezették a latin irodalom tárgyat. Minthogy két tanár három évfolyamon nem tudott a követelményeknek eleget tenni, 1865-től Kovács Ferenc losonci ügyvéd harmadik tanszéke látta el a római jog, egyházjog, osztrák polgári jog, és a bevezetés a jog- és államtudományokba című tárgyak oktatását.⁴⁷ A Debrecenben végzett hallgatók az általánosan kötelező államvizsgát Pesten, Nagyváradon, Kassán vagy Eperjesen tehették le. Az 1864/65-ös tanévben a harmadik évfolyamon 17, a másodikon 27, az elsőn 32 fő tanult.⁴⁸ A joghallgatók létszáma 1867/68-ban érte el a 133 fős csúcst, ettől kezdve folyamatos esést mutat, az 1873/74-es 68 fős adat már arra utal, hogy a hallgatókat elszívták a négyéves akadémiák és az egyetemi karok.⁴⁹

3.3.3. 1874 májusában az állam jogakadémiáit négyévesre szervezte át, bevezette az I. és a II. év végére az alapvizsga rendszert, továbbá a tananyag is azonossá vált az egyetemi jogi karok anyagával.⁵⁰ Trefort Ágoston kultuszminiszter közölte Debrecennel: az 1875/76-os tanévtől csak a négyéves tanfolyamot végzetteket ismerik el jogvégzetteknek.⁵¹ Az egyházkerületi közgyűlés a jog- és államtudományi karok szervezetéről szóló 1874. évi miniszteri rendelet tárgyalása során határozott a jogakadémiai képzés 4 évre bővítéséről,⁵² evégből három új tan-

szék szervezése vált szükségessé, kettő költségét Szártory Imre 1825-ös alapítványának hozamából, egyét Debrecen város támogatásával fedezték.⁵³ Így az 1875/76-os tanévtől négy évfolyamon hat jogtanár (Buzás Pál, Kallós Lajos, Kőrösi Sándor, Kovács Sándor, Liszka Nándor, Kassai Sámuel)⁵⁴, egy bölcsész-, egy teológiai tanár, valamint a Kollégium orvosa tanított. Kőrösit (korábban pápai jogtanár) a büntető, osztrák polgári és magyar közigazgatásjogi; Liszkrét (korábban eperjesi jogtanár) a politikai, magyar állam és jogtörténeti, magyar közjogi és bányajogi-; Kassait (korábban nagykállói ügyvéd) a római jogi és egyházjogi-; Kovácsot (korábban nyíregyházi ügyvéd) pedig a statisztikai, európai jogtörténeti és államszámviteli tanszékre választották meg.⁵⁵ A miniszter pedig előbb ideiglenesen, majd véglegesen engedélyezte az államvizsga-bizottság működését, habár csak az 1890/91-es tanévtől egyezett meg teljesen a debreceni jogakadémia tanrendje az állami és katolikus jogakadémiák tantervével.⁵⁶ A hallgatói létszám emelkedni kezdett: a debreceni jogakadémia az 1875/76-os tanévben 25 negyedik-, 30 harmadik-, 18 második-, és 42 első évfolyamos hallgatóval, továbbá 17 jogi magántanulóval működött, ez utóbbiak között volt Tisza István is.⁵⁷ Ugyancsak 1875-ben tartotta alakuló ülését a Jogász önképző-kör, melynek első elnökévé Csathó Zsigmond negyedik évfolyamos hallgatót választották meg.⁵⁸

3.4. A debreceni Református Kollégium Jog- és Államtudományi Kara

3.4.1. 1893-ban a képzés karrá szerveződött: szeptember 12-én megválasztották a jogakadémia első dékánját, így külön-külön dékáni hivatalt kapott a teológiai és jogi kar, de egy akadémiai igazgató egységes vezetése alatt.⁵⁹

3.4.2. 1895 szeptemberétől már nyolc jogi tanszék (professzor) működött a Kollégiumban, ekkor került betöltésre az a két tanszék, melyre Debrecen város 1892-ben, az egyetemért indított mozgalom idején 100.000 forintot szavazott meg (és ugyancsak 100.000-et két bölcsészeti tanszék alapítására).⁶⁰ A hetedik tanszékre Kérészy Zoltánt, Somogy megye főispáni titkárát, a nyolcadikra Bartha Béla sárospataki jogtanárt választották meg.

3.4.3. 1909-ben a jogbölcsélet, nemzetközi jog és etika számára szerveztek külön tanszéket (e tárgyak korábban a bölcsészeti tanszék kötelékébe tartoztak), melyet Teghze Gyula, kecskeméti jogakadémiai tanár foglalt el.⁶¹ Kövesdi János debreceni polgár ugyanis 1892 decemberében kelt végrendeletével 50.000 forintot hagyott egy jogi tanszék létesítésére.⁶² 1910-ben tehát a kilencedik jogi tanszék is megkezdte működését.

3.4.4. A joghallgatói létszám előbb soha nem tapasztalt emelkedést (1903/04: 266 fő), majd megdöbbentő esést mutatott (1907/08: 162 fő). Noha az általános trendnek megfelelően az 1907/08-as tanévben Debrecenben is eltörölték a kollokviumi kényszert, a létszámcsökkenés nem állt meg (1913/14: 135 fő). Ennek oka elsősorban az volt, hogy egyre többen kívántak doktori címet szerezni, így az egyetemek olyan professzorai előtt kényszerültek szigorlatot tenni, akiket nem ismertek.⁶³ A hallgatók 70-75%-a változatlanul Debrecenből és a szomszédos megyékből érkezett, elsősorban tisztviselő, pap, tanár, tanító, földbirtokos, iparos és kereskedő családokból. 1896 és 1899 között volt a Kollégium jogi karának hallgatója Ady Endre.⁶⁴

3.5. A debreceni Református Kollégium jogtanári kara az egyetemmé alakulásig

I. tanszék	II. tanszék	III. tanszék	IV. tanszék	V. tanszék	VI. tanszék	VII. tanszék	VIII. tanszék	IX. tanszék
Széplaki Pál (1800-1810)								
Dobrossy János (1813-1839)								
Szűcs István (1840-1857)	Buzás Pál (1849-1896)	Kallós Lajos (1853-1882)	Tóth István (1853-1855)					
1856 és1861 között a jogakadémia szünetel, a jogtanárokat áthelyezték a teológiára.								
Buzás Pál (1849-1896)	Kallós Lajos (1853-1882)							
		Kovács Ferenc (1865-1875)						
Helle Károly (1896-1905)	Karsa István (1883-1904)	Kőrösi Sándor (1875-1887)	Kovács Sándor (1875-1914)	Liszka Nándor (1875-1900)	Kassai Sámuel (1875-1885)		Bartha Béla (1895-1905)	
		Ozori István (1887-1913)			Baczoni Lajos (1885-1902)			
Tóth Károly (1905-1913)	Tóth Lajos (1904-1914)		Betöltetlen (1913-1914)		Haendel Vilmos (1900-1914)	Jászi Viktor (1902-1914)	Kérészy Zoltán (1895-1904)	Kovács Gábor (1905-1914)
Bacsó Jenő (1913-1914)		Sz. Kun Béla (1905-1914)						

3.6. Az egyetemmé alakulás kari vonatkozásai

3.6.1. A kezdeti református/protestáns egyházi egyetem gondolatának időszakából Puky Gyula⁶⁵ 1902-es tervezete a meglévő teológiai és jogi akadémiák fakultásokká alakításával, a bölcsészkar részleges megszervezésével, a debreceni gazdasági tanintézet beillesztésével egy egyelőre orvoskar nélküli, de a kórház és a bábaképző-intézet bevonásával tisztiorvosképzést folytató egyetemmé számol. A tervezett karok tanszék szerinti lebontását Ferenczy Gyula tanár készítette el, mely szerint a teológián 8, a bölcsészeten 9+5 tanszék, a jogon pedig 10 tanszék lenne nélkülözhetetlen, ez utóbbin további 2 tanszékre lenne még szükség.⁶⁶ Az 1906-os zsinat azonban nem kedvezett a debreceni egyetem ügyének: csak bölcsészeti fakultás létesítését tartotta szükségesnek a Kollégiumban.

3.6.2. A református városi egyetem elképzelésének időszakából származik Sz. Kun Béla 1907-es tervezete, mely a teológián és a jogon kívül csak bölcsész-, nyelv- és történettudományi karral számol. A teológián 7, a bölcsészeten 15, a jogon 11 tanszék tartott szükségesnek. Sz. Kun teljesen tisztában volt vele, hogy a tiszántúli református egyházkerület és Debrecen városának ereje teljes egyetem alapításához kevés lesz: a természettudományi, orvosi és gazdasági fakultásokat nagy költségük miatt az államtól remélte. Ennek megfelelően az egyetem jogállásának kérdését függőben hagyta, vélvén, ha majd az állam felállítja a hiányzó fakultásokat, akkor lehet erről dönteni. Nem tisztázta továbbá a fenntartók (Debrecen város és Kollégium) közötti viszonyt sem.⁶⁷

3.6.3. 1908-ban köztudomásra jutott, hogy gr. Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter nagyszabású egyetem-alkotási tervet kíván hozni. Debrecen Kenézy Gyula⁶⁸ javaslatára négykarú, teológiai, jogi, bölcsészeti és orvosképzést is folytató állami egyetemre jelentette be igényét,⁶⁹ melynek megvalósításáról az 1912. évi XXXVI. törvénycikk rendelkezett.

3.6.4. 1914. március 31-i határidővel hirdette meg a miniszter a pályázatok benyújtását az egyetem 11 jogi tanszékére.⁷⁰ Először csak 10 egyetemi tanszék terveztek az állami jogakadémiák tanszékbeosztása alapján, de azzal az eltéréssel, hogy a statisztika a közgazdaságtantól, illetve a kereskedelmi és váltójog a perjogtól külön tanszékot kapott volna. A debreceni akadémiai tanács viszont kérte, hogy a büntetőjog ne legyen összekötve a jogbölcsélettel, és az egyházjog se a jogtörténettel. A miniszter előbb a büntetőjogot és a jogbölcséletet nem kapcsolta össze, mert ezeknek már a debreceni jogakadémián is külön tanszékük volt.⁷¹ Végül – a pályázati hirdetéssel ellentétben – a kérés egészében teljesült. Az egyetem jogi kara 1914-

ben tehát a következő tanszékekkel kezdte meg működését: 1. Római jog, 2. Jogtörténelem, 3. Egyházjog, 4. Magyar magánjog, 5. Kereskedelmi és váltójog, 6. Polgári törvénykezés, 7. Büntető jogi és eljárási, 8. Jogbölcselet és nemzetközi jogi, 9. Közjog és politikai (amit már 1915-ben kettéosztottak, a Politikai tanszékre Haendel Vilmos került), 10. Közigazgatás és pénzügyi jog, 11. Közgazdaságtan és pénzügytan, 12. Közgazdaságtan és statisztika.⁷²

3.6.5. A debreceni Kollégium jogakadémiai tanárai közül 7 adta be pályázatát, mindegyik arra a tanszékre, melyet az akadémián is betöltött.⁷³ (A Kollégium 9 jogi tanszéke közül Ozory Istváné – aki 1913-ban meghalt – üresen állt, mert a közeli átalakulásra tekintettel már nem töltötték be, Kovács Sándor pedig az 1913/14. tanév végén nyugdíjba ment). A 7 pályázó közül 6 (Haendel Vilmos egyetemi pályafutása csak 1915 szeptemberétől kezdődött meg)⁷⁴ – Bacsó Jenő, Jászi Viktor, Kovács Gábor, Sz. Kun Béla, Teghze Gyula, Tóth Lajos –, a más helyről pályázók közül ugyancsak 6 kapott kinevezést, az utóbbiak közül Illyefalvi Vitéz Géza sárospataki jogtanár korábban is református iskola tanára volt. A kar első dékánja Sz. Kun Béla (korábban akadémiai igazgató) lett.

3.6.6. 1914 tavaszán – Tóth Lajos miniszteri tanácsos jelenlétében – kijelölték azokat a helyiségeket, melyeket a Kollégium az egyetemnek ideiglenesen használatába bocsát. A jogi kar részére 11 (illetőleg, mivel három termet két-két kisebb helyiségből alakítottak ki, 14) terem átadásában állapodtak meg.⁷⁵

3.6.7. Jankovich Béla miniszter megnyitási terve szerint⁷⁶ (amely az egyszerre megnyitással járó többletköltséget kívánta elkerülni) az állam- és jogtudományi karon az 1914/15-ös tanévben csak az első évfolyam nyílt volna meg, így a kar csak az 1917/18-as tanévre vált volna teljessé, és ugyanekkor kezdődhetett volna meg a szigorlatok tartása is. A debreceni református jogakadémia megfelelő évfolyama pedig párhuzamosan szűnt volna meg az egyetem jogi karának újabb és újabb évfolyamainak megnyitásával. Az egyházkerületi közgyűlés azonban 1913. május 29-i ülésén kinyilvánította óhaját, hogy a jogi kar 9 tanszékkal már az 1914/15-ös tanévben egészében kezdje meg működését⁷⁷, hivatkozva egyrészt arra, hogy a jogi képzésben egyes tárgyak csak bizonyos mértékig vannak évfolyamokhoz csoportosítva, másrészt, hogy a tanárok számára is kellemetlen a létbizonytalanság. A város egy harmadik álláspontot képviselt, mely szerint előbb a klinikatelepet kell felépíteni, s csak ezután áll be az egyetem fenntartására vállalt pénzfizetési kötelezettsége, azaz az egyetem minden karának megnyitására az orvosi fakultás számára szükséges épületek elkészülte után kerüljön sor. A Jankovichcsal való egyeztetés eredményeként (melyen 1914 januárjában Debrecen város polgármestere, Kenézy,

Dégenfeld, Sz. Kun és mások vettek részt) végül is 1914 szeptemberében teljesen megnyílt három (közöttük a jogi) fakultás.⁷⁸

3.6.8. Az első doktori szigorlatot a jogi karon 1915. június 22-én K. Nagy Zoltán tette le, aki- nek az egyetem ünnepélyes megnyitásával egybekötött első doktoravatáson (1918. október 23.) a gyűrűt maga a király adta át. Az egyetem szabályzata úgy rendelkezett, hogy azoknak a joghallgatóknak, akiknek korábban a debreceni jogakadémián kellett volna vizsgát letenni, azt az egyetem jogi karán teszik le.⁷⁹

3.6.9. Az egyetem állam- és jogtudományi karán merült fel az a gondolat, hogy a debreceni egyetem Tisza István nevét viselje. Kun József, a magyar közjog professzora tette meg a kar- ban az erre vonatkozó indítványt, amit az egyetemi tanács az 1920/21-es tanévben elfogadott. Ugyancsak a jogi kar prodékánja tett javaslatot Tisza-ereklyetár létesítésére, melyet az egye- temi tanács szintén jóváhagyott.⁸⁰

3.7. A kollégiumi alapítványok sorsa⁸¹

3.7.1. A joghallgatók segítő egyesületének a kollégiumi pénztárban kezelt vagyona kamatát, $\frac{1}{4}$ részének tőkésítésre fordítása után rendelték kiadni az egyetem jogi karához tartozó ifjak segélyezésére, de a felhasználás mikéntjéről éves jelentési kötelezettséget írtak elő a Kollégi- um felé.

3.7.2. A jogász-önképző társaságok vagyona szintén a Kollégiumnál maradt, kamatát 10% tő- késítés után kellett kiadni annak az egyetemi ifjúsági egyesületnek, mely ugyanarra a célra alakul.

3.7.3. A Joghallgatók köre címen kezelt összeget az egyházkerületi közgyűlés kiadta az egyetemi tanácsnak, de azzal a kívánsággal, hogy e tőkének az Egyetemi Kör első berendezéséhez nem feltétlenül szükséges részét az Egyetemi Kör egyéb vagyonától külön kezeljék és az évi kamat 10%-ával állandóan gyarapítsák.⁸²

3.7.4. Sajnos, a háború után bekövetkezett pénzromlás miatt a Kollégium pénztárában maradt tőkék jelentéktelenre zsugorodtak. Az egyetemnek átadott összegeket az egyetem második évének rektora, Bernolák Nándor nagyrészt befektette az Egyetemi Kör klubszerű berendezé-

sére, míg a maradéknak ugyanaz lett a sorsa, mint a Kollégium kezelésében maradt összegeknél.

3.8. A jogásképzés szerepe az egyetemmé alakulásban

A debreceni Református Kollégiumban működő jogi fakultás több szempontból is a húzóerő szerepét játszotta az egyetemmé alakulás folyamatában.

3.8.1. Miután bölcsészkar dákáni hivatal csak 1907-ben jött létre,⁸³ kezdetben a teológia mellett egyedül a jogi képzés képviselte az egyetemszervezéshez nélkülözhetetlen többkarúságot.

3.8.2. Ugyancsak a jogtanári utánpótlás vesztette el egyre jobban "helyi" és már az állami egyetem irányába mutató kifejezetten református jellegét, összefüggésben azzal, hogy a XIX. század második felében egyre inkább csak állami egyetemi végzettségűek között lehetett megfelelően szakképzett tanár-utódokat találni. Az említett fél évszázad alatt a Kollégiumban működő jogtanárok egész sora tanulmányait már nem Debrecenben végezte, így Bacsoni Lajos, Bartha Béla, Helle Károly, Kallós Lajos, Karsa István, Kérészy Zoltán, Kovács Ferenc, Kovács Sándor, Kőrösi Sándor, Liska Nándor és Ozory István sem. Nem csoda, hogy a második jogi tanszék legelső oktatójáról, a debreceni születésű és iskolázottságú Buzás Pálról Balogh Ferenc a következőket jegyezte fel: "Idősebb korában némi elszomorodással látta, hogy iskolánk múltjával nem ismerős s annak szervezésében gyermekkoruk óta itt bele nem edződött kartársak sorakoztak mellé; úgyhogy élete vége felé egyedül érzé magát. Azt óhajtotta volna, hogy e főiskola növendékei közül is volna legalább egy-két kartársa..."⁸⁴ Mindez többé-kevésbé igaz a joghallgatói társadalomra is: noha a jogakadémia időszakában a diákok $\frac{3}{4}$ -e általában református vallású, az 1888/89-es tanévben előfordult, hogy az elsőévesek között csak 20 volt református, 33 más felekezethez tartozott.⁸⁵

3.8.3. Végül: az állami egyetemért vívott versenyben Pozsony is jól szervezett jogakadémiájára hivatkozott! A Református Kollégium jogi kara tehát e tekintetben is szerepet játszott abban, hogy az 1912. évi XXXVI. törvénycikk végül is egyszerre rendelkezett egyetemalapításról mindkét városban.

¹² KOVÁCS Sándor, *Adatok a jogtanítás történetéhez Főiskolánkban a múlt század végétől az 1875. évig*, Évkönyv a Debreczeni ref. Főiskola Akadémiai Tanszakairól, 1893/94, 10-11.

¹³ TÓTH Béla, *Maróthi György történelemtanítása és régiség-tani előadásai*, A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1980, 457-463.

¹⁴ NAGY Sándor, *A jogi oktatás és szervezete a Debreceni Ref. Kollégiumban 1742-1914 = A jogászképzés a magyar felsőoktatás rendszerében*, Budapest, 1984, 155.

¹⁵ BALOGH Ferenc, *A debreceni jogakadémia keletkezése, fejlődése és a jogászfűzés*, Debrecen, A joghallgatók önképző társasága, 1905, 3.

¹⁶ ZSIGMOND Ferenc, *A debreceni Református Kollégium története 1538?-1938*, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület könyvnyomda-vállalata, 1937, 132-133.

¹⁷ NAGY Sándor, *A debreceni Református Kollégium két kötetben*, Hajdúhadház, Kállay János könyvnyomdája és lapkiadó-vállalata, 1933, 120.

¹⁸ A későbbi nyolc osztályos gimnázium hetedik és nyolcadik osztálya felelt meg ekkor még a bölcsészképzés első két évének.

¹⁹ NAGY 1984, 160.

²⁰ NAGY 1933, 120, 174.

²¹ BALOGH 1905, 9.

²² NAGY 1933, 121.

²³ NAGY 1984, 159.

²⁴ 1846-ban Sz. Kun Béla memoárja szerint: SZENTPÉTERI KUN Béla, *Az egyetem alakulás története. A kollégiummal való kapcsolatok továbbélése az egyetemnek mint egységnek életében = A debreceni kollégium története*, szerk. RÉVÉSZ Imre, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület, 1941, 6. – *A debreceni Református Kollégium története*, főszerk. KOCSIS Elemér, Budapest, Magyarországi Református Egyház zsinati irodájának sajtóosztálya, 1988, 168. viszont 1845-öt említ, ám a létrehozás indokaként a nemzetgazdaságtan tárgy előadásának szükségességét jelöli meg. – NAGY 1933, 134. ugyancsak nemzetgazdaságtan, BALOGH 1905, 13 viszont Buzás „politika” tanszékéről ír.

²⁵ Buzás nevét hol „u”-val, hol „ú”-val írja KOCSIS 1988, 168, 233; NAGY 1984, 162. „u”-val, BALOGH 1905, 13. „ú”-val. – Hasonló a probléma a Kollégium második jogtanára, Madarász Dobrossy János esetében is. NAGY 1984, 158. szerint „Dobrosi”, de írja „Dobrossi”-ként is (1933, 121.), sőt „Dobrossy”-nak is (1933, 126.) BALOGH 1905, 8. szerint „Dobrossy”.

²⁶ ZSIGMOND 1937, 139.

²⁷ BALOGH Ferencz, *A Debreczeni Református Kollégium története adattári rendszerben, azaz a Kollégium Adattára a Református Konvent és az Egyetemes Tanügyi Bizottság által előírt pontozatok keretében*, Debrecen, Hoffmann és Kronovitz Könyvnyomda, 1904, 618.

²⁸ NAGY 1933, 132. – BALOGH 1905, 5. más diákokat is megnevez.

²⁹ A teológia és bölcsészszakok hallgatói létszámával összehasonlításban mutatja be ezeket az adatokat KOCSIS 1988, 181.

³⁰ NAGY 1984, 159.

³¹ BALOGH 1905, 13.

³² NAGY 1984, 162. alapján. – BALOGH 1905, 13. szerint az észjogot Vecsei József bölcsészettanár adta elő.

³³ BALOGH 1905, 13., a jelzöt ő használja.

- ³⁴ A jogakadémiák nem doktoráltathattak, nem habilitálhattak magántanárrá, a praktikus jogi élet, közhivatalnokok, ügyvédek iránti igény kielégítése volt a céljuk.
- ³⁵ KOCSIS 1988, 233. – ZSIGMOND 1937, 176, 221-222.
- ³⁶ ZSIGMOND 1937, 176-177. alapján, BALOGH 1905, 14. szerint Szoboszlai 38.240 forintot gyűjtött össze adakozásból.
- ³⁷ BALOGH 1905, 14.
- ³⁸ NAGY 1984, 164-165.
- ³⁹ ZSIGMOND 1937, 178, 184, 217.
- ⁴⁰ SZ. KUN 1941, 6.
- ⁴¹ NAGY 1984, 168.
- ⁴² NAGY 1984, 168.
- ⁴³ ORTVAY Tivadar, *Száz év egy hazai főiskola életéből. A pozsonyi kir. Akadémiának 1784-1884-ig való fennállása alkalmából*, Budapest, Egyetemi Nyomda, 1884, 272-273.
- ⁴⁴ KOCSIS 1988, 232-233. alapján, ZSIGMOND 1937, 180. és BALOGH 1905, 14. szerint 1861-ben.
- ⁴⁵ NAGY 1984, 169.
- ⁴⁶ NAGY Sándor, ZSIGMOND Ferenc, RÉVÉSZ Imre, *A debreceni Kollégium története. A Debreceni Kollégium mint egyesítés intézmény az egyetem kiválásáig*, 1/1. kötet, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület, 1940, 266.
- ⁴⁷ KOCSIS 1988, 234.
- ⁴⁸ BALOGH 1905, 15.
- ⁴⁹ NAGY 1984, 179-180.
- ⁵⁰ Trefort Ágoston a jogakadémiákat egyetemi színvonalra kívánta fejleszteni, amivel lényegében megszüntetésükre törekedett. Terve nem valósult meg, mert 1888-ban bekövetkezett halála után utóda, Csáky Albin épp a jogakadémiák megerősítését tűzte ki célul.
- ⁵¹ KOCSIS 1988, 236.
- ⁵² Az 1875/58. határozat.
- ⁵³ BALOGH 1905, 17.
- ⁵⁴ Az új jogtanárok beiktatásáról: *Evangéliomi Protestáns Lap*, 1875/39.
- ⁵⁵ Kassai és Kovács végül is tanszéküket egymással elcserélték: NAGY 1984, 175.
- ⁵⁶ A teljes tantervi harmonizáció az egyházkerületi közgyűlés és a Vallás- és Közoktatási Minisztérium hosszas kötélhúzása nyomán alakult ki. A viták során a közgyűlés rendszerint az 1791: XXVI. törvénycikkre hivatkozott, mely szerint a protestáns önkormányzat önállóan intézi tanintézetei belső ügyeit, Trefort Ágoston viszont mindig az államvizsgák rendjének megállapítására vonatkozó miniszteri jogára figyelmeztetett. A tanrendi változásokat az 1890/91. tanévig részletesen mutatja be NAGY 1984, 175-177.
- ⁵⁷ BALOGH 1905, 16.
- ⁵⁸ BALOGH 1905, 23.
- ⁵⁹ SZ. KUN 1941, 7. – A jogi kar fakultássá szervezését 1892-re teszi ZSIGMOND 1937, 181-182.
- ⁶⁰ SZ. KUN 1941, 14, 22.
- ⁶¹ Az 1909/61. és 1919/408. határozatok alapján.
- ⁶² SZ. KUN 1941, 15.
- ⁶³ NAGY 1984, 180.

- ⁶⁴ GYÖRI L. János, *Kősziklán épült vár – A debreceni Református Kollégium története*, Debrecen, Országos Református Tanáregyesület, 1992, 122. továbbá ZSIGMOND 1937, 194.
- ⁶⁵ Debrecen város, Hajdú és Bihar megye főispánja és a tiszántúli egyházkerület tanácsbírája.
- ⁶⁶ SZ. KUN 1941, 18.
- ⁶⁷ SZ. KUN Béla, *A debreceni egyetem tervezete: a debreceni református főiskola akadémiai tanácsa által elfogadott munkálat*, Debrecen, Városi Nyomda, 1907.
- ⁶⁸ Orvos, a városi egyetemi bizottság előadója.
- ⁶⁹ SZ. KUN 1941, 30.
- ⁷⁰ NAGY 1984, 183. szerint csak kilenc.
- ⁷¹ SZ. KUN 1941, 58.
- ⁷² VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 30.
- ⁷³ SZ. KUN 1941, 59.
- ⁷⁴ NAGY 1984, 184.
- ⁷⁵ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 38.157/1914. IV. számú rendelete.
- ⁷⁶ Az egyházkerülethez intézett 1913. máj. 21.-i 12765 sz. irat melléklete.
- ⁷⁷ Az 1913/134 határozat.
- ⁷⁸ SZ. KUN 1941, 52-54.
- ⁷⁹ SZ. KUN 1941, 64.
- ⁸⁰ SZ. KUN 1941, 74.
- ⁸¹ SZ. KUN 1941, 85-86. – A kollégiumi alapítványokhoz még: BALOGH Ferenc, *A Debreceni Református Főiskola alapítványi törzskönyve: azaz alapítványok, hagyományok és adományok tevőinek sorozata I., II., III. részben 1550-től 1911. évig*, Debrecen, Debrecen Szabad Királyi Város Könyvnyomda Vállalata, 1911.
- ⁸² Az 1915. évi 682. sz. egyházkerületi közgyűlési határozat.
- ⁸³ ZSIGMOND 1937, 182.
- ⁸⁴ ZSIGMOND 1937, 205.
- ⁸⁵ NAGY 1984, 181-182.

---

4. A Jog- és Államtudományi Kar egyes tanszékeinek története

4.1. Római Jogi Tanszék

4.1.1. A tanárok

A római jog első professzora *Kiss Géza*⁸⁶ (ny. r. t. 1914. aug. 26. – 1920. jún. 24.) volt az egyetemen, aki 1914-ben, a nagyváradi jogakadémiáról érkezett Debrecenbe. Noha a kar már dékánná választotta az 1915/16. tanévre, 1918/19-ben pedig elfoglalta a rektori széket, működése alig öt év elteltével rendhagyó módon ért véget.

1919 májusában Schneller István, a kolozsvári egyetem rektora levelet intézett a kar tagjaihoz, szeptemberben pedig az egyik ottani tanár, Kolozsváry Bálint is a dékánhoz. A panaszban az állt, hogy Kiss Géza rektor a debreceni egyetem képviselőjeként részt vett Ferdinánd román király nagykirályi fogadtatásán, továbbá, hogy a debreceni kar a hallgatók vizsgára való hívásával és a Kolozsváron érvényesként beszámított hadi félévek el nem ismerése által megsértette a kolozsvári egyetem iránti szolidaritást, s ezzel megnehezíti a magyar pozíció tartását.

„[Kiss Géza] magánbeszélgetései során azt a kijelentést tette, hogy Kolozsvár elvesztésébe bele kell nyugodni: minden ellenállás hiábavaló; helytelenítette, sőt örülségnek mondotta, hogy a kolozsvári tanárok a román hatóságok által kívánt esküt le nem tették, s ezzel az egyik nyilatkozat szerint az erdélyi magyarság védelmének eszközét veszítették el, más nyilatkozat szerint pedig egyesek magukat és családjukat is nélkülözésnek tették ki.”

A nyári félévpótló tanfolyamtól kezdve a római jogot Bacsó Jenő, a perjog tanára helyettesítette,⁸⁷ mivel Kiss Géza június közepétől szabadságra ment, s ekkortól valószínűleg már Kolozsváron rendezkedett be. Augusztus végén ugyan visszatért a rektori hivatal átadása miatt, de a kart nem kereste fel e pár nap alatt, így a dékán levélben szólította fel nyilatkozatra a kolozsvári egyetem tanáiraival szembeni magatartásával, az idegen állam szolgálatába lépésének készségével, valamint a debreceni tanárságának állítólag szándékolt megszüntetésével kapcsolatban. Amikor egy hónap múlva ismét Debrecenben tartózkodott, írásbeli kérésére hivatalosan fogadta őt a dékán, és mint tanú, Tóth Lajos, ám célja csak az volt, hogy további szabadságot kapjon, közölte, hogy a levélről nem tud és nincs abban a helyzetben, hogy a kolozsvári elutazása előtt a feltett kérdésekre válaszoljon. Noha Kiss Géza 1919 októberében írásban tagadott mindent, a fegyelmi eljárás során Debrecenben nem jelent meg, talán épp azért, hogy a rendőrség zaklatásának ne legyen kitéve. A második félévben engedély nélkül volt távol, igaz, szabadságának meghosszabbítását táviratban kérte az egyetemi tanácstól, de azt állította, hogy az ügy a minisztériumban már átfutott, holott kérelmet márciusig be

sem nyújtott. Végül 1920 júniusában felfüggesztették az állásából, majd pedig a nevének törlését is elrendelték valamennyi egyetemi kiadványból. Sohasem kerültek elő azonban a kifizetetlen könyvek, melyeket a Római Jogi Szeminárium részére még ő rendelt meg, annak ellenére sem, hogy a rektort utasította a miniszter, hogy Kiss Géza volt lakásának padlását nyitassa ki a rendőrség közreműködésével, mert addigra elszállította azokat egy barátja segítségével.⁸⁸

Hét személyt vett számba a tanszék betöltését előkészítő bizottság, közülük Marton Géza kecskeméti, Réthey Ferenc volt kassai, Személyi Kálmán nagyváradi jogakadémiai tanár és Meltz Balambér habilitált, de Schwartz Bertalan lipcsei egyetemi magántanár, Német Arthur közoktatási miniszteri osztálytanácsos és Balogh Elemér mögött is jelentős szakirodalmi munkásság állt.⁸⁹ A kar *Marton Gézát* (ny. r. t. 1921. okt. 11. – 1925. jan. 10. és 1927. okt. 24. – 1937. jún. 30.) hívta meg, aki 16 évig működött Debrecenben ekkortól kezdve, igaz, 1925-től a kereskedelmi- és váltójog professzora lett, de már 1927-ben visszahelyezték a Római Jogi Tanszékre.⁹⁰

„Dr. Marton Géza ny. r. t. bejelenti, hogy a Dékán által hozzá intézett hivatalos felszólításra írásban adott válaszában már kijelentette, hogy a római jogi tanszékre leendő visszaállítását, amennyiben azt a Kar szükségesnek és helyesnek látja, a maga részéről elfogadja, kijelenti azonban, hogy a római jogi tanszékre visszaállíttatását ő sem nem kezdeményezte, sem senkitől nem kérte, csupán a Kar határozatának engedelmeskedve s a Kar iránt való tiszteletből hajlandó e visszahívást elfogadni, ha a Kar ezt közérdekből szükségesnek látja.”

Ezek voltak az okai annak, hogy 1925 tavaszán és 1927 őszén Marton Géza a római jogot már helyettesként oktatta, s hogy a közbeeső 4 félévben másodszor is Bacsó Jenőnek kellett ellátnia az előadásokat.⁹¹ Ám hogy mennyire fontos szerepet játszott Marton Géza, azt nemcsak az 1927/28-as és az 1936/37-es dékánsága mutatja, hanem a kar tanulmányi kedvezményi-, tandíjmentességi-, valamint az egyetem tanári lakásépítő-, majd tanári lakás-, és könyvtári bizottságában betöltött többszörös tagsága, és hogy ő vezette az ifjúsági segélykönyvtárat. Szentpéteri Kun Béla pedig megjegyezte, hogy „Marton Géza munkássága a Diákjóléti Bizottságban nélkülözhetetlen”. 1937 nyarán azonban távozott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre, így a római jogot ismét Bacsó Jenő helyettesítette az új tanévben.⁹²

A kar pályázat kiírását kérte a tanszékre, mely alapján az első helyen Dezső Gyulát, a kecskeméti jogakadémia rendes tanárát és címzetes egyetemi nyilvános rendkívüli tanárt jelölte. A második helyen azonban „aequo loco” Óriás Nándort, az egri érseki jogakadémia tanárát, valamint Réthey Ferenc ny. főispánt és Sztehlo Zoltán miskolci jogakadémiai tanárt is figyelembe vette, csak Fekete László budapesti lakostól tekintett el, akinek nem volt magántanári képesítése és kérvényében nem igazolt szakirodalmi munkásság sem.

„Mind a négy pályázó érdemes arra, hogy a tanszékre kinevezessék s véleményem szerint az a körülmény, hogy Dezső Gyula formai képzése magánjogból van meg, akadályul annál kevésbé szolgálhat, mert tudott dolog, hogy magánjogi tudás római jogi tudás nélkül el sem képzelhető s hogy a római jog tanítása ma már inkább dogmatikai irányban halad.”⁹³

Ám a miniszter nem osztotta Bacsó Jenő nézetét, hanem indítványozta a kormányzónál *Sztehlo Zoltán* (ny. rk. t. 1938. aug. 13. – ny. r. t. 1940. okt. 19. – 1949. aug. 31.) kinevezését. Ő oktatta a római jogot, amíg a debreceni képzés „szüneteltetését” el nem rendelték, és ő is számos pozíciót töltött be elődéhez hasonlóan, míg 11 év után politikai okokból nyugdíjba helyezték. A kar tanulmányi kedvezményi és tandíjkedvezményi (tandíjmentességi) bizottságainak többször volt a tagja, a háború alatt az egyik szervezője a Népszerű Főiskolai Tanfolyamnak, részt vett az egyetemi hallgatók becsületügyeinek elbírálására kiküldött, majd a testnevelési bizottság munkájában mint tag; az 1943/44. tanévre választották meg dékánnak.⁹⁴ Tamásy Jenőnek (akit sub auspiciis gubernatoris doktorrá avatásra ekkor már felterjesztettek) csak rövid ideig kellett tartani az előadásokat 1944 decemberétől kezdve, mert a professzor már 1945 márciusában hazaérkezett, pár hónappal a szovjet hadsereg bevonulását követően.⁹⁵ 1946-ban *Sztehlo Zoltán* B./ listára helyezték, de az egyetemi tanács kérésére a miniszter megengedte, hogy ideiglenesen folytathassa működését, majd pedig a miniszterelnök közölte, hogy a szolgálatba visszavették.

„A Tanács felterjesztésében foglalt nyomatékos indokokra tekintettel a jogi és államtudományi kar, de különösen a vele kapcsolatos munkástanfolyam tanulmányi rendjének a folyó tanulmányi év első félében való biztosítása érdekében szoros kivételképpen hozzájárulok ahhoz, hogy Szádeczky-Kardoss Tibor és *Sztehlo Zoltán* egyetemi nyilvános rendes tanárok ebben a félévben [1946/47. I.] további esetleges újabb rendelkezésemig tanári működésüket folytathassák.”

„A felülvizsgáló bizottság határozatával az alkalmazottakat elbocsátó határozatot hatálytalannak kell tekinteni.”⁹⁶

Magántanári képesítést *Pólay Elemér* szerzett, de az eljárás több mint két évbe tellett, mivel a másodbírója csak 1946 tavaszán tudott visszatérni Debrecenbe.

<i>Kérvényező neve</i>	<i>Foglalkozása</i>	<i>Tárgykör</i>	<i>Képesítés időpontja</i>	<i>Tudományos működésének bírálói</i>
Pólay Elemér	kir. járásbíró	római jogtörténet	1946. jún. 28.	<i>Sztehlo Zoltán</i> Bacsó Jenő

1919 januárjában a kar *Balogh Elemér* admittálását hatálytalanította, mert az összes lapban egyformán közölt svájci szereplése miatt a habilitációját nem tartotta kívánatosnak. A nevezett már koráb-

ban is igazolásra szorult, „hogy sem becsületszávára, sem esküvel nem ígérte, hogy az entente ellen harcolni nem fog.”⁹⁷

4.1.2. A főtárgy

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár		
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám			
1914/15. – 1918/19.	Római jog	8	Római jog	8	Kiss Géza		
Pótfélév – 1920/21.					8		Bacsó Jenő (helyettes)
1921/22.							
					Római jog (gyakorlatokkal)	8	Marton Géza
1922/23.	Római jog	8	Római jog				
1923/24.							
1924/25.							
					Római jog	8	Marton Géza (helyettes)
1925/26.	Római jog	8		Bacsó Jenő (helyettes)			
1926/27.							Marton Géza (helyettes)
1927/28.							
					Római jog		
1928/29.	Római jog	8	Római jog (gyakorlatokkal)				
1929/30.			Római jog				
1930/31.				Római jog			
1931/32.					Római magánjog		
1932/33.	Római jog						
1933/34.		Római jog					
1934/35.			Római jog				
1935/36.				Római jog			
1936/37.	Római jog						
1937/38.		Római jog					
1938/39.			Római jog				
– 1943/44.				Római jog			
1944/45.	Római jog						
		Római jog					
			Római jog				
1945/46.				Római magánjog	8	Sztehlo Zoltán	
1946/47.	Római jog, mint általános magánjogi bevezetés			5	Római jog, mint általános magánjogi bevezetés		5
1947/48.							
1948/49.		Római jog	4				
Megjegyzés: a táblázat a tanrendi adatokat a kari jegyzőkönyvek alapján javítva tartalmazza.							

A római jogot első éven oktatták az 1948-as reformig, a tárgy másodévre helyezését Debrecenben már nem lehetett végrehajtani. Pedig 1924-ben a kar Marton Géza indítványára újból hangsúlyozta, hogy a miniszternek a hetedik és a nyolcadik félévre kellene beosztania a történeti (és nem alapo-

zó!) stúdiumokat. A római jog óraszámja is csak az 1946/47. tanévtől csökkent heti 5-re le, noha már 1920-ban kérte a kar, hogy a miniszter állítsa vissza az 1911 előtti helyzetet, a 8 óra ugyanis tanulmányi szempontból felesleges, a tandíjak szétoztásánál viszont aránytalanság előidézője.⁹⁸

4.1.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Római Jogi Szeminárium kezdetben a Református Kollégium első emeletén működött, majd a központi épület átadása után annak II/205-ös, a háborút követően pedig a 203-as helyiségébe költözött.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *Ábrahám András*t választották meg, őt, mint „tudományos státuszba sorolt fiatal kutató”, *Turi Béla* követte.⁹⁹

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Római jogi praktikum	1	-	-	Kiss Géza
1917/18.	Római jogi szeminárium (Bevezetés a jogalkalmazásba: a jogügyletek értelmezése)				
1918/19.	Bevezetés a jogalkalmazásba (i.)				
1919/20.	Római jogi szeminárium (Bevezetés a jogalkalmazásba: a jogügyletek értelmezése)				
1925/26.	-	-	Institúciós gyakorlatok	2	Marton Géza
1926/27.					
1928/29.					
1930/31.	Szemináriumi gyakorlatok	2			
1931/32.	Szemináriumi gyakorlatok	1	Római jogi szeminárium	1	
1932/33.			Szemináriumi gyakorlatok		
1933/34.	Római jogi szeminárium	2	Római jogi szemináriumi gyakorlatok	2	
1934/35.	A lex Aquilia fejezete a Digestákban: szövegolvasás felsőbb évfolyamú hallgatók számára		A lex Aquilia fejezete a Digestákban: szövegolvasás felsőbb évfolyamú hallgatók számára (folytatás)		
1935/36.	Szövegolvasás		Szemináriumi gyakorlatok		
1936/37.	Szemináriumi gyakorlatok				
1942/43.	Római jogi szeminárium	1	Római jogi szeminárium	1	Sztehlo Zoltán
1943/44.	Római jogi gyakorlatok		-	-	
1944/45.	Római jogi gyakorlatok				
1946/47.	Római jogi szeminárium (Papyrológia)		Római jogi szeminárium	1	
1947/48.	Római jogi szeminárium		-	-	
Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév. Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.					

A szemináriumi foglalkozások már Kiss Géza idején rendszeressé váltak, aki az őszi félévekben „Bevezetés a jogalkalmazásba” alcímen, de csak „előrehaladottak számára” hirdette meg a tárgyat.

Az „Institúciós gyakorlatokat” Marton Géza kifejezetten elsőéveseknek tartotta, furcsa módon épp akkor, amikor ő volt a kereskedelmi- és váltójog professzora. „Szemináriumi gyakorlatokat” csak második kinevezése után jegyzett, az ezeken folyó munkára „A lex Aquilia fejezete a Digestákban: szövegolvasás felsőbb évfolyamú hallgatók számára” elnevezés beszédes utalást tesz. Sztehlo Zoltánál az idegen nyelvi követelmény is megjelenik: e nélkül nem lehetett a gyakorlatait, illetve a felsőbb éveseknek a szemináriumait felvenni egészen 1946-ig. Figyeljük meg, hogy az utóbbi tárgyat egyszer „Papyrológia” alcím kíséri, ami „A római jog forrásai” speciálkollégiumával kapcsolatban (mint szakterülete) ugyancsak feltűnik.

4.1.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1915/16.	Bosnyák jog	2	Bosnyák jog	2	Kiss Géza
1916/17.	Boszniai jog				
1917/18.	Bosnyák jog				
1918/19.	Boszniai jog				
1925/26.	A 12 táblás törvény maradványai		-	-	Marton Géza
1926/27.	Római civiljog				
1938/39.	-	-	A római jog forrásai (Különös tekintettel a papyrológiára)	1	Sztehlo Zoltán
1939/40.	A római jog forrásai	1	A római jog forrásai		
1940/41.	A római jog forrásai (Különös tekintettel a papyrológiára)				
1941/42.	A római jog forrásai				
1943/44.	-	-	A praetor szerepe a római magánjog fejlődésében		
1946/47.			A római jog forrásai (Különös tekintettel a papyrológiára)	1	Sztehlo Zoltán
1947/48.			A praetorok és curulis aedilisek edictumai	2	Pólay Elemér
			A római jog forrásai (Interpolatio és papyruskutatás)		2
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.					

Római jogból csak kevés speciálkollégiumot hirdettek, a kar Kiss Gézát a „Bosnyák jog” előadásával bízta meg a II. – IV. évesek részére.¹⁰⁰ (Oktatása Bosznia-Hercegovina 1908. évi annektálásával van összefüggésben.) Marton Géza institúciós gyakorlatainak „A 12 táblás törvény maradványai” és a „Római civiljog” volt az első féléves párja, és itt ismét hangsúlyoznunk kell, hogy ekkor Bacsó Jenő helyettesítette a főtárgyat. Sztehlo Zoltán „A római jog forrásai” címen már többször tartott órákat, de gyakorlataival és szemináriumaival sohasem váltak párhuzamossá ezek a foglalkozások.

Pólay Elemérnek két magántanári előadása szerepel a tanrendekben, „A praetor szerepe a római magánjog fejlődésében” és „A praetorok és curulis aedilisek edictumai”, nem sokkal a szegedi ki-nevezését megelőzően.

4.1.5. Pályatételek és pályaművek

<i>A pályatétel kiírásá- nak időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályatétel címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jellegéje és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1916/17. – 1918/19.	A jogügyletek értelmezése a római classicus jogtudósok tanítása szerint. (Pályadíja: 600 Korona)		
1920/21. – 1921/22.	A római jog intézményei közt mutatkozó dualizmus, annak történeti okai és jogi következményei. (600 K)		
1921/22. – 1926/27.	A köteles rész intézményének keletkezése a római jogban. (800 K)		
	Per aspera ad astra (1927/28.)	Hegyi József II. évf. joghallgató (52 Pengő jutalomdíj)	Marton Géza Bacsó Jenő
1922/23. – 1926/27.	A vétkekesség fogalmának fejlődése a római jogban. (800 K)		
	Vincit veritas (1922/23.)	(-)	Marton Géza Tóth Lajos
	Fiat iustitia, aut pereat mundus (1926/27.)	Hegyi József I. jh. (40 P jutalomdíj)	Marton Géza Bacsó Jenő
1927/28.	Az okozati összefüggés kérdése a D. 9. 2. (Ad legem Aquiliam) alapján.		
	Die Culpa muss als Ursache des Damnum erscheinen (Pernice) (1927/28.)	Visky Károly II. jh. (52 P jutalomdíj)	Marton Géza Bacsó Jenő
1929/30.	Kíváncslik Szász-Schwarz Gusztávnak a jogi személy magyarázatára vonatkozó elméletének kritikai ismertetése.		
	Nihil est in intellectu, quod non fuerat in sensu (1929/30.)	Tariska Sándor II. jh. (100 P teljes pályadíj)	Marton Géza Tóth Lajos
1932/33. – 1936/37.	Kifejtendő a "Periculum est emptoris" szabálya történeti és dogmatikai alapon.		
	Homo novus, nova sententia (1933/34.)	Fövényessy Sándor I. jh. (dicséret)	Marton Géza Bacsó Jenő
1937/38.	Vizsgálódó a furtum usus és possessionis eltérése a furtum rei-től a tényállás és a jogkövetkezmények szempontjából.		
	Paulus (1937/38.)	Magyar Árpád III. jh. (90 P 91 f jutalomdíj és emléklapok)	Bacsó Jenő Zachár Gyula
1938/39.	A köteles rész a justinianusi jogban.		
	Hanc ego dissertationem... meam esse aio (1938/39.)	ifj. Bacsó Jenő III. jh. (75 P teljes jutalomdíj)	Sztehlo Zoltán Zachár Gyula
1939/40. – 1940/41.	A solutio(ról).		
1941/42. – 1946/47.	Datio in solutum.		
1947/48. – 1948/49.	Emptio spei.		
	Ut desint vires tamen est laudanda voluntas (1948/49.)	Kovács Lajos (40,21 Forint szorgalmi díj)	Sztehlo Zoltán Kauszer Lipót

1916 és 1949 között római jogból összesen 12 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 8-ra érkezett be (67%). Teljes pályadíjban 6 (ténylegesen 5), dicséretben egy, szorgalmi díjban egy jog-

hallgatót részesítettek; egy munkát a bírálók jutalomra érdemtelennek tekintettek, így a pályatétel újra kitűzésével biztosítottak a szerzőnek javítási lehetőséget.¹⁰¹

4.1.6. Az I. jogtudományi szigorlat és eredményei

Tanév	I. jogtudományi szigorlat			I. kiegészítő jogtudományi szigorlat (államtudományi doktorság után)			Tanév	I. jogtudományi szigorlat			I. kiegészítő jogtudományi szigorlat (államtudományi doktorság után)							
	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	E. (%)	P. (%)	K. (fő)		E. (%)	P. (%)	K. (fő)	E. (%)	P. (%)	K. (fő)					
1914/15.	100	-	n. a.	-	-	-	1932/33.	80	100	4	75	100	-					
1915/16.	45	?	1				1933/34.	69	91	7	-	-	-					
1916/17.	50		1	?	1934/35.	73	88	1	100	-	-							
1917/18.	n. a.	n. a.	-	n. a.	n. a.	n. a.	1935/36.	82	88	4	100	-	1					
1918/19.			1			1936/37.	86	94	10	100	-	1						
1919/20.			n. a.			?	n. a.	1937/38.	93	93	10	100	-	-				
1920/21.	64	?		?	1938/39.			82	92	16	100	-	-					
1921/22.	62	45		?	1939/40.			88	100	13	100	-	-					
1922/23.	92	?		?	1940/41.			88	100	12	75	-	-					
1923/24.	41	100		80	100			n. a.	1941/42.	71	67	8	100	-	-			
1924/25.	81	100		100	100			1942/43.	76	82	5	50	100	-				
1925/26.	64	100		75	-			1943/44.	76	92	8	75	-	-				
1926/27.	87	100	100	-	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.							
1927/28.	77	100	80	100								1944/45.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.		
1928/29.	79	89	6	89								100	-	1945/46.	2	n. a.	n. a.	4
1929/30.	91	100	7	90								100	2	1946/47.	4	n. a.	n. a.	2
1930/31.	86	100	2	85	-	2	1947/48.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.							
1931/32.	83	100	7	100	100	-	1948/49.											
Jelmagyarázat: E. = elsőre eredményes, P. = pótszigorlaton eredményes, K. = kitüntetett, n. a. = nincs adat, ? = az 1923/24. tanévig az évkönyvek egybeeszmélik a pót-, és ugyanígy a kiegészítő szigorlatokat, mely értelmezhetetlenné teszi az adatokat. Megjegyzés: a '30-as évek második felében megjelenő „kombinált” szigorlatokat nem tüntettem fel a táblázatban.																		

Akik jogtudományi doktorátust kívántak szerezni, mellyel bírói vagy ügyvédi pályán lehetett elhelyezkedni, azoknak három jogtudományi szigorlatot kellett letenni. Az első, ún. „történeti” szigorlat római jogból, egyházjogból, jogbölcseletről és nemzetközi jogból állt, melynek letétele az abszolutórium megszerzésével lehetővé vált. Doktori szigorlatot nemcsak a kar hallgatói tehettek, hanem azok is, akik valamelyik jogakadémiáról jelentkeztek.¹⁰²

⁸⁶ Kiss Géza (sz. Nagyszeben, 1882. ápr. 26., róm. kat.) kinevezése és távoztása: ALM. '14/15. 60. – ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 23. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 97, 179, 299, 316, 318. – MADAI Sándor, *Kiss Géza: Az elfeledett római jogász = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002, 53-73. – 1918 utáni sorsáról: GAAL György, *Zsidó és zsidó származású tanárok a kolozsvári*

ri egyetem tanári karában, Múlt és Jövő, 2000/1. – „A jogszabályok elavulásának problémája a jogirodalomban” c. tanulmánya: ÉVK. '15/16. 205-229. – „A törvények kijátszásáról” c. rektori székfoglaló értekezése: '18/19. 14., a szövege hiányzik.

⁸⁷ Bacsó Jenő megbízása a római jog helyettesítésével: JJK. '18/19. VI. rk. ü. (jún. 5.) 3.

⁸⁸ A kari bizottság Kiss Géza ügyében: Bernolák Nándor, Illyefalvy Vitéz Géza, Tóth Lajos, Haendel Vilmos és Márffy Ede, akik 1919 májusától június közepéig és részben azon túl sem voltak Debrecenben, így nem vehettek részt a kar akkori működésében. – JJK. '19/20. II. rk. ü. (okt. 10.) 38. és 44. – Schneller István és Kolozsváry Bálint levele, az idézet és a bizottság javaslata, hogy a kar az egyetemi tanács előtt a fegyelmi eljárás megindítását kérje: III. r. ü. (nov. 27.) 86. – A dékán levele Kiss Gézához és hivatalos fogadása: 82. – Három hónapra szabadságot kap a minisztertől: 119.919/20. VKM. – Kiss Géza levelét, melyben mindent tagad, a dékán késve kapta meg, mert a rektor íróasztalán a felgyűlt iratok között hevert a betegsége miatt: JJK. '19/20. V. r. ü. (jan. 22.) 114. – Kiss Géza engedély nélkül van szabadságon 1920. jan. 15-től és a kar „kijelenti, hogy reá közömbös, hogy Kiss Géza részére szabadságidő engedtetik e vagy nem, mert Kiss Gézával együtt működni nem fog”: III. rk. ü. (márc. 19.) – A budapesti „8 órai újság”-ban „A debreczeni egyetem újjászervezése” címen cikk jelent meg, melynek a „Kiközösített jogkari dékán” az egyik alcíme (1920. márc. 28.): VIII. r. ü. (ápr. 22.) 208. – Az egyetemi tanács Kiss Gézát állásából felfüggesztette, javadalmának beszüntetéséről haladéktalanul intézkedett és felkérte a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy a külügyminiszter útján tájékozódjon az állítólagos román szolgálatba lépését illetően (1920. jún. 24.): JJK. '19/20. XI. r. ü. (júl. 15.) 287. (Jóváhagyás: 56.049/1920. IV. VKM). – A házkutatás: JJK. '20/21. VI. r. ü. (febr. 19.) 275. (Utasítás: 83.613/1921. IV. VKM). – Az egyetemi tanács Kiss Géza nevének törlését határozta el az összes egyetemi kiadványból: JJK. '22/23. X. r. ü. (ápr. 25.) 317.

⁸⁹ A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Tóth Lajos, Mártonffy Marcel és Bacsó Jenő. – A bizottság által számba vett személyek: JJK. '20/21. X. r. ü. (jún. 18.) 436. – Marton Géza meghívása: XI. rk. ü. (júl. 7.) 448.

⁹⁰ Marton Géza (sz. Lovasberény, 1880. márc. 9., ref.) első és második kinevezése: RIKT. 418/1921-22. 11. d. (170.162/1921. IV. VKM). – ÉVK. ÉS ALM. '27/28. 77. (77.924/1927. IV. VKM). – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 39-40, 42, 194-195, 278, 301, 315, 318. – *Marton Géza munkássága 1907-1934 = Díké kísértése. Magánjogi és kultúrtörténeti tanulmányok*, szerk. CSEHI ZOLTÁN, Budapest, Gondolat, 2005, 315-375.

⁹¹ Marton Géza megbízása a római jog helyettesítésével: JJK. '24/25. VII. rk. ü. (febr. 10.) 187. – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Kun József (dékán), Sz. Kun Béla, Tóth Lajos, Bacsó Jenő és Marton Géza. – Bacsó Jenő megbízása a római jog helyettesítésével: XI. r. ü. (máj. 20.) 277. – Marton Géza a bizottsági tagságáról lemond, Haendel Vilmos lép a helyére: '26/27. XI. r. ü. (márc. 29.) 218. – Marton Géza megbízása a római jog helyettesítésével: XIII. r. ü. (máj. 31.) 277. – Az idézet: XIV. rk. ü. (jún. 18.) 286. – Marton Géza helyettesi minősége 1927. nov. elsejével megszűnt.

⁹² Az idézet: JJK. '36/37. XI. r. ü. (máj. 26.) 265. – Utalás arra, hogy Marton Géza az ifjúsági segélykönyvtár vezetője: '28/29. XV. r. ü. (jún. 26.) 362. – Kinevezése a Pázmány Péter Tudományegyetemre (1937. jún. 30.): '37/38. I. rk. ü. (szept. 3.) 1. – Bacsó Jenő megbízása a római jog helyettesítésével: 18.

⁹³ A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Sz. Kun Béla, Bacsó Jenő, Baranyai Béla és Zachár Gyula. – A jelölés és az idézet: JJK. '37/38. X. r. ü. (máj. 13.) 268. – A bizottság második helyen Réthey Ferenc, a harmadik helyen Óriás Nándor és Sztehlo Zoltán jelölését javasolta, de másként döntött a kar, így a második helyre szavazáskor Sz. Kun Béla és Zachár Gyula az üléstermet elhagyta.

⁹⁴ Sztéhlo Zoltán (sz. Eperjes, 1889. jan. 15., ev.) kinevezése és átminősítése: JJK. '38/39. I. rk. ü. (szept. 9.) 1. (25.983/1938. IV. VKM). és JJK. '40/41. III. r. ü. (nov. 22.) n. e. – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 318. – MADAI Sándor, *Sztéhlo Zoltán = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I.*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2004, 155-166. – A kar nyilvános rendes tanárrá kinevezését kéri (a döntést előkészítő bizottság: Bozóky Ferenc (dékán), Bacsó Jenő és Zachár Gyula): JJK. '38/39. X. r. ü. (máj. 26.) 501. – A Kováts Andor halálával megüresedett helyre kerül a Népszerű Főiskolai Tanfolyam rendezőbizottságában: '42/43. III. r. ü. (okt. 14.) 28.

⁹⁵ Tamásy Jenő előadói megbízása: SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbere és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8.

⁹⁶ Sztéhlo Zoltán B./ listázása: RIKT. 705/1946-47. 98. d. (1946. nov. 5.) – Az idézetek: 806/1946-47. 98. d. (132.981/1946. VI. VKM, nov. 18, Keresztury Dezső) és RIKT. 1618/1946-47. 99. d. (44.458/1947. VI. VKM, febr. 22.)

⁹⁷ Pólay Elemér (sz. Zombor, 1915. aug. 23.) képesítése: JJK. '45/46. XIX. rk. ü. (jún. 28.) 633. (98.876/1946. VI. VKM). – Próbaelőadása: „Ius vitae ac necis et ius exponendi”. – A háború utáni papírhíányt jellemzi, „hogyan a magántanári habilitációért folyamodók kötelesek előre beszolgáltatni 100 ív írógéppapírt és 3 drb. carbon-papírt a bírálatok leírhatósága és sokszorosíthatósága végett.” – JJK. '45/46. XI. r. ü. (febr. 28.) – Balogh Elemér képesítését kéri, a kar bírálökként Kiss Gézát és Bacsó Jenőt küldi ki: '16/17. II. rk. ü. (nov. 7.) 8. – Két okiratot is becsatol igazolására: '17/18. VII. r. ü. (ápr. 29.) 17. – Újabb kérvénye, de a kar a korábbi (?) határozatát fenntartja: IX. r. ü. (jún. 26.) 11. – A kar az admittálását hatálytalanítja: '18/19. III. rk. ü. (jan. 31.) 2. – Fellebbezése: '18/19. VI. r. ü. (febr. 26.) 17.

⁹⁸ A kar kéri a római jog oktatása tekintetében az 1911 előtti helyzet visszaállítását: JJK. '19/20. XI. r. ü. (júl. 15.) 291. – Marton Géza javaslatára újból felhívja a miniszter figyelmét a jogi oktatás reformjának szükségességére: '24/25. I. r. ü. (szept. 23.) 18. – P. SZABÓ Béla, *Marton Géza debreceni jogi oktatási reformtervei és a római jog helye a curriculumban*, Debreceni Jogi Műhely, 2006/1, online.

⁹⁹ Ábrahám András demonstrátorrá választása: RIKT. 602/1946-47. 97. d. (104.241/1946. VI. VKM). – VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)]. – Dr. Turi Béla témája az „osztályellentétek tükröződése a kor jogrendszerében” volt.

¹⁰⁰ Kiss Gézát már az 1914/15. tanév II. félévére megbízták a bosnyákjog előadásával, de a tanrendben csak a következő tanévtől szerepel a tárgy: JJK. '14/15. I. rk. ü. (dec. 16.) 42.

¹⁰¹ Pályatételek és pályaművek: ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 79. – '26/27. 120. – '27/28. 59. – '29/30. 97, 294-296, 300. – '33/34. 90. – '37/38. 76, 326-327. – '38/39. 102, 304-307. – RIKT. 3031 és 3032/1948-49. (1282/1948-49. jisz. még 50 Ft). – Az 1922/23. tanévben tartott versenyvizsgálaton *Kerekes Ernő* I. éves joghallgató 5000 Korona ösztöndíjat nyert.

¹⁰² Az I. jogtudományi szigorlat tárgyai: *A debreceni m. kir. Tisza István-tudományegyetem Tanulmányi-, Fegyelmi- és Tandíjmentességi Szabályzata*, 1933. – Eredményei: ÉVK. '14/15. 59. – '15/16. 113-114. – '16/17. 118-119. – '17/18. 40., csak a jelöltek számát említi, ebből az eredményességi százalék nem határozható meg – '18/19. 60. – ÉVK. ÉS ALM. '20/21. 203-204. – '21/22. 189, 192. – '22/23. 149-150. – '23/24. 113-114., a kitüntetettek számát csak összesítve adja meg: 12 fő – '24/25. 157, 159-160. – '25/26. 130-131, 133. – '26/27. 194, 197-198. – '27/28. 150, 152-153. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 76-77, 79-80. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 253, 263-264. – '30/31. 274, 286-287. – '31/32. 356, 361-362. – '32/33. 274, 280-281. – '33/34. 252, 258-259. – '34/35. 249-250, 256-257. – '35/36. 332, 337-338. – '36/37. 340, 344-345. – '37/38. 305, 309-310. – '38/39. 285. – '39/40. 287-288, 292-293. – ÉVK. '40/41. 152, 156-157. – '41/42. 343-344, 354-355. – '42/43. 425-426, 449-450. – '43/44. 183-184, 201-202. – '45/46. 134-135. – '46/47. 150-151.

4.2. Magyar Alkotmány- és Jogtörténeti Tanszék

4.2.1. A tanárok

A jogtörténetnek *Iványi Béla* (ny. rk. t. 1914. aug. 26. – ny. r. t. 1917. okt. 10. – 1927. febr.) volt az első professzora az egyetemen, aki 1914-ben Budapestről, az Országos Levéltárból jött el Debrecenbe.¹⁰³ Frontszolgálat miatt egészen 1916 márciusáig Szentpéteri Kun Béla, az egyházjog tanára helyettesítette, pedig a kar a felmentése érdekében a szükséges lépéseket már a legelső ülésén megtette.¹⁰⁴ Iványi tagja volt az egyetemi könyvtári bizottságnak; az 1925/26. tanévre választották meg dékánnak. Római kiküldetése miatt azonban a prodékáni tisztségről 1926. december végével lemondott, a második félévre már szeptemberben szabadságot kért és kapott. Debreceni állásába többé nem tért vissza, tevékenységét a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen folytatta.

Miközben ismét az egyházjog tanára helyettesített, a kar *Baranyai Béla* (ny. r. t. 1927. okt. 24. – †1945. febr. 3.) országos főlevéltárost hívta meg a tanszékre.¹⁰⁵ Kinevezésétől számítva az új professzor a tárgyat 17 éven át oktatta, ezalatt a kar tanulmányi kedvezményi, felvidéki tanulmányi kedvezményi; az egyetem gazdasági, testnevelési és az egyetemi hallgatók becsületügyeit elbíró bizottságainak volt a tagja, a könyvtári bizottságnak pedig a póttagja. Ellátta a Szt. László Kör tanárnői tisztségét, majd a Vasvári Pál Kör felügyeletét. Két dékáni éve 1933/34-re és 1939/40-re esett, az 1942-ben beindított szociális tanfolyam igazgatásával is őt bízták meg.¹⁰⁶ Tanszékét halálának hírére a kar 1945 májusában megüresedettnek tekintette, de az özvegyének a megerősítő üzenete csak novemberben érkezett meg, így a gyászülést akkor hívták össze:

„Drága Uram Édesapámmal együtt februárban elhunyt Berlinben. Gyermekeinkkel, öreg Édesanyámmal itt vagyok egészségesen a magyar hadikórházban. Tessenek hírt adni magukról és egyetemet, ismerőseinket értesíteni.”

„Nem a helyzet félreismerése, hanem kicsiny családjának és főleg ellátatlan gyermekeinek féltése bírta arra rá, hogy kimenjen Németországba Berlinbe, ahol egy kegyetlen akna kioltotta nemes életét.”

„Dr. Szentpéteri Kun Béla ny. r. tanár előszóval bejelenti, hogy néhai dr. Baranyai Béla könyvtárának megmentése iránt a lehető intézkedéseket megtette. A lakás pincéjébe leszórt és nagyrészen tönkretett szétszaggatott, vízzel elárasztott, sárral és szennyel bepiszkolt könyvek közül a megmaradt példányokat, vagy egyes lapokat összegyűjtötte és azokat az egyházjogi szeminárium helyiségébe szállította, ahol a teljesen összezilált papír-tömeg a padlózatán hever. Ebből az ép könyveket lassanként maga a bejelentő tanár szedi ki és helyezi szekrénybe. Az egész tömegnek a rendezése azonban csak tavaszra maradhat, a fűtés hiánya miatt.”¹⁰⁷

1944 decemberétől, az oktatás újraindításától kezdve a jegtörténetet Szentpéteri Kun Béla immár harmadjára helyettesítette, a miniszter azonban hamarosan nyugdíjba helyezte, így az 1946/47. tanév második félévétől a tárgyat Flachbarth Ernő, a jogbölcselet és a nemzetközi jog tanára tőle átvette.¹⁰⁸ Ezalatt a kar a tanszék betöltését háromszor kísérelte meg, de egyik esetben sem sikerült eredményt elérnie. 1946 márciusában pályázat kiírását kérte volna, ám a válaszeirat szerint „[a miniszter] az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében [...] sem meglévő tanszékek betöltésével, sem új tanszékek szervezésével egyelőre nem foglalkozhat.”¹⁰⁹ A kar újabb, decemberi határozata mögött kétségkívül nemes gondolatok álltak, ám még kisebb volt az esély ennek megvalósulására:

„Értesítem a Tanácsot, hogy a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán szervezett magyar és összehasonlító európai jegtörténeti tanszék betöltése tárgyában hozott kari határozatot – sajnálatomra – nem vehetem tudomásul.

A szóbanforgó tanszékre meghívott dr. Bruckner Győző [miskolci ev. jogakadémiai ny. r. t.] egészen kiváló tudományos érdemeit magam is méltányolom és mindenben egyet értek a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karával abban, hogy az ott megszervezett magyar és összehasonlító európai jegtörténeti tanszék betöltésére a tudományos szempontból elsősorban dr. Bruckner Győző kerülhet számításba.

Mielőtt azonban a meghívás tárgyában hozott kari határozat tárgyában további intézkedést tettem volna, megállapítottam, hogy dr. Bruckner Győző 1877-ben született, tehát a folyó évben betölti az egyetemi nyilvános rendes tanárok nyugalomba helyezésére megállapított korhatárt. Az egyetemi oktatás érdekeire való tekintettel nem kívánatos, hogy az egyetemi tanárok számára megállapított korhatárt elért tudós neveztesse ki egyetemi tanárnak.

Ilyen körülmények között nem járulhatok hozzá ahhoz, hogy a szóban forgó tanszék dr. Bruckner Győzővel töltesse be. Mindazonáltal kívánatosnak tartanám, ha a jog- és államtudományi kar Bruckner Győző kiváló tudományos munkásságát egy egyetemi nyilvános rendes tanári címmel való kitüntetéssel jutalmazná és az erre irányuló lépéseket mielőbb megtenné.”

„Karunk, amikor Dr. Bruckner Győzőt a magyar és összehasonlító jegtörténeti tanszékre egyhangúlag meghívta, tudatában volt annak, hogy Dr. Bruckner Győző ennek az esztendőnek a folyamán élete 70. évét betölti. [Kiváló tudományos érdemei, szellemi és testi kondíciója mellett] még súlyosabban esik azonban latba az a szempont, hogy a kar [...] határozatával jóvátenni igyekezett azt a mellőzést, amely ezt a kora ifjúságától fáradhatatlanul kutató, szüntelenül alkotó, bámulatosan sokoldalú, a legkülönbözőbb problémákkal vívódó és azokat megoldó tudóst a múltban érte és egy eredményekben gazdag tudós életet legalább alkonyán azzal kívánta betetőzni, hogy tisztelete és elismerése jeléül megadja neki a legnagyobbat, amit egy tudománykar egy tudósna csak megadhat: az egyhangú meghívást arra a tanszékra, amelynek tárgyát a miskolci jogakadémián több mint negyed évszázad óta oly nagy lelkiismeretességgel és eredménnyel előadta. [...] [Ráadásul] a demokratikus magyar kormány ismételten hozzájárul ahhoz, hogy kiválóan érdemes tudósok a korhatár betöltése után is betölthessék tanszéküket.”¹¹⁰

A miniszter azonban továbbra sem járult hozzá a kinevezéshez, így a kar – ekkor már másodjára – pályázat kiírását kérte. Degré Alajos miniszteri tanácsos, Komjáthy (Kring) Miklós intézeti tanár és Kelemen László ítélőtáblai bírő, három egyetemi magántanár jelentkezett a tanszékre, ebben a sorrendben jelölték őket a felterjesztésben. Sejtetve a kar felszámolását, 1949. március elsején az iratok gyűjtőívére az alábbi jegyzetet vezette fel Buday Árpád miniszteri segédtitkár:

„A kinevezés iránt előterjesztést tenni nem kívánunk. Irattárba”.¹¹¹

Jogtörténetből magántanárt nem képesíttek, de *Bruckner Győző* megkapta a nyilvános rendes tanári címet.¹¹² Emiatt Tucsá Miklós, a Nemzeti Parasztpárt Borsodmegyei Szervezetének elnöke feljelentést tett.

Azt állította, hogy Bruckner Győző 1944-ben elmenekült nyugatra, s ha tanártársai nem akadályozzák meg, a jogakadémiát is magával vitte volna. Elment, ezzel dékáni tisztét elvesztette, tehát a Magyar Közlöny tévedésből tüntette fel ezt a címet. Ő volt a Turul Szövetség kerületi primus magistere, s a „legvadabb” németbarátok közé tartozott Haendel Vilmos mellett. Most is az „erkölcstelen” tandíjostalék és vizsgadíj részesedési rendszer visszaállítását szorgalmazza, a diákságot pedig az akadémia vezetősége ellen izgatja.

„Különben is elmúlt már 70 éves és nyugdíjazásával nagy előny származna egész Miskolc városára és a magyar felsőoktatásra is.”

Bruckner Győzőt a debreceni egyetem tanácsa védelmébe vette, volt tanártársa, Szontagh Vilmos jogkari dékán kezdeményezésére:

„Nem volt németbarát és dr. ifj. Haendel Vilmossal nem hogy ideológiai közösségben lett volna, de vele minden vonatkozásban a legélesebb ellentétben állott. – Tanúságot tehetek nemes, szociális érzékéről is, hiszen a miskolci jogakadémián minden diákjóléti intézményt ő hívott életre. Meggyőződésem, hogy a feljelentés egyéni bosszú műve.”¹¹³

4.2.2. A főtárgy

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Magyar alkotmány és jogtörténet, tekintettel a nyugateurópai jogfejlődésre	5	Európai jogtörténet, különös tekintettel a magyar jogfejlődésre	5	Szentpéteri Kun Béla (helyettes)*
1915/16.					

1915/16.			Magyar alkotmány és jogtörténet, tekintettel a nyugateurópai jogfejlődésre	5	Iványi Béla
1916/17. – 1925/26.	Magyar alkotmány- és jogtörténet	5	Magyar alkotmány- és jogtörténet		
1926/27.					
1927/28.	Magyar alkotmány- és jogtörténet	5	Magyar alkotmány- és jogtörténet	5	Szentpéteri Kun Béla (helyettes)*
1928/29. – 1943/44.	Magyar alkotmány- és jogtörténet	5	Magyar alkotmány- és jogtörténet	5	Baranyai Béla
1944/45.			Jogtörténet		Szentpéteri Kun Béla (helyettes)
1945/46.			Magyar alkotmány- és jogtörténet		
1946/47.	Magyar és összehasonlító európai jogtörténet (Alkotmány-, közigazgatás és jogtörténet)		Magyar és összehasonlító európai jogtörténet (Alkotmány-, közigazgatás és jogtörténet)		Flachbarth Ernő (helyettes)*
1947/48.			Magyar alkotmány és jogtörténet	4	
1948/49.			Általános jogtörténet	2	

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján¹¹⁴

1914 és 1949 között első éven oktatták a magyar alkotmány- és jogtörténetet, általános jogtörténet címen külön tárgyat a másodévesek számára csak a jogászképzés 1948-as reformja vezetett be. Mindazonáltal már korábban is bemutatásra kerültek az európai viszonyok, erre utalnak azok az elnevezések, melyeket 1914-ben, majd 1946-tól a főkéllégium kapott.

4.2.3. Legújabbkori magyar és egyetemes történet

Miután a bölcsészkar magyar történeti tanszéke megüresedett, Baranyai Béla a budapesti és a pécsi egyetemen kialakult gyakorlat bevezetésére tett javaslatot 1942 decemberében:

„[...] Szabályzatunk szerint »minden joghallgató köteles a tanulmányi ideje alatt két félévi kollégiumot hallgatni a történelemből« és »ezen kollégiumok közül legalább az egyiket az egyetemes történelem legújabbkori részéből kell venni« s »mindegyik történeti kollégiumnak hetenkint legalább 4 órát kell kitennie«...

„[...] Évtizedes tapasztalat azonban, hogy a szabályzat rendelkezésének s ezzel a kitűzött célnak egyetemünk megfelelni nem tudott. Nem hibája.

Egy egyetemes történeti és egy magyar történeti katedra [a bölcsészeti karon] semmiképp sem fel lehet meg ennek. Még négy éves, nyolc féléves ciklust számítva sem tudja minden ciklusban sorra venni legújabb korát sem az egyetemes sem a magyar történetnek. [...] A bölcsészeti kar illető tanárai szíves készséggel vállalták, hogy tárgyuk épen sorra kerülő részletét 4 órában adják elő [...], karunk pedig az

egyetemes történetből is kényszerűen elfogadta annak bármely kori részletét. [...] A jogi képzés céljai szempontjából a korszakok bármelyike nem lehet egy másik – a mi szempontjaink szerint nélkülözhetetlen –, korszak helyettesítője, ismeretbeli *aequivalence*.”

„[Baranyai Béla] javasolja, hogy mindazon félévekre, amelyekben az egyetemes és magyar történet legújabb korának előadására nem kerül sor, karunk maga gondoskodjék ezek legalább 4 órában való előadásáról. Egyben bejelenti, hogy amennyiben a kar célszerűnek vélné az *expediens* igénybevételét, maga vállalkoznék e kollégium előadására. Minden kétség eloszlatása végett egyben kijelenti, hogy az előadásokért semminemű díjazást, szakelőadói jutalmazást nem kíván, viszont a netalán beiratkozó bölcsészeti kar hallgatókat nem lenne köteles kollokváltatni. E kollégiumokat heti 4 órában adná elő, még pedig úgy, hogy az első /rövidebb/ félévben a magyar, a második /hosszabb/ félévben pedig az egyetemes történetet adná elő.”

Ettől kezdve a joghallgatók számára kötelező legújabbkori magyar és egyetemes történetet Baranyai Béla tartotta, megbízását a miniszter minden félévben jóváhagyta.

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1942/43.	-	-	Magyarország legújabbkori története	4	Baranyai Béla (szakelőadó)
1943/44.	Magyarország legújabbkori története	4	Legújabbkori világtörténet		
1944/45.	Magyarország legújabbkori története				

Miután a bölcsészkar az esetet többször is átiratban panaszolta, megkereste az egyetemi tanácsot, „hogy foglalkozzék azzal a kérdéssel, vajon joga van-e az egyetem valamely karának olyan előadásokat tartani, amelyek egy másik kar tanulmányi körébe tartoznak.” Például „soha sem jutott eszébe karunk állattani tanárának, hogy anatómiai vagy kórbonctani előadásokat hirdessen” – hangsúlyozta. Baranyai Béla ezzel szemben a jogi tanulmányi és vizsgarendi szabályzatra hivatkozott: „Egyetemeken, s azokon a jogakadémiákon, amelyeken bölcsészeti kar van, ezek a kollégiumok a bölcsészeti karon is hallgathatók” – tehát a bölcsészkar nem formálhat kizárólagos jogot. A vita az egyetemi tanács előtt 1944 tavaszán kezdődött meg, de a hadi események miatt az oktatásban hamarosan kényszerű szünet következett be, az 1946-os reform pedig az említett tárgyakat a joghallgatók számára csak ajánlottá tette, így a kérdés az aktualitását hamar elvesztette.¹¹⁵

4.2.4. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Jogtörténeti Szeminárium (kezdetben, mint Egyházjog és Jogtörténelmi Szeminárium) a Református Kollégium I. emeletén kapott helyet, majd a központi épület átadása után annak II/240-es, a háború előtt (1939/40.) pedig az I/139-es helyiségébe szállították át a könyveket.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *Gál Gyulát* választották meg.¹¹⁶

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1915/16.	-	-	Jogtörténeti szeminárium	2	Iványi Béla
1916/17.	Szemináriumi forrásgyakorlatok	2	Szemináriumi gyakorlatok		
1917/18.	Jogtörténeti szeminárium		Jogtörténeti szeminárium		
1918/19.			Szemináriumi forrásgyakorlatok		
1919/20.			Jogtörténeti szeminárium		
1920/21.	Szemináriumi gyakorlatok				
1921/22.	Szemináriumi forrásgyakorlatok				
1922/23.	Szemináriumi gyakorlatok		Szemináriumi gyakorlatok		
–					
1925/26.					
1926/27.					
1927/28.					
				Később kinevezendő tanár	
1928/29.	Szemináriumi gyakorlatok	2	Szemináriumi gyakorlatok	2	Baranyai Béla
1929/30.	Szemináriumi gyakorlatok I. Prosze- minárium. (Bevezetés a tudományos irodalmi munkálkodásba)	1	Szemináriumi gyakorlatok I. Prosze- minárium. (Bevezetés a tudományos irodalmi munkálkodásba) (folytatás)	1	
1930/31.	Szemináriumi gyakorlatok	2	Szemináriumi gyakorlatok	2	
1931/32.	Jogtörténeti proszeminárium I.		Jogtörténeti proszeminárium I. (folytatás)		
1932/33.	Jogtörténeti proszeminárium II. (Rendszeres oklevéltári, olvasási és fordítási gyakorlatok, szöveg- exegeticum, különösen Werbőczy válogatott részein)	1	Jogtörténeti proszeminárium II. (Rendszeres oklevéltári, olvasási és fordítási gyakorlatok, szöveg- exegeticum, különösen Werbőczy válogatott részein)	1	
1933/34.	Jogtörténeti szeminárium		Jogtörténeti szeminárium	2	
1934/35.	Jogtörténeti proszeminárium I.		Jogtörténeti proszeminárium I. (folytatás)		
1935/36.	Jogtörténeti proszeminárium	2	Jogtörténeti proszeminárium		
1937/38.	Jogtörténeti proszeminárium I. (Fordí- tási gyakorlatokkal párhuzamosan bevezetés a tudományos munkásság technikájába)	1	Jogtörténeti proszeminárium II. (For- dítási gyakorlatokkal párhuzamosan bevezetés a tudományos munkásság technikájába)	1	
1938/39.	Diplomatika, mint a jogtörténet segéd- tudománya	2	Diplomatika, mint a jogtörténet segéd- tudománya	2	
1939/40.	Jogtörténeti forrásszövegek olvasása	1	-	-	
1942/43.	Jogtörténeti proszeminárium (Beveze- tés a jogtörténet tudományos művelé- sége. A tudományos munkálkodás technikai kérdései)	2	Jogtörténeti szeminárium (Bevezetés a jogtörténet tudományos művelésébe. A tudományos munkálkodás technikai kérdései)	2	
1943/44.	Jogtörténeti szeminárium (Eredeti forrásszövegek olvasása és tárgyalása)		Jogtörténeti szeminárium (Eredeti forrásszövegek olvasása és tárgyalása)		

1944/45.	Jogtörténeti szeminárium (Bevezetés a tudományos munkálkodásba és forrásolvasás)	2			Baranyai Béla
1946/47.	Jogtörténeti proszeminárium		-	-	Flachbarth Ernő (helyettes)*
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.					

Szemináriumi foglalkozásokat Iványi Béla már 1916-tól tartott rendszeresen, ezekre az óráira csak az első alapvizsgát sikerrel letett hallgatók jelentkezhetnek. A kar professzorai közül egyedülállóan, Baranyai Béla a proszemináriumi rendszer bevezetésével kísérletezett, előfordult, hogy állandó személyi állománnyal 6 féléves ciklust szervezett (1931/32. – 1933/34.). Csoportjainak rendszerint 8-15 fő volt a létszáma, csak azt vette fel, aki a félév elején tartott *felvételin* megfelelő latin és/vagy német tudását igazolta, s jogtörténeti műveltségét (általában egyhangú eredménnyel tett) alapvizsgán, vagy jeles kollokviummal már bizonyította. A szűrő szükségességéről leginkább ez az alcím árulkodik: „rendszeres oklevéltári, olvasási és fordítási gyakorlatok, szövegexegeticum, különösen Werbőczy válogatott részein”. A módszertani kérdéseket Baranyai Béla szívesen előtérbe helyezte, („A tudományos munkálkodás technikai kérdései”), sőt, hallgatóit szemináriumi dolgozat vállalására kötelezte, erre világosan utal az 1942/43. tanév második félévének tanrendje. Összességében véve, a kar tanárai közül tudósképzésre leginkább ő törekedett, legalábbis a rendszerét tekintve.

4.2.5. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Jogtörténeti special kollégium	1	Magyar jogtörténet forrásai (i.)	1	Szentpéteri Kun Béla (helyettes)*
			Az ősiség	2	
1915/16.					
			Középkori magyar büntetőjog	1	Iványi Béla
1916/17.	Európai alkotmány és jogfejlődés a X. századtól		Werböczy és Hármaskönyve		
1917/18.	Fejezetek a germán jogtörténet köréből		Fejezetek a germán jogtörténet köréből (folytatás)		
1918/19.	Magyarország középkori városjogai		Werböczy és Hármaskönyve		
1919/20.	Fejezetek a francia jogtörténet köréből		-	-	
1920/21.	Fejezetek a régi magyar perjog köréből		Tárnoki jog	1	
1921/22.	Fejezetek a germán jogtörténet köréből		Werböczy és Hármaskönyve		
1922/23.	Fejezetek az európai jogtörténet köréből		A magyar corpus juris keletkezése és első kiadása		
1923/24.	A kiváltságolt nemzetiségek joga		A városok joga		
1924/25.	-	-	A Corpus Juris Hungarici és annak keletkezése		

4.2. Magyar Alkotmány- és Jogtörténeti Tanszék

1925/26.	Idegen jogok befolyása a magyar jog fejlődésére	1	Európai jogfejlődés a IX.–X. században	1	Iványi Béla
1926/27.	A partikuláris jogok				
1927/28.			Az 1687/1688. országgyűlés		
1928/29.	A Corpus Juris Hungarici	1	A magyar kancellária újjászervezése 1690-ben s utasításának reformja 1927-ben [sic!]	1	
1929/30.	Az 1867-es évi magyar-osztrák kiegyezés		Válogatott részletek az egyetemes- és magyar jogtörténetből		
	Németország legújabbkori (1806-1920) alkotmánytörténete		Németország legújabbkori (1806-1920) alkotmánytörténete (folytatás)		
1930/31.	Ausztria újkori alkotmánytörténete (1740-1918)	2	Ausztria újkori alkotmánytörténete (1740-1918) (folytatás)	2	
1932/33.	A magyar perjog története I. (A bírói szervezet története)	1	A magyar perjog története II. (A bírói szervezet története)		
	Az ún. utódállamok története I. Szerbia (Az államalakulás és az alkotmány története) 1. rész	1	Az ún. utódállamok története I. Szerbia (Az államalakulás és az alkotmány története) [folytatás]	1	Baranyai Béla
1933/34.	A magyar perjog története (A bírói szervezet az uniós államélet korában)		A magyar perjog története (A bírói szervezet az uniós államélet korában) (folytatás)		
	Az ún. utódállamok története I. Szerbia (Az 1869. évi alkotmánytól) 3. rész		Az ún. utódállamok története I. Szerbia (Az 1869. évi alkotmánytól) (folytatás)		
1934/35.	A Corpus Juris Hungarici		-	-	
1936/37.	Részletek az európai államok 1815. utáni jogtörténetéből	2	Részletek az európai államok 1815. utáni jogtörténetéből	2	
1937/38.		1	Válogatott részek a külföldi jogtörténet köréből (Németország jogtörténete 1815-1919)	1	
1939/40.	Német alkotmánytörténet	1	Német alkotmánytörténet		
1940/41.	Ausztria alkotmányfejlődése 1804-1918)	2	Ausztria alkotmányfejlődése (1804-1918)	2	
1941/42.	1868. XXX. tc. (Előzmények: a magyar-horvát viszony múltja)		1868. XXX. tc. (Előzmények: a magyar-horvát viszony múltja)		
1948/49.	Pénzügyi szervezet az Árpádok és a vegyesházbeli királyok korában		Városaink kialakulása és jogi szervezete a középkorban		Bruckner Győző
Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév. * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján ¹⁷⁷					
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.					

Iványi Béla általában Werbőczy Hármaskönyvéről, a magyar corpus jurisről és a városok jogáról hirdetett speciálkollégiumot, az európai, főleg germán és francia témák megjelölésénél gyakran használta a „Fejezetek a ... jogtörténet köréből” sablont. Baranyai Bélánál itt is megfigyelhetjük a ciklikusságot: az 1932/33. és az 1933/34. tanévben négy féléven át folytak a magyar perjog történetével és Szerbia alkotmányfejlődésével kapcsolatos előadások. Mégis, leggyakrabban az ausztriai és a német alkotmányfejlődésből tartott órákat, habár magyar jogtörténetből – többek között – kétszer is sort kerített az magyar-osztrák kiegyezés bemutatására.

„A m. kir. Ferenc József-Tudományegyetem jogi kara felhívja a figyelmet arra, hogy a folyó évben [1934.] van 350 éves évfordulója annak, hogy az első nyomtatott törvénygyűjtemény Mossóczy Zakariás szerkesztésében megjelent. Megfontolásra ajánlja az évforduló méltó megünneplésének gondolatát. Dékán [Baranyai Béla] jelenti, hogy az évforduló alkalmából a Corpus Iuris Hungariciból maga speciálkolégiumot hirdetett a jövő félévre, az évforduló megünneplésének legalkalmasabb keretet a Tisza István Tudományos Társaság adhatja.”¹¹⁸

Bruckner Győző, a kar címzetes nyilvános rendes tanára, „Pénzügyi szervezet az Árpádok és a vegyesházbeli királyok korában” és „Városaink kialakulása és jogi szervezete a középkorban” címen tartott előadásokat.

4.2.6. Pályatételek és pályaművek

A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya	A kiírt pályatétel címe		
	A benyújtott pályamű jellegéje és a beadás időpontja	A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma	A bíráló tanárok neve
1920/21. – 1928/29.	Az alaki bizonyítás fejlődése az Árpád-korban. (Pályadíja: 600 Korona)		
	?	Tunyoghy János I. évf. joghallgató	Iványi Béla
	(1925/26.)	(500.000 Korona szorgalmi díj)	Szentpéteri Kun Béla
1929/30. – 1935/36.	Az adózási porták rectificatiója 1729-ben (a debreceni református főiskolai könyvtár „R. I. 26-27.”, a magyar nemzeti múzeum mss. „Fol. Lat. 594.” és a m. kir. Országos Levéltár, m. kir. udvari kancellária: „Hungarica Esterhazyana N° 50” kéziratai alapján).		
1929/30.	Az idegenek joga a Corpus Iuris Hungariciben (kiegészítve a C.I.H.-ban nem foglalt törvényekkel).		
	Historia est mater studiorum	Blaskovits Zoltán I. jh.	Baranyai Béla
	(1929/30.)	(100 Pengő egész pályadíj)	Szentpéteri Kun Béla
1936/37. – 1939/40.	A hűbériség magyarországi jelentkezésének kérdése eddigi jogtörténeti irodalmunkban.		
1940/41. – 1942/43.	Ladányi Gedeon jogtörténetírói működése (Ismertetendő a jogtörténet tantörténetének keretében).		
1943/44. – 1948/49.	A magyar törvények alakszerűségeinek fejlődése (1222-1918).		

1920 és 1949 között jogtörténetből összesen 6 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 2-re érkezett be (33%). Teljes pályadíjban 1, dicséretben ugyancsak 1 joghallgatót részesítettek.¹¹⁹

4.2.7. Az I. alapvizsgálat és eredményei

Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (ő)	Eln. / h.	Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (ő)	Eln. / h.	Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (ő)	Eln. / h.
1914/15.	77	67	n. a.	KS / KB	1926/27.	73	78	n. a.	BJ / KB	1938/39.	71	70	7	BB / SzZ
1915/16.	69	100	4	KB / KS	1927/28.	64	86		MG / BB	1939/40.	66	70	5	SzZ / BB
1916/17.	48	88	2	KS / KB	1928/29.	60	80	9	BB / MG	1940/41.	59	68	5	BB / SzZ
1917/18.	n. a.	n. a.	4		1929/30.	55	75	7	MG / BB	1941/42.	54	66	4	SzZ / BB
1918/19.			4	IB / KS	1930/31.	55	82	12	BB / MG	1942/43.	59	67	2	BB / SzZ
1919/20.			1	KS / IB	1931/32.	50	76	5	MG / BB	1943/44.	62	86	4	SzZ / BB
1920/21.	47	83	n. a.	n. a.	1932/33.	68	83	20	BB / MG	1944/45.	n. a.	n. a.	n. a.	KB

4.2. Magyar Alkotmány- és Jogtörténeti Tanszék

1921/22.	42	95	n. a.	n. a.	1933/34.	55	71	11	MG / BB	1945/46.	n. a.	n. a.	11	SzZ / KB
1922/23.	55	81		MG / IB	1934/35.	58	69	10	BB / MG	1946/47.			3	KB / n. a.
1923/24.	59	92		IB / MG	1935/36.	63	75	14	MG / BB	1947/48.			n. a.	n. a.
1924/25.	50	96		MG / IB	1936/37.	68	62	10	BB / MG	1948/49.				
1925/26.	65	93		IB / MG	1937/38.	64	72	10	BB / BJ					
Jelmagyarázat:														
E. = elsőre eredményes, P. = pótalapvizsgálaton eredményes, K. = kitüntetett, Eln. / h. = a bizottság elnöke és elnökhelyettese, n. a. = nincs adat														
BB = Baranyai Béla, BJ = Bacsó Jenő (mint helyettes), IB = Iványi Béla, KS = Kiss Géza, KB = Szentpéteri Kun Béla (mint helyettes), MG =														
Marton Géza, SzZ = Szezhlo Zoltán														

A I. alapvizsga római jogból és magyar alkotmány és jogtörténetből állt, melyet kötelező volt letenni júniusban vagy szeptemberben, az első év után. Az alapvizsga-bizottság elnöki tisztében az említett tárgyak oktatói rendszerint évente váltották egymást, a leköszönő elnök az elnökhelyetteséget vette át, a tagság a kar összes tanárából állt.¹²⁰

¹⁰³ Iványi Béla (sz. Nagykanizsa, 1878. okt. 27., róm. kat.) kinevezése és átminősítése: ALM. '14/15. 62. és JJK. '17/18. II. r. ü. (okt. 19.) 1. (139.822/1917. IV. VKM). – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 43, 205, 279, 315. – 1920-ban az MTA tagjává választotta: JJK. '19/20. IX. r. ü. (jún. 2.) 212. – Röpirata Hegedűs Lóránt volt pénzügyminiszternek a Pesti Hírlapban 1926. ápr. 8-án megjelent cikkére, mely a vidéki egyetemek megszüntetését és csak egy egyetem fenntartását javasolta: ÉVK. ÉS ALM. '25/26. 95-98. – Prodékáni tisztségéről lemond: JJK. '26/27. IV. r. ü. (nov. 23.) 107. – A minisztertől 1927. január 1-től a tanév végéig szabadságot kapott: 6918/1926. IV. VKM. – Kinevezése a szegedi Ferenc József Tudományegyetem Alkotmány- és Jogtörténeti Tanszékére: RIKT. 1499/1927. 23. d. (14.122/1927. IV. VKM, 1927. febr. 8.).

¹⁰⁴ Helyettesít Sz. Kun Béla: JJK. '14/15. II. r. ü. (okt. 14.) 9. – Iványi Béla először vesz részt kari tanácsulésen: JJK. '15/16. V. rk. ü. (márc. 3.) 1f. – Előadásait megkezdheti: 148.990/1915. VKM.

¹⁰⁵ Helyettesít Sz. Kun Béla: JJK. '26/27. IV. r. ü. (nov. 23.) 110. (1927. febr. 1-től). – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Márffy Ede (dékán), Teghze Gyula, Sz. Kun Béla, Bacsó Jenő, Kun József. – Baranyai Béla meghívása: XIV. rk. ü. (jún. 18.) 287.

¹⁰⁶ Baranyai Béla (sz. Károlyváros, 1882. okt. 21.) kinevezése: ÉVK. ÉS ALM. '27/28. 77. (76.602/1927. IV. VKM), de előadásait csak a II. félévben kezdte meg. – Élete és munkássága: VARGA 1967, 205-206, 303, 318. – A Szt. László Kör tanárelnöki tisztségéről lemond: JJK. '38/39. III. r. ü. (nov. 24.) 164. – A Vasvári Pál Kör felügyelő tanára: '41/42. XI. r. ü. (febr. 13.) 271. – A kitelepítési akció végrehajtásáig Budapesten tartózkodott, Sz. Kun Béla dékánhelyettes valószínűleg tartotta, hogy ezzel kapcsolatban ment ki Németországba: '45. III. rk. ü. (máj. 14.), jelentése csatolva.

¹⁰⁷ A kar a jogtörténeti tanszéket megüresedettnek tekinti: JJK. '45. IV. r. ü. (máj. 30.) 84. – Özv. Baranyai Béláné üzenete a Vörös Kereszt közvetítésével Révész Imre püspökhöz érkezett, az egyetemet ő értesítette. – Megemlékezés Baranyai Béláról és az idézetek: '45/46. V. rk. ü. (nov. 8.) napirend előtt.

¹⁰⁸ Helyettesít Sz. Kun Béla: SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8. – Helyettesít Flachbarth Ernő: RIKT. 161/1946-47. 97. d.

¹⁰⁹ A kar pályázat kiírását kéri a tanszékre: JJK. '45/46. XIII. r. ü. (márc. 29.) 466. – Az idézett elutasítás: XVIII. r. ü. (jún. 24.) 598. (51.940/1946. VI. VKM).

¹¹⁰ A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Flachbarth Ernő, Sztéhlo Zoltán és Bacsó Jenő. – Bruckner Győző meghívása: RIKT. 1037/1946-47. 98. d. [‘46/47. XII. r. ü. (dec. 19.) 241.]. – Az idézett elutasítás: 1472/1946-47. 98. d. (16.081/1947. VI. VKM, 1947. febr. 20.). – Az idézett újabb felirat kinevezése ügyében: VETF. 45.178/1947. [‘46/47. XVI. r. ü. (febr. 26.)]. – Az újabb elutasítás: RIKT. 1726/1946-47. 99. d. (45.178/1947. VI. VKM, 1947. márc. 21., Zsebők Zoltán miniszteri osztályfőnök).

¹¹¹ A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Bacsó Jenő, Flachbarth Ernő és Schultheisz Emil. – A kar pályázat kiírását kéri: VETF. 113.586/1947. 73. d. [‘46/47. XVII. rk. ü. (júl. 25.) 463.]. – A jelölés: [‘47/48. VI. r. ü. (febr. 27.)]. – Buday Árpád feljegyzése: 194.355/1948. 174. d. – Lásd még: RIKT. 1486/1947-48. 104. d.

¹¹² Tuster Ignác kereskedelmi tanintézeti tanárt nem admittálták: JJK. ‘19/20. III. r. ü. (nov. 27.) 88. – Bruckner Győző (sz. Felsőlövvő, 1877. júl. 27.) kitüntetése egyetemi nyilvános rendes tanári címmel: VETF. 68.939/1947. [‘46/47. XVIII. r. ü. (ápr. 14.) 350.]. – Ortutay Gyula előterjesztése a Minisztertanácshoz: 1947. máj. 27. – Bruckner Győző 1926-tól az MTA tagja volt. – STIPTA István, *Bruckner Győző, a miskolci jogakadémia dékánja = A miskolci jogakadémia múltja és kulturmunkássága 1919-1949*, szerk. DOBROSSY István, STIPTA István, Miskolc, Borsód-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár és Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 1996, 10-45.

¹¹³ Tucsá Miklós panasa Bruckner Győző c. ny. r. t. ellen: VETF. 190.998/1947. 163. d., szigorúan bizalmas irat. – Az ET védelmébe veszi: EJK. ‘47/48. III. r. ü. (nov. 17.) 76. – Lásd még: RIKT. 208/1947-48. 101. d. [‘47/48. II. r. ü. (okt. 24.) 40.].

¹¹⁴ A TANRENDhez képest javított adatok (főkéllégiumok): lásd a 3. jegyzetben és SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 október és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8.

¹¹⁵ Baranyai Béla idézett előterjesztése: JJK. ‘42/43. V. r. ü. (dec. 3.) 173. – Először hagyja jóvá a miniszter megbízását: 65.716/1943. IV. VKM. – A bölcsészkar magyarázatot kér: JJK. ‘42/43. IX. r. ü. (ápr. 8.) 366. – A bölcsészkar újabb átirata felett a jogi kar napirendre tér: ‘43/44. VI. r. ü. (nov. 25.) 145. – A bölcsészkar 1944 februárjában az egyetemi tanácshoz fordul, Baranyai Béla okfejtése: IX. r. ü. (márc. 24.) 273. – Az idézett jogi tanulmányi és vizsgarendi szabályzat: 128.000/1911. VKM, 45.§.

¹¹⁶ Gál Gyula demonstrátorrá választása: RIKT. 602/1946-47. 97. d. (104.241/1946. VI. VKM). – VETF. 107.536/1947. 74. d. [‘46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)].

¹¹⁷ Noha csak egy kari jegyzőkönyv utal arra, hogy Sz. Kun Béla a heti 3 órás jogtörténeti speciálkéllégiumot megtartotta (JJK. ‘14/15. I. rk. ü. /dec. 16./ 41.), a TANRENDEK a tárgyat folyamatosan feltüntetik, amiből valószínűnek tűnik, hogy vállalta azok előadását az 1914/15. és az 1915/16. tanév első féléveiben is. – Az „Ösiség” c. speciálkéllégiumra nem iratkozott be egy hallgató sem: JJK. ‘14/15. III. r. ü. (nov. 11.) 48/a.

¹¹⁸ A Ferenc József Tudományegyetem átirata és Baranyai Béla válasza: JJK. ‘33/34. X. r. ü. (máj. 30.) 353.

¹¹⁹ JJK. ‘25/26. VIII. r. ü. (ápr. 21.) 202. – ÉVK. ÉS ALM. ‘29/30. 97, 290-291, 300.

¹²⁰ Az I. alapvizsga tárgyai: *A debreceni m. kir. Tisza István-tudományegyetem Tanulmányi-, Fegyelmi- és Tandíjmentességi Szabályzata*, 1933, 53-56. – Az I. alapvizsga-bizottság összetétele: ALM. ‘14/15. 70-71. – ‘15/16. 28-29. – ‘16/17. 25-26. – ‘17/18. 22-23. – ‘18/19. 21-22. – ÉVK. ÉS ALM. ‘19/20. 81-82. – ‘22/23. 122-123. – ‘23/24. 86. – ‘24/25. 143-144. – ‘25/26. 127-128. – ‘26/27. 189-190. – ‘27/28. 145-146. – ALM. ÉS ÉVK. ‘28/29. 72-73. – ÉVK. ÉS ALM. ‘29/30. 235-236. – ‘30/31. 255-256. – ‘31/32. 337-338. – ‘32/33. 255-256. – ‘33/34. 183. – ‘34/35. 183-184. – ‘35/36. 215. – ‘36/37. 303-304. – ‘37/38. 210. – ‘38/39. 206-207. – ‘39/40. 215. – ÉVK. ‘40/41. 104. – ‘41/42. 287. – ‘42/43. 333. – ‘43/44. 102. – ‘44/45. 32. – JJK. ‘45. VIII. r. ü. (júl. 28.) 206. – ‘45/46. XXI. r. ü. (júl. 16.) – Fontosabb kivételek az alapvizsga-bizottság tagságban: ‘15/16-ban csak Bernolák Nándor, Teghze Gyula, Illyefalvy Vitéz Géza,

Haendel Vilmos, Márffy Ede és Iványi Béla. – '22/23-ban csak a kar összes ny. r. tanára. – '44/45-ben a kar valamennyi előadója.

4.3. Egyházjogi Tanszék

4.3.1. A tanárok

Az egyházjognak 1949-ig egy professzora volt Debrecenben: *Szentpéteri Kun Béla* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – nyug. 1946. dec. 1.) 1914-ben a helyi jogakadémiáról került át az egyetemre.¹²¹ Ennek alapításában 1907-es tervezetével személyesen is részt vett, a főbb eseményeket később memoárban rögzítette.¹²² 32 év alatt számos pozíciót töltött be. Az egyetemi diákjóléti bizottságnak és a gazdasági bizottságnak is volt elnöke, a kart a Mensa Academica felügyelő bizottságában és a testnevelési bizottságban képviselte, tagja volt az Országos Felsőoktatási Tanácsnak és az Országos Ösztöndíjtanácsnak, a kari tandíjkedvezményi bizottságnak és a felvidéki tanulmányi kedvezményi bizottságnak. Dékánna az 1914/15., az 1919/20., az 1932/33. és az 1942/43., rektorra az 1930/31. tanévre választották meg.¹²³ 1944 szeptember végén 70 éves korára tekintettel nyugdíjazását kérte, ám első kérelme valószínűleg a kari adminisztráció hibájából saját postája közé keveredett, a másodikkal kapcsolatban pedig várakozásra hívta fel a miniszter addig, amíg az egyetemi ügyek általános rendezése során lehetőség nyílik arra, hogy azt hivatalos úton terjessze be.¹²⁴ Talán épp ez volt a szerencse.

„[1944] október 6-án Szontagh Vilmos dékánunk arra kért, hogy mivel neki a rectorral együtt hivatalosan Budapestre kell utaznia, távolléte alatt, a prodékán sem lévén itthon, mint a kar legrégebben szolgáló tagja, a szabályok értelmében vegyem át a dékáni feladatok végzését; ezt készséggel megígértem neki [...]. Október 8-án magam maradtam itt a jog kar tagjai közül és ha én is nyugdíjasnak minősülök, a kar működésében megszakadás állott volna be [...]. Amikor a vörös haderő bevonulása után a közvetlenül fejük felett folyó ágyúzás csöndesedett [...], azonnal előterjesztést tettem a rectorhoz aziránt, hogy a jogi kar működését [is] valami módon kezdjük meg. [...] Csak a jogi karon nem volt rajtam kívül senki, aki [...] az előadások ellátására jogosult lett volna; sőt a jogi képzettséget kívánó hivatalok, bíróságok és az ügyvédi kar nagy részének távozása miatt külső kisegítők felkeresése is nagy nehézségekbe ütközött. Több irányú tájékozódás után a legszükségesebb, nevezetesen a vizsgálatok megtarthatásához kívánt előadásokról [...] gondoskodtam.

A munka megkezdésének azonban voltak nevezetes akadályai. A megszálló haderő parancsnoksága nem sietett kiadni az engedélyt [...]. A magunk helyiségeinek elfoglalására nem lehetett gondolnom. A második emeleti helyiségek általában annyira megrongálódtak, hogy azoknak használhatóvá tételét a fél-évre sem remélhetem. Nagyon szomorú, hogy a szemináriumi helyiségek sem hasznavehetők. Az ablak mindenütt betördelt, az ajtók mindenütt felszakítva, a nyugat felé néző helyiségekben a falat is lebontotta az ágyúzás. [...] Szél fújta, eső csapta, hó borította, sáros csizma taposta a drága könyveket és bútorokat és a szemináriumi padlót itt-ott még emberi ürülékkel is tarkítva. [...]

Végül is azt a megoldást választottuk, hogy a három kar a tanárképzőintézet szobáiban fog dolgozni. [...] A jogi kar részére két egymás mellett levő szoba jutott a 41. sz. ajtóval ellátott sötét előszobá-

ból nyilván. Ide kellett beosztani mind a négy évfolyam előadásait és itt kellett a dékáni feladatoknak az ifjúsággal való érintkezésben álló részét is elvégezni. A többi feladatot a szállásomon teljesítettem, még pedig, mivel az irodai személyzet is távol volt, egyedül, középiskolai tanár leányom segítségével. [...]

December 4-én tudtuk megkezdeni az előadásokat, még akkor is úgy, hogy a számunkra kijelölt két szoba közül az egyik fűthetetlen volt, a másik meg csaknem folyvást köszénfűstös. Az első és a második évfolyam tárgyait délelőttre, a harmadik és a negyedik évfolyamét délutánra osztottam be. [...]

December 21-én két előkelő magyar úr közölte velem a megalakulandó kormány tagjainak azt a kívánságát, hogy az ideiglenes nemzetgyűlés elnökségét vállaljam el. Én ez elől a megtiszteltetés elől kitérni kívántam [...]. Valamely félreértés következtében mégis megtörtént hivatalosan a nemzetgyűlés elnökévé ajánlatom, ott is kénytelen voltam megismételni, hogy koromra, egészségi állapotomra és elfoglaltságomra tekintettel kérem kell a személyemtől eltekintést. [...]

Amellett a félév befejezésével újabb gondok merültek fel. Jelentkeztek alapvizsgázni kívánók, sőt szigorlatozók is. [...] [A] VKM úr [...] felkért arra is, hogy a vizsgáló bizottságokba saját belátásom szerint megbízott előadókat vonjak be [...].

A második félévi előadásokat március 1.-én kezdtük meg. Mivel eddig kartársaim közül még senki sem érkezett haza, a II. félévre is előadókat kellett felkérnem. [...] Március hónap elején örvendetesen megkezdődött kartársaink hazajövele. Elsőnek Flachbarth Ernő kartársunk jött meg, majd Sztéhlo Zoltán, Szádeczky-Kardoss Tibor és Bozóky Ferenc.”¹²⁵

Amikor Sz. Kun Béla a nyugdíjazási kérelmét harmadjára újíttotta meg, a kar az 1945/46., majd az 1946/47. tanévre való visszatartására is indítványt tett, jelezve a miniszternek, hogy tagjainak létszáma három haláleset miatt (Baranyai Béla, Hacker Ervin, Juhász Nagy Sándor) 7-re csökkent le. Mindazonáltal 1946 decemberétől kezdve az egyházjog tanára már csak előadói minőségben működhetett, az őt megillető jogok kérdése pedig kisebb nézeteltéréshez vezetett.¹²⁶

„[...] A Debreceni Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kara] az ott szervezett egyházjog /:kánonjogi:/ tanszék teendőinek ellátásával előadói minőségben dr. Szentpéteri Kun Béla nyugalmazott egyetemi nyilvános rendes tanárt bízta meg. Egyben úgy határozott, hogy dr. Szentpéteri Kun Bélát az egyházzogi tanszéket érintő ügyekben, mint előadót a kari ülésekre meghívta.

Ezzel a határozattal szemben dr. Szontagh Vilmos [a közigazgatás és a pénzügyi jog] egyetemi nyilvános rendes tanár[a] különvéleményt jelentett be. Különvéleménye lényegében azt fejtegeti, hogy a debreceni és pozsonyi tudományegyetemek szervezetéről, tanulmányi és vizsgarendjéről szóló szabályzat [...] értelmében a kari üléseken csupán a nyilvános rendes, nyilvános rendkívüli és a magántanárok képviselői vehetnek részt, továbbá, hogy az említett szabályzat az egyetemi tantestület tagjai között »előadói« minőséget nem ismer. Ebből a fejtegetésből dr. Szontagh Vilmos arra a következtetésre jut, hogy a kar az említett szabályzattal ellentétes álláspontot képvisel akkor, amikor egyrészt dr. Szentpéteri Kun Bélát előadói minőségben bízta meg az egyházzogi tanszék teendőinek ellátásával, másrészt mikor az említett szabályzat [...] rendelkezésének figyelmen kívül hagyásával őt a tanszéket érintő ügyek tárgyalására egyszersmindenkora meghívja. Különvéleményével ezért annak a kar által való kimondását kívánja elér-

ni, hogy dr. Szentpéteri Kun Béla a kar üléseire ne egyszersmindenkorra hívassék meg, hanem csupán »meghívható« legyen.

[...] Mindenekelőtt megállapítom, hogy dr. Szentpéteri Kun Bélának a jogi oktatás és a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karának felállítása érdekében folytatott buzgó munkálkodása és egészen különleges érdemei a szóban forgó esetet a kizárólag a tételes jog szabályaiban foglaltak alapján való elbírálás megkülönböztetéséből kiemelni látszanak. Erre vagyok tekintettel, midőn a karnak az ügyben foglalt álláspontját ezúttal tudomásul veszem és elfogadom, de egyben hozzáfűzöm, hogy dr. Szontagh Vilmos jogi okfejtése egyébként minden tekintetben összhangban áll az említett szabályzat rendelkezéseivel. Megjegyzem még, hogy az egyházjogi tanszék remélhetőleg minél korábbi időpontban történő betöltésével erre a kivételnek tekinthető kari állásfoglalásra szükség nem lesz és a különvéleménybe foglaltak tárgytalanná válnak. [...]

Budapest, 1947. évi április hó 10.-én.

A miniszter rendeletéből:

dr. Zsebők Zoltán

miniszteri osztályfőnök

A tanszék betöltése megkezdődött ugyan, de annak folyamata igencsak akadozva haladt. Pályázat Boleratzky Lórándtól, a miskolci evangélikus jogakadémia nyilvános rendkívüli tanárától és Papp Gézától, kabai református lelkipásztortól érkezett, kettőjük közül csak az előbbinek volt, pontosabban folyt a magántanári képesítése.

„...Meg kell mondanom, hogy a pályázat eredményét nagyon gyöngének találom. [...] Annakidején, amikor a tanszék betöltése először szóba került, módomban lett volna felhívni a kar figyelmét néhány olyan emberre, akit a pályázatban részvételre felhívni, vagy esetleg még meghívni is lehetett volna. Azonban, – nem lévén a Magyar Közlöny olvasója, – magamnak is csak március elején jutott tudomásomra, hogy a kar az egyházjogi tanszékre pályázat kiírását elhatározta és hogy már van is rá pályázó. Nem szólva Móra Mihályról, aki időközben Szegedre ígérkezett, lehetett volna gondolni sub auspiciis gubernatoris doktorkra, Visky Károlyra [...]. Továbbá csak volt tanítványaim nevét említve: Trócsányi Lászlóra [...], Kulcsár József miniszteri tanácsosra [...], dr. Kálmán Sándor hajdúböszörményi lelkipásztorra [...].

A szűkös eredménynek /: még a nem régiben habilitált magántanárunk [Novák István] sem pályázott /:, bizonyára nem csupán az az oka, hogy a pályázati hirdetmény a Magyar Közlönyben nem a szokásos bővebb terjedelemben, hanem szinte eldugva csak egy pár sorban látott napvilágot. De egyéb körülmények is. Így az, hogy az egyetemi tanárságnak nincs többé vonzó ereje. Valamikor gondtalanul élhettek az egyetemi tanárok és gondtalan öregségnek nézhettek elébe. Most igen gyöngé javadalomért kell végezniök igen súlyos szellemi munkájukat és öregségükben kevesebb nyugdíjra van kilátásuk, mint amit jóra való tanítványaik nagy része már elérhetett. [...]

...Tudom, a kar tagjai előtt nem kellene védekeznem az ellen a kellemetlen feltevés ellen, hogy a tanszék betöltésének az ügyét el akarom húzni azért, hogy még tovább is az egyetem körében maradjasak; egy félszázadon át éppen eleget szolgáltam [...]. Ezért nem jövök azzal a javaslattal, hogy hirdessen a kar hosszabb határidővel újabb pályázatot azoknak a magánúton is figyelmeztetésével, akikre gondolni lehet...

...Ha a kar most határozni kíván a tanszék sorsa felől, azt hiszem, csak azt teheti, hogy mindkét pályázó kérvényét a miniszter úr elé terjeszti. Boleratzky Lórándot rendkívüli, Papp Gézát rendes tanárnak kinevezésre. Sorozni őket a magam részéről nem tudnám. Dolgozataikban mindketten csak leíró ismertetést adnak. Boleratzky nagyobb apparátussal dolgozik. Papp Géza munkája alaposabb. Boleratzky sokkal többet ígér, mint Papp Géza eddig produkált és tőle már előrehaladottabb korában még várni lehet, viszont Papp Géza nem csupán ígéret, hanem a maga körében kiválóan végzett munkának bizonyítója. Boleratzky a Magyarországon kevésbé ismert nyelvek segítségével [svéd, finn] nyújthat e tudománynak új forrásokat, Papp Géza a klasszikus nyelvekben jártasságával, és tökéletes angol tudásával éppen az egyházjog és kivált a református egyházjog művelésében tehet kivételes szolgálatot.”

A kiküldött bizottság elnöke és másik tagja, az előadó, Sz. Kun Béla fenti véleményét nem osztotta; míg Sztehlo Zoltán Papp Géza csaknem 100%-os süketségét, valamint egy új pályázat értelmetlenségét hangsúlyozta a szakemberhiányra hivatkozva; addig a dékán, Bacsó Jenő Boleratzky Lórándot nem támogatta. A kar mégis őt jelölte az első helyen, három szóval egy ellenében és három tartózkodás mellett, de Papp Gézát is felterjesztette, egy szavazattal hat tartózkodás mellett a második helyen. A miniszter azonban 1947 augusztusában új pályázatot hirdetett, tekintettel arra, hogy az abszolút többséget egyikőjük sem szerezte meg:

„A debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán az egyházjog /kánonjogi/ tanszék betöltése ismételt pályázat kiírását határoztam el. [...]

A debreceni és a pozsonyi tudományegyetemek szervezetéről szóló 1914. évi szabályzat [...] értelmében a jelölések tárgyában az egyetemi tudománykarok általános szavazattöbbséggel határoznak.

Nézetem szerint ez azt jelenti, hogy valamely személy jelölése csak akkor tekinthető érvényesnek, ha a szavazatok 50%-ánál több esett rá. Mivel pedig az üresen beadott szavazólapokkal a szavazó azt óhajtja kifejezni, hogy a jelölésre a pályázók közül egyiket sem tartja megfelelőnek, a jelöltnek az érvényes jelöléshez az összes – szavazattal vagy üresen beadott – szavazólapok közül 50%-nál többen kell kedvező véleménynyilvánítással szerepelnie.

Míthogy az említett tanszékre történő jelöléseknél a fentiek szerint az abszolút szavazattöbbséget egyik pályázó sem kapta meg, ezen az alapon a pályázatot megíúsultnak kellett tekintetnem és újból ki kellett írnom.

Budapest, 1947. évi szeptember 14.-én.

A miniszter rendeletéből:

dr. Zsebők Zoltán

miniszteri osztályfőnök

Ami ezután következett, abból már az oktatásigazgatásban eluralkodó anarchiába tekinthetünk be, mivel a minisztérium az új pályázatot októberben hatályon kívül helyezte, ám novemberben a kart már e határozat „tárgyalanságáról” értesítette.¹²⁷

Dr Hollán Pál miniszteri titkár Úrnak
Budapest.

Kedves Barátom!

Dr Erdős Károly egyetemi tanár barátom a múlt héten járt hivatalodban és informált engemet pályázatom mai állapotáról.

Szükségessnek tartjuk nagybecsű figyelméet felhívni a következőkre: Az egyetemi tanács által felterjesztett pályázati iratok közt van reám vonatkozólag négy orvosi bizonyítvány, melyekből kettő 1947 március hóról van keltezve és arról szól, hogy halláserősítő készüléket fogok beszerezni; két tisztí orvosi és ügykezelő orvosi bizonyítvány meg 1947 július 25-ről keltezve/tehát a jogkari határozat után/azt igazolja, hogy hallásom tavasz óta sokat javult és a londoni, birtokomban levő és az orvosok által kipróbált halláserősítő készülékkel hallásom tökéletesen helyre van állítva és hallás tekintetében is teljesen alkalmas vagyok a tanári pályára. Ismétlem, hogy a készülék a kar szavazása és jelölése után érkezett meg és a két fontos orvosi bizonyítvány is a kari gyűlés utáni időről van kiállítva és a valóságos tényeket fedli. Sajnos, a kari gyűlésre, amelyen a szavazás, illetve jelölés volt, még nem adhattam be ezt a két fontos orvosi bizonyítványt, mert a készülék csak azután jött meg. A kar szavazatát a jelölésnél bizonyára befolyásolta az, hogy akkor még nem tudtam igazolni, hogy a hallásom teljesen helyre van állítva. Tudtommal pedig a kari gyűlésen a hallásomon kívül más kifogás a jelölésem ellen nem merült fel.

Ugy tudom, hogy Kun Béla a szakbizálatában elismeri, hogy én az egyházjog tudományos művelésre alkalmas és képes vagyok, a református egyházjog művelésére meg kiemelkedő képességgem van és sok tudományos eszköz /nyelvek, külföldi kutatás és tapasztalat/ áll rendelkezésemre, ami másoknál nincs meg.

Külföldi tanári oklevelem, tanári működésem, egyetemi magántanárságnak megfelelő filozófiai külföldi minősítem stb. pályázatomat olyan magas színvonalra emelik, amely alkalmassá tesz az egyházjogi tanszékre való kinevezésre. Felkészül minőséggem különösen alkalmassá tesz a református theológusok tanítására. Egyházjogi munkáim a szakbizálat szerint is megállják helyüket.

A másik pályázó és azok, akik esetleg pályázhattak volna vagy a jövőben szóba kerülhetnek erre a tanszékre, messze mögöttem maradnak az egyházjog terén és évek múlva sem volnának képesek azt elérni, amit én ma fel tudok mutatni akár egyházjog, akár általános tudományos képzettség terén.

A filozófiai doktorátusnál magasabb filozófiai képzettségemről szóló külföldi minősítés okmányának a magyar fordítása is a pályázati okmányaim közt található.

Ezek alapján arra a szívessegre kérlek, méltóztassál ezekre az adatokra és tényekre az egyetemi bizálatvezető urak figyelmét felhívni. Különösen a hallásom alkalmas voltának igazolását tanúsító két orvosi hatósági bizonyítványra, amelyek a kari jelölő gyűlés után keltek, bizonyítva azt, hogy az ellenem felhozott kifogás is megszűnt teljesen és hallás tekintetében is teljesen alkalmas vagyok a kinevezésre.

Szíveskedést kérve, vagyok önzinte tisztelettel

Kaba 1947 augusztus 26

igaz hived

Utóirat. Abban az esetben, ha a két, 1947 július 25-ről kelt orvosi bizonyítványt nem találod az iratok közt, kérlek, légy szíves nekem táviratozni.

Dr Papp Géza
református lelképászter

Magyar Országos
Levélár

XIX-3-1-6-116751-1947 (73d)

Valószínűleg Papp Géza levelére, és mert az egyetem hittudományi karának állásfoglalása szerint református vallású egyházjogász szükséges a tanszékre, a minisztérium előterjesztést tett az ő kinevezésére. A miniszter (Ortutay Gyula) utasítására azonban hamarosan visszavonta a javaslatot, s a pályázatnak december 15-ig szabad folyást hagyott. A tanszéket sohasem töltötték be: a jog-

oktatás közelgő reformja az egyházjogot eltörölte, és a debreceni jogi kar működését is „szüneteltette” az 1949/50. tanévtől kezdődően. Sz. Kun Béla ezt már nem érthette meg az egyetemen, mert 1948 júniusában méltatlan rágalomhadjárat indult ellene.

Nagy József egyenesen a miniszterhez juttatta el azt a beadványt, mely szerint az idős tanár és farkasfalvi Farkas Géza, a tiszáninneni református egyházkerület főgondnoka megakadályozták, hogy dr. Szabó Zoltán sárospataki református főiskolai tanárt sub auspiciis avassák doktorrá. Pusztán a „Korán sötétedik” című könyvhöz írt előszava okán, mely 1932-ben hagyta el a nyomdát, s melynek egyik lapján állítólag ez állt: „Nem tűrhetjük, hogy egyesek kisdud játékokat játszanak, és néhányan dözsöljenek, míg milliók nyomortanyákon élnek és várják a kenyeret.” Továbbá – hangzott a hazug vád – „Kun Béla előbb Tiszáról majd Horthyról írta a hódoló írásait és könyveit, s így lett jó később egyetemi magántanár, majd egyetemi tanár, mindig a legfelsőbb körök voltak a témái s diákságnak sok kellemetlenséget okozott. Farkas Géza hasonló személy volt Patakon. Mindketten a tanárok ellen is áskálódtak...”¹²⁸ A dékán a rektor tudakozódására novemberben jelentette, hogy a kar úgy vélte, hogy a minisztérium korábbi leiratát pusztán tudomásulvétel végett küldte, most viszont arra az álláspontra helyezkedett, hogy az elbírálás az egyetemi tanács hatásköre.¹²⁹ Az 1948/49. tanév második félévében az egyházjogot már Sztehlo Zoltán, a római jog tanára helyettesítette.

Magántanári képesítést *Novák István és Boleratzky Lóránd* szerzett.¹³⁰

Kérvényező neve	Foglalkozása	Tárgykör	Képesítés időpontja	Tudományos működésének bírálói
Novák István	miskolci törvényszéki titkár	A magyarországi protestáns egyházak perjoga	1946. jún. 28.	Sz. Kun Béla Szontagh Vilmos
Boleratzky Lóránd	miskolci jogakadémiai ny. rk. tanár	Az állam és az evangélikus egyház jogviszonya	1947. júl. 21.	Sz. Kun Béla Szontagh Vilmos Sztehlo Zoltán

4.3.2. A főtárgy

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15. – 1945/46.	Egyházjog	5	Egyházjog	5	Szentpéteri Kun Béla
1946/47.	Egyházjog (kánonjog)				
1947/48.	Egyházjog (kánonjog)	5	Egyházjog (kánonjog)	5	Szentpéteri Kun Béla (szakelőadó)
1948/49.			Egyházjog	5	

Az egyházjogot negyedéven oktatták a két háború között, majd a jogászképzés 1946-os reformja nyomán rövid időre átkerült az elsősökhöz. 1948-ban azonban a VKM a korábbi állapotot visszaállította, de úgy, hogy már csak a „jogtudományi képzés”-t választók számára tette kötelezővé a tárgyat.

4.3.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

Az Egyházjogi Szeminárium kezdetben (mint Egyházjog és Jogtörténelmi Szeminárium) a Református Kollégium I. emeletén kapott helyet, majd a központi épület átadása után annak II/240-es, a háború után pedig a 245-ös helyiségébe szállították át a könyveket.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *dr. Váraljai Tibort* választották meg.¹³¹

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1916/17.	-	-	Egyházjogi szeminárium	1	Szentpéteri Kun Béla
1917/18.			Egyházjogi szeminárium	2	
-					
1919/20.					
1921/22.					
-					
1925/26.					
1927/28.					
1928/29.	Egyházjogi forrásművek olvasása				
1931/32.	Egyházjogi szeminárium				
1932/33.	Egyházjogi proszeminárium		2		
1933/34.	-	-	Egyházjogi szeminárium	1	
1934/35.			Forrásművek olvasása (szeminárium)		
1937/38.			Egyházjogi szeminárium	2	
-					
1939/40.	Egyházjogi szeminárium	2			
1940/41.			Egyházjogi szeminárium	2	
1941/42.			Bevezető a szemináriumi munkába	1	
1942/43.	-	-	Egyházjogi szeminárium	2	
1943/44.					
1946/47.					Egyházjogi szeminárium
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben egyházjogi szemináriumot Szentpéteri Kun Béla nem hirdetett meg.					

A prosezemináriumok és a „Bevezető” kivételével az órák felvételét feltételhez kötötte a professzor, az általa meghatározott kritériumrendszer azonban a legkevésbé sem volt állandó. Csak azok járhattak hozzá, akik egyházjogot már egy félévig hallgattak s felvett, majd akik szorgalmi jegyet is kap-

tak, végül, akik belőle jól kollokváltak le. Az 1946/47. tanévtől viszont minden előzetes követelménytől el kellett tekintenie.

4.3.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár	
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám		
1914/15.	Házasságjog	3	Gyakorlati bevezetés az egyházi köz- igazgatásba (i.)	1	Szentpéteri Kun Béla	
			Magyar református egyházalkotmány	2		
1915/16.	A corpus iuris canonici (i.)	1	Magyar protestáns egyházjog	3		
	A papság	2				
1916/17.	Egyházi alaptanok	3	Házasságjog	2		
1917/18.	Az egyházak joga Magyarországon		Ius supremae inspectionis	1		
1918/19.	Egyházi törvényhozás		Vallásszabadság (i.)			
1919/20.	Protestáns és keleti egyházjog		Papirend és papihivatal			
1920/21.	A katolikus autonómia	1	Házassági jog	3		
	A codex iuris canonici	2				
1921/22.	Erdélyi egyházalkotmányok	1	Házasságjog	1		
	Katolikus egyházjog	2				
1922/23.	Egyházi vétségek a Codex Iuris Canonici szerint	1	Lelkészválasztás a református egyhá- zakban			
	Az egyházi fegyelem a régi magyar református egyházban	2				
1923/24.	A codex iuris canonici	3	Egyházjogi háztartás			
1924/25.	Egyház és állam		Protestáns egyházkormányzati rendsze- rek			
			Az egyházközösség			
1926/27.	Az egyházjog forrásai		Magyar protestáns egyház alkotmánya			2
1927/28.	Egyházjog a magyar jogtörténetben	1	Lelkészválasztás a reformátusoknál			1
	Az egyházjog forrásai	2				
1928/29.	Egyházalkotmány	3	-			-
1929/30.	A papság az egyházalkotmányban		Egyházi politika			2
1930/31.	Az egyházjog forrásainak története	2	Magyar református egyházalkotmány			3
1931/32.	Házasságjog		-			-
1933/34.	Az egyházjog forrásai		-	-		
1934/35.	Magyar református egyházalkot- mány	3	Az egyház és az állam közötti viszony legújabb fejlődése Európában	2		
1935/36.	Az egyház joga az államban		Egyházi közigazgatás	3		
1936/37.	Az egyházjog története	2	Házassági jog	1		
			Egyházi autonómia	2		
1937/38.	Házassági jog	3	Házasságjog	1		
1938/39.	Külső egyházjog (A vallásfelekeze- tek joga Magyarországon)		-	-		
1939/40.	Az egyházjog forrásai		-	-		
1940/41.	-	-	Magyar református egyházjog	3		
1941/42.	A papság	2	A codex iuris canonici	2		

1942/43.	A püspökség	3	Protestáns egyházkerületi rendszerek	1	Szentpéteri Kun Béla
1943/44.	Egyházi házassági jog		A codex iuris canonici		
1944/45.	Az egyházjog története		-	-	
1945/46.	A klérus	2	Egyházi fegyelem	1	
1946/47.	Lelkesi hivatal az evangéliumi egyházakban				Szentpéteri Kun Béla, mint szakelőadó
			A kánonjog hatása a magyar jogfejlődésre		
	-	-	A magyarországi protestáns egyházak perjoga		
1947/48.	A kánonjog hatása a magyar jogfejlődésre /II. Házassági jog/*	2	A kánonjog hatása a magyar jogfejlődésre – bíráskodás	2	Szentpéteri Kun Béla, mint szakelőadó
			Egyházi fegyelem		
	-	-	Egyházi döntvénytartalom		Novák István
1948/49.	Az állam és az evangélikus egyház jogviszonya	2	Az állam és az egyház viszonya	-	Boleratzky Lóránd
			-	-	

Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév, * = javított tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján

A speciálkollégiumokat nyolc csoportba sorolhatjuk aszerint, hogy Szentpéteri Kun Béla a főtárgy mely vetületét emelte külön ki. Ezek a házassági jogot, a forrásismereti és történeti témákat, az egyház és az állam viszonyát, egy-egy egyház alkotmányát, vagy teljes joganyagát egyaránt felölelik, de a papság jogállását, a fegyelmi jogot, valamint az egyházi közigazgatás kérdéseinek ismertetését sem mellőzik. Vegyük észre, hogy a „református” egyetem református tanára a témák közé a katolikus kérdéseket is felveszi. Novák István eljárásjogi és Boleratzky Lóránd evangélikus jellegű magántanári órái a gazdag speciálkollégium kínálatot tovább színesítik.

4.3.5. Pályatételek és pályaművek

A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya	A kiírt pályatétel címe		
	A benyújtott pályamű jellegéje és a beadás időpontja	A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma	A bíráló tanárok neve
1918/19. – 1929/30.	A (római) katolikus egyházi autonómia és az egyház hierarchiai szervezete. (Pályadíja: 600 Korona)		
1924/25.	A presbiter fogalma és feladata a különböző keresztyén egyházak jogában.		
1935/36.	A házasság felbontása.		
	A házassági kötelék nem bilincs (1935/36.)	Dr. Kálmán Sándor jogszigorló (dicséret)	Szentpéteri Kun Béla Baranyai Béla
1936/37. – 1937/38.	Irregularitas és impedimentumok.		
	Tractatus de irregularitatibus (1937/38.)	Jóna János IV. évf. joghallgató (90 Pengő 91 fillér jutalomdíj és emléklapok)	Szentpéteri Kun Béla Baranyai Béla
1938/39.	A magyarországi két protestáns – két evangélikus – egyház egymásközi jogi kapcsolatai.		
	Crescit sub pondere palma (1938/39.)	Ludmány Gyula jsz. (75 P teljes jutalomdíj)	Szentpéteri Kun Béla Baranyai Béla

4.3. Egyházi Tanszék

1939/40.	A magyar államfő joga az egyházi törvényhozás körül.		
	Ember küzdj és bízva bízzál (1939/40.)	Csorba Sámuel jsz. (87 P 72 f pályadíj)	Szentpéteri Kun Béla Baranyai Béla
1940/41.	Szokásjog az egyházjogban.		
	Dum spiro, spero (1940/41.)	Kiss László Elemér jsz. (50 P szorgalmi díj)	Szentpéteri Kun Béla Baranyai Béla
1941/42. – 1942/43.	Az egyházi fegyelem fogalma és gyakorlásának módjai.		
	A zsidókhoz írt levél 12. rész 11. verse (1942/43.)	Barabás Mihály ? jh. (100 P fél pályadíj)	Szentpéteri Kun Béla Bacsó Jenő
1943/44. – 1948/49.	Cultus disparitas és mixta religio.		

1918 és 1949 között egyházjogból összesen 9 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 6-ra érkezett be (67%). Teljes pályadíjban 3, félben 1, szorgalmi díjban 1, dicséretben szintén 1 joghallgatót részesítettek.¹³²

4.3.6. A protestáns egyházi jogi doktorátus kérdése

Kánonjogi szigorlatot az állami egyetemeken csak olyan római vagy görög katolikus jelölt tehetett, aki két tárgyat, a római jogot és az egyházjogot a joghallgatók számára megállapított óraszámban hallgatta le, a magasabb egyházi rendeket felvette, és a felettes püspöki hatóság számára a szigorlat letételét engedélyezte. Szentpéteri Kun Béla már a '10-es évek második felében javasolta, hogy a miniszter valamennyi egyetem jogi karát a református és az evangélikus lelkészek számára is egyházjogi doktorátus kiadására feljogosítsa. Az ügyet azonban az egyetemi tanács a napirendről levette, valószínűleg azért, mert a református hittudományi kar ellentétes előterjesztést tett. 1918 januárjában Szentpéteri Kun Béla kifejti, hogy a kérdés csak a saját kara vizsgarendjét érinti, evégből a hittudományi kart az állásfoglalás joga meg nem illeti, azt pedig, hogy a hittudományi kar egyházjogi doktorátust adhat, holott az egyházjog tudománya nem teológiai, és ráadásul egyházjogi tanszéke sincs, „abnormis” állapotnak nevezi. Ám elképzelése csak a vitákig jutott: a kar története során – paradox módon – 7, zömmel római, illetve görög katolikus kánonjogi doktort avatott.¹³³

¹²¹ Sz. Kun (sz. Monostorpályi, 1874. nov. 8., ref.) kinevezése és nyugdíjazása: ALM. '14/15. 61. és ÉVK. '46/47. 119. – Élete és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 93-94, 96, 99, 181-182, 274-275, 277, 286, 299-300. – CSOHÁNY János, *Szentpéteri Kun Béla: A tudós egyházjogász és sokoldalú szervező = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002, 131-150. – Sz. Kun „Tisza István a kollégiumban” c. értekezése: ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 55-69. – Rectori megnyitó beszéde és székfoglaló értekezése a debreceni jogtanítók-

ról: '30/31. 8-30. – Megemlékezés 40 éves tanárságának évfordulóján: '37/38. 226-241. – „Az 1941. XV. tc. házassági akadályai” c. dékáni értekezése: ÉVK. '42/43. 58-80.

¹²² SZ. KUN Béla, *Az egyetem alakulás története. A kollégiummal való kapcsolatok továbbélése az egyetemnek mint egységnek életében = A debreceni kollégium története*, szerk. D. Révész Imre, [Debrecen], Tiszántúli Református Egyházkerület, 1941, külön kötetben.

¹²³ Sz. Kun fontosabb pozíciói az egyetemen kívül: az Országgyűlés felsőházának rendes tagja, választott igazgatósági tag az Alföldi Takarékpénztár Debrecen R.T.-nél, a debreceni ref. egyházmegye gondnoka. – A Kormányzótól az egyetemi oktatás terén, továbbá az egyetem elhelyezésével és berendezésével kapcsolatban kifejtett tevékenységért II. osztályú Magyar Érdemkeresztet, majd koronás ezüst érdemkeresztet kapott.

¹²⁴ 55.009/1945. VKM (gr. Teleki Géza) = JJK. '45. I. r. ü. (ápr. 11.) 1/1.

¹²⁵ SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbere és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8. – Dec. 4-től márc. 1-ig helyettesít: 1.) Sz. Kun Béla: bevezetés a jog- és államtudományokba, jogtörténet, közjog; 2.) Tamásy Jenő: római jog, jogbölcselet; 3.) Blaskovits Zoltán: közgazdaságtan, statisztika, politika; 4.) Miszti Károly: magánjog; 5.) Szabó Miklós: polgári peres eljárás, kereskedelmi- és váltójog; 6.) Fehértai Gyula: büntetőjog; 7.) Zöld József: közigazgatási jog; 8.) Pásztor József: pénzügyi jog; 9.) Mátai Imre: államszámvitel. – Változás márc. 1-től: 1.) Juhász Nagy Sándor: politika; 2.) Pásztor József: közigazgatási jog; 3.) Fehértai Gyula: kereskedelmi- és váltójog; 4.) Függőben maradt: magánjog.

¹²⁶ A miniszter jóváhagyja Sz. Kun visszatartását az 1945/46. tanévre: JJK. '45/46. III. rk. ü. (okt. 5.) 116. – Kérés visszatartására az 1946/47. tanévre: '45/46. XX. rk. ü. (júl. 8.) – A válasz Szontagh Vilmos különvéleményére: RIKT. 1861/1946-47. 99. d. (52.944/1947. VI. VKM).

¹²⁷ A tanszék betöltése: RIKT. 2789/1946-47. 100. d. ['46/47. XXVIII. rk. ü. (júl. 25.)] – Sz. Kun Béla idézett jelentése: VETF. 116.751/1947. 73. d. (kelt: 1947. máj. 30.) – Az új pályázat kiírása (az idézet): RIKT. 207/1947-48. 101. d. (116.751/1947. VI. 1. VKM) – A hatályon kívül helyezés és annak hatályon kívül helyezése: 612 és 613/1947-48. 102. d. (149.271/1947. és 166.884. VI. 1. VKM).

¹²⁸ A sárospataki illetőségű Nagy József beadványa (1948. jún. 6.): RIKT. 816/1948-49. 107. d. – A könyv szerzői: Nagy István, Haller Gábor, Stéphan László és Kárász József, négy diák. – Az idézett rész: 29. lap.

¹²⁹ Dezső Gyula dékán jelentése a rektornak (1948. nov. 27.): RIKT. 959/1948-49. 107. d.

¹³⁰ Novák István (sz. Taktaszada, 1914. okt. 16., ref.) képesítése: JJK. '45/46. XIX. rk. ü. (jún. 28.) 633. – Próbaelőadása: „Felhatalmazás a bírói hatalom gyakorlására a magyarországi protestáns egyházakban”. – Boleratzky Lóránd (sz. Neszele, 1920. aug. 26., ev.) képesítése: 2787/1946-47. 100. d. ['46/47. XXVII. rk. ü. (júl. 21.)] – Próbaelőadása: „Az ökumenikus kérdés az evangélikus egyház jog tükrében”. – Élete: HOLLÓSI Gábor, *Interjú az egyház jog magántanárával, Boleratzky Lóránddal = Közlemények a Debreceni Tudományegyetem történetéből IV.*, szerk. HOLLÓSI Gábor, Debrecen, DE BTK Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, 2006, 92-99. – *Nem voltam egyedül. Beszélgetések az evangélikus közelmúltról*, szerk. MIRÁK Katalin, Budapest, 1995, 48-66. – Szemán István az egyház jog tanügyi vonatkozásaiból és az egyházi házasságjogból kért képesítést, de nem admittálták: JJK. '18/19. II. r. ü. (okt. 26.) 14.

¹³¹ Váraljai Tibor demonstrátorra választása: VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)].

¹³² A pályatételek közül az első némi címbeli módosítással többször is meghirdetésre került, erre utal a zárójelbe tett „római” jelző. – Pályaművek: ÉVK. és ALM. '35/36. 104, 355-356. – '37/38. 77, 331-332. – '38/39. 102, 301-303. – '39/40. 82. – '40/41. 10. – ÉVK. '42/43. 84.

¹³³ A kánonjogi szigorlatra vonatkozó szabályok: *A debreceni m. kir. Tisza István-tudományegyetem Tanulmányi-, Fegyelmi- és Tandíjmentességi Szabályzata*, 1933. – Sz. Kun Béla indítványa: JJK. '17/18. I. r. ü. (szept. 27.) 6. – Utalás, hogy az ET levette napirendről: IV. rk. ü. (jan. 11.) 3. – 1920-ban a dékán dr. Papp Géza fogalmazónak a kánonjogi doktori kérvényét pártolólággal és elvi jelleggel terjesztette fel, hogy a református lelkészek a kánonjogi doktorságot a jövőben megszerezhessék, de a kérést a miniszter elutasította: '20/21. I. r. ü. (szept. 24.) 43. és 121.028/1921. IV. VKM. – *A felavatott kánonjogi doktorok*: Králik József (róm. kat., ÉVK. ÉS ALM. '21/22. 194.), Bodnár Adalbert Ferenc (? , '24/25. 183.), Kompass Árpád Gyula (róm. kat., '25/26. 162.), Sebella István (gör. kat., '26/27. 225.), Balogh György (gör. kat., '27/28. 176.), ? (? , '40/41.), Regös Gyula (róm. kat., '45/46.).

4.4. Közjogi Tanszék

4.4.1. A tanárok

A közjognak (és a politikának) *Jászi Viktor* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – †1915. febr. 26.) volt az első professzora az egyetemen, aki a debreceni jogakadémián ugyanezt a tárgyat már oktatta a kinevezését megelőzően.¹³⁴ Halála miatt hamarosan Kiss Géának, a római jog tanárának kellett helyettesítenie; furcsa módon, a közjog előadását ő kezdte meg, minthogy Jászi az első félévben csak politikát hirdetett.¹³⁵

A kar a megüresedett állásra Haendel Vilmost a politika professzorának hívta meg, így a szervezendő új közjogi tanszék betöltését csak a miniszter 1916-os leirata után vehette tervbe. Pályázatot Királyfi Árpád budapesti ügyvéd, a Magyar Jogászegylet közjogi csoportjának titkára, Joó Gyula kecskeméti jogakadémiai igazgató, Molnár Kálmán egri róm. kat. joglyceumi ny. r. tanár, Búza László sárospataki ref. jogakadémiai ny. r. tanár és Csekey István kecskeméti ref. jogakadémiai ny. rk. tanár nyújtott be, a kinevezésre Királyfi Árpádnak volt a legtöbb esélye. Hirtelen halála azonban megakadályozta ebben, így arra hivatkozva, hogy sokan nem kívántak versenybe szállni vele, másrészt a kolozsvári tanszékre egyidőben kiírt pályázat miatt a kar a legalkalmasabb jelöltek elvesztette, barabási Kun József miniszterelnökségi c. miniszteri tanácsost hívta meg, aki – úgy tűnik – késve jelentkezett, tehát személyét figyelembe venni másképp nem lehetett.¹³⁶

Kun József (ny. r. t. 1917. aug. 13. – nyug. 1938. júl. 1.) közel 20 éven át oktatta a közjogot, indítványára az egyetemi tanács a tudományegyetem Tisza Istvánról való elnevezéséről határozott, amit a kormányzó 1921 áprilisában jóváhagyott. Évenkénti gyászünnepelet javasolt „az állam területi épségének helyreállításáig”, a békeszerződés káros hatásainak, az orvoslására tett lépéseknek és célravezető eszközeinek ismertetésében, valamint a „fel nem osztható nemzetünk lelki integritásának” erősítésében jelölte meg a június 4-i emlékbeszédek céljait. Felszólalt a jogászképzés minőségének emelése érdekében is:

„[Kun József] javasolja, kéressék fel a V. K. Miniszter Úr, tegye megfontolás s majdan intézkedés tárgyává:

a./ miképen lehetne a joghallgatók számát restringálni a célból, hogy a szellemi proletariátus ijesztő számmal való növekedésének útja elállíttassék,

b./ a középiskolákban különösen a legújabb kor történetének, továbbá a latin és a modern nyelvek tanítása az eddiginél sokkal eredményesebben történjék, hogy így az ifjúság megfelelő előképzettséggel jöjjön a jogi karra,

c./ nem volna-e célszerű rendes hallgatókul csak azokat felvenni, akik legalább is „jó” eredményű érettségít mutathatnak fel.”

Kun József hosszabb ideig működött az egyetemi építő bizottságban, a karnak az 1924/25. tanévben volt a dékánja, ám másodjára már személyének mellőzését kérte 1936 júniusában. Nyugdíjba vonulási szándékát legelőször 1929-ben jelentette be, de még 1937 szeptemberében is arra kérték, „hogya tekintettel karunk létszámának dr. Marton Géza ny. r. tanár távozása következtében előállott újabb csökkenése és az üres tanszékek betöltéséig ebből leendő nehézségekre – a tényleges szolgálatban legalább a folyó tanév végéig megmaradni szívesked[jen]”.¹³⁷

„[Szentpéteri Kun Béla indítványára a kar kimondja], hogy a közjogi tanszék folyó félév végén megüresedése után a közjog számára önálló tanszéket lefoglalni nem kíván és a közjog előadását mindaddig, amíg ez a tárgy valamely tanszék betöltésekor a kinevezendő professzor kötelességévé nem tétetik, megbízás útján kíván gondoskodni.”

A közjog és a politika újbóli összevonása tehát ekkor valósult meg, amit a miniszter már 1934-ben elrendelt a takarékosági intézkedések keretében. Egészen 1943 novemberéig Haendel Vilmos, a politika tanára helyettesített, ekkor botrányos prorektori beszéde miatt szabadságra kellett mennie.

„Tekintettel arra, hogy dr. Baranyai Béla egyetemi ny. r. tanár a szociális tanfolyam igazgatásával nagyon el van foglalta, és az első alapvizsgán már amúgy is kérdez, továbbá tekintettel arra, hogy a közjog dr. Szontagh Vilmos tárgyához áll a legközelebbi rokonságban, – amit igazol, hogy a Pázmány Péter egyetemen az egyik tanszéken a magyar közjog és közigazgatási jog jelenleg is egybe van kapcsolva, a kar jelen félévre, egyhangúlag dr. Szontagh Vilmos egyetemi ny. r. tanárt bízta meg a közjog helyettesítésével és egyúttal felkéri őt arra, hogy előadásait 5 napra szétosztva tartsa meg. A kar [... az 1940. novemberi] határozatát, mely szerint szigorlatokon a közjogot dr. Baranyai Béla egyetemi ny. r. tanár kérdezi, változatlanul fenntartja.”

A tárgyat egészen 1949-ig – megszakítással – Szontagh Vilmos oktatta, nyugdíjazását követően az előadásokat az utolsó félévben Kauser Lipót, a kereskedelmi- és váltójog tanára tartotta. 1944 decemberétől, Debrecen ostroma után a helyettesítést Szentpéteri Kun Béla, márciustól Flachbarth Ernő, a tanév végéig vállalta; az előbbinek az egyházjog, az utóbbinak a jogbölcselet és a nemzetközi jog volt a fő szakja.¹³⁸

Elgondolkodtató, hogy az új alkotmány (1946. évi I. tv.) bevezetése idején sem működött alkotmányjogi (közjogi) tanszék a karon, pedig az igény – többek között az alábbi átiratban is – világosan megfogalmazódott:

„Egyetemünk gazdasági bizottsága az 1946. évi költségvetés összeállítása céljából annak közlését kérte a kartól, hogy az 1944. évi költségvetésben felvett létszámon felül igényel-e új állásokat és a háborús hatások folytán mily károk érték a kart. A dékán bejelenti, hogy [...] a jelenlegi 11 tanszéken felül még 2 tan-

széknek /közjog és jogtörténet/ rendszeresítését kérte, de – a küszöbönálló nagy alkotmányjogi változásokra tekintettel is – legalább 1 tanszéket. Kérte továbbá egy fogalmazási tisztviselői állás rendszeresítését és a jelenleg átmenetileg alkalmazott 1 segéderő helyett véglegesen alkalmazott tisztviselő beállítását, valamint legalább 1 tanársegédi és 2 gyakornoki és 1 további altiszti állás rendszeresítését. Végül kérte dékáni hivatalunk, szemináriumaink és tanári szobáink elpusztult bútorzatának, könyvtárainak és berendezéseinek fokozatos pótlására több évre megfelelő összeg előirányzását.”

Mivel a miniszter 1946 júniusában a pályázat kiírását megtagadta, arra hivatkozva, hogy „az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében [...] sem meglévő tanszékek betöltésével, sem új tanszékek szervezésével egyelőre nem foglalkozhat”, a kar azt februárban újból indítványozta. Az állásra Párdányi Miklós, Geröcz Kálmán és Némethy Imre jelentkezett, de miután Párdányi Miklóst első helyen jelölték az általános alkotmánytan és közigazgatástan tanszékre, meg kellett várni ennek betöltését, hogy eldőljön, pályázata figyelembe vehető-e. Kinevezése azonban sem ide, sem oda nem történhetett meg: a jogoktatás újabb reformjának előkészítése addig halasztotta az ügyet, míg a debreceni képzés „szüneteltetése” miatt már nem volt szükség erre.¹³⁹

Közjogból magántanárt nem képesítettek.

4.4.2. A főtárgy

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.					
1915/16.	Magyar közjog	5	Magyar közjog	5	Kiss Géza (helyettes)
1916/17.					
1917/18.					Kun József*
Pótfélév					Haendel Vilmos (helyettes)*
1918/19.					
1919/20.					
1920/21.	Közjog				Kun József
1921/22.	Magyar közjog	5	Magyar közjog	5	
–					
1937/38.					
1938/39.					
–					
1942/43.					Haendel Vilmos (helyettes)
1943/44.			Magyar közjog	5	Szontagh Vilmos (helyettes)
1944/45.	Magyar közjog	5			Szentpéteri Kun Béla (helyettes)
			Közjog	5	Flachbarth Ernő (helyettes)

4.4. Közjogi Tanszék

1945/46.	Magyar közjog	5	Magyar közjog	5	Szontagh Vilmos (helyettes)
1946/47.	Magyar alkotmányjog a közigazgatási jog alapintézményeivel		Magyar alkotmányjog a közigazgatási jog alapintézményeivel		
1947/48.					
1948/49.			Magyar alkotmányjog	3	Kauszer Lipót (helyettes)
			Magyar alkotmányjog a közigazgatási jog alapintézményeivel a munkássze- minárium hallgatóinak	5	
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján ¹⁴⁰					

A közjogot másodéven oktatták az 1948-as reformig, ekkortól az elsősök hallgatták (egyelőre a felsőbb évfolyammal párhuzamosan) a debreceni egyetemen is. A főtárgy elnevezése 1946-ban alkotmányjogra változott, így a jogterület és a jogág közötti különbség már megfelelően kifejezésre jutott.

4.4.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Közjogi Szeminárium (kezdetben, mint egyesített Büntetőjog-közjogi Szeminárium) a Református Kollégium első emeletén kapott helyet, majd a központi épület átadása után annak I/139-es, a háború előtt a II/243-as, azt követően pedig a 238-as helyiségébe szállították át a könyveket.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *Váraljai Tibort* választották meg.¹⁴¹

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár	
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám		
1917/18.	Közjogi repetitórium*	3	-	-	Kun József	
1918/19.	Közjogi conversatorium és szeminárium		Közjogi szeminárium	3		
1919/20.	Közjogi repetitórium	1	Közjogi repetitórium	1		2
1920/21.						
1921/22.						
1922/23.		2				
–						
1927/28.						
1928/29.		1				1
1929/30.						
–						
1937/38.					Szontagh Vilmos (helyettes)	
1946/47.	Közjogi szeminárium	1	Alkotmányjogi szeminárium			
1947/48.	Alkotmányjogi szeminárium					
1948/49.						
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján. ¹⁴²						
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.						

Kun József közjogból repetitóriumot tartott rendszeresen, e tárgy felvételének nem volt semmilyen előfeltétele. Az alkotmányjogi szemináriumot 1946-ban Szontagh Vilmos vezette be, habár ilyen órák meghirdetésével a II. alapvizsgát letett hallgatók részére Kun József már kísérletezett.

4.4.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1917/18.	-	-	Magyar-horvát kiegyezés	1	Kun József
			Magyarország és Ausztria közjogi viszonya	2	
1919/20.	Magyar törvényhozás	2	Magyar törvényhozás	2	
1920/21.	A magyar békeszerződés alkotmány-jogi vonásai		Új-Magyarország alkotmánya		
1921/22.	A békeszerződés alkotmányjogi vonatkozásai		Ideiglenes magyar alkotmány	1	
1922/23.	Trianoni törvények	Trianoni törvények			
1923/24.		A trianoni békeszerződés és az ideiglenes magyar alkotmány			
1924/25.		Ideiglenes magyar alkotmány			
1925/26.	A trianoni békeszerződés	Ideiglenes magyar alkotmány			
1926/27.	Trianoni törvények	Magyar parlamenti jog			
1927/28.	Képviselőházi házszabályok	Az új országgyűlés szervezete			
1928/29.		Képviselőházi házszabályok (folytatás)			
1929/30.		Magyar parlamenti jog			
1930/31.	A végrehajtó hatalom				
1931/32.			A Trianon-i békeszerződés alkotmányjogi vonatkozásai		
1932/33.			A trianoni békeszerződés alkotmányjogi érdekű rendelkezései		
1933/34.			A trianoni békeszerződés közjogi vonatkozásai		
1934/35.			A magyar központi kormányzat		
1935/36.		A trianoni békeszerződés közjogi vonatkozásai	A magyar képviselőház házszabályai		
1936/37.	A magyar kormányzati rendszer	Magyar parlamenti jog			
1937/38.	Parlamenti választójog	Képviselőházi házszabályok			
		Magyar parlamenti jog			
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.					

A speciálkollégiumokat öt csoportba sorolhatjuk aszerint, hogy Kun József a kiegyezést, a békeszerződést, az új alkotmányt, a parlamenti jogot, vagy a kormányzati rendszert mutatta-e be ezeken az előadásain. Az első témakör az aktualitását hamar elvesztette, a Monarchia összeomlása és a forradalmak után már a jogtörténet tanáránál tűnik fel a tanrendekben. A felsőház felállítása (1926) a

speciálkollégiumok területén újabb változást hozott: a professzor ekkortól kezdte el rendszeresen oktatni a parlamenti jogot.

4.4.5. Pályatételek és pályaművek

A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya	A kiírt pályatétel címe		
	A benyújtott pályamű jellegje és a beadás időpontja	A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma	A bíráló tanárok neve
1916/17. – 1918/19.	A rendeletek jogforrása. Megjelölendő a rendelet tartalmi és alaki korlátai az alkotmányjog, a közigazgatási jog, a büntetőjog és a magánjog terén. Kifejtendő különösen, mely mértékben és elvi határok közt lehet a rendelet az anyagi magánjognak is forrása; továbbá körvonalazandó, a rendeletekért mily alkotmányos felelősség terheli a minisztert? A vizsgálat kiterjesztendő jogforrási szempontból az 1848 előtti és az abszolút korszak rendeleteire is. (Pályadíja: 600 Korona)		
	Fiat justitia (1916/17.)	(-)	Haendel Vilmos Kiss Géza
1918/19.	A magyar kormány kivételes hatalmának tartalma és eszközei a múltban és a jelenben, különös tekintettel az idevágó osztrák jogfejlődésre. (600 K)		
1920/21. – 1926/27.	A rendeleti jog határai 1848 előtt és 1867 után. (800 K)		
	Tripartitum (1926/27.)	Olejár Mihály II. évf. joghallgató (40 Pengő jutalomdíj)	Kun József Szentpéteri Kun Béla
	Az alkotmányosság helyreállításáról szóló 1920. évi I. t.-c. megfelel-e a jogfolytonosság követelményeinek? (600 K)		
	Jus est radix civitatis (1926/27.)	(-)	Kun József Szentpéteri Kun Béla
1927/28. – 1930/31.	Főrendiházi reformjavaslatok 1885-ben és 1926-ban.		
	Jogfolytonosság (1930/31.)	(-)	Kun József Haendel Vilmos
	Vigilantia et fortitudo in Domino (1930/31.)	(-)	
	Qui multum probat, nihil probat (1930/31.)	Esze Béla IV. jh. (70 P teljes pályadíj)	
1927/28. – 1931/32.	A jogfolytonosság problémája 1861-ben és 1920-26-ban.		
	Szeretem a közjogot (1931/32.)	Révész József III. jh. (dicséretként plakett)	Kun József Haendel Vilmos
1935/36. – 1936/37.	Választójogunk fejlődési története 1848-1935-ig.		
	A múlt elesett hatalmunkból, de a jövődönék urai vagyunk (1936/37.)	Tar József III. jh. (emlékplakett)	Kun József Baranyai Béla
1937/38.	A kormányzói intézmény hatáskörének alakulása a magyar közjogban.		
	Magyarország nem volt, hanem lesz (1937/38.)	Csorba Sámuel II. jh. (90 P 91 f jutalomdíj és emlékplakett)	Kun József Haendel Vilmos
	Gubernátor (1937/38.)	Szilágyi József III. jh. (dicséret)	
1938/39. – 1939/40.	A jogfolytonosság elve a magyar közjogban.		
	Él magyar, áll Buda még (1939/40.)	Simon Boldizsár jogszigorló (87 P 72 f jutalomdíj)	Haendel Vilmos? Baranyai Béla?
	A jogfolytonosság megtagadása nem más, mint a jog folytonos tagadása (1939/40.)	Csorba Sámuel jsz. (dicséret)	

1940/41.	A magyar kormány szervezete 1848-ban, 1867-ben és jelenleg.		
	A haza minden előtt (1940/41.)	Sóvágó Gábor IV. jh. (100 P jutalomdíj)	Haendel Vilmos Baranyai Béla
1941/42.	A szokás, mint jogforrás.		
	Consuetudo (1941/42.)	Németh József II. jh. (50 P fél pályadíj)	Haendel Vilmos Baranyai Béla
1942/43.	Az 1868. XXX. tc. 50 esztendő tanulságai nemzetiségi szempontból (1868-1918).		
	Vagy mi, vagy ők (1942/43.)	(-)	Haendel Vilmos Baranyai Béla Szentpéteri Kun Béla (harmadbíró) (Megsemmisítését javasolta: Flachbarth Ernő)
1943/44.	Egy- vagy kétféle választójog?		
1944/45.	Magyar egykamarás országgyűlés de lege ferenda.		
1945/46. – 1946/47.	A szuverénitás szervezeti alakulása a magyar alkotmányfejlődés során mostanáig.		
1947/48.	Történeti jellegű-e ma is a magyar alkotmány?		
1948/49.	A történeti és a köztársasági magyar alkotmány összehasonlítása.		

1916 és 1949 között közjogból összesen 17 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 11-re érkezett be (65%). Teljes pályadíjban 6, félben 1, dicséretben 3 joghallgatót részesítettek, 5 munkát a bírálók mindenféle jutalomra érdemtelennek tekintettek, így a kari tanácsülés a szerzők nevét tartalmazó jelíges borítékokat felbontatlanul megsemmisítette.¹⁴³

¹³⁴ Jászi Viktor (sz. Nagykároly, 1868. jún. 3., ref.) kinevezése és halála: ALM. '14/15. 60. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 82, 178, 286, 299. – SZABÓ Szilárd, *Jászi Viktor = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006, 15-40.

¹³⁵ Kiss Géza megbízása helyettesként: JJK. '14/15. VI. r. ü. (márc. 3.) 7.

¹³⁶ A kari bizottság a szervezendő közjogi tanszék (43.694/1916. VKM) tárgyában: Bernolák Nándor, Teghze Gyula, Haendel Vilmos, Iványi Béla és Kiss Géza (dékán). – Különvéleményében Bernolák Nándor pályázat helyett Királyfi Árpád meghívását indítványozza: JJK. '15/16. III. rk. ü. (ápr. 13.) egyetlen tárgy. – Kéri a kartól, hogy az utólag beérkezett pályázatokat a bizottság figyelembe vehesse: '16/17. I. r. ü. (okt. 25.) 16. – Míg Haendel Vilmos előadói javaslata Molnár Kálmánt, addig Teghze Gyula Csekey Istvánt jelölte az első helyen, Kiss Géza szerint a pályázók között nincs ott Egyed István, Tomcsányi Móric és Vilmos Krisztics, tehát pótpályázat kiírását kell kérni. (1917. jún. 12.) – A kar mellőzi a bizottsági javaslatot és Kun Józsefet kinevezésre ajánlja: IX. r. ü. (jún. 22.) 20.

¹³⁷ Kun József (sz. Miskolc, 1875. márc. 17., ref.) kinevezése és nyugdíjazása: ALM. '17/18. 13. (118.302/1917. IV. VKM). – ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 107. – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 98, 104-105, 192-194, 288, 301. – VARGA Norbert, *Barabási Kun József = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I.*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2004, 37-61. – Gondolatai a rektorok főrendi házában való képviselőségéről: JJK. '18/19. II. r. ü. (okt. 26.), csatolva (kelt: 1918. szept. 25.). – KUN József, *Gróf Tisza István emlékezete*, ÉVK. ÉS ALM. '20/21. 29-44. – Beszéde gr. Tisza Istvánról az egyetem névavató ünnepélyén: '20/21. 55-62. – Javaslata a trianoni békeszerződéssel kapcsolatos évenkénti egyetemi gyászünnepre: JJK. '19/20. IV.

rk. ü. (jún. 7.). – Utalás cs. és kir. kamarási címére: '27/28. IV. rk. ü. (nov. 10.) 99. – Indítvány a jogászképzés minőségének emelésére, az idézet: '31/32. VII. r. ü. (febr. 26.) 273. – Nyugalomba vonulási szándékát a kar kérésére egyelőre elhalasztja: '28/29. XV. r. ü. (jún. 26.) 350. – A kar kérése, hogy az 1937/38. tanév végéig még maradjon szolgálatban: '37/38. I. rk. ü. (szept. 3.) 24. – Özv. Kun Józsefné férje könyvtárát az egyetemnek ajándékozza: EJK. '46/47. VII. r. ü. (dec. 10.) 123.

¹³⁸ Rendelet a jogtörténet és az egyházjog, valamint a közjog és a politika egyesítésével a tanszékek számának 11-re csökkentéséről: 18.476/1934. IV. VKM. – Sz. Kun Béla idézett indítványa: JJK. '37/38. VII. r. ü. (febr. 17.) 231. – Haendel Vilmos megbízása helyettesként: XI. r. ü. (máj. 25.) 331. – Szontagh Vilmos megbízása helyettesként, az idézet: '43/44. V. rk. ü. (nov. 11.) – Sz. Kun Béla, majd Flachbarth Ernő, mint helyettes: SZ. KUN Béla, [*Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről*], kelt: 1945. ápr. 8. – Szontagh Vilmos megbízása újból: JJK. '45. VI. r. ü. (júl. 9.) 146.

¹³⁹ Az idézett átirat a gazdasági bizottsághoz: JJK. '45/46. IX. r. ü. (jan. 31.) 339. – A v. k. miniszter leirata „amely szerint az egyetemi karok mielőbb foglaljanak állást az üresen álló egyetemi tanszékek betöltése tárgyában, mivel a felsőoktatás elsődrendű érdekei fűződnek ahhoz, hogy az egyetemi tanszékek huzamos időn át betöltetlenül ne maradjanak”: XI. r. ü. (febr. 28.) 368. – A kar pályázat kiírását kéri a magyar jogtörténet és a magyar közjog két szünetelő tanszékére (a javaslattevő bizottság: Flachbarth Ernő, Bozóky Ferenc és Sztehlo Zoltán): XIII. r. ü. (márc. 29.) 466. – Az idézett elutasítás: XVIII. r. ü. (jún. 24.) 598. (51.940/1946. VI. VKM). – A kar újból kéri a pályázat kiírását az alkotmányjogi (közjogi) tanszékre: VETF. 43.656/1947. 73. d. ['46/47. XVI. r. ü. (febr. 26.) 310.]. – A pályázók névsora és a kar kérése, hogy előbb az általános alkotmánytan és közigazgatástan (politikai) tanszék kerüljön betöltésre: 116.897/1947. 73. d. ['46/47. XXVIII. rk. ü. (júl. 25.)], kivonat.

¹⁴⁰ Javított adat (főkéllégium): JJK. '17/18. VIII. r. ü. (máj. 13.) 13. ↔ TANREND: Kun József. – Lásd még: Kun József kinevezése, fentebb.

¹⁴¹ Váraljai Tibort utólag választották meg, 1946. szept. 1-től szept. 30-ig helyét *Bíró Imre* töltötte be: RIKT. 602/1946-47. 97. d. (104.241/1946. VI. VKM). – Váraljai Tibor jogszigorló demonstrátorra választása: RIKT. 914/1946-47. 98. d. (111.126/1946. VI. VKM) – Demonstrátorra választása újból, mint doktor: VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)].

¹⁴² Javított adat (repetitórium): A TANRENDben még „kinevezendő tanár” szerepel. ↔ Lásd: Kun József kinevezése, fentebb.

¹⁴³ ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 79. – '26/27. 120. – '30/31. 102, 319-321. – '31/32. 204, 383-384. – '36/37. 196, 360-362. – '37/38. 77, 328-329. – '39/40. 82-83. – '40/41. 10. – '41/42. 106. – Az 1922/23. tanévben tartott versenyvizsgálaton *Windisch Ferenc* II. éves joghallgató 5000 Korona ösztöndíjat nyert.

4.5. Politikai Tanszék

4.5.1. A tanárok

A politikának és a közjognak közös tanszéke volt eleinte, amit az egyetem megnyitásától rövid ideig *Jászi Viktor* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – †1915. febr. 26.), a debreceni jogakadémia korábbi tanára töltött be.¹⁴⁴ Halála után a kar az októberi határozatát fenntartva külön politikai tanszék szervezését és erre Haendel Vilmosnak, a debreceni Református Kollégium volt jogtanárának és a budapesti egyetem magántanárának a kinevezését kérte, 1915 májusában pedig megismételte:

„Karunk a külön politikai tanszék szervezését a tanszékek számának szaporítása nélkül véglegesen rendezhetőnek nem tartja, mert a magyar közjog, mint különösen nagy fontosságú tanszak, egy már meglévő tanszékhez függetlenül tudományos jelentőségénél fogva sem csatolható... [A kar] kijelenti, hogy amennyiben ez idő szerint csak egy tanszék betöltése volna lehetséges, a másik, egyelőre betöltetlenül maradó tanszéknek ideiglenesen való helyettesítéséről kötelességszerűen gondoskodni fog.”¹⁴⁵

Az előadásait *szepesváraljai Haendel Vilmos* (ny. r. t. 1915. júl. 28. – 1944.) szeptemberben kezdte meg, kezdeti mellőzésére, majd kinevezésére később így emlékezett:

„Negyvennyolcas voltam, a negyvennyolcas párt vezető tagjai közé tartoztam a nagy háborút megelőzőleg. Ennek kapcsán történt az az eset, hogy amikor 1914-ben az egyetemi professzorok kinevezésére került a sor, mellőztettem, mert el nem tudták képzelni, hogy magyar közjogot, vagy politikát olyan ember adna elő, aki nem hatvanhetes, aki negyvennyolcas. Ahelyett, hogy ebbe a szép épületbe kerültem volna, igaz, hogy még akkor nem volt meg, a harctérre kellett mennem. A harctérről az én legnagyobb politikai ellenfelem hozott haza... [...] Doberdóról az egyetemi professzurába kerültem pályázat nélkül gróf Tisza István kegyelméből, aki azt mondotta: Nem lehet az irányadó egy ilyen magas tanszék betöltésénél, hogy az illető negyvennyolcas-e, vagy hatvanhetes.”

A politikát 28 éven át Haendel Vilmos oktatta, a testnevelési és az egyetemi hallgatók becsületügyeinek elbírálására kiküldött karközi bizottságnak volt hosszabb ideig a tagja. Két dékáni éve 1923/24-re és 1935/36-ra esett, rektorrá 1942/43-ra választották meg. Katonás jellemét tükrözi az a levél, mely 1942 szeptemberében került valamennyi kar elé:

„Dékán [...] felolvassa a Rector levelét, amely szerint a diligencia szeptember 21-én kezdődik, a szünetek kérdése a legszigorúbban megszigorítva értelmezendő és a kari ülések nem szolgálhatnak okul arra, hogy újabb szünetek keletkezzenek, egy-egy tanóra ideje legalább 40 perc, kettős órák mellőzendők, a diligencia ideje alatt semmiféle utazásnak nincs helye, a beiratkozások utolsó napjaiban mutatkozó botrányos

torlódást meg fogja szüntetni, gondoskodni fog arról, hogy az egyetemen legyen helyiség ahol az ifjúság háborgatás nélkül tanulhat és a tandíj jutaléknak a nyugdíjba való beszámítását programmba vette.”

Haendel Vilmos mindig radikális politikai nézeteket vallott, s ezeknek hangot is adott. A Nemzetek Szövetsége titkárának meghívása ellen az első dékánása idején hevesen tiltakozott:

„[...] A] Nemzetek Szövetsége lényegileg nem egyéb, mint az entente hatalmak társasága; másodsor: hogy semmi más célból nem alakult, mint a gyilkos versailles-i, saint-germaini, trianoni és sévresi békékszákmányinak biztosítására. A Nemzetek Szövetségébe belépni a legyőzöttek részéről a képzelhető legsúlyosabb politikai hiba volt, valóságos büntetés a nemzeti eszme ellen. Mert mit jelentett ez a belépés? [...] Jelentette közvetlenül azt is, hogy lemondunk az ország politikai és területi integritásáról, hogy végleg bele nyugszunk ebbe a rettentő megaláztatásba, melynél fogva ezer éves államunk kétharmadrészt merőben kulturálatlan és erkölcstelen, alantas színvonalú balkáni népeknek szolgáltatott ki.”

Nem volt híve a *numerus clausus* tág értelmezésének sem, a törvény évfolyamonkénti alkalmazását helytelenítette:

„Dr. Haendel Vilmos jegyzőkönyvbe foglalni kéri [!] azt az elvi álláspontját, mely szerint új zsidó hallgatók felvétele mindaddig nem lehetséges, amíg a jogi karon összesen több zsidó hallgató van mint a *numerus clausus* törvényben megállapított kontingens.”

Haendel Vilmos tagja volt a Debreceni Kölcsönös Segélyező Egylet, mint Szövetkezet felügyelő bizottságának, és alapításától fogva az Első Keresztény Biztosító Társulat igazgatóságának. Később, mint az utóbbi elnöke bekapcsolódott a diáktámogatásba, még 1944 márciusában is 700 P ösztöndíjat szavaztatott meg a részvénytársasággal a kar hallgatói számára.

„Tekintettel arra, hogy egyetemünk joghallgatóinak segítő egyesülete nincsen, a kar ezidén is a tavalyi módszer szerint fogja felosztani az adományozott összegeket és tekintettel lesz az adományt kieszközőlő dr. Haendel Vilmos kívánságára.”

Tanári pályafutásának 35 éves jubileumán a Debreceni Egyetemi Kör Jogász Szakosztálya elkészítette a professzor mellszobrát, Haendel Vilmos pedig beszédében feltárta az ifjúsághoz fűződő érzelmi viszonyát:

„[...] mindig szigorú tanárotok voltam. Jól érzitek azonban, hogy ezt a szigort csak a Ti érdekekben alkalmaztam. Mindig szerettelek is!”

Prorektori beszédében azonban az 1942. májusi, berlini látogatására hivatkozott, ahol azt kifogásolta előtte egy általa meg nem nevezett német politikus, hogy még mindig vannak olyanok, „akik kacérkodnak az ellenséggel” Magyarországon, a zsidótörvény végrehajtása lanyhán folyik, és Magyarország sem emberben, sem anyagban a háború folytatásához elegendő segítséget nem nyújt. Haendel Vilmos e nézetekkel egyetértett, úgy vélte, mivel a területgyarapodás német segítség nélkül nem történhetett volna meg, „erkölcstelen a belső elpártolás a megkötött szövetségtől, morális szempontból pedig kétségtelen hazaárulás a magyar érdekekkel szemben”, és a katonai szolgálati szabályzat szavaira hivatkozva a „csüggeteg nézetek hirdetőinek lekaszabolását” hirdette.

„Rector úr a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral folyó hó [1943. okt.] 23-án történt személyes megbeszélése alapján felkérte karunkat [...], hogy az október 2-iki megnyitó ünnepélyen elhangzott prorektori beszéddel kapcsolatban határozatot hozzon.

Mivel a tudományegyetem kizárólag a tudományok megszentelt csarnoka, melynek falain belül csupán tudományos vagy egyetemi ügyeket érintő kérdések fejtegethetők, viszont a fent megjelölt prorektori megnyilatkozás a jövőre nézve kiszámíthatatlan következményekkel veszedelmes precedensül szolgálhat, kimondja a kar, hogy a prorektor úrnak ebbeli minőségében további működése iránt nincs bizalommal.”

Miután Haendel Vilmosnak mind a négy kar bizalmatlanságot szavazott, két ízben lemondásra szólította fel a rektor, végül már arra figyelmeztetve, hogy „vehet az ügy olyan fordulatot is, hogy a felettes hatóság azt fegyelmi útra tereli, ami könnyen azzal járhat, hogy [maga után] bűnvádi eljárást von”. Azután, hogy az egyetemi tanács is csatlakozott a bizalmatlansághoz, a prorektori tisztségéről lemondott, mint tanár pedig az „egészsége helyreállítása céljából” a tanév végéig szabadságot kapott.¹⁴⁶ A politikát november közepétől Bozóky Ferenc, a statisztika és a közgazdasági politika-, a „Bevezetés a jog- és államtudományba” című tárgyat pedig Szentpéteri Kun Béla, az egyházjog tanára helyettesítette, a német megszállást követően azonban a miniszter Haendel Vilmos betegszabadságát április elsejével megszüntette.

„Miként általam a kar igen tisztelt tagjai részére másolatban is megküldött [...] vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletből kitetszik, a 70-ik életévüket betöltött egyetemi ny. r. tanárok közül senki sem tartatható szolgálatban vissza. Jelentem, hogy dr. Haendel Vilmos kartársunk f. évi [1944.] július 29-én Isten segedelmével betölti 70. életévét és így a jelenleg fennálló érvényes jogszabályok alapján nyugdíjba kerül.

Tekintettel azonban arra a hosszú, több évtizedes működésre, melyet eme érdemes kartársunk karunkon, illetőleg ezt megelőzőleg ennek az ősi debreceni kollégiumnak a jogakadémiáján eltöltött, – indítványozza, hogy karunk még ne vegyen búcsút mai kari ülésünkön érdemes kartársunktól, hanem a politika kollégiumának helyettesként leendő előadásával bízva meg és tegyen előterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz, hogy a kar e határozatát erősítse meg.”¹⁴⁷

A hadi események és a politikai helyzet változása miatt azonban Haendel Vilmos már nem folytathatta az előadásait, decembertől, a szovjet csapatok bevonulása után, a dékánhelyettes Blaskovits Zoltán törvényszéki bíróra bízta rá a főtárgy óráit. Juhász Nagy Sándor üzenete csak ezután érkezett meg, mely szerint a karon a politikát és a szociológiát oktatná szívesen, amire sor is került a második félévben.

„[...] A miniszter úr [gr. Teleki Géza] a kart felhívja a megüresedett politikai tanszék akár meghívás, akár pályázat útján való betöltésére azzal, hogy a karunk meghívásra vonatkozó esetleges határozatát jóvá fogja hagyni.”

„Egyetemünk szervezeti szabályzata [...] értelmében a bizottsági jelentés a jelölt tudományos és irodalmi működésén kívül köteles minden más körülményre is kiterjeszkedni, mely a jelölt közalkalmazására, különösen egyetemi tanszékre befolyással lehet. Ilyen körülmény mindenekelőtt az, hogy dr. Juhász Nagy Sándor, mint az ideiglenes nemzetgyűlés alelnöke és az 1918/19. évi népköztársaság igazságügyminisztere, egyben, mint bíró [ítélőtáblai tanácselnök] alkalmas személynek látszik arra, hogy a jog- és államtudományi karunkon a demokrácia szellemétől áthatott politikai előadásokat tartson...”

Teljesen tudatában vagyunk annak, hogy a tudományos politikai irodalom terén vannak Magyarországon kiváló tudósok, akik egyetemi tanszékre érdemesek, mint dr. Bibó István, dr. Rudai Rezső, dr. Bölöny József, dr. Mikó Imre, – hogy csak a legkiemelkedőbbeket említsük; mégis gondosan mérlegelve [...] a körülményeket, azt javaslom a tekintetes Karnak, hogy a pályázatot mellőzni és dr. Juhász Nagy Sándornak a megüresedett politikai tanszékre való meghívásához annál is inkább hozzájárulni méltóztatásuk, mivel pályázat kiírása a jelenleg súlyos közlekedési és postai viszonyok mellett lehetetlenné tenné a tanszéknek a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által szorgalmazott hamaros betöltését...”¹⁴⁸

Kinevezése ellenére *Juhász Nagy Sándor* (ny. r. t. 1945. júl. 28. előtt – †1946. máj. 10.) személye sajnos nem épülhetett be szervesen a kar életébe, ebben magakadályozta, hogy eleinte számtalanszor tartózkodott Budapesten az ülésező ideiglenes nemzetgyűlésen, majd halála, mely tanártársait valóságos csapásként érte:

„[...] Harmadik gyászülésre ülünk immár össze e tanévben – mondotta a dékán – és a megfogytakozott, megharmadolt kar riadtan kérdi, hogy mikor ér már véget a csapások hosszú sora, amely a kart szüntelenül sújtja. Miként Dr. Baranyai Béla és Dr. Hacker Ervin, úgy Dr. Juhász Nagy Sándor is korán távozott el körünkből, olyan korban, amikor nemcsak a magyar közélet és egyháza várt tőle még nagyon sokat, hanem amikor a magyar tudományos élet is sok ígéret beteljesülését remélte tőle. [...]”¹⁴⁹

„Dékán [...] a politikai tanszék helyettesítése tárgyában azt a javaslatot terjeszti a kar elé, hogy miután ő, mint a jogbölcselet tanára egyéb elfoglaltsága miatt nem vállalhatja a politikai tanszék helyettesítését és erre Dr. Szontagh Vilmos, a közigazgatási és pénzügyi jog ny. r. tanára és a közjogi tanszék helyettese sem vállalkozik, miután továbbá a karnak rangban legidősebb tagja Dr. Szentpéteri Kun Béla és a rangban

utána következő Dr. Bozóky Ferenc ny. r. tanárok sem tartanak igényt a helyettesítésre, Dr. Szádeczky-Kardoss Tibor [a közgazdaságtan és a pénzügytan] ny. r. tanár[a] bízassék meg a helyettesítéssel.”¹⁵⁰

A kar a minisztertől pályázat kiírását kérte az ekkor már általános alkotmánytan és közigazgatástani tanszékre, mely alapján 1947 januárjában első helyen Párdányi Miklóst, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárosát és az Országos Ösztöndíjtanács titkárát, második helyen pedig Kamocsay Jenő népjóléti minisztériumi miniszteri tanácsost jelölte, mindkettőnek volt egyetemi magántanári képzése. Ám ez a felterjesztés is kalandos utat járt be a minisztériumi bürokrácia útvesztőjében:

„[...] A magunk részéről az első helyen jelölt Párdányi Miklós kinevezését javasoljuk. Kamocsay Jenő részére minden valószínűség szerint mód nyílik képzettségének megfelelő más debreceni jogi tanszéken való elhelyezkedésre.

Véleményének szíves közlése végett a keb. III. ügyosztály útján az Országos Köznevelési Tanácshoz tisztelettel áteszem. [1947. febr. 20., Hollán P. Pál]”

„A 33.406/1947. VI. a. sz. előiraton tett feljegyzés szerint a Miniszter Úrnak az Ügyosztályvezető Úr közvetítésével adott utasítás szerint a szóbanforgó tanszékre nem dr. Párdányi Miklóst, hanem dr. Kamocsay Jenőt kell kinevezni. [1947. okt. 15.]”

„A kinevezés időközben szükségtelenné vált. További eljárás nem kívánatos. Irattárba! [1949. ápr. 26., Buday Árpád]”¹⁵¹

1949 tavaszán Vas Tibor, a jogfilozófia tanára „Államtan a politikai rendszerek történetével” címen és mint megbízott előadó hirdette meg a korábbi főtárgyat, ez már utal a politikai (utóbb általános alkotmánytan és közigazgatástani) tanszékek felszámolására.

Politikából magántanárt nem képeztettek Debrecenben, szakelőadóként az 1946/47. és az azt követő tanévre *Gavallér Lajos* ügyvédet bízták meg.¹⁵²

4.5.2. A politika mint főtárgy és a magyar alkotmány mint érettségi tárgy

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Politika	5			Jászi Viktor
1915/16.			Politika	5	Haendel Vilmos
– 1942/43.					
1943/44.			Politika	5	Bozóky Ferenc (helyettes)

4.5. Politikai Tanszék

1944/45.	Politika	5			Blaskovits Zoltán (előadó)*	
			Politika	5	Juhász Nagy Sándor (előadó)*	
1945/46.	Politika	5			Általános alkotmánytan és közigazga- tástan	
1946/47.	Általános alkotmánytan és közigazga- tástan			Szádeczky-Kardoss Tibor (helyettes)*		
1947/48.						
1948/49.				Államtan a politikai rendszerek törté- netével	3	Vas Tibor (előadó)
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyvek alapján						

Egészen az 1946-os reformig negyedéven oktatták a politikát, ekkortól „Általános alkotmánytan és közigazgatás” néven másodévre került át a főtárgy. 1948 októberében újabb VKM rendelet jelent meg, az „Államtan a politikai rendszerek történetével” című előadásokat csökkentett óraszámban ez vezette be.

Miután visszatért a Felvidék, majd Kelet-Magyarország és Erdély egy része, a csehszlovák és a román középiskolákban érettségizett és bármely egyetemi karra felvett hallgatóknak a kiegészítő érettségi vizsga pótlásaként heti 2 órás kollégiumokat kellett hallgatniuk év végi kollokvium terhével. Az öt kollégiumból négy a bölcsészkarhoz tartozott (magyar nyelv és irodalom, magyar történelem és földrajz, továbbá az érettségi vizsgát pótlók esetében a görög nyelvtan), a magyar alkotmány viszont a politika tanárához, Haendel Vilmoshoz. Tárgyából a magyar történelem mellett még azoknak is vizsgázniuk kellett, akik érettségi bizonyítványukat korábban magyar tannyelvű csehszlovákiai vagy romániai középiskolában szerezték meg.¹⁵³

4.5.3. Bevezetés a jog- és államtudományba

Tanév	I. félév		II. félév		Előadó
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Jog- és államtudományi encyclopaedia	2	-	-	- *
1915/16.	Jog- és államtudományi encyclopaedia		Bevezetés a jog- és államtudományba	2	Haendel Vilmos*
1916/17. – 1942/43.	Bevezetés a jog- és államtudományba				
1943/44.					
1944/45.	Bevezetés a jog- és államtudományba	2	Bevezetés a jog- és államtudományba	2	Szentpéteri Kun Béla
1945/46.					
1946/47.	Bevezetés a jog- és államtudományba		-	-	
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyvek alapján					

A kiskollégiumot, mely kezdetben a „Jog- és államtudományi encyclopaedia” nevet viselte, legelőször a jogtörténet tanára, Iványi Béla hirdette meg az elsőévesek részére, a helyettesítéséről azonban nem kellett gondoskodni a frontszolgálat ellenére sem, mivel az órákra egyetlen hallgató sem iratkozott be. Miután a kar tavasszal mellőzte a tárgy előadását, úgy döntött, hogy azt a politika és közjogi tanszékhez csatolja át (már amennyiben az oktatása fontos egyáltalán), ám annak betöltetlensége miatt szükségesnek tartotta, hogy a következő tanévben még a jogtörténeti tanszék adja elő az encyclopaediát. 1915 júliusában azonban kinevezték Haendel Vilmost, így ekkortól egészen 1943 novemberéig a kiskollégium hozzá, majd a jogászképzés 1946-os reformjáig Szentpéteri Kun Bélához tartozott. A kar 1946 júliusában a „Bevezetés” további előadását szükségtelennek minősítette, habár az első félévben még mindig szerepel a tanrendben.¹⁵⁴

4.5.4. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Politikai Szeminárium kezdetben a Református Kollégium I. emeletén kapott helyet, majd a központi épület átadása után annak II/243-as helyiségébe szállították át a könyveket.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *Ruff Győzőt* választották meg, a debreceni Szent László Körnek ő volt az alelnöke.¹⁵⁵

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1915/16.	Politikai szeminárium	2	Politikai szeminárium	2	Jászi Viktor
1946/47.			-	-	Szádeczky-Kardoss Tibor (helyettes)
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.					

Politikából mindössze háromszor hirdetett meg szemináriumot Jászi Viktor és Szádeczky-Kardoss Tibor, a két háború között ilyen órákat egyáltalán nem tartott a professzor. Előfeltételek teljesítését egyik esetben sem írják elő a tanrendek, sem az 1915/16., sem az 1946/47. tanévben.

4.5.5. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1945/46.	Bevezető a szociológiába	2	Bevezető a szociológiába	2	Juhász Nagy Sándor
1946/47.	Szociálpolitika*		Szociálpolitika		Gavallér Lajos
1947/48.					
1948/49.			Társadalomtudomány (Szociológia)	4	Vas Tibor
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján.					
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.					

1945 szeptemberében az egyetemi tanács felkereste a kart azzal kapcsolatban, hogy valamelyik tagja a demokráciával összefüggő témáról hirdessen meg előadásokat. Miután erre Juhász Nagy Sándort felkérték, közölte, hogy a „Bevezetés a szociálpolitikába” című speciálkollégiuma keretében fogja tárgyalni ezt a kérdést. Kurzusa azonban – melyet nemcsak joghallgatók látogattak – másodjára már félbeszakadt, ezt követően két tanévben Gavallér Lajos „Szociálpolitika” néven tartott órákat. A „Társadalomtudomány (Szociológia)” az 1948-as reformmal heti 4 órás főkollégiummá vált, amit Vas Tibor, a jogfilozófia tanára oktatott elsőéven, 1949 tavaszán.¹⁵⁶

4.5.6. Pályatételek és pályaművek

A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya	A kiírt pályatétel címe		
	A benyújtott pályamű jellegje és a beadás időpontja	A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma	A bíráló tanárok neve
1917/18.	Külön állam volt-e Erdély 1691 és 1848 közt, vagy sem? (Pályadíja: 800 Korona)		
1918/19.	Nemzetiségpolitikánk a háború után. (800 K)		
1920/21. – 1929/30.	Antik és modern demokrácia. (800 K)		
1923/24.	Az európai államok sorrendje a tengerparti fekvés előnye szempontjából. (600 K)		
1929/30.	A svájci alkotmány elvi alapjai.		
1930/31. – 1934/35.	Az „alkotmány” fogalma – történelmi kifejlődése – a historicus és charta-alkotmányok kritikai méltatása.		
1935/36. – 1938/39.	A physikai tényezők befolyása a politikai fejlődésre.		
1939/40. – 1940/41.	Absolut királyság és modern dictatúra.		
	Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur (1940/41.)	Kocsis Tibor III. évf. joghallgató (100 P jutalomdíj)	Haendel Vilmos Sztehlo Zoltán
	Sic volo, sic iubeo (1940/41.)	Orosz Gyula III. jh. (50 P szorgalmi díj)	
1941/42.	Egyéni és közszabadság.		
	Mindent a maga módján (1941/42.)	Orosz Gyula IV. jh. (100 P teljes pályadíj)	Haendel Vilmos Flachbarth Ernő
1941/42.	Egyéni és közszabadság.		
1942/43.	Macchiaveli és a modern államraison.		
1943/44. – 1944/45.	Socialismus – communismus – belsevismus.		
1945/46. – 1948/49.	A demokrácia.		

1917 és 1949 között politikából (alkotmánytanból) összesen 13 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 2-re érkezett be (15%). Teljes pályadíjban 2, szorgalmi díjban 1 joghallgatót részesítettek.¹⁵⁷

4.5.7. Az I. államtudományi szigorlat és eredményei

Tanév	I. államtudományi szigorlat			I. kiegészítő államtudomá- nyi szigorlat (jogtudományi doktorság után)			Tanév	I. államtudományi szigorlat			I. kiegészítő államtudomá- nyi szigorlat (jogtudományi doktorság után)			
	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	E. (%)	P. (%)	K. (fő)		E. (%)	P. (%)	K. (fő)	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	
1914/15.	-	-	-	-	-	-	1932/33.	55	100	-	-	-	-	
1915/16.	67	?	-			?	1933/34.	63	50	-	100	-	-	
1916/17.	58		-			-	1934/35.	63	67	-	100	-	-	
1917/18.	n. a.	n. a.	-	n. a.	n. a.	n. a.	1935/36.	64	67	-	100	-	2	
1918/19.			n. a.				n. a.	1936/37.	59	100	1	100	-	1
1919/20.								1937/38.	60	80	-	50	100	-
1920/21.	50	?	?	?	1938/39.		63	71	1	100	-	1		
1921/22.	53		100		1939/40.		50	89	1	100	-	2		
1922/23.	46		?		1940/41.		76	100	-	100	-	1		
1923/24.	70	67	100	-	1941/42.		45	71	-	100	-	1		
1924/25.	67	71	100	-	1942/43.		47	-	1	-	-	-		
1925/26.	58	100	100	-	1943/44.		67	100	-	33	100	-		
1926/27.	64	75	n. a.	-	-		n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.		
1927/28.	57	80		50	-							1944/45.	1	1
1928/29.	46	86		-	100	-						-	1945/46.	1
1929/30.	40	100	-	-	-	1 (?)						1946/47.	n. a.	n. a.
1930/31.	100	100	-	100	-	1	1947/48.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.			
1931/32.	71	100	-	100	-	-	1948/49.							
Jelmagyarázat: E. = elsőre eredményes, P. = pótszigorlaton eredményes, K. = kitüntetett, n. a. = nincs adat														
? = az 1923/24. tanévig az évkönyvek egybeszámolják a pót-, és ugyanígy a kiegészítő szigorlatokat, mely értelmezhetetlenné teszi az adatokat.														

Akik – az árvaszék kivételével – közigazgatási pályán kívántak elhelyezkedni, azoknak elég volt az államtudományi doktorátust megszerezni, melyhez két szigorlatot kellett letenni. Az első államtudományi szigorlat jogbölcseletről és nemzetközi jogból, valamint egyházjogból, magyar közjogból és politikából állt, melynek letétele az abszolutórium megszerzésével lehetővé vált. Doktori szigorlatot nemcsak a kar hallgatói tehettek, hanem azok is, akik valamelyik jogakadémiáról jelentkeztek.¹⁵⁸

¹⁴⁴ Jászi Viktor (sz. Nagykároly, 1868. jún. 3., ref.) kinevezése és halála: ALM. '14/15. 60. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 82, 178, 286, 299. – SZABÓ Szilárd, *Jászi Viktor = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006, 15-40.

¹⁴⁵ Határozat a külön politikai tanszék szervezéséről és Haendel Vilmos meghívásáról Sz. Kun Béla dékán javaslatára: JJK. '14/15. II. r. ü. (okt. 14.) 10. – Az idézet: IX. r. ü. (máj. 8.) 6.

¹⁴⁶ Haendel Vilmos (sz. Selmezbánya, 1874. júl. 29., ev.) kinevezése: ALM. '15/16. 19. – Élete és munkássága: VARGA 1967, 32, 128-130, 190-192, 290, 301, 317-318. – P. SZABÓ Béla, *Szepesváraljai Haendel Vilmos: a vitatott politika-*

professzor = *A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002, 235-279. – A katonai szolgálat alóli felmentése: JJK. '15/16. I. rk. ü. (szept. 11.) 2. – Udvari tanácsosi méltóságot kapott: '17/18. VI. r. ü. (márc. 21.) 1. – Kezdeti mellőzésével és kinevezésével kapcsolatos visszaemlékezése a Tisza István emlékűnnepélyen: ÉVK. '41/42. 92-100. – Raktori székfoglaló beszéde: '42/43. 11-13. – A karokhoz intézett levele: JJK. '42/43. I. rk. ü. (szept. 9.) 1. – Haendel Vilmos ellenezte a Nemzetek Szövetsége titkáranak meghívását, mert „saját körünkben propagandát fog csinálni a régi nagy Magyarország feltámasztása ellen...”, de a kar Tóth Lajos javaslatát szavazta meg, aki azzal érvelt, hogy a politikai szempontokat a miniszter már mérlegelte, s remélhető, hogy az „idejövő idegenben nemzetünk a kellő fölvilágosítás után egy-egy újabb barátot nyer”: '23/24. VIII. r. ü. (ápr. 30.) 237. – Haendel Vilmos álláspontja a numerus clausus értelmezését illetően: '24/25. I. r. ü. (szept. 23.) 72. – Tagja az Első Keresztény Biztosító Társulat igazgatóságának és a Debreceni Kölcsonös Segélyező Egyet felügyelő bizottságának: '32/33. III. r. ü. (okt. 20.) 98. – Az Első Keresztény Biztosító Intézet Rt elnöke: '41/42. XIII. r. ü. (ápr. 28.) 422. – Az idézet: '42/43. IX. r. ü. (ápr. 8.) 373. – Tanári pályafutásának 35 éves jubileuma: ÉVK. ÉS ALM. 35/36. 458. – Szerencsekívánatok Mágori Máriával kötött házassága alkalmából: '41/42. II. rk. ü. (szept. 10.), napirend előtt. – Kiténtetése Nemzetvédelmi Kereszttel: IV. r. ü. (szept. 26.) 72. – A jogi kar is kifejezi bizalmatlanságát a prorektori működése iránt: '43/44. III. rk. ü. (okt. 27.) 76. – Az ülésen Haendel Vilmos nem volt jelen, Budapestre utazott „halaszthatatlanul fontos ügyekben”.

¹⁴⁷ Bozóky Ferenc és Szentpéteri Kun Béla megbízása a politika és a „bevezetés” helyettesítésével: JJK. '43/44. V. r. ü. (nov. 11.) j. n. – A helyettesítés kezdete az ÉVKÖNYV szerint nov. 16.: '43/44. 68. – Haendel Vilmos betegszabadságát a miniszter 1944. április elsejétől megszüntette: 56.005/1944. IV. VKM. – A kar idézett előterjesztése, hogy az 1944/45. tanév I. félévében még Haendel Vilmos helyettesíthesse a politika tanszéket, és a hivatkozott miniszteri rendelet: JJK. '43/44. XII. r. ü. (jún. 22.) 342. és 54.699/1944. IV. VKM.

¹⁴⁸ Blaskovits Zoltán, majd Juhász Nagy Sándor megbízása a politika előadásával: SZ. KUN Béla, [*Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről*], kelt: 1945. ápr. 8. – Utalás Juhász Nagy Sándor üzenetére: JJK. '45. II. r. ü. (ápr. 27.) 38. – A miniszter a tanszék betöltését sürgeti: I. r. ü. (ápr. 11.) 3. – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Sztehlo Zoltán, Bozóky Ferenc és Flachbarth Ernő. – Bozóky Ferenc idézett előadói jelentése: IV. r. ü. (máj. 30.) 79.

¹⁴⁹ Juhász Nagy Sándor (sz. Kaba, 1883. okt. 13., ref.) eskütétele és halála: JJK. '45/46. I. rk. ü. (szept. 10.), napirend előtt – XV. rk. ü. (máj. 14.) 535. – „Engemet 1945 elején ítélőbíróvá neveztek ki, amit kifejezetten átmenetileg azért vállaltam el, mert rendbe kellett hozni a megszálláskor teljesen felbomlott törvényszéket”: IX. r. ü. (jan. 31.) 318. (Korábban ügyvédként működött.) – A Tiszántúli Református Egyházkerület főjegyzővé választotta meg: VI. r. ü. (nov. 30.), napirend előtt.

¹⁵⁰ Szádeczky-Kardoss Tibor megbízása helyettesként, az idézet: JJK. '45/46. XV. rk. ü. (máj. 14.) 536.

¹⁵¹ A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Flachbarth Ernő (dékán), Bozóky Ferenc és Szádeczky-Kardoss Tibor. – A kar pályázat kiírását kéri: JJK. '45/46. XXI. r. ü. (júl. 16.) 672. – A pályázat kiírása: 103.842/1946. VI. VKM. – A pályázók és a jelölés: RIKT. 853 és 1320/1946-47. 98. d. ['46/47. XV. r. ü. (jan. 30.) 285.] – Az idézetek: VETF. 33.406/1947. (1947. febr. 20.) – 150.753/1947. (1947. okt. 15.) – 178.753/1948. (1949. ápr. 26.) 67. d. – Fóris László államtitkár hozzájárul Kamocsay Jenő kinevezéséhez: 156.913/1947. 73. d. – Végül mégiscsak Párdányi Miklóst terjesztették fel a Miniszterelnökséghez: 191.976/1948. (1948. febr. 9.) 167. d.

¹⁵² Maléter István eperjesi ág. h. ev. egyházkerületi jogakadémiai ny. r. tanárt a kar admittálta (JJK. '18/19. VII. r. ü. /márc. 29./ 16.), de miután az admissiót a forradalmak után felülvizsgálta ('20/21. VII. rk. ü. /ápr. 25./), a kérelmét vissz-

szavonta ('21/22. I. r. ü. /szept. 24./ 4d.). Bíráúi Haendel Vilmos és Kun József lettek volna. – Rácz Lajos kérelme: '18/19. V. r. ü. (jan. 27.) 29. – Zsedényi Béla miskolci jogakadémiai ny. rk. tanár kérelme: '26/27. XIII. r. ü. (máj. 31.) 275.

¹⁵³ Javított tanrendi adatok (főkollégium): SZ. KUN Béla, [*Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről*], kelt: 1945. ápr. 8. – Az 1946/47. tanév második, és az 1947/48. tanév első félévében „kinevezendő tanár” szerepel a TANRENDben, majd a főtárgy eltűnik. ↔ RIKT. 2722/1946-47. 100. d. és 773/1947-48. 102. d. – Noha Haendel Vilmos betegszabadságát a miniszter 1944. ápr. elsejével megszüntette, majd a kar a visszatartását kérte, a hadi helyzet alakulására tekintettel a miniszter az 1943/44. tanév korábbi befejezését engedélyezte, az oktatást pedig az egyetemi tanács rendelkezése értelmében 1944. okt. 5-én befejezték a debreceni egyetemen, így Haendel Vilmos pár heti működését a táblázatban már nem tüntettem fel. – A felvidéki hallgatók által még csehszlovák tanintézetben szerzett érettségi bizonyítványok nosztrifikációjának pótlásául megállapított tárgyak közül a magyar alkotmányt Haendel Vilmos tartja heti 2 órában: JJK. '39/40. II. r. ü. (szept. 28.) 48. – Az erdélyi hallgatók részére rendezendő tanfolyamon a magyar alkotmányt Haendel Vilmos fogja előadni heti 2 órában: '40/41. IV. r. ü. (dec. 19.) 222.

¹⁵⁴ Javított tanrendi adatok („Bevezetés”): Az encyklopaediára egy hallgató sem iratkozott be: JJK. '14/15. II. r. ü. (okt. 14.) 9. ↔ TANREND: Iványi Béla. – Lásd Haendel Vilmos kinevezése. ↔ TANREND: még Iványi Béla. – Az 1943/44. és az 1944/45. tanévre vonatkozóan lásd a korábbi jegyzetet és SZ. KUN Béla, [*Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről*], kelt: 1945. ápr. 8. – A kar a „Bevezetés” előadását szükségtelennek minősíti: JJK. '45/46. XXI. r. ü. (júl. 16.) 673.

¹⁵⁵ Ruff Győző demonstrátorrá választása: RIKT. 602/1946-47. 97. d. (104.241/1946. VI. VKM). – VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)]. – Mint negyedéves joghallgatót a Szt. László Kör alelnökévé választották meg 1946. okt. 6-án: RIKT. 661/1946-47. 97. d.

¹⁵⁶ A TANREND nem tünteti fel a speciálkollégiumokat az 1946/47. tanév I. félévében. – Forrás: RIKT. 1201/1946-47. 98. d. – Az egyetemi tanács megkeresése és Juhász Nagy Sándor felkérése: JJK. '45/46. I. rk. ü. (szept. 10.) 8. – Juhász Nagy Sándor közlése: II. r. ü. (szept. 26.) 73. – A hittudományi kar a demokrácia kérdésével foglalkozó kollégium tartásáról külön gondoskodott, viszont Juhász Nagy Sándor előadásait hallgatták a többi karról: XIII. r. ü. (márc. 29.) 446.

¹⁵⁷ ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 79. – '40/41. 10. – ÉVK. '41/42. 160. – Az 1922/23. tanévben tartott versenyvizsgálaton Újlaky Béla IV. éves joghallgató 5000 Korona ösztöndíjat nyert.

¹⁵⁸ Az I. államtudományi szigorlat tárgyaira és eredményeire vonatkozóan az I. jogtudományi szigorlathoz tartozó jegyzetben lásd a forrásokat.

4.6. Közigazgatási- és Pénzügyi Jogi Tanszék

4.6.1. A tanárok

A közigazgatási és a pénzügyi jognak *szentkirályszabadjai Márffy Ede* (ny. rk. t. 1914. aug. 26. – ny. r. t. 1918. jan. 26. – 1934. júl. 18.) volt az első professzora az egyetemen, aki 1914-ben Budapestről, a Pénzügyminisztérium titkáráként jött el Debrecenbe. 1916 elején sem ő, sem családja róla nem adhatott életjelet, így „sajnos közel esik annak felvetése, hogy nevezett kartársunkkal a harctéren valamely baleset történhetett.” Noha a kar a felmentése érdekében a szükséges lépéseket már a legelső ülésén megtette, állásának elfoglalására csak 1917 januárjában hívta fel a miniszter.¹⁵⁹ A közigazgatási jogot addig Jászi Viktor, a közjog és a politika, majd halála után Illyefalvy Vitéz Géza, a statisztika tanára helyettesítette, a pénzügyi jogot Kovács Gábor adta elő, két tárgya, a közgazdaságtan és a pénzügytan mellett.¹⁶⁰ Márffy Edét az 1926/27. tanévre választották meg dékánnak; foglalkozott a közigazgatástudományi intézet létrehozásával (1933), a miniszterhez memorandumot intézett az egyetemeken szervezendő tanársegédi állások vonatkozásában (1933), a miniszterelnök kinevezte a gyakorlati közigazgatási vizsga vizsgabizottsági tagjának (1934).

„...Dr. Márffy Ede ny. r. tanár írásbeli jelentést tett arról, hogy a tanári szobája és a közigazgatási jogi szeminárium szomszédságában levő ifjúsági helyiségben zongorát és egyéb hangszereket helyeztek el és ott szorgalmi idő alatt is zenekari próbák folynak, sőt a hangszerekkel folytatott komolytalan zajongás is előfordul. Dr. Márffy Ede ny. r. tanár ennek a helyzetnek a sürgős megszüntetését kéri.”

1934 nyarán a miniszter – Nizsalovszky Endrével együtt – őt is áthelyezte a József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetemre, részben a gazdasági válság idején elkerülhetetlenné váló vidéki tanszékcsoökkentésekkel összefüggésben. „A kar – bár fájjalja távozásukat – örömmel veszi tudomásul nevezett kartársainak kinevezését, mint régi vágyuk teljesülését, s őket ez alkalomból üdvözli.”¹⁶¹

A közigazgatási jogot ekkortól Haendel Vilmos, a politika, majd 1938 szeptemberétől Szentpéteri Kun Béla, az egyházjog tanára oktatta; a pénzügyi jogot előbb Baranyai Béla a jogtörténet, az 1935/36. tanévtől pedig Bozóky Ferenc, a közgazdasági politika és statisztikai előadásaival párhuzamosan vállalta.¹⁶²

„[...] dr. Fekete Lászlónak »a jogi fakultáshoz, illetve a nagytekintetű Egyetemi Tanácshoz a közigazgatási jogi /római jogi/ tanszék tban.« intézett kérvénye, mert pályázatához keresztlevélen, állampolgársági bizonyítványon és államtudományi tudori oklevél hitelesített másolatán kívül egyebet nem csatolt, figyelembe nem vehető. Ennek a pályázatnak a komolytalanságát mutatja, hogy benyújtója kérvényében ezt ír-

ja: »A h[ely]beli Jogtudományi Szemináriumban két esztendeje napi 8 órában adom elő a közigazgatási jogot s a római jogot, s így mindkét szakot be tudnám tölteni, sőt, a büntető jogot, magánjogot, kereskedelmi és váltójogot, közgazdaságtant, jogfilozófiát, közjogot is egész szigorlati napon át tudnám kérdezni, anélkül, hogy ismétlésekbe bocsájtkoznám és kritika nélkül hagynám a feleleteket.«

Érdemleges elbírálás alá vehető a többi négy pályázat. Mégis sajnálattal meg kell állapítanom, hogy a pályázat, ha nem is mondható eredménytelennek, nagy sikerűnek sem minősíthető. Az eredmény ugyanis az, hogy az egyik pályázó [Hilscher Rezső, a m. kir. József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem közgazdaságtudományi karának a magántanára és a közgazdaságtani és szociálpolitikai tanszékének az adjunktusa] kizárólag szociálpolitikai, egy másik pályázó pedig [Joó Gyula, a kecskeméti Egyetemes Református Jogakadémia ny. r. tanára, egyetemi c. ny. rk. tanár; utóbb visszalépett] kizárólag közjogi, illetve jogtörténeti irodalmi munkásságot fejtett ki és így csak 2 /két/ pályázónak van közigazgatási jogi irodalmi működése, még pedig az egyiknek [Martonyi Jánosnak, a m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba beosztott tanügyi fogalmazónak] kizárólagosan közigazgatási jogi, a másiknak [Szontagh Vilmosnak, a miskolci jogakadémia ny. r. tanárának] alkotmányjogi és közigazgatási jogi. Sajnos, számbavehető pénzügyi jogi irodalmi munkásságot a pályázók egyike sem mutat fel, csak az egyik pályázónak [Szontagh Vilmosnak] van ebbe a szakba vágólag két kisterjedelmű dolgozata.”

A kar az első helyen Szontagh Vilmos, a harmadik helyen Martonyi János kinevezését kérte, még azután is, hogy Szentpéteri Kun Béla javaslatára az indítványt a tanszék betöltését előkészítő bizottságnak egyszer már visszaküldte, tekintettel arra, hogy amennyiben második helyre jelölés nem történt, a harmadik helyen jelölés a szabályokkal ellentétes. Az egyetemi tanács ülésén három bölcsész- és orvosprofesszor ugyanezt kifogásolta, a különvéleményükben foglaltak alapján a miniszter a felterjesztést elutasította.

„A kar arra az álláspontra helyezkedik, hogy nem tud eltérni az előző évben [1938.] hozott értékeléstől, amely szerint nevezetesen Hilschert egyáltalán nem, Martonyit pedig csak a harmadik helyen találta jelölhetőnek [magántanári képesítés hiányában], mivel pedig az ilyen módon jelölés további eljárásra alkalmatlannak találtatott, kénytelen azt kérni, hogy egészen új pályázat hirdettessék, amelynek során jelentkezők közt esetleg olyan is lesz, akit második helyen jelölésre alkalmasnak fog találni. nem lesz szükség a sorrendet megszakítani.”

A miniszter azonban megtagadta az új pályázat kiírását is, a karnak új bizottságot kellett felállítani, és csaknem másfél év telt el megint, mire a tanszékre – lényegében az eredeti javaslatnak megfelelően – *iglói Szontagh Vilmost* (ny. r. t. 1940. okt. 19. – nyug. 1949. dec. 31.) nevezték ki.¹⁶³

Égészen nyugdíjazásáig ő oktatta a közigazgatási és a pénzügyi jogot, az egyetemi életben betöltött szerepe főként 1945 után fontos. Bozóky Ferenc helyett (rektorsága idején) tagja volt az egyetemi diákjóléti bizottságnak, részt vett a könyvtári és a testnevelési bizottság munkájában, többször is megválasztották a kari tandíjmentességi és a dékáni hivatalt évente átadó és átvevő bizottságba, az infláció idején őt bízták meg a szigorlati és egyéb díjtételek folyamatos számításával.

„[A Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánja levelében] érdeklődésünkre közli, hogy a vallás és közoktatásügyi minisztérium hozzájárulásával a budapesti karon november 12 óta az egyetemi díjak [...az 1944-ben megállapított] díjtételek hatvanszorosában [!] állapítottak meg és e szerint szedetnek is. [...] A jövőben a díjak jelenlegi tételei mindig olyan arányban emelhetők, mint amily arányban az V. fizetési osztály szerinti 1945. évi novemberi fizetések a jövőben emelkedni fognak. Ezek az emelések nem csak a budapesti, hanem a többi egyetemre is állnak. [...]”

Két dékánsága az 1944/45. és az 1947/48. tanévre esett, első ízben azonban e funkciót ténylegesen nem tölthette be. 1944 októberében a rektorral együtt Budapestre utazott, de az egyre közeledő front miatt visszatérni már nem tudott. 1945 áprilisában még Érsekújváron tartózkodott, hazaérkezését követően pedig az igazolási ügye elhúzódott: legelőször „vezető állásra alkalmatlan” minősítést kapott.¹⁶⁴

1944 decemberétől Zöld József h. polgármestert a közigazgatási-, Pásztor József vármegyei aljegyzőt a pénzügyi jog előadására kérte fel a dékánhelyettes, de mivel az előbbi a felmentését kérte a második félévre, márciustól mindkét tárgyat rá kellett bízni Pásztor Józsefre. Pár héten belül azonban munkába álltak az elsőként hazatért professzorok, így a tanév végéig nem ő, hanem Bozóky Ferenc oktatta a közigazgatási-, a közgazdász Szádeczky-Kardoss Tibor pedig a pénzügyi jogot.¹⁶⁵

Szontagh Vilmos 1949 januárjától nyugdíjba vonult, a kar „szüneteltetésének” elrendelése miatt tanszékének betöltésére már nem került sor. Az utolsó félévben így ismét helyettesíteni kellett, a pénzügyi jog előadásait Bozóky Ferenc, a közigazgatási jogét Kauser Lipót, a kereskedelmi és váltójog tanára tartotta meg.¹⁶⁶

Magántanári képesítést Szontagh Vilmos és *Benedek Jenő* szerzett.¹⁶⁷

<i>Kérvényező neve</i>	<i>Foglalkozása</i>	<i>Tárgykör</i>	<i>Képesítés időpontja</i>	<i>Tudományos működésének bírálói</i>
iglói Szontagh Vilmos	miskolci jogakadémiai tanár	A magyar közigazgatási jog eljárási része	1929. dec. 10.	Márfly Ede Illyefalvy Vitéz Géza
Benedek Jenő	népjóléti minisztériumi osztályfőnök, az O.H.H. elnöke	Jóléti igazgatás	1949. jún. 1.	Kauser Lipót Vas Tibor

Szakelőadóként *Vajthó Lajos* ny. pénzügyigazgatót alkalmazták az 1946/47. tanévben, majd *Horváth Ferenc* pénzügyi tanácsost az azt követő két félévben; *Ary Lajos* miniszteri számvevőségi tanácsost, *Harsányi Imre* kereskedelmi és iparkamarai főtitkárt, *Julow Imre* mezőgazdasági kamarai igazgatót mind a két tanévben, *Kővári Lászlót* és *Benedek Jenőt* pedig 1949 tavaszán, a kar működésének a legutolsó félévében.

4.6.2. A főtárgyak

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár	
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám		
1914/15.	Közigazgatási jog	4			Jászi Viktor (helyettes)*	
			Közigazgatási jog	4	Illyefalvy Vitéz Géza (helyettes, kj.)* + Kovács Gábor (helyettes, pj.)*	
	Pénzügyi jog	4	Pénzügyi jog			
1915/16.	Közigazgatási jog + Pénzügyi jog	4 + 4	Magyar közigazgatási jog			
			Magyar pénzügyi jog			
1916/17.						
1917/18.	Magyar közigazgatási jog	4	Közigazgatási jog + Pénzügyi jog	4 + 4		
	Magyar pénzügyi jog					
1918/19.	Közigazgatási jog		Magyar közigazgatási jog	4		
	Pénzügyi jog					
1919/20.	Magyar közigazgatási jog		Magyar pénzügyi jog			
	Magyar pénzügyi jog					
1920/21.	Közigazgatási jog		Közigazgatási jog			
	Pénzügyi jog		Pénzügyi jog			
1921/22.	Magyar közigazgatási jog		Magyar közigazgatási jog + Magyar pénzügyi jog			
	Pénzügyi jog					
1922/23.	Magyar közigazgatási jog + Magyar pénzügyi jog	4 + 4	Közigazgatási jog + Pénzügyi jog	4 + 4	Haendel Vilmos (helyettes, kj.) Baranyai Béla (helyettes, pj.) Haendel Vilmos (helyettes, kj.) + Bozóky Ferenc (helyettes, pj.) Szentpéteri Kun Béla (helyettes, kj.) + Bozóky Ferenc (helyettes, pj.) Szontagh Vilmos	
1923/24.	Magyar pénzügyi jog					
1924/25.	Közigazgatási jog + Pénzügyi jog					
1927/28.						
1928/29.	Magyar közigazgatási jog + Magyar pénzügyi jog		Magyar közigazgatási jog + Magyar pénzügyi jog		4 + 4	Zöld József (előadó, kj.)* Pásztor József (előadó, pj.)*
1933/34.						
1934/35.						
1935/36.						
1936/37.						
1937/38.						
1938/39.						
1939/40.						
1940/41.						
1943/44.						
1944/45.						

1944/45.			Közigazgatási jog	4	Bozóky Ferenc (helyettes)*
			Pénzügyi jog		Szádeczky-Kardoss Tibor (helyettes)*
1945/46. – 1947/48.	Magyar közigazgatási jog + Magyar pénzügyi jog	4	Magyar közigazgatási jog + Magyar pénzügyi jog	4 + 4	Szontagh Vilmos
1948/49.	Magyar közigazgatási jog	5			
	Magyar pénzügyi jog	4			
			Magyar közigazgatási jog	5	Kauszer Lipót (helyettes)
			Pénzügyi jog	4	Bozóky Ferenc (helyettes)
Jelmagyarázat: kj. = közigazgatási jog, pj. = pénzügyi jog, * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyvek alapján ¹⁶⁸					

Negyedéven és párhuzamosan oktatták a két háború között a közigazgatási és a pénzügyi jogot, az előbbi a jogászképzés 1946-os reformja harmadévre helyezte, s ezen már az újabb, 1948-as rendelkezés sem változtatott. Óraszám az utolsó tanév kivételével mindkettőnek heti 4-4 volt, kivételt jelentettek tehát a főtárgyak esetében megszokott magasabb óraszám alól.

4.6.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Közigazgatási és Pénzügyi jogi Szeminárium kezdetben a Református Kollégium I. emeletén kapott helyet, majd a központi épület átadása után e célra annak II/245-ös, a háború után pedig a 239-es helyiségét rendezték be.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *Váraljai Tibor*t választották meg, őt, mint „tudományos státuszba sorolt fiatal kutató”, *Paksy István* jogszigorló követte.¹⁶⁹

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1931/32.	-	-	Közigazgatási és pénzügyi jogi szemi-	2	Márffy Ede
1932/33.	Közigazgatási és pénzügyi jogi szemi-	2	nárium		
1933/34.	nárium	1	-		
1946/47.	Közigazgatási (pénzügyi) jogi szemi-		Közigazgatási és pénzügyi jogi szemi-	1	Szontagh Vilmos
	nárium		nárium		
1947/48.	Közigazgatási és pénzügyi jogi				
	szeminárium				
1948/49.	Közigazgatási jogi szeminárium				
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.					

Szemináriumi foglalkozásokat Márffy Ede az 1931/32., Szontagh Vilmos pedig az 1946/47. tanévtől hirdetett meg, a tárgy felvételét előfeltételek teljesítéséhez egyikőjük sem kötötte.

4.6.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1930/31.	Közigazgatási intézmények dogmatikus megvilágításban	1	-	-	Szontagh Vilmos
1937/38.	-	-	A közigazgatási jog sajátosságai	2	
1938/39.	A közigazgatási jog sajátosságai	2			
-					
1940/41.			-	-	
1943/44.	A közszolgálat joga	3			
1945/46.	Gazdasági közigazgatás				
1946/47.	Közszolgálati jog*	2	Közszolgálati jog	2	Ary Lajos
	-	-	Önkormányzat, különös tekintettel a háztartási kérdésekre		
	Ipari és kereskedelmi közigazgatás*	1	Ipari és kereskedelmi közigazgatás	1	Harsányi Imre
	Mezőgazdasági közigazgatás*	2	Mezőgazdasági közigazgatás	2	Julow Imre
	-	-	Illetékjog		Vajthó Lajos
1947/48.	Közszolgálati jog	2	Közszolgálati jog	2	Szontagh Vilmos
	-	-	Mezőgazdasági közigazgatás		
	Önkormányzat, különös tekintettel a háztartási kérdésekre	2	Önkormányzat, különös tekintettel a háztartási kérdésekre	Ary Lajos	
	Ipari és kereskedelmi közigazgatás	1	Ipari és kereskedelmi közigazgatás	1	Harsányi Imre
	Mezőgazdasági közigazgatás	2	-	-	Julow Imre
	Illetékjog		Illetékjog	2	Horváth Ferenc
1948/49.	-	-	Jóléti igazgatás		2
			Gazdasági ügyek közigazgatása, különös tekintettel a tervgazdálkodásra	Kövári László	
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján. ¹⁷⁰					
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.					

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján.¹⁷⁰

Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.

Speciálkollégiumokat Márffy Ede nem, és Szontagh Vilmos sem tartott rendszeresen; a háború előtt „A közigazgatási jog sajátosságai” című magántanári előadásai, azt követően a „Közszolgálati jog” órái szerepelnek a legtöbbit. Az 1946/47. tanévtől számos szakelőadó alkalmazására került sor, Vajthó Lajos, majd Horváth Ferenc tárgya az illetékjog, Ary Lajosé az önkormányzatok háztartása, Harsányi Imréé az ipari és kereskedelmi-, Julow Imréé a mezőgazdasági-, Kövári Lászlóé a gazdasági közigazgatás, Benedek Jenőé a jóléti igazgatás volt. Megjegyzem, hogy az utóbbi speciálkollégiumot már 1916-ban meghirdette Tüdös Kálmán városi tiszti orvos, sőt, a '20-as évek végén Pfeiffer Miklós székesfővárosi tiszti orvos megbízásával az előadása hosszabb időn át folyt.

4.6.5. Pályatételek és pályaművek

<i>A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályatétel címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jeligéje és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1917/18. – 1918/19.	A szegényügy a magyar közigazgatási jogban. (Pályadíja: 300, majd 600 Korona)		
	Állami gyermekvédelem. (300, majd 600 K)		
1920/21. – 1929/30.	A közigazgatási kényszer, különös tekintettel a magyar közigazgatási jogra. (600 K)		
1930/31. – 1934/35.	A közigazgatás racionalizálásának legújabb irányzatai.		
	A fegyelmi jog.		
1935/36. – 1938/39.	Fegyelmezett népe a jövő (1938/39.)	Kovács Ferenc III. évf. joghallgató (dicséret)	Szentpéteri Kun Béla Bozók Ferenc
	Végelbírás.		
1939/40.	Moderata durant (1939/40.)	Szabó Ferenc III. jh. (87 Pengő 72 fillér pályadíj)	Szentpéteri Kun Béla Bozók Ferenc
1940/41.	A törvényhatóság önkormányzati jogának korlátjai.		
1941/42. – 1943/43.	Jogalkotás – Közigazgatás – Bíraskodás.		
1944/45. – 1946/47.	A szabályszerű elbírás alá vonás a közszolgálati jogelvek szempontjából.		
1947/48.	Közigazgatási bíraskodás és a demokrácia.		
1948/49.	A népi demokrácia követelményei közigazgatási szervezetünket illetőleg.		

1917 és 1949 között közigazgatási jogból összesen 11 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 2-re érkezett be (18%). Teljes pályadíjban 1, dicséretben ugyancsak 1 joghallgatót részesítettek.

<i>A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályatétel címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jeligéje és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1922/23. – 1929/30.	A magyar jövedelem- és vagyonadóra vonatkozó rendelkezések összefoglaló ismertetése és méltatása. (Pályadíja: 600 Korona)		
1929/30.	A magyar jövedéki büntetőjog- és eljárásra vonatkozólag legújabban életbeléptetett tételes rendelkezések kritikai ismertetése.		
1932/33. – 1934/35.	Adassék a magyar illetékre és díjakra vonatkozó jogszabályok összefoglaló ismertetése és úgy pénzügypolitikai, mint pénzügyi jogi szempontból való méltatása, különös tekintettel az utolsó évtizedek jogfejlődésére.		
1935/36. – 1936/37.	A (magyar) fogyasztási adórendszer(ünk).		
1937/38. – 1939/40.	Hogyan volna adórendszerünk szociálisabbá tehető?		
	A társulati adó.		
1941/42. – 1943/44.	Sans relache (1941/42.)	(-)	Szontagh Vilmos Bozók Ferenc
1944/45. – 1946/47.	Társulati adóink jogszerkezeti sajátosságai.		
1947/48.	Szociális hatások újabb egyenes adóinknál.		
1948/49.	A népi demokrácia követelményei mai adórendszerünkben.		

Pénzügyi jogból külön írtak ki pályatételeket, 1922 és 1949 között összesen 9-et. Pályaművet azonban csak egyszer nyújtottak be (11%), de az „nem felel[t] meg a jogosan elvárható legcsekélyebb követelményeknek sem, valamint megfelelő szorgalomról sem tesz [...] tanúságot, [így a kar] sem

jutalomban, sem dicséretben nem részesít[ette]”, hanem a szerző nevét tartalmazó jelíges borítékot felbontatlanul megsemmisítette.¹⁷¹

4.6.6. A II. jogtudományi szigorlat és eredményei

Tanév	II. jogtudományi szigorlat			II. kiegészítő jogtudományi szigorlat (államtudományi doktorság után)			Tanév	II. jogtudományi szigorlat			II. kiegészítő jogtudományi szigorlat (államtudományi doktorság után)		
	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	E. (%)	P. (%)	K. (fő)		E. (%)	P. (%)	K. (fő)	E. (%)	P. (%)	K. (fő)
1914/15.	-	-	n. a.	-	-	-	1932/33.	72	100	5	75	100	-
1915/16.	67	?	3	?	-	-	1933/34.	68	87	4	-	-	-
1916/17.	70		1				1934/35.	67	89	7	-	-	-
1917/18.	n. a.	n. a.	-	n. a.	n. a.	n. a.	1935/36.	76	80	13	100	-	1
1918/19.			n. a.				1936/37.	62	78	2	0	100	-
1919/20.			-				1937/38.	82	82	9	100	-	1
1920/21.	57	?	n. a.	?	?	n. a.	1938/39.	81	100	11	100	-	-
1921/22.	53			63			1939/40.	79	88	19	100	-	-
1922/23.	77			?			1940/41.	81	96	17	60	-	-
1923/24.	67	88		88	100		1941/42.	77	81	9	100	-	-
1924/25.	68	86		79	100		1942/43.	81	91	22	100	-	1
1925/26.	71	100		100	-		1943/44.	76	90	9	100	-	-
1926/27.	86	100		100	-		1944/45.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
1927/28.	63	92		80	-		1945/46.			4			1
1928/29.	69	85	5	88	50	-	1946/47.			7			2
1929/30.	72	86	7	88	-	1	1947/48.			n. a.			n. a.
1930/31.	67	100	4	89	100	2	1948/49.						
1931/32.	71	100	12	88	100	-							

Jelmagyarázat: E. = elsőre eredményes, P. = pótszigorlaton eredményes, K. = kitüntetett, n. a. = nincs adat
? = az 1923/24. tanévig az évkönyvek egybeszámolják a pót-, és ugyanígy a kiegészítő szigorlatokat, mely értelmezhetetlenné teszi az adatokat.
Megjegyzés: a '30-as évek második felében megjelenő „kombinált” szigorlatokat nem tüntettem fel a táblázatban.

Akik jogtudományi doktorátust kívántak szerezni, mellyel bírói vagy ügyvédi pályán lehetett elhelyezkedni, azoknak három jogtudományi szigorlatot kellett letenni. A második, ún. „vegyes” szigorlat magyar közjogból, közigazgatási és pénzügyi jogból, politikából, illetve magyar büntetőjogból és eljárásból állt, melynek letétele az abszolutórium megszerzésével lehetővé vált. Doktori szigorlatot nemcsak a kar hallgatói tehettek, hanem azok is, akik valamelyik jogakadémiáról jelentkeztek.¹⁷²

¹⁵⁹ Márffy Ede (sz. Budapest, 1881. máj. 24., róm. kat.) kinevezése és átminősítése: ALM. '14/15. 61. és '17/18. 13. (113.868/1918. és 142.805/1918. IV. VKM). – Születésének éve vitatott, az alapul vett dátum: ÉVK. ÉS ALM. '21/22. 95. – Élete és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 186-187, 300. – SZABÓ Anita, *Szentkirályszabadjai Márffy Ede = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I.*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2004, 15-

35. – Alkalmi beszéde a trianoni békéről: ÉVK. ÉS ALM. '20/21. 68-100. – *A magyar közszolgálat joga* c. értekezése: '26/27. 114-118. – Nincs tudomás az életben létéről: JJK. '15/16. II. rk. ü. (jan. 22.) 1. – A miniszter felhívja az állásának elfoglalására: 171.467/1916. VKM.

¹⁶⁰ Jászi Viktor és Kovács Gábor megbízása a közigazgatási, illetve a pénzügyi jog helyettesítésével: JJK. '14/15. II. r. ü. (okt. 14.) 9. – Illyefalvy Vitéz Géza megbízása a közigazgatási jog helyettesítésével: VI. r. ü. (márc. 3.) 7. – Sem az okát, sem az időtartamát tekintve nem világos az a kari jegyzőkönyvi utalás, mely szerint a közigazgatási és a pénzügyi jogot Kun József hirdeti meg Márfy Ede hazatéréséig: '18/19. VI. rk. ü. (jún. 5.) 3.

¹⁶¹ Márfy Edének 300 Pengőt utalványozott a v. k. miniszter a közigazgatástudományi intézet létrehozására: JJK. '32/33. VII. r. ü. (febr. 16.) 238. – Az idézet: 261. – Memorandum az egyetemeken szervezendő tanársegédi állások tárgyában: VIII. r. ü. (márc. 16.) 285. – A kiküldött kari bizottság (Sz. Kun Béla /dékán/, Márfy Ede, Marton Géza, Kovács Andor és Nizsalovszky Endre) 8 tanársegédi állás kérésére tett javaslatot: IX. r. ü. (ápr. 27.) 319. – Márfy Ede kinevezése a gyakorlati közigazgatási vizsga vizsgabizottságába: '33/34. IX. r. ü. (máj. 3.) 324. – Távoztása a József nádor műegyetemre: ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 97, 99. és JJK. '34/35. I. r. ü. (szept. 10.) 2.

¹⁶² Haendel Vilmos és Baranyai Béla megbízása a közigazgatási, illetve a pénzügyi jog helyettesítésével: JJK. '34/35. I. r. ü. (szept. 10.) 5. – Bozóky Ferenc megbízása a pénzügyi jog helyettesítésével: XII. r. ü. (ápr. 30.) 409. – A közigazgatási és a pénzügyi jog szigorlati kérdezése tekintetében a kar kimondta, hogy „e tárgyat mindazoktól, akiknek szorgalmi jegyük van vagy ezt a szigorlatra jelentkezésnél így kéri, a jövő [1938/39.] I. félévben dr. Bozóky Ferenc fogja cenzúrálni”: '37/38. XIV. r. ü. (jún. 25.) 392. – Sz. Kun Béla megbízása a közigazgatási jog helyettesítésével: '38/39. I. rk. ü. (szept. 9.) 9.

¹⁶³ A tanszék betöltését előkészítő bizottság (Haendel Vilmos, Bozóky Ferenc, Baranyai Béla és Szádeczky-Kardoss Tibor) pályázat kiírását javasolja: JJK. '37/38. V. r. ü. (nov. 26.) 135. – A pályázók: VIII. r. ü. (márc. 10.) 263. – Bozóky Ferenc idézett előadói jelentése és Sz. Kun Béla észrevétele: XI. r. ü. (máj. 25.) 329., csatolva. – A jelölés: XIII. rk. ü. (jún. 2.) 349. – A miniszter a jelölésre vonatkozó határozatot nem teszi magáévá, a bizottság újjászervezése (Bozóky Ferenc, Sz. Kun Béla, Haendel Vilmos, Kovács Andor és Szádeczky-Kardoss Tibor): '38/39. I. rk. ü. (szept. 9.) 4. és 10. – A bizottság javaslatára a kar új pályázat kiírását kéri: VI. r. ü. (febr. 4.) 276. – A miniszter nem járul hozzá: 26.951/1939. IV. VKM. – A tanszék betöltése ügyében kiküldött bizottság újjászervezése (Baranyai Béla dékán, Sz. Kun Béla, Haendel Vilmos, Kovács Andor és Bozóky Ferenc): JJK. '38/39. XII. r. ü. (jún. 23.) 562.

¹⁶⁴ Szontagh Vilmos (sz. Csetnek, 1885. dec. 12., ev.) kinevezése: ÉVK. ÉS ALM. '40/41. 27. – Előadásait novemberben kezdte meg: JJK. '40/41. III. r. ü. (nov. 22.) 202. – Élete és munkássága: VARGA 1967, 318. – CSÜRÖS Gabriella, *Iglói Szontagh Vilmos* = P. SZABÓ, MADAI, 2004, 101-113. – A debreceni m. kir. gazdasági akadémián is vállalt előadásokat: JJK. '42/43. VI. r. ü. (jan. 22.) 259. – Az idézet: '45/46. VI. r. ü. (nov. 30.) 242. – Levele, mely szerint Érsekújváron tartózkodik, s mihelyt lehetséges, hazatér: '45. II. r. ü. (ápr. 27.) 33. – Az első igazolási eljárás során „vezető állásra alkalmatlannak” minősítik: '45/46. I. rk. ü. (szept. 10.) 7. – A debreceni V. sz. igazolóbizottság a korábbi határozata megváltoztatásával igazolta: XI. r. ü. (febr. 28.) 393.

¹⁶⁵ Zöld József és Pásztor József megbízása a közigazgatási, illetve a pénzügyi jog előadásával: SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8. – Helyettesít Bozóky Ferenc és Szádeczky-Kardoss Tibor: JJK. '45. I. r. ü. (ápr. 11.) 1/4.

¹⁶⁶ Báthor Béla miniszteri osztálytanácsos 1948. dec. 6.-án kelt leiratában Szontagh Vilmos nyugdíját 769 Ft-ban, családi pótlékát felesége, Birustingel Jolán után havi 18 Ft-ban, lakbérsegélyét pedig 30 Ft-ban állapította meg. Az említett

összegeket meghaladó, összesen 844 Ft havi járandóságát 1949. jan. 1-től kezdték folyósítani: RIKT. 1126/1948-49. 107. d. (266.987/1948. eln. e.).

¹⁶⁷ Szontagh Vilmos képesítése: JJK. '29/30. VII. rk. ü. (dec. 10.). – Mivel a tárgy jogakadémiai tanáraként már huza-mos időn át előadott, a próbaelőadás alól felmentést kapott. – Benedek Jenő képesítésének megerősítése: 1420-BE-1949. V. 1. VKM (kelt: 1949. aug. 1., Szabolcsi Miklós). – Próbaelőadása: „A jóléti igazgatás politikai szervezete”. – Dános Árpád kereskedelmi miniszteri fogalmazó ipari közigazgatási jogból kért képesítést, de miután a kar eredeti doktori diplomájának bemutatására hívta fel, visszavonta a kérelmét: JJK. '16/17. VII. r. ü. (ápr. 25.) 3. és VIII. r. ü. (máj. 22.) 8. – Rácz Lajost a kar nem admittálta: '19/20. V. r. ü. (jan. 22.) 121.

¹⁶⁸ Lásd a helyettesek megbízásánál, korábbi jegyzetekben. ↔ TANREND: Márffy Ede. – SZ. KUN Béla, [*Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről*], kelt: 1945. ápr. 8.

¹⁶⁹ Váraljai Tibort utólag választották meg, 1946. szept. 1-től szept. 30-ig helyét *Bíró Imre* töltötte be: RIKT. 602/1946-47. 97. d. (104.241/1946. VI. VKM). – Váraljai Tibor jogszigorló demonstrátorra választása: RIKT. 914/1946-47. 98. d. (111.126/1946. VI. VKM) – Demonstrátorra választása újból, mint doktor: VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)]. – Paksy István témája „a közigazgatás demokratikus reformálása, különös tekintettel a Szovjetunió és a népi demokráciák közigazgatására” volt.

¹⁷⁰ A TANREND nem tünteti fel a speciálkollégiumokat az 1946/47. tanév I. félévében. – Forrás: RIKT. 1201/1946-47. 98. d.

¹⁷¹ ÉVK. ÉS ALM. '38/39. 102, 310-311. – '39/40. 82. – Az idézet: JJK. '41/42. XIV. r. ü. (máj. 21.) 468.

¹⁷² A II. jogtudományi szigorlat tárgyaira és eredményeire vonatkozóan az I. jogtudományi szigorlathoz tartozó jegyzetben lásd a forrásokat.

4.7. Magyar és Osztrák Magánjogi Tanszék

4.7.1. Tanárok és magántanárok

A magyar és az osztrák magánjognak *Tóth Lajos* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – †1936. nov. 25.) volt az első professzora, aki ugyanezt a két tárgyat a debreceni jogakadémián már tíz éve oktatta. Személye fontos szerepet töltött be az egyetem életében, erre utal, hogy pályafutása során a kart hányféle szervben képviselte. Tagja volt az Országos (Állami) Ösztöndíjtanácsnak, az egyetemi építő-, a tanári lakásépítő-, a lakásbizottságnak; részt vett az egyetemi területrendező-, a gazdasági-, és a költségvetést előkészítő bizottság munkájában. Dékánná az 1921/22. és – Illyefalvy Vitéz Géza halála miatt – az 1931/32. tanévre választották meg, rektorsága 1934/35-re esett.¹⁷³ A jogoktatás reformja és fejlesztése állandóan foglalkoztatta, de a II. magánjogi tanszék felállítását a karnak többszöri próbálkozás ellenére sem sikerült kiharcolnia. Noha megszervezését már az egyetem második tanévében sürgette, a kérést a miniszter az ország súlyos anyagi helyzetére tekintettel utasította el többek között 1921-ben.¹⁷⁴ 1936 szeptemberében Tóth Lajos már súlyos beteg, klinikai kezelése miatt a főtárgyat Szentpéteri Kun Béla, az egyházjog-, mellékkollégiumait Marton Géza, a római jog tanára helyettesítette.¹⁷⁵ „De amiért még jobban szerettük, hogy nem volt »csak professzor«. Még fülünkben csengenek mindig a lényegest kihangsúlyozó előadásai” – mondta a temetésén Új-helyi Szilárd joghallgató.

„Karunk [...] kimondta, hogy a költségvetési okokból megszüntetett tanszékeket elvileg létezőnek tekintve a tanszékeket a megüresedés sorrendje szerint kívánja betölteni. E szerint most a költségvetésben felvett tanszékek egyike betölthető lévén, az 1934-ben egyidőben megüresedett két tanszék (1., kereskedelmi- és váltójogi, 2., közigazgatási és pénzügyi jogi tanszék) egyike következne. Másrészt [...] a kar a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr [...] ama rendeletére vonatkozóan, mely szerint a 13 tanszéknek 11-re csökkentésével a közjog- és a politika tanszéke, meg az egyházjog- és a jogtörténet tanszéke egyesítenék, azt a véleményét fejezte ki, hogy az utóbbi kapcsolás helyett egyetemünk viszonyaira is tekintettel a polgári perjognak a kereskedelmi- és váltójoggal egyesítését lehetőbbnek tartja. [...] Így a kereskedelmi- és váltójogi tanszék önállósága függőben van és erre tekintettel az 1934. óta üresen álló tanszékek közül a közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszéké állna előtérbe, melynek önállóan működése elsőrendű szükséglet ugyan, azonban akkor amikor három (1., római jog, 2., magyar és osztrák magánjog, 3., kereskedelmi és váltójog) magánjogi tanszékek közül ezidőszent csak egy (a római jogi) van betöltve, a jogi oktatás lehetőségének veszélyeztetése nélkül nem lehet üresen hagyni a magánjogi tanszéket. Az a megoldás is lehető volna ugyan a két civiljogi tanszék biztosítására, hogy a kereskedelmi- és váltójogi tanszék töltenék be. Ámde az előbb előadott okon kívül a tanulmányi rend, amely szerint a magánjog alapvizsgálati tárgy is és mindenekfelett az általános magánjognak a szakjoggal szemben elsőbbsége bőven megokolja, hogy ne a kereskedelmi- és váltójogi tanszékre hirdettessék meg a pályázat.”

„[...] A hét (7) jelentkező közül kettő a jelölésnél figyelmen kívül maradhat. Az egyik azért, mert a maga nemében eredményes irodalmi munkássága nem sorozható a tudomány mezejére és mert eddigi foglalkozása sem az egyetemi tanszék felé irányítja [Fehérvári Jenő, jogi magániskola tulajdonos, budapesti lakos]; a másik azért, mert irodalmi munkássága és – már rég abba maradt – tanári működése más tudományok területére esik [Gerőcz Kálmán nyug. sárospataki ref. jogakadémiai tanár, egy. mt.].

A többi öt elvontan véve alkalmas a magánjogi tanszék betöltésénél figyelembe vételre. De az adott esetben, a négy más versenyzőre tekintettel bizonyára lemarad Kauser Lipót [budapesti ügyvéd], aki nemcsak a tanszék betöltőjeként, de magántanárként sem működött soha s így – ha irodalmi munkássága amazokéval felérne is – már e miatt a szempont miatt hátrébb kell esnie.

Magánjogi tudományos munkásságával és tanári munkájával egyaránt kiemelkedő négy pályázó. Személyi Kálmán [ny. kir. jogakadémiai tanár, budapesti ügyvéd, e. mt.] – ámbár szintén mint magánjogász kezdte irodalmi munkásságát, – a római jog terén specializálódott s mint tanár is a római jogot tanítja sok év óta kitűnő eredménnyel. Szászy István [igazságügyminiszteri osztálytanácsos, e. mt.] ellenben kétségtelenül modern magánjogász, de inkább az összehasonlító és nemzetközi magánjog köréből vette eddig munkássága témáit, s a magánjog nemzetközi vonatkozásaiból tartja magántanári előadásait. [...] Kiváltképpen magyar magánjogász a másik kettő. [Pusztarádóczi] Dezső Gyula [kecskeméti ref. jogakadémiai tanár], akinek gazdag és eredményes tudományos irodalmi munkásságát a Magyar Tudományos Akadémia nagyon magasra értékelte és aki 20 év óta működik sikerrel tanszékén, egyetemünknek pedig egyik legszorgalmasabb magántanára. Zachár Gyula [nyug. ítélőtáblai bír., egy. c. rk. t.], aki három évtizednél hosszabb időre terjedő tudományos munkásságával a magyar magánjog legkiválóbb művelői közé tartozik, s akinek egyetemi rendkívüli tanári címe kétségtelenül nem csupán tudományos érdemeiért, hanem hosszú magántanári munkájának elismerésül is adatott.”¹⁷⁶

Talán ez volt a legeredményesebb pályázat a kar történetében, melynek nyomán *Zachár Gyula* (ny. r. t. 1937. jún. 30. – 1945. máj 30.) került a tanszékre. Debrecenben a két főtárgyat hét éven át oktatta, emellett a könyvtári bizottságban működött mint póttag, majd tag. Dékáni éve már a háború idejére, 1941/42-re esik, 1944 decemberében – nem hiteles információ szerint – Bécsben tartózkodik.¹⁷⁷ Ekkortól a magánjog előadását Miszti Károly városi tisztii főügyészre bízta a dékánhelyettes, márciustól pedig – visszatérése után – Sztéhlo Zoltán, a római jog tanára helyettesített. Zachár Gyula többé nem tért vissza a tanszékre, így a helyi igazolóbizottsági eljárást sem lehetett lefolytatni vele szemben, igaz, nyugdíjkora miatt erre nem is volt szüksége: 1945 májusában a kar az állását megüresedettnek tekintette.¹⁷⁸

„A bizottság azon a véleményen van, hogy miután karunkon pillanatnyilag működő hét professzor közül csak egy civil jogász van, az üres tanszékek közül mindenekelőtt a magyar magánjogi és a kereskedelmi és váltójogi tanszék sürgős betöltése érdekében a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjesztést kellene intézni. [...] A] gyors betöltés legegyszerűbb és legcélravezetőbb módja a meghívás útján való betöltés, amelyet legújabbban a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr [...] kifejezetten lehetővé tesz.”

A kar Szász Istvánt, a kolozsvári egyetem nyilvános rendes tanárát és az MTA levelező tagját hívta meg, de mivel állást kínáltak számára a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, a visszalépését utóbb levélben jelentette be. Közölte, hogy az ott újonnan felállított összehasonlító és nemzetközi magánjogi tanszék a szűkebb tudományos működési körének jobban megfelel, másrészt a kultuszminiszter is súlyt helyez arra, hogy ezt foglalja el.

„[...] Tekintettel arra a körülményre, hogy a magánjogi tanszék minden haladéktól mentesen, a legrövidebb időn belül leendő betöltése karunknak eminens érdeke, azon okból, mert pillanatnyilag csak egy civilis jogász professzor működik karunkon, a bizottság előadó[ja] javaslatára azt határozta el, hogy karunknak javaslatot tesz abban a tekintetben, hogy a kereskedelmi- és váltójogi tanszékre meghívás útján kinevezésre javaslatba hozott dr. Dezső Gyula egyetemi c. r. tanár, jogakadémiai tanárt terjessze eredeti felterjesztésének módosításával a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz azzal, hogy nevezettet [...] karunk egyhangú meghívási javaslatára, az üresedésben lévő magánjogi tanszékre ny. r. tanárrá nevezze ki. [...]”

Értesítés

Alul is írt Dr. Dezső Gyula, kereskedelmi jogakadémiai ny. r. tanár' emmel értesítéssel, hogy amennyiben a Debreceni m. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karán megüresült magyar magánjogi tanszékre a tanári kar meghívva a megfoglalt meghívást közzétette elfogadom.

Kecskemét, 1945 júl. 14

Dr. Dezső Gyula

A miniszteri leirat ugyan megérkezett, de a kinevezés helyett abban egy kérdés állt és várt feleletre.

„[...] Dr. Dezső Gyula személyére vonatkozó miniszteri állásponttal szemben azonban [karunk] akként foglal állást, [hogy] annak a kérdésnek a tisztázása, hogy dr. Dezső Gyula kineveztetése esetén a kecske-

méti református jogakadémián marad-e még [egyetlen!] rendes tanári álláson működő tanerő és az akadémia további működése szabályszerűnek tekinthető-e, nem tartozik karunk, illetőleg egyetemünk Tanácsának hatáskörébe, hanem azt tisztázni csak a miniszter úrnak állana módjában az akadémiát fenntartó református egyházzal. E kérdés különben sem függ össze a jogi oktatás és irodalom egy régi, kiváló munkásának egyetemünk megüresedett magánjogi tanszékére kért kineveztetésével. [...]"

„(: Velem :)” – ezt írta rá *viccből* a tanszék betöltésével kapcsolatos iratok gyűjtőívére a minisztériumi ügykezelő, dr. Hollán Péter Pál: valószínűleg már számára is túl hosszúnak tűnt az eljárás, gondolta, javaslatba hozza magát.¹⁷⁹ Működését *Dezső Gyula* (ny. r. t. 1946. aug. 5. – 1949. aug. 31.) 1946 szeptemberében kezdhette meg, a kar 1948/49-re, az utolsó tanévére dékánná választotta meg, majd áthelyezték a szegedi egyetemre.¹⁸⁰

Magántanári képesítést ő és *Nizsalovszky Endre* szerzett, kinevezése előtt folyamatosan ő volt a magántanárok egyik kari képviselője.

Kérvényező neve	Foglalkozása	Tárgykör	Képesítés időpontja	Tudományos működésének bírálói
pusztarádóczi Dezső Gyula	máramarosszigeti (képesítéskor sárospataki) jogakadémiai tanár	Magyar magánjog	1921. nov. 15.	Tóth Lajos Bacsó Jenő
Nizsalovszky Endre	igazságügyi miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott igazságügy miniszteri titkár		1929. nov. 27.	Tóth Lajos Marton Géza

A kar javaslatára a kormányzó 1937-ben egyetemi nyilvános rendkívüli, 1941-ben egyetemi nyilvános rendes tanári *címet* adományozott Dezső Gyulának.¹⁸¹

„[...] Karunk ezidőszerint legrégibb magántanára, dr. Dezső Gyula, a kecskeméti egyetemes református jogakadémia rendes tanára s ez idő szerint dékánja, a jelen tanévben [1936/37.] tölti be magántanárságának 15-ik esztendejét, amely idő alatt összesen 19 félévben hirdetett és tartott karunkon különböző részletkollégiumunk keretében előadásokat. A nevezett egyébként is közismerten szorgalmas munkása a magánjog irodalmának, kinek az elmúlt másfél évtized alatt számos értékes dolgozata jelent meg.”

4.7.2. A főtárgyak

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15. – 1918/19.	Magyar magánjog	5	Ausztriai magánjog	5	Tóth Lajos

Pótfélév	Magyar magánjog tekintettel az osztrák jogra*				Szentpéteri Kun Béla (helyettes)*
1919/20. – 1922/23.	Magyar magánjog		Ausztiai magánjog		Tóth Lajos
1923/24.	A magyar magánjog elemei*		A magyar magánjog elemei		Marton Géza (előadó)
1924/25. – 1932/33.		5	Ausztiai magánjog	5	Tóth Lajos
1933/34.			Osztrák magánjog		
1934/35.			Ausztiai magánjog		
1935/36.					Szentpéteri Kun Béla (helyettes)*
1936/37.			Osztrák polgári jog		Zachár Gyula
1937/38. – 1943/44.					
1944/45.					Miszi Károly (előadó)*
			Magánjog		Sztehlo Zoltán (helyettes)*
1945/46.	Magyar magánjog	5	Magyar magánjog		
1946/47.					
1947/48.	Magyar magánjog (ált. tanok, személyjog, dologi jog) + Magyar magánjog [kötelmi jog, családi jog, örökösödési jog]	5 + 5	Magyar magánjog (ált. tanok, személyjog, dologi jog)	5	Dezső Gyula
			Magyar magánjog [kötelmi jog, családi jog, örökösödési jog]		
1948/49.			A magánjog alapintézményei	4	
			Magyar magánjog	5	

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján¹⁸²

A tanszékhez két főtárgy tartozott: a magyar és az ausztriai magánjogot harmadéven és félévente váltva adták elő a professzorok. 1945-től többé nem hirdették meg az osztrák polgári jogot, viszont az 1946-os reform négy félévre osztotta fel a magyar vonatkozású főkéllégiumot. Másodéven oktaták az általános tanokat, a személyi- és a dologi viszonyokkal kapcsolatos anyagot; a kötelmi-, a családi-, és az örökösödési szabályok évfolyambeosztása a korábbihoz képest nem változott. 1948-ban a főtárgy visszakerült eredeti helyére, de a megosztása nem szűnt meg egészében, mert az újabb reform elhelyezte „A magánjog alapintézményei”-t az első éven. Megjegyezzük, hogy hasonló bevezetésre már volt példa Debrecenben az 1923/24. tanévben.

4.7.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Magánjogi Szeminárium (a '20-as években jellemzően: Magyar- és osztrák magánjogi Szeminárium) kezdetben a Református Kollégium első emeletén kapott helyet, majd a központi épület át-

adása után annak II/203-as, a háborút követően pedig 204-es helyiségébe szállították át a könyveket.

Dr. Trócsányi László díjtalan gyakornokként működött az 1934/35. tanévben, könyvtárkezelő demonstrátornak Ábrahám Andrászt választották meg 1946/47-re és az azt követő évre.¹⁸³

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	-	-	Magánjogi szeminárium	2	Tóth Lajos
1915/16.	Magánjogi praktikum	1		1	
1916/17.		2		2	
-					
1926/27.					
1927/28.		1			
1928/29.		2			
-					
1935/36.					
1936/37.	-		-	Marton Géza (helyettes)*	
1937/38.	Magánjogi szeminárium	2	Magánjogi szeminárium	2	Zachár Gyula
-					
1943/44.			-	-	
1944/45.					Magánjogi szeminárium
1946/47.	Magánjogi szeminárium		Magánjogi szeminárium	1	Dezső Gyula
1947/48.	Magánjogi praktikum	Magánjogi praktikum			
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján					
Megjegyzés: az 1945/46. tanévben praktikumot és szemináriumot nem tartottak. Ingyenes félév: '15/16-II.					

A magánjogi praktikumot és a szemináriumot Tóth Lajos félévente váltotta, csak a IV. évfolyamos hallgatókat, előzetes jelentkezés alapján fogadta óráira. Zachár Gyula megszüntette a kettősséget, s az ő idején a tanrendekből az előfeltételek is eltűnnek. Dezső Gyulánál – igaz, egyetlen egyszer – ismét két tárgy szerepel: a praktikumot a másodévesek, a szemináriumot a harmadévesek vehették fel.

4.7.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Öröklési jog	3	-	-	Tóth Lajos
1915/16.	Öröklési jog a magyar ált. polgári törvénykönyv tervezetében (i.)	2	Magánjogi alaptanok (i.)	2	
1916/17.	Kötelmi jog (i.)	1	Öröklési jog	1	
1917/18.			Magánjogi alaptanok (i.)		
1918/19.			Öröklési jog		
1919/20.	-	-	Kötelmi jog	2	

4.7. Magyar és Osztrák Magánjogi Tanszék

1920/21.	Öröklési jog	1	Kötelmi jog	1	Tóth Lajos
1921/22.	Kötelmi jog		Öröklési jog		
1922/23.	-	-	Összehasonlító magánjog	3	Marton Géza
	Magyar házassági jog	2	Kártérítési jog	1	Dezső Gyula
1923/24.	Kötelmi jog	1	Öröklési jog	2	Tóth Lajos
		2		1	Dezső Gyula
1924/25.	Személyi jog	1		2	Tóth Lajos
		2	Dologi jog	2	Dezső Gyula
1925/26.	Kötelmi jog	1	Öröklési jog	1	Tóth Lajos
	Magánjogunk új irányai	2	-	-	Dezső Gyula
1926/27.	Kötelmi jog	1	Öröklési jog	1	Tóth Lajos
	A magyar magánjog viszonya a nemzetközi magánjoghoz	2	-	-	Dezső Gyula
1927/28.	Kötelmi jog	1	Öröklési jog	1	Tóth Lajos
	Zálogjog	2	-	-	Dezső Gyula
1928/29.	Kötelmi jog	1	Öröklési jog	1	Tóth Lajos
	Alapítványi jog	2	-	-	Dezső Gyula
1929/30.	Kötelmi jog	1	Öröklési jog	1	Tóth Lajos
	Kártérítési jog	2	-	-	Dezső Gyula
1930/31.	Kötelmi jog	1	Öröklési jog	1	Tóth Lajos
	A magyar magánjog alaptanai	2	-	-	Dezső Gyula
1931/32.	Kötelmi jog	1	Öröklési jog	1	Tóth Lajos
	A magyar magánjog alapvonalai	2	-	-	Nizsalovszky Endre
	Szolgáltatás és ellenszolgáltatás		Szolgáltatás és ellenszolgáltatás	2	Dezső Gyula
1932/33.	Kötelmi jog	1	Kötelmi jog	1	Tóth Lajos
	A magyar magánjog alapvonalai	2	-	-	Nizsalovszky Endre
	A magyar magánjog alaptanai		A magyar magánjog alaptanai	2	Dezső Gyula
1933/34.	Kötelmi jog	1	Kötelmi jog	1	Tóth Lajos
	A magyar magánjog alaptanai	2	-	-	Dezső Gyula
1934/35.	Kötelmi jog	1	Kötelmi jog	1	Tóth Lajos
	Magánjogi alaptanok	2	-	-	Dezső Gyula
1935/36.	Kötelmi jog	1	Kötelmi jog	1	Tóth Lajos
	Magánjogi alaptanok	2	-	-	Dezső Gyula
1936/37.	Kötelmi jog	1	-	-	Marton Géza (helyettes)*
	Változó tárgyú kötelmek	2	Magánjogi alaptanok	2	Dezső Gyula
1937/38.	Törvényes öröklés	1	-	-	Zachár Gyula
	Magánjogi társaság	2	-	-	Dezső Gyula
1938/39.	Cselekvőképtelenek birtokjoga		-	-	
1939/40.	A teljesítés		-	-	
1940/41.	Házassági és öröklési jog		Családi és öröklési jog	2	Zachár Gyula
	Jövőbeli dolgok biztosítása		-	-	Dezső Gyula
1941/42.	A teljesítés		-	-	
1942/43.	Magyar házassági és öröklési jog	3	-	-	Zachár Gyula
	A kártérítés	2	-	-	Dezső Gyula
1943/44.	A teljesítés		-	-	
1944/45.	Magyar családi és öröklési jog	3	-	-	Zachár Gyula
	Családjog	2	-	-	Dezső Gyula
1945/46.	-	-	Magánjogi bevezetés	2	Dezső Gyula
1946/47.	Bányajog	1	Bányajog	1	

1946/47.	Munkajog	2	Munkajog	2	Dezső Gyula
	Bevezetés a magyar magánjogba		A kártérítési jog	3	
1947/48.	Bányajog	1	Bányajog	1	
	Munkajog	2	Munkajog	2	
			Jelzálogjog		
Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév, * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján. ¹⁸⁴					

A speciálkollégiumokat három csoportba sorolhatjuk aszerint, hogy bevezető jelleggel az alaptanokat, vagy a magánjog egy területét egészben vagy részben emelik-e ki. Nizsalovszky Endre már a kar rendes tanára volt, amikor „A magyar magánjog alapvonalai”-t kétszer meghirdette, igaz, ő ezt a saját tárgyának, a kereskedelmi- és váltójognak az előkészítése végett tette. A nagyobb fejezetek, így a kötelmi és az örökösödési jog külön előadása a háború után megszűnt, a négy félévre osztást követően az ezekre fordítható idő már elegendőnek tűnt. Figyeljük meg az 1923/24. tanévben előállt furcsa helyzetet: a professzor és a magántanár óráit azonos címen, egymással párhuzamosan tartotta meg. Tóth Lajos speciálkollégiumaira a harmad és a negyedéveseket fogadta, Zachár Gyula a családi és az öröklési jog előadását gyakran összevonta. Szűkebb magánjogi területekre többek között a kártérítési-, a biztosítási- és a zálogjogi tárgyak esnek, ezeket Dezső Gyula jegyezte. 1945 után megkezdődött a munkajog külön előadása, ez már rámutat a jogfejlődés újabb irányára.

4.7.5. Pályatételek és pályaművek

A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya	A kiírt pályatétel címe		
	A benyújtott pályamű jellegéje és a beadás időpontja	A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma	A bíráló tanárok neve
1915/16. – 1919/20.	(Magánjogi jogképesség és) magánjogi cselekvési képesség különös tekintettel a polgári törvénykönyvre vonatkozó 886. sz. törvényjavaslat rendelkezéseire. (Pályadíja: először 800, majd 600 Korona)		
1920/21. – 1927/28.	A birtok és a tulajdon védelme magánjogunkban. (800 K)		
	Alterum non laedere (1927/28.)	Kulcsár József III. évf. joghallgató (52 Pengő jutalomdíj)	Tóth Lajos Marton Géza
1920/21. – 1929/30.	Werbőczy Tripartitumának kútfői minősége és magánjogi jelentősége. (600 K)		
1930/31.	A tulajdoni keresetek a telekkönyvek világában.		
	Magántulajdon (1930/31.)	Magyar Andor III. jh. (70 P teljes pályadíj)	Tóth Lajos Nizsalovszky Endre
	A kétszeres eladás.		
1931/32. – 1933/34.	Absolut és relatív magánjogi jogviszonyok fogalmi constructiója.		
1934/35. – 1937/38.	A zálog és a szolgálat jogi constructiója.		
	A kitartás erő, az erő hatalom (1937/38.)	Vecsésy Sándor III. jh. (45 P 45 fillér féldíjas jutalom és emléklakett)	Zachár Gyula Szentpéteri Kun Béla
1938/39.	Mennyiben tekinthető az erkölcs magánjogi jogforrásnak?		
	Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs (1938/39.)	Simon Boldizsár III. jh. (75 P teljes jutalomdíj)	Zachár Gyula Sztehlo Zoltán

1939/40.	A jóhiszeműség jelentősége a magyar magánjogban.		
	Bona fides (1939/40.)	Medveczky István III. jh. (87 P 72 f pályadíj)	Zachár Gyula Sztehlo Zoltán
	Fiat iustitia (1939/40.)	Szép György jogszigorló (dicséret)	
	Él az igazság (1939/40.)	Kovács Ferenc jsz. (dicséret)	
	Summum ius est summa saepe iniuria (1939/40.)	Major Pál III. jh. (dicséret)	
1940/41. – 1946/47.	A szokásjog lényege és jelentősége a magyar magánjogban.		
	Consuetudo (1940/41.)	(-)	Zachár Gyula Szentpéteri Kun Béla
	Európa (1943/44.)	(-)	Zachár Gyula Sztehlo Zoltán
1947/48.	Szolgáltatás és ellenszolgáltatás a kötelmi jog körében.		
1948/49.	A kötelező üzleti feltételek kérdésének szabályozása munkajogunkban de lege lata és de lege ferenda.		

1915 és 1949 között magánjogból összesen 12 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 6-ra érkezett be (50%). Teljes pályadíjban 4, félben 1, dicséretben 3 joghallgatót részesítettek, két munkát a bírálók mindenféle jutalomra érdemtelennek tekintettek, így a kari tanácsülés a szerzők nevét tartalmazó jelíges borítékokat felbontatlanul megsemmisítette.¹⁸⁵

¹⁷³ Tóth Lajos (sz. Kiskunhalas, 1876. szept. 28., ref.) kinevezése és halála: ALM. '14/15. 61. – ÉVK. ÉS ALM. '36/37. 253. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 105, 182-183, 288, 300, 315-316, 318. – BALOGH Judit, LÁSZLÓFI Pál, *Tóth Lajos: A magánjogász akadémikus = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002, 153-201. – Emlékbeszéde az 1933/34. tanévben a Tisza István-emlékünnepevényen: ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 35-42. – Rectori megnyitó beszéde és székfoglaló értekezése: '34/35. 8-15. – Tóth Lajos tagja volt az MTA-nak, az Országgyűlés Felsőházának és a „Halasi Takarékpénztár RT” igazgatóságának. A pénzügyintézethez családi tradíciók fűzték az alapításában részt vevő apja révén.

„Anyagi haszna ebből nem igen van, igazgatósági jutalékot igen csekély összeget kapott, sőt az utolsó évben ki sem adták, hanem az adósok tartalékalapjához csatolták.” – JJK. '31/32. XV. r. ü. (jún. 24.) 436.

„[A VKM] valamennyi egyetem tanácsát felhívta a kommunista eszmének az ifjúság körébe beszivárgása elleni energikus védekezésre. Evégből karonként egy-egy állandó előadó kijelölését rendelte el, akinek feladata lesz a káros eszmék terjeszkedésére való minden jelenségnek közvetlenül az egyetemi Tanácshoz leendő haladéktalan jelentése.” – 19.885/1933. IV. VKM

A kar előadónak Tóth Lajost jelölte, de az ET a megbízottak kinevezését utóbb mellőzte. – JJK. '33/34. IV. r. ü. (nov. 30.) 106. – Megemlékezés halálakor: ÉVK. '36/37. 464. és JJK. '36/37. IV. r. ü. (dec. 2.) napirend előtt.

¹⁷⁴ A kar a II. magánjogi tanszék felállítását kéri: ÉVK. '15/16. 27-46. – JJK. '16/17. III. r. ü. (dec. 12.) 6. – '20/21. IX. r. ü. (máj. 21.) 390. – Tóth Lajos javaslata a II. magánjogi tanszék feladatára: X. r. ü. (jún. 18.) 437. – A miniszter eluta-

sítja, de a kar a kérelmét megismétli: '21/22. I. r. ü. (szept. 24.) 2bb. (118.236/1921. IV. VKM). – Újabb kérelem: '22/23. IX. r. ü. (márc. 20.) 280.

¹⁷⁵ Szentpéteri Kun Béla és Marton Géza megbízása helyettesként: JJK. '36/37. II. r. ü. (szept. 29.) 33.

¹⁷⁶ A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Marton Géza (dékán), Sz. Kun Béla, Bacsó Jenő, Haendel Vilmos és Szádeczky-Kardoss Tibor. – Sz. Kun Béla idézett javaslata: JJK. '36/37. VII. r. ü. (febr. 5.) 164. – A pályázatokat elbíráló bizottságban Haendel Vilmos helyére Baranyai Béla lépett. – Sz. Kun Béla idézett jelentése a pályázatokról (teljes terjedelme 41 oldal): JJK. '36/37. XI. r. ü. (máj. 26.) 267. – A bizottság első helyen aequo loco betürendben Szász Istvánt és Zachár Gyulát ajánlotta felterjesztésre, de a kar első helyen csak az utóbbit jelölte kinevezésre.

¹⁷⁷ Zachár Gyula (sz. Besztercebánya, 1875. júl. 3., ev.) kinevezése: ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 108. (24.457/1937. IV. VKM). – Életrajza és munkássága: SZIKORA Veronika, *Zachár Gyula = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006, 229-248. – Dékáni beszéde Vladár Gábor m. kir. kúriai tanácselnök és Polner Ödön nyug. egyetemi ny. r. tanár honoris causa doktorrá avatásán: ÉVK. '41/42. 165-167. – A háborús viszonyokra jellemző, hogy 1942. dec. 7-én a magánjogi szemináriumról Zachár Gyula írógépe és „A magyar magánjog alapvonalai” művének több példánya eltűnt. – JJK. '42/43. VI. r. ü. (jan. 22.) 243.

¹⁷⁸ Miszti Károly előadói, majd Sztéhlo Zoltán helyettesi megbízása: SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8. – A kar a magánjogi tanszéket megüresedettnek tekinti: JJK. '45. IV. r. ü. (máj. 30.) 84. – Zachár Gyulát csak 1947. ápr. 1-től nyugdíjazták végleg: RIKT. 1775/1946-47. 99. d.

¹⁷⁹ A megüresedett tanszékek ügyében kiküldött bizottság: Sztéhlo Zoltán (elnök), Bozóky Ferenc és Flachbarth Ernő. – A bizottság idézett jelentése és a kar döntése: JJK. '45. VIII. r. ü. (júl. 28.) 204. – Szász István levele és a bizottság újabb véleménye: '45/46. V. rk. ü. (nov. 8.) 181. – Dezső Gyula nyilatkozata: VETF. 75.474/1945. 20. d. – A miniszter leirata: 878.897/1945. (nov. 27.). – A kar idézett válasza: JJK. '45/46. VII. r. ü. (dec. 21.) 278. – Hollán P. Pál feljegyzése: VETF. 75.475/1945. 20. d.

¹⁸⁰ Dezső Gyula (sz. Nagykőrös, 1887. jún. 13., ref.) kinevezése: RIKT. 3819/1945-46. 97. d. (84.304/1946. VI. VKM).

¹⁸¹ Dezső Gyula képesítése: JJK. '21/22. IV. rk. ü. (nov. 15.) 12. (5446/1922. IV. VKM). – Kérelmét már 1918 tavaszán beadta, de habilitációja az igazolási eljárások és eredeti másodbírójának, Kiss Géza ügye miatt elhúzódott. – A felterjesztés és kitüntetés egy. rk. tanári címmel: '36/37. III. r. ü. (okt. 28.) 69. és 22.534/1937. IV. VKM (1937. máj. 24.). – Felterjesztés egy. r. tanári címmel való kitüntetésre: '40/41. IX. r. ü. (jún. 6.) 517. – Nizsalovszky Endre (sz. Békéscsaba, 1894. szept. 25., róm. kat.) képesítése: JJK. '29/30. VI. r. ü. (nov. 27.) 161. – Próbaelőadása: „A közutak magánjogáról”.

¹⁸² A TANRENDhez képest javított adatok (főkéllégiumok): „Magyar magánjog tekintettel az osztrák jogra” (Sz. Kun Béla): JJK. '18/19. VI. rk. ü. (jún. 5.) 3. – „A magyar magánjog elemei” (Marton Géza): '23/24. I. r. ü. (szept. 27.) 48. – SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbertől és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8.

¹⁸³ A kari jegyzőkönyvekből nem derül ki, hogy pontosan mettől meddig volt díjtalan gyakornok Trócsányi László. Az egyetlen utalás, melyben díjas, esetleg Á.D.O.B. gyakornokká átminősítését kéri: '34/35. XV. r. ü. (jún. 24.) 516. – Ábrahám András demonstrátorrá választása: VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)].

¹⁸⁴ A TANRENDhez képest javított adatok (speciálkéllégiumok): Marton Géza az „Összehasonlító magánjog” c. speciálkéllégiumát lemondta: JJK. '22/23. X. r. ü. (ápr. 25.) 321. – Dezső Gyula a „kártérítés” c. előadását közlekedési nehézségek miatt nem tartotta meg: '42/43. III. r. ü. (okt. 14.) 93. – Az 1946/47. tanév I. félévére: RIKT. 1201/1946-47. 98. d.

¹⁸⁵ A pályatételek közül az elsőt némi címbeli módosítással kétszer is meghirdették, erre utal a zárójelbe tett rész. – Pályaművek magánjogból: ÉVK. ÉS ALM. '27/28. 59. – '30/31. 103, 331. – '37/38. 77, 329-330. – '38/39. 102, 307-310. – '39/40. 82.

4.8. Kereskedelmi- és Váltójogi Tanszék

4.8.1. A tanárok

A kereskedelmi- és váltójognak *krasznarécsei Mártonffy Marcel* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – nyug. 1923. ápr. 7.) volt az első professzora az egyetemen, aki 1914-ben, a nagyváradai jogakadémiáról érkezett Debrecenbe. Dékánná az 1916/17., rektorra az 1918/19. tanévre választották meg, de az utóbbi tisztséget nem fogadta el, és erre többé már nem is nyílt lehetősége.

„Debreceni egyetemi tanárok – akik Kunfitól tanárokat kértek” – ezen a címen jelent meg egy cikk 1920. január 16-án a budapesti „8 órai újság”-ban: az ügyben (Kiss Géza mellett) a kereskedelmi- és váltójog professzora szorult tisztázásra.

„[...] 1919 január havában Budapesten járván [...] Dr. Gönczi Jenő, akkori államtitkár közölte velem azt a szándékát, hogy a debreczeni egyetemen a budapestihez hasonló természetű kinevezéseket terveznek. [...] A magam részéről azt a formát ajánlottam, amelyet 1918 december havában a ministerium Somló Bódognak Budapestre kinevezésénél követett; t. i. megkérdezte a kart, van-e kifogása Somló kinevezetése ellen, mire a budapesti jogi kar Somlót egyhangúlag meghívta. Köztem és Gönczi között akkor Dr. Hebelt Ede volt eperjesi jogtanárról volt szó, akit Gönczi itt szeretett volna elhelyezni. [...]

Budapestről hazaérkezve felkeresett minket Dr. Maléter István, akivel közöltem Gönczinek Hebeltre vonatkozó tervét s akivel abban állapodtunk meg, hogy ha a ministerium terve komoly s Hebeltet csakugyan ki óhajtja ide a rendszerezendő II. magánjogi tanszékre nevezni, tegyen ő is kísérletet s próbálja meg kieszközölni, hogy ő, t. i. Maléter egy másik felállítandó, sociologiai tanszékre kineveztesse. [...] Maléter akkor ez ügyben innen Budapestre utazott és általa küldtem Jászi Oszkárnak egy levelet [...]. Ebben a levélben kértem Jászit [...], hogy ha ragaszkodnak Hebelt kineveztetéséhez, akkor nevezzék ki vele együtt Malétert is. [...]

[Megjegyeztem], hogy abban a nemvárt esetben, ha a kar Hebelt és Maléter kinevezése ellen nyilatkoznék, én a magam részéről javasolnám a kinevezést s ahogy informálva voltam, Kiss Géza is ehhez a nézethez csatlakoznék. Kettőnk véleménye tehát különvéleménynek volna minősíthető s ennek alapján a kormány eljárhat.”

A kar rosszallását fejezte ki az egyetemi autonómia megsértésére alkalmas cselekedet felett, de az egyetemi tanács által kiküldött igazoló és fegyelmi bizottság előtti eljárás még csak ezután következett.

„A fegyelmi bíróság dr. Mártonffy Marcelt [...] fegyelmi vétségben vétkesnek nyilvánítja, s őt ezért [...] rosszallásra ítélte [...],

1. mert a nevezett köztisztviselő létre mindjárt megalakulása után egyik elnöke lett az ú. n. nemzeti tanácsnak;

2. mert a proletárdiktatúra alatt a városi zenedében rendezett munkás hangversenyen megnyitó beszédet mondott;
3. mert egy alkalommal Bernolák Nándorral az akkori prodékánnal szemben a kollegiális viszonyoknak meg nem felelő eljárást tanúsított.

[...] A fegyelmi bíróság a büntetés kiszabásánál súlyosbító körülménynek vette, hogy a köztudomás szerint addig a közéleti szerepléstől inkább tartózkodó Mártonffy Marcel egyszerre vezetős szerepre vállalkozott, hogy a radikális párt megszűnése után különösebb kényszerítő ok nélkül belépett a szocialista pártba, ahelyett, hogy visszavonult volna...”

A rendőrségi zaklatás azonban a fegyelmi büntetés kiszabását követően sem szűnt meg.

„[...] A mai napon a debreceni államrendőrség elé idéztetvén, kihirdettetett előttem a kerületi főkapitányság [...] rendelete, melynek értelmében a mai naptól fogva [...] rendőri felügyelet alá helyeztettem. A felolvasott végzés indokai szerint ez azért vált szükségessé, mert a fennálló társadalmi rendre veszélyes vagyok. [...] Egészen nyilvánvaló előttem, hogy [az intézkedés...] politikai üldözés [...] és ismételt büntetése akar lenni azoknak a „bűneim”-nek, melyekkel szemben az államügyészség a nyomozást megszüntette [...].

Noha a kar megkereste a rendőrséget védelmében, Mártonffy az 1921/22. tanév második félévére kapott szabadágát igen súlyos gégehurutjának kezelése miatt harmadszor is meghosszabbítani kérte, majd egészségi állapotára hivatkozva maga tett lépéseket nyugdíjba helyezésére.¹⁸⁶ Ekkortól Bacsó Jenő, a perjog, majd Marton Géza, a római jog tanára helyettesített.¹⁸⁷

Mivel a kiküldött bizottság javaslata alapján a kar elfogadta, hogy a római jogi tanszékre egy meghirdetendő pályázat megnyugtatóbb eredménnyel zárulna, és Szász Schwarzwald Gusztáv és Helle Károly átmenetele erre már példa, *Marton Géza* (ny. r. t. 1925. jan. 10. – 1927. nov. 1.) áthelyezését indítványozta. Ám így is alig három évre sikerült megszervezni a kereskedelmi- és váltójog oktatását, mert az új professzor épp dékánusa idején (1927/28.) vette vissza az eredeti tanszakát, a miniszter pedig elutasította Trócsányi József, sárospataki református jogakadémiai tanár meghívását. Minthogy a kar arra az álláspontra helyezkedett, hogy márpedig egy nyilvános pályázat kiírásától alkalmas jelöltet várni nem lehet, újra Bacsó Jenő helyettesített.¹⁸⁸

Nizsalovszky Endre (ny. r. t. 1930. aug. 23 – 1934. júl. 18.), volt hallgatója azonban gyorsan bizonyított: magánjogi habilitációját követően, mint igazságügyminiszteri osztálytanácsos máris meghívást kapott. Habár a gazdasági jogi intézet felállítását tervezte, és az ifjúság életét és problémáit jól ismerte, a hozzáfűzött reményeket sajnos ő sem válthatta be. A miniszter előbb előzetes véleménykérés nélkül, a kari autonómiát sértve szabadságolta az 1931/32. tanév második félévére az Igazságügyminisztérium törvényelőkészítő munkájában való részvétele érdekében, 1934 nyarán pedig áthelyezte Márffy Edével együtt a József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetemre,

részen a gazdasági válság idején elkerülhetetlenné váló vidéki tanszécsökkentésekkel összefüggésben. „A kar – bár fájjalja távozásukat – örömmel veszi tudomásul nevezett kartársainak kinevezését, mint régi vágyuk teljesülését, s őket ez alkalomból üdvözli.”¹⁸⁹

„A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr [Hóman Bálint] közli az egyes karokon a tanszékeknek 1934-35. évi költségvetési és egyben végleges létszámát. [...] Megállapítja a kar, hogy a tanszékek számának 11-re csökkentése folytán a jelenleg fennálló tanszékek közül kettő üresen marad, s a rendelettel kontemplált helyzet csak akkor áll elő, amikor az egybekapcsolandó két-két tanszék mindegyike megüresedvén, a betöltésnél mindkét tanszék ellátása a kinevezett feladatává tétetik.”

„Kétségtelen, hogy a tanszékek számának csökkentése nagy mértékben esik a tudományos munka rovására. Mégis, ha meggondoljuk, hogy az adott esetben az egyetemek, illetőleg a fakultások csökkentése, vagy mindegyik fakultáson a tanszékek számának csökkentése között kellett választani, el kell ismernünk, hogy más lehetőség nem volt és megnyugvással kell megállapítani azt is, hogy a nem Budapesten székelő tudományegyetemek irányában az egyenlő elbánás elve érvényesült.”

A miniszteri rendelet az egyházjog és a jogtörténet összekapcsolását javasolta, de a debreceni lelkészképzésben is fontos diszciplína miatt a kar úgy döntött, hogy a kereskedelmi- és váltójog önállóságát inkább feláldozza. Ismét Bacsó Jenő helyettesített az 1937/38. tanévig, majd Zachár Gyula, a magánjog tanára 1939/40. második félévéig, végül Sztehlo Zoltán, a római jogász, aki egészen 1947 szeptemberéig látta el a tárgy oktatását. Igaz, a háborús helyzetben úgy alakult, hogy 1944 decembere és március között Szabó Miklós, majd Fehértai Gyula ügyvédek személyében (az előbbi ekkor a debreceni református egyházmegye ügyésze volt) Sztehlo Zoltán is helyettesítésre szorult.¹⁹⁰

Időközben, 1942 decemberében, a kar eredménytelen kísérletet tett a két hiányzó tanszékének újjászervezésére:

„[...] A] kar az egyetemi Tanács útján tegyen a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz előterjesztést a karunkon szünetelő két tanszéknek: 1./ a kereskedelmi és váltójogi és 2./ a magyar közjogi tanszéknek az 1944. évi állami költségvetésbe való visszaállítása érdekében. [...]

Dr. Szádeczky-Kardoss Tibor [a közgazdaságtan és a pénzügytan] egyetemi ny. r. tanár[a] rámutatott arra, hogy 1934. óta a magyar államháztartás helyzete öröndetesen javult, az összes egyetemi tanszékek létszáma 426-ra emelkedett s ezek között az 1943. évi költségvetésben 5 /öt/ új egyetemi tanszék szerepel; az egyes jog- és államtudományi karokon szervezett tanszékek létszáma az 1943. évi költségvetés szerint a következőképpen alakul: a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen 17, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen 15, a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen 15, míg a debreceni Tisza István Tudományegyetemen csak 11. [...]

[...] Indítványozza továbbá, hogy a kar az egyetemi Tanács útján tegyen felterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz karunkon gyakornoki állások szervezése érdekében. Bár karunkon korábban 3 u.n. ÁDOB gyakornok volt, jelenleg egy gyakornok sincs. Ez a körülmény az egyetemi szemináriumi munka folytatását nagyon megnehezíti. Megemlíti, hogy az 1943. évi költségvetés szerint a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karán 4 gyakornoki, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem jog- és államtudományi karán 3 tanársegédi és 3 gyakornoki, a pécsi Erzsébet Tudományegyetem jog- és államtudományi karán 1 gyakornoki állás van. Kíváncsian volna, hogy karunkon legalább 3 gyakornoki állás szerveztessék.”¹⁹¹

1945 nyarán, már a visszatért professzorokból álló, de még mindig csonka tanács meghívta Dezső Gyulát, a kecskeméti református jogakadémia nyilvános rendes és a kar címzetes rendes tanárát. A miniszter azonban közölte, hogy az 1944. évi állami költségvetés szerint Debrecenben a kereskedelmi- és váltójognak nem volt rendszeresített tanszéke, így annak megüresedése sem lehetséges, tehát új tanszék, vagy meglévő átszervezése szükséges. Habár az előbbi cél érdekében a pénzügyminisztert felkereste, arra hivatkozva, hogy a tanszékek 11-re csökkentése már az oktatás színvonalát veszélyeztette, mivel ezek 20-30%-át állandóan helyettesíteni kellett, és közülük jelenleg is csak 8 van betöltve, ráadásul a tanszékek száma a legalacsonyabb Debrecenben (!), továbbá Pécsen meghalt Faluhelyi Ferenc, így ott a nemzetközi jogot és a politikát egyesíteni lehetne, tehát az államkincstárra többletterhelés nem esne, – próbálkozása nem vezetett eredményre. Ez nyilvánvalóvá vált, amikor Szászy István nem fogadta el a számára felkínált debreceni állást, így a magánjogi tanszékra hívták meg Dezső Gyulát, és a kereskedelmi- és váltójog oktatására a legalkalmasabb személyt immár pályázattól várták, ám a miniszter megtagadta annak kiírását. Értesített, hogy új tanszék szervezésére nincs lehetősége, de az 1947. évi költségvetésben erre kísérletet tesz, mire a kar félreértésre hivatkozva megismételte, hogy nem új tanszék szervezését, hanem a jogtörténeti tanszék helyett a kereskedelmi- és váltójogi betöltését kérte.¹⁹²

Végül *Kauser Lipót*ot, egyetemi magántanárt és budapesti ügyvédet (ny. r. t. 1947. márc. 11. – 1949. aug. 31.) hívta meg, aki szándékát levelében már 1946 elején bejelentette, tényleges működést azonban ügyvédi ügyeinek „liquidálása” miatt csak az 1947/48. tanévtől kezdte meg. 13 év telt el, mire a kereskedelmi- és váltójognak Debrecenben újra professzora lett, most viszont a minisztérium a kar „szüneteltetését” rendelte el, és pont az 1949/50. tanévtől kezdve, amelyre Kauser dékánná választása esett, így szeptembertől a pécsi egyetemre osztották be.¹⁹³

Kereskedelmi- és váltójogból magántanárt nem képesítettek.¹⁹⁴

4.8.2. A főtárgy

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár	
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám		
1914/15.	Kereskedelmi jog	5	Kereskedelmi és váltójog	5	krasznarécsei Mártonffy Marcel	
	Váltójog	2				
1915/16.	Kereskedelmi és váltójog	5	Kereskedelmi és váltójog (folytatás)	5	Bacsó Jenő (helyettes)*	
1916/17.	Magyar kereskedelmi és váltójog					
1917/18.	Kereskedelmi és váltójog				krasznarécsei Mártonffy Marcel	
Pótfélév						
1918/19.			Kereskedelmi és váltójog	5		
1919/20.			Kereskedelmi és váltójog (folytatás)			
1920/21.			Kereskedelmi jog (folytatás)			
	Magyar váltójog	2				
1921/22.						
1922/23.	Kereskedelmi és váltójog	5	Kereskedelmi és váltójog	5	Bacsó Jenő (helyettes)	
1923/24.					Marton Géza (helyettes)	
1924/25.			Magyar kereskedelmi és váltójog	5	Marton Géza	
1925/26.	Kereskedelmi és váltójog	5	Kereskedelmi és váltójog	5		
1926/27.					Marton Géza (helyettes)	
1927/28.			Kereskedelmi és váltójog	5	Bacsó Jenő (helyettes)	
1928/29.	Kereskedelmi és váltójog	5				
1929/30.					Nizsalovszky Endre	
1930/31.					Bacsó Jenő (helyettes)	
1931/32.			Kereskedelmi és váltójog	5	Nizsalovszky Endre	
1932/33.	Kereskedelmi és váltójog	5				Bacsó Jenő (helyettes)
1933/34.						
1934/35.						
–						
1936/37.						
1937/38.					Zachár Gyula (helyettes)	
1938/39.						
1939/40.			Kereskedelmi és váltójog	5	Sztehlo Zoltán (helyettes)	
1940/41.	Kereskedelmi és váltójog	5				
–					Szabó Miklós (előadó)	
1943/44.			Kereskedelmi és váltójog	5	Fehértai Gyula (előadó)	
1944/45.					Sztehlo Zoltán (helyettes)	
1945/46.	Kereskedelmi és váltójog	5	Magyar kereskedelmi és váltójog		Kauszer Lipót	
1946/47.						
1947/48.	Magyar kereskedelmi és váltójog					
1948/49.						
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján ¹⁹⁵						

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyv alapján¹⁹⁵

A kereskedelmi- és váltójogot harmadéven oktatták a két háború között, majd a jogászképzés 1946-os reformja nyomán átkerült a végzősökhöz. A VKM 1948. októberi rendelete azonban itt sem biztosított számára helyet, minthogy e jogszabályok alkalmazására az új államrendnek már nem volt szüksége. A főtárgyat csak kétszer választották ketté, utoljára a '20-as évek elején.

4.8.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Kereskedelmi- és váltójogi Szeminárium kezdetben a Református Kollégium I. emeletén kapott helyet, majd a központi épület átadása után annak II/208-as helyiségébe szállították át a könyveket.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *Ábrahám András*t választották meg, őt, mint „tudományos státuszba sorolt fiatal kutató”, *Farkas József* jogszigorló követte.¹⁹⁶

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár	
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám		
1914/15.	Kereskedelmi jogi gyakorlatok	1	Kereskedelmi jogi praktikum	1	krasznarécsei Mártonffy Marcel	
1915/16.	Kereskedelmi jogi praktikum					
1916/17.	Kereskedelmi jogi repetitórium		Kereskedelmi jogi repetitórium			
– 1920/21.						
1921/22.			Kereskedelmi jogi repetitórium			
1922/23.	Kereskedelmi jogi repetitórium					
1926/27.	Szemináriumi gyakorlatok	2	Kereskedelmi jogi praktikum	2	Marton Géza	
1927/28.						
1930/31.	-	-	Kereskedelmi jogi szeminárium	2	Nizsalovszky Endre	
1932/33.						
1933/34.	Kereskedelmi jogi szeminárium	2				
1947/48.	Kereskedelmi- és váltójogi szeminárium	3	Kereskedelmi- és váltójogi szeminárium	3	Kauszer Lipót	
1948/49.			-	-		
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumokat, gyakorlatokat, repetitóriumokat nem tartottak.						
Ingyenes félévek: '16/17-I, '18/19-II, '19/20-II.						

Míg a praktikum felvételének nem volt előfeltétele, addig a repetitóriummal párhuzamosan a főkollegiumot is hallgatni kellett. A '20-as években szemináriumra csak a főtárgyat lehallgatottak jelentkezhetek, azt követően pedig azok, akik előzetes jelentkezésen és megbeszélésen részt vettek. 1947-től azonban ez a kritérium sincs feltüntetve a tanrendekben.

4.8.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár	
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám		
1914/15.	-	-	A vétel (i.)	2	krasznarécsei Mártonffy Marcel	
1915/16.	Kereskedelmi ügyletek (i.)	2	A biztosítási ügylet			
1916/17.	Magyar részvénytársasági jog		Fuvarozási jog			
1917/18.	A kereskedelmi vétel		Kereskedelmi társaságok			
1918/19.	A hágai nemzetközi váltójogi egyezmény		Biztosítási jog			
1919/20.	A kereskedelmi vétel		Részvénytársasági jog			
1920/21.	Szövetkezeti jog		-			-
1921/22.	Magyar szövetkezeti jog		A kereskedelmi vétel			2
1922/23.	A kereskedelmi vétel					
1925/26.	Kereskedelmi társaságok			Kereskedelmi társaságok (folytatás)	2	Marton Géza
1930/31.	Telekkönyvi jog	1	Nemzetközi váltójog és csekkjog	1	Nizsalovszky Endre	
	Csekkjog	2				
1931/32.	Tisztességtelen verseny	1	Szolgálati jogviszony (Különös tekintettel a kereskedelmi vállalatok alkalmazottaira)	2		
1932/33.	Kereskedelmi társaságok	2	Az értékpapírok joga	3		
1933/34.	Tőzsdejog	1	Tőzsdejog (folytatás)	2		
1946/47.	Kereskedelmi társaságok*	2	Kereskedelmi ügyletek		Sztehlo Zoltán (előadó)	
1947/48.			Kereskedelmi társaságok			
	Hiteljogi módszertan			Hiteljogi módszertan		
Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév, * = pótoltt tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján ¹⁹⁷						

Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév, * = pótoltt tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján¹⁹⁷

Mártonffy speciálkollégiumai – úgy, mint a római jog mindkét tanára – a főtárgy klasszikus területein mozognak, különös figyelmet fordított a kereskedelmi ügyletekre és a társasági jogra. Az előbbin belül a hangsúlyt a biztosításra és a vételre helyezte, az utóbbit illetően inkább a részvénytársaságokra és a szövetkezetekre vonatkozó szabályozást részletezte. Ezzel szemben Nizsalovszky az értékpapírt jogot emelte ki, sőt, egy ízben külön ismertette a gazdasági versenyre vonatkozó rendelkezéseket is. Tőzsdejogi speciálkollégiumára csak II., III., IV. évesek járhattak; az 1931/32. és az azt követő tanév első féléveiben pedig „A magyar magánjog alapvonalai” címen, a kereskedelmi- és váltójog bevezetéseként tartott heti 2 órás előadásokat kifejezetten másodévesek számára. Kauszer „Hiteljogi módszertan”-a új témát ölel fel, ám ekkortól már magát a főtárgyat is egyre nehezebb volt összeegyeztetni a kibontakozó új gazdasági, társadalmi rendszerrel.

4.8.5. Pályatételek és pályaművek

A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya	A kiírt pályatétel címe		
	A benyújtott pályamű jeligéje és a beadás időpontja	A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma	A bíráló tanárok neve
1917/18. – 1918/19.	Fejtsenek ki a magyar részvénytársasági jog reformjának irányelvei. (Pályadíja: 600 Korona)		
1920/21. – 1929/30.	A szövetkezetek reformjának jogi szempontjai. (600 K)		
1920/21. – 1930/31.	Fejtsenek ki a váltói kötelezettség keletkezését tárgyzó (szerződési, kiadási, egyoldalú írásbeli ígéretre vonatkozó) elméletek a legújabb joggyakorlatra, irodalomra és az új nemzetközi egységes váltójogra tekintettel. (600 K)		
	? (1922/23.)	Bacsó Ferenc III. évf. joghallgató (?)	?
	Nunquam retro (1930/31.)	Szirák Béla III. jh. (35 Pengő fél pályadíj)	Nizsalovszky Endre Bacsó Jenő
1923/24.	A kereskedelmi társaságok jogi személyisége. (600 K)		
1925/26. – 1930/31.	A vis major fogalma a magyar kereskedelmi törvény szerint.		
	Kereskedelem (1930/31.)	Engel István III. jh. (70 P teljes pályadíj)	Nizsalovszky Endre Bacsó Jenő
1928/29. – 1930/31.	A dr. Kuncz Ödön által a részvénytársaságokról, szövetkezetekről és korlátolt felelősségű társaságokról készített törvénytervezet (1926) szövetkezeti részének kritikai méltatása jogi, gazdasági szempontból, tekintettel a kialakult szövetkezeti jogi gyakorlatra is. (Pályadíja: az Országos Központi Hitelszövetkezetek Igazgatósága által felajánlott 150 P)		
	Kereskedelem (1930/31.)	Engel István III. jh. (50 P 1/3 pályadíj)	Nizsalovszky Endre Bacsó Jenő
1931/32. – 1932/33.	Szövetkezetek tagjainak felelőssége, különös tekintettel az újabb jogfejlődésre és dr. Kuncz Ödön tervezetére. (Pályadíja: az Országos Központi Hitelszövetkezetek Igazgatósága által felajánlott 100 P)		
	Morituri te salutant (1931/32.)	(-)	Marton Géza Bacsó Jenő
	Ora et labora (1932/33.)	Nagy Kálmán IV. jh. (100 P pályadíj)	Nizsalovszky Endre Marton Géza
1931/32. – 1934/35.	Fejtsék ki a törvényes és szerződéses versenytilalom jogi természete, valamint szabályozása a magyar jogban de lege ferendo.		
1935/36.	Váltó, csekk és kereskedelmi utalvány.		
	Ind (1935/36.)	(-)	Bacsó Jenő Bozóky Ferenc
	Non scholae (1935/36.)	Takách Zsigmond jogszigorló (emlékplakett és 50 P a rektortól)	
1936/37. – 1939/40.	Váltóügyleti zavarok, azok következményei és elhárításuk módja.		
1940/41. – 1947/48.	Részvényjogunk reformja.		
1948/49.	Demokratikus elvek érvényesülése a társasági jogban.		

1917 és 1949 között kereskedelmi- és váltójogból összesen 12 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 5-re érkezett be (42%). Teljes pályadíjban 3, félben 1, harmadban (mivel két jól sikerült dolgozatot adott be) 1 joghallgatót részesítettek, két munkát a bírálók mindenféle jutalomra érdemtelennek tekintettek, így a kari tanácsülés a szerzők nevét tartalmazó jeligés borítékokat felbontatlanul megsemmisítette.¹⁹⁸

¹⁸⁶ Mártonffy Marcel (sz. Kassa, 1875. nov. 28., róm. kat.) kinevezése és nyugdíjazása: ALM. '14/15. 60. – ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 114. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 89, 96, 99, 179-180, 299, 318. – Idézett nyilatkozata és a kar „rosszallása”: JJK. '19/20. III. rk. ü. (márc. 19.) 157. – Az egyetemi tanács, mint fegyelmi bíróság ítélete: RIKT. 516/1919-20. 8. d. – Letartóztatása: JJK. '20/21. V. rk. ü. (dec. 2.) 169. – Szabadságolását, majd nyugdíjazását kéri: '21/22. VI. r. ü. (dec. 16.) 21h. – '22/23. VI. r. ü. (jan. 24.) 227. – VII. rk. ü. (febr. 12.) 229.

¹⁸⁷ Bacsó Jenőre a tárgyat legelőször akkor bízta rá, amikor 1916 márciusában Mártonffy Marcel a családjában előfordult skarlát miatt 6 hétig nem tarthatott előadást, másodszor pedig az 1918-as nyári, félévpótló tanfolyam során, így azt immár harmadjára vette át. – Marton Géza helyettesi megbízása: JJK. '23/24. IX. r. ü. (máj. 30.) 313.

¹⁸⁸ A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Haendel Vilmos, Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő, Tóth Lajos és Marton Géza. – Marton Géza (sz. Lovasberény, 1880. márc. 9., ref.) kinevezése: JJK. '24/25. VII. rk. ü. (febr. 10.) 186. (3266/1925. IV. VKM). – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 39-40, 42, 194-195, 278, 301, 315, 318. – *Marton Géza munkássága 1907-1934 = Díké kísértése. Magánjogi és kultúrtörténeti tanulmányok*, szerk. CSEHI ZOLTÁN, Budapest, Gondolat, 2005, 315-375. – Trócsányi József meghívása és a miniszteri visszautasítás: JJK. '26/27. XIV. rk. ü. (jún. 18.) 288. és 78.081, 82.514/1927. IV. VKM. – A kar állásfoglalása: JJK. '27/28. VI. r. ü. (dec. 15.) 147. – Bacsó Jenő helyettesi megbízása: V. r. ü. (nov. 23.) 120.

¹⁸⁹ Nizsalovszky Endre (sz. Békéscsaba, 1894. szept. 25., róm. kat.) kinevezése: ÉVK. ÉS ALM. '30/31. 135. – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 131, 194-196, 300-301, 315. – MÁDL Ferenc, *Nizsalovszky Endre – Arcképvázlat születésének centenáriuma = Emlékkönyv Nizsalovszky Endre születésének 100. évfordulójára*, szerk. MÁDL Ferenc, VÉKÁS Lajos, Budapest, 1994, 13-30. – BALOGH Judit, *Nizsalovszky Endre = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006, 71-141. – UŐ, *Debreceni adalékok Nizsalovszky Endre életrajzához*, Debreceni Szemle, 2007/2, 240-451. – Az ifjúság problémáira való fogékonyságát fejezi ki például ez a javaslat:

„Dr. Nizsalovszky Endre ny. r. tanár jelenti, hogy tapasztalata szerint az ifjúság a központi épületre megállapított dohányzási tilalmat nem tartja be. Ez különösen akkor, amikor az épületben dohány kisáruda is nyílt, nem is várható el. Az ifjúság részére néhány még fel nem szerelt mosdóhelyiséget lehetne dohányzás céljára megnyitni úgy, hogy a kijelölt helyiségekben elhelyezett vizes edényekkel az egyébként elkerülhetetlen személtelés is megszüntessék.” – JJK. '32/33. VII. r. ü. (febr. 16.) 280.

A kereskedelmi miniszter rendeletével a „hiteles könyvvizsgálókat képesítő bizottság” tagja lett: 167.873/1931. KM. – A kar szabadságolása miatt autonómiáját sértve érzi és a félévre Bacsó Jenő helyettesíti: JJK. '31/32. VI. r. ü. (jan. 29.) 193. – Távozása a József nádor műegyetemre, valószínűleg összefüggésben azzal is, hogy 1934 januárban a Földművelésügyi Minisztériumban alakított törvényelőkészítő osztály vezetésével bízták meg: ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 97, 99. és JJK. '34/35. I. r. ü. (szept. 10.) 2.

¹⁹⁰ Az idézett miniszteri rendelet és Sz. Kun Béla véleménye: JJK. '33/34. XII. r. ü. (jún. 23.) 370. – A helyettesek megbízása: Bacsó Jenő, '34/35. I. r. ü. (szept. 10.) 5. – Zachár Gyula, '37/38. I. rk. ü. (szept. 3.) 19. – Sztéhlo Zoltán, '39/40. III. r. ü. (nov. 16.) 186.

¹⁹¹ Szádeczky-Kardoss Tibor idézett indítványa a hiányzó tanszékek újjászervezése és a gyakornoki állások rendszeresítése tárgyában: JJK. '42/43. V. r. ü. (dec. 3.) 191.

¹⁹² Dezső Gyula meghívása: JJK. '45. VIII. r. ü. (júl. 28.) 204. – A miniszter leirata egy meglévő tanszék átszervezése ügyében: '45/46. II. r. ü. (szept. 26.) 16. (40.517/1945. V. VKM). – A kar a kereskedelmi- és váltójogi tanszéket a jog-

történeti tanszék helyett kívánja betölteni: VETF. 64.996/1945. (Flachbarth Ernő jelentése kelt: 1945. okt. 12.) – A VKM átirata a PM-nek: 68.818/1945. – *Az 1944-es állami költségvetés szerint Budapesten 17 ny. r. tanár, Kolozsváron 12 ny. r. tanár és 3 ny. rk. tanár, Pécsen 14 ny. r. tanár és 1 ny. rk. tanár működött.* – A kar pályázat kiírását kéri: JJK. '45/46. V. rk. ü. (nov. 8.) 181. – A miniszter leirata és a kar félreértésre hivatkozik: '45/46. XIII. r. ü. (márc. 29.) 427.

¹⁹³ Kauser Lipót (sz. Budapest, 1882. jún. 8., róm. kat.) meghívása és kinevezése: VETF. 18.714/1947. ['46/47. VIII. r. ü. (okt. 29.)] és 51.618/1947. 73. d. – Lásd még: RIKT. 643/1946-47. 97. d. és 1937/1946-47. 99. d. – Visszaemlékezései: KAUSER Lipót, *A Kauser-Saga*, Pécs, 1952 (I. rész), 1953 (II. rész), kézirat. – Életrajza és munkássága: PRUGBERGER Tamás, *Kauser Lipót = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I.*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2004, 243-264. – Kauser levele: JJK. '45/46. IX. r. ü. (jan. 31.) 349. – Jegyzet Szabolcsi Miklós ügyosztályvezető telefonhívásáról (1949. jún. 7.), mely szerint „tekintet nélkül a jogi kar esetleges megszüntetésére” a kar válassza meg dékánját az 1949/50. tanévre, de a dékán személyére nem kíván javaslatot tenni: RIKT. 2984/1948-49. 109. d. – Kauser dékánná választása: [JJK. '48/49. XXV. rk. ü. (jún. 8.)].

¹⁹⁴ Dávid István királyi törvényszéki bíró kérelme: JJK. '21/22. I. r. ü. (szept. 24.) 4e. – Kálnoki Bedő Sándor ügyvéd, országgyűlési képviselő kérelme: '32/33. XIV. r. ü. (jún. 23.) 453. – A kérelmet visszavonták mind a ketten.

¹⁹⁵ Javított adat: JJK. '17/18. VIII. r. ü. (máj. 13.) 13. ↔ TANREND: Mártonffy

¹⁹⁶ Ábrahám András demonstrátorrá választása: VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)]. – Farkas József témája „a gazdasági jog struktúraváltozása, különös tekintettel a szocialista termelési és gazdasági rendre és a szövetkezeti mozgalom fokozottabb jelentőségére” volt.

¹⁹⁷ A pótolttanrendi adat: RIKT. 1201/1946-47. 98. d.

¹⁹⁸ ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 79. – '30/31. 103, 321-328. – '31/32. 384-385. – '32/33. 129, 296-303. – '35/36. 104, 107, 352-355.

4.9. Perjogi Tanszék

4.9.1. A tanárok

A perjognak 1949-ig egy professzora volt Debrecenben: *Bacsó Jenő* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – nyug. 1948. júl. 1.) 1914-ben a helyi jogakadémiáról került át az egyetemre. Számos pozíciót töltött be 33 év alatt: a kar felvételi, tandíjkedvezményi (tandíjmentességi) és dékáni hivatalát átadó-átvevő bizottságainak egyik meghatározó alakja; részt vett a Mensa Academica, az egyetemi területrendező, valamint a diákzavargások idején kiküldött vizsgáló bizottságokban; az Országos Felsőoktatási Tanácsnak ő volt az egyik debreceni tagja. Három dékánsága 1922/23-ra, 1934/35-re és 1946/47-re esett, rektorrá az 1938/39. tanévre választották meg.¹⁹⁹ 1944 őszén a Balaton vidékén tartózkodott, így a közlekedési nehézségek miatt visszatérése és igazolása elhúzódott. Csak 1946 májusában vehette vissza a polgári perjogot, amit helyette 1944 decemberétől ápriliséig *Szabó Miklós* ügyvéd, a debreceni református egyházmegye ügyésze, majd *Blaskovits Zoltán* törvényszéki bíró oktatott.²⁰⁰ Bacsó Jenő volt az egyetlen, aki az 1914-es professzorok közül a debreceni jogászképzés „szüneteltetését” még aktívan érte meg, mivel nyugdíjazása után továbbra is szakelőadóként működött a megüresedett tanszéken. Az állás betöltésére a kar pályázat kiírását kérte, az iraton olvasható dr. Buday Árpád miniszteri segédtitkár alábbi három feljegyzése:²⁰¹

„A tanszék elnevezések a költségvetési törvénnyel megváltoznak. Polgári törvénykezési jogi tanszék betöltésére szükség addig nincs, az egységes „Eljárási jogok” elnevezésű tanszék betöltésére a törvény életbeléptekor tesszük közzé a pályázatot.

Bp. 948. XI. 15, Buday”

„Tudományegyetem Tanácsának, Debrecen. Értesítem a Tanácsot, hogy a magyar polgári törvénykezési jogi tanszék betöltésére nyilvános pályázatot kiírni egyelőre nem szándékozom.

Bp. 949. 3. 16, Buday”

„A debreceni kar az 1949/50-es tanévben szünetel. A tanszék meghirdetésére nincs szükség.”

[Keltezés nélkül.]

Magántanári képesítést *Sárffy Andor* és *Schönnitzky Bertalan* szerzett.²⁰²

Kérvényező neve	Foglalkozása	Tárgykör	Képesítés időpontja	Tudományos működésének bírálói
Sárffy Andor	igazságügyminisztériumba berendelt ítélőtáblai bíró	Magyar polgári törvénykezési jog	1935. márc. 20.	Bacsó Jenő Nizsalovszky Endre

Schönnitzky Bertalan	egri érseki jogakadémiai tanár	Polgári törvénykezési jog	1939. jún. 23.	Bacsó Jenő Zachár Gyula
----------------------	--------------------------------	---------------------------	----------------	----------------------------

Sárffy Andor az 1941/42. tanévtől a magántanári előadások alól felmentését kérte „nagymérvű hivatali elfoglaltságára, a mostani rossz közlekedési viszonyokra és a Pázmány Péter Tudományegyetemen is tartott magántanári előadásaira tekintettel.”

Szakelőadóként *Szabó Mihály* és *Uray Iván* ítélőtáblai bírókat, *D. Tóth Ferenc* járásbíró, *Hajdú János* ügyvédet és *Horváth Ferencet* alkalmazták az 1946/47. és az azt követő tanévben, az alábbi körrendelet megfelelő végrehajtása érdekében.²⁰³

„A jog- és államtudományi karok tanulmányi és vizsgarendjének módosításáról [...] kiadott [1946. évi] Szabályzat a szakképzés elmélyítése céljából a harmadik és negyedik évfolyamon kötelezővé tette, hogy a hallgatók a főkollégiumokon kívül kiskollégiumokat is hallgassanak. Az idézett szabályzat[ban...] felhatalmazást kaptam arra, hogy egyes kiskollégiumok meghirdetését miniszteri rendelettel kötelezővé tegyem.

Az új tanulmányi és vizsgarend csak fokozatosan lép életbe. Ennek következtében az új rend a harmadéves hallgatókhoz csak az 1948/49. tanévben, a negyedéves hallgatókhoz pedig az 1949/50. tanévben jut el. [...]

[...] Kíváncsú, hogy a jog- és államtudományi karok és a jogakadémiák már a legközelebbi tanévben is hirdessenek kiskollégiumokat és mellékkollégiumokat, és pedig nem csak abban a körben, amely az elsőéves hallgatók tanulmányaival [...] összefügg, hanem a magasabb évfolyamokra is figyelemmel [...]. Az ebből a szempontból figyelembejövő kiskollégiumok a következők: telekkönyvi jog, jelzálogjog, bányajog, kriminológia; munkajog, szerzői jog, börtönügy, lélektan jogászok számára; polgári perenkívüli eljárás, fizetéseképtelenség joga, értékpapírjog; végrehajtási jog, fuvarozási jog, nemzetközi magánjog, polgári és büntető jogsegély, az Egyesült Nemzetek Szervezete; agrárpolitika, ipar és kereskedelmi politika, hitel- és valutapolitika, szociálpolitika; mezőgazdasági közigazgatás és községi politika, ipari és kereskedelmi közigazgatás, közegészségügyi és munkásvédelmi közigazgatás, rendőri jog; egyenes és fogyasztási adók, illetékek és vámok, a közszolgálat joga, jövedéki büntetőjog, pénzügyi statisztika, önkormányzatok joga és háztartása, közigazgatási bírászkodás. [...]

[...] A reform érdekében tehát az a helyes eljárás, ha a jog- és államtudományi karok /: jogakadémia /: a felsorolt kiskollégiumokból [már most] minél többet meghirdet, de gondosan ügyel arra, hogy a meghirdetett tárgyat akár saját kebeléből, akár kívülálló kiváló szakemberekből választott előadó megfelelő színvonalon tartsa... [...]

Végül sajnálattal értesítem a jog- és államtudományi kart, hogy az 1946/47. évi állami költségvetés tárgyalásai nem jutottak még olyan állapotba [1946. aug. 5.], hogy végleg megállapítsam, hogy az 1946/47. tanulmányi évben költségvetési szempontból hány kis- és mellékkollégium lesz meghirdethető [...]

4.9.2. A főtárgy

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Polgári törvénykezési eljárás	5	Magyar polgári perjog	5	Bacsó Jenő
1915/16.	Polgári perjog				
1916/17.	Polgári törvénykezési jog				
–					
1939/40.					
1940/41.	Magyar polgári törvénykezési jog				
–					
1942/43.					
1943/44.	Polgári törvénykezési jog				
1944/45.					
				Szabó Miklós (előadó)*	
	Perjog		5	Blaskovits Zoltán (előadó)*	
1945/46.	Polgári törvénykezési jog			Bacsó Jenő	
1946/47.	Magyar polgári törvénykezési jog				
1947/48.	Polgári törvénykezési jog				
1948/49.	Magyar polgári törvénykezési jog	Bacsó Jenő (előadó)			
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat ²⁰⁴					

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat²⁰⁴

A polgári törvénykezési jogot harmadéven oktatták a két háború között, majd a jogászképzés 1946-os reformja nyomán átkerült a végzősökhöz. A VKM 1948. októberi rendelete az „Eljárási jogok” című új, heti 4 órás szigorlati tárgyat csak a „jogtudományi képzés”-t választók számára vezette be, ezt már nem hirdették meg Debrecenben.

4.9.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Perjogi Szeminárium kezdetben a Református Kollégium első emeletén kapott helyet, majd a központi épület átadása után annak II/208-as helyiségébe szállították át a könyveket.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *Melles Ödönt* választották meg.²⁰⁵

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1920/21.	Perjogi gyakorlatok	2	-	-	Bacsó Jenő
1921/22.	Perjogi szeminárium		Perjogi szeminárium	1	
1922/23.		3		2	
1923/24.		2			
1924/25.			Perjogi gyakorlatok		
1925/26.			Perjogi szeminárium		
1926/27.			Perjogi gyakorlatok	1	
1927/28.	Perjogi praktikum	1			

4.9. Perjogi Tanszék

1928/29.	Szemináriumi gyakorlatok	2	Perjogi szeminárium	2	Bacsó Jenő
1929/30.	Perjogi szemináriumi gyakorlatok		Perjogi szemináriumi gyakorlatok		
			Perjogi szeminárium		
1930/31.	Perjogi és csődjogi gyakorlatok	1	Perjogi és telekkönyvi gyakorlatok	1	
	Polgári törvénykezési szemináriumi gyakorlatok	2	Perjogi szeminárium	2	
1931/32.	Perjogi és csődjogi gyakorlatok	1	Perjogi és telekkönyvi gyakorlatok	1	
	Perjogi szeminárium	2	Perjogi szemináriumi gyakorlatok	2	
1932/33.	Perjogi és csődjogi gyakorlatok	1	Perjogi és telekkönyvi gyakorlatok	1	
	Perjogi szeminárium	2	Perjogi szeminárium	2	
1933/34.	Törvénykezési jogi gyakorlatok	1	Polgári törvénykezési jogi gyakorlatok	1	
	Perjogi szeminárium	2	Perjogi szeminárium	2	
1934/35.	Törvénykezési jogi gyakorlatok	1	Perjogi gyakorlatok	1	
	Perjogi szeminárium	2	Perjogi szeminárium	2	
1935/36.	Perjogi gyakorlatok	1	Perjogi gyakorlatok	1	
	Perjogi szeminárium	2	Perjogi szeminárium	2	
1936/37.	Törvénykezési jogi gyakorlatok	1	Törvénykezési [jogi] gyakorlatok	1	
	Perjogi szeminárium	2	Perjogi szeminárium	2	
1937/38.	Törvénykezési jogi gyakorlatok	1	Perjogi gyakorlatok	1	
	Perjogi szeminárium	2	Perjogi szeminárium	2	
1938/39.	Perjogi gyakorlatok	1	Perjogi gyakorlatok	1	
– 1943/44.	Perjogi szeminárium	2	Perjogi szeminárium	2	
1944/45.	Perjogi gyakorlatok	1	-	-	
	Perjogi szeminárium	2			
1946/47.	Polgári ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése*	1	Polgári ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése	1	Uray Iván (előadó)
	Ügyészi, ügyvédi, és közjegyzői munkakör, periratok és perenkívüli eljárások szerkesztése*		Ügyészi, ügyvédi, és közjegyzői munkakör, periratok és perenkívüli eljárások szerkesztése		Hajdú János (előadó)
1947/48.	Polgári ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése		Polgári ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése		Uray Iván (előadó)
	Perjogi gyakorlatok*		-	-	Bacsó Jenő
Megjegyzés: az 1945/46. tanévben gyakorlatot és szemináriumot nem tartottak. Jelmagyarázat: * = pótolni tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján. ²⁰⁶					

Míg a '20-as években általában perjogi szemináriumot tartott Bacsó Jenő, addig 1930-tól e tárgynak a félévente váltott csődjogi- és telekkönyvi-, majd perjogi gyakorlattal való párhuzama az, ami fel-tűnő. Az utóbbi órák felvételét előfeltételhez nem kötötte, az előbbire viszont már a kezdetektől fogva csak a polgári törvénykezési jogot lehallgatottak, később az egy félévig hallgatottak, szemé-lyesen jelentkezhettek. A jogoktatás 1946-os reformját követően gyakorlatokat Uray Iván „Polgári ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése” és Hajdú János „Ügyészi, ügyvédi, és közjegyzői mun-kakör, periratok és perenkívüli eljárások szerkesztése” címen hirdetett meg, érdekes, hogy ezek a tárgyak az idézett miniszteri körrendeletben kifejezetten nem szerepelnek.

4.9.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Igazságügyi szervezet	3	Csödrendtartás	1	Bacsó Jenő
			Telekkönyvi rendtartás (i.)	2	
1915/16.	Nézetek a per jogi természetéről (i.)	1	Végrehajtási eljárás	1	
	Végrehajtási eljárás	2	Telekkönyvi rendtartás	2	
1916/17.	A polgári per jogi természete	1	Végrehajtási jog (folytatás)	1	
	Végrehajtási eljárás	2	Magyar telekkönyvi jog	2	
1917/18.	A polgári per jogi természete	1		3	
	A felülvizsgálati eljárás	2			
1918/19.		A felülvizsgálati eljárás			
	A polgári per jogi természete	2			
1919/20.	A felülvizsgálati eljárás	3	Magyar telekkönyvi jog	2	
1920/21.	A polgári per jogi természete	1			
1921/22.					
1922/23.	-	-			
1923/24.	A polgári per jogi természete	1	Magyar telekkönyvi jog	1	
- 1925/26.					
1926/27.					
1927/28.	-	-	Magyar telekkönyvi jog	2	
1928/29.	Magyar csődjog	1		1	
1929/30.		2			
1935/36.	A fellebbezés a polgári perben	1	-	-	Sárffy Andor
1936/37.	A választott bíraskodás magánjogi vitákban				
1937/38.	A felülvizsgálati eljárás				
1939/40.	Örökösödési eljárás	2	Házassági perek	2	Schönvitzky Bertalan
	Házassági perek*				
1940/41.	-	-	-	-	Schönvitzky Bertalan
1941/42.	Házassági perek	2			
1942/43.	-	-	Perenkívüli eljárásjog	3	Bacsó Jenő
1943/44.			Házassági perek	2	Schönvitzky Bertalan
1945/46.			Igazságügyi közigazgatás	1	Bacsó Jenő
1946/47.			Végrehajtási jog*	2	
	Bírói jogalkalmazás	Házassági perek			
	Örökösödési eljárás*	1	Örökösödési eljárás	1	D. Tóth Ferenc (előadó)
	-	-	Illetékjog	2	Horváth Ferenc (előadó)
	Telekkönyvi jog*	2	Telekkönyvi jog		Szabó Mihály (előadó)
1947/48.	Igazságügyi közigazgatás	1	Igazságügyi közigazgatás	1	Bacsó Jenő
	Végrehajtási jog	2	Végrehajtási jog	2	
	Házassági perek		Házassági perek		D. Tóth Ferenc (előadó)
	Örökösödési eljárás	1	Örökösödési eljárás	1	Horváth Ferenc (előadó)
	Illetékjog	2	Illetékjog	2	

4.9. Perjogi Tanszék

1947/48.	Telekkönyvi jog	2	Telekkönyvi jog	2	Szabó Mihály (előadó)
1948/49.	Házassági perek		Házassági perek		Schönvitzky Bertalan
Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév, * = pótoltt tanrendi adat a kari jegyzőkönyv és a rektori hivatal iktatott iratai alapján. ²⁰⁷					
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.					

Speciálkollégiumi formában Bacsó Jenő számos fontos részterületet oktatott, így a telekkönyvi rendtartást, a csődrendtartást, a végrehajtási eljárást, vagy összességében véve a peren kívüli eljárásjogot. „A polgári per jogi természete” címen elméleti jellegű kurzust is tartott, ezt és a „Felülvizsgálati eljárás”-t (szemináriumához hasonlóan) csak azok vehették fel, akik már lehallgatták a polgári törvénykezési jogot. Az „Igazságügyi közigazgatás” az igazságügyminiszter kérésére került be a tanrendbe, a tárcájával kapcsolatba kerülő szakemberek minél alaposabb és gyakorlatibb képzése érdekében, és tekintettel a bíróságok és az ügyészségek jelentőségére.²⁰⁸ Míg Sárffy Andor a felülvizsgálat, a fellebbezés, a választott bíraskodás és az örökösödési eljárás köréből emelte ki magántanári előadásainak témáit, addig Schönvitzky Bertalan szinte kizárólag a házassági perekről hirdette meg óráit. A háború után az örökösödési eljárás D. Tóth Ferenc, a telekkönyvi jog Szabó Mihály, az illetékjog Horváth Ferenc speciálkollégiuma volt, de ezeknek a tárgyaknak az oktatása az 1948/49-es tanévben már nem folyt.

4.9.5. Pályatételek és pályaművek

<i>A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályatétel címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jellegéje és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1918/19. – 1929/30.	A tárgyalási és rendelkezési elv érvényesülése az 1911. I. t.-cikkben. (Pályadíja: 600, majd 800 Korona)		
	Quod non est in actis, non est in mundo (1929/30.)	Hegyi József jogszigorló (100 Pengő teljes pályadíj)	Bacsó Jenő Kováts Andor
1924/25.	A perbeli cselekmények és ügyletek érvénytelensége a polgári perben.		
1930/31. – 1931/32.	A felülvizsgálati bíróság jogköre.		
	Revízió (1931/32.)	Szűcs János IV. évf. joghallgató. (plakett, mint fél pályadíj)	Bacsó Jenő Tóth Lajos
1934/35. – 1939/40.	A fellebbezési eljárás az 1930: XXXIV. tc. rendelkezése alapján.		
	Iustitia fundamentum regnorum est (1939/40.)	Sütő Béla jsz. (87 P 72 f pályadíj)	Bacsó Jenő Kováts Andor
1940/41.	A mellékbeavatkozó jogi állása és beavatkozásának jogi természete.		
	A mellékbeavatkozás finomult eszköze a jogvédelemnek (1940/41.)	Fehérvári Zoltán jsz. (100 P pályadíj)	Bacsó Jenő Zachár Gyula
1941/42.	A bíróság és a felek perbeli cselekményeinek jogi természete és azok hatása.		
	Audiatur et altera pars (1941/42.)	Kardos János jsz. (100 P teljes pályadíj)	Bacsó Jenő Sztehlo Zoltán
1942/43. – 1947/48.	A felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási joga.		

1948/49.	Perjogi törvényeink s jogszabályaink szociális és népi vonatkozásai.		
	Szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság (1948/49.)	Szánthó Zoltán (40 Forint szorgalmi díj)	Bacsó Jenő Flachbarth Ernő

1918 és 1949 között perjogból összesen 8 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 6-ra érkezett be (75%). Teljes pályadíjban 4, félben 1, szorgalmi díjban 1 joghallgatót részesítettek.²⁰⁹

4.9.6. A III. jogtudományi szigorlat és eredményei

Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (fő)
1914/15.	-	-	n. a.	1926/27.	86	100	n. a.	1938/39.	85	100	19
1915/16.	44	?	1	1927/28.	85	100		1939/40.	89	100	18
1916/17.	33		1	1928/29.	73	100	4	1940/41.	84	100	14
1917/18.	n. a.	n. a.	-	1929/30.	86	100	5	1941/42.	77	79	10
1918/19.			n. a.	1930/31.	80	100	2	1942/43.	81	81	15
1919/20.			2	1931/32.	81	100	4	1943/44.	82	75	13
1920/21.	50	?	n. a.	1932/33.	83	93	5	1944/45.	n. a.	n. a.	n. a.
1921/22.	77			1933/34.	73	91	3	1945/46.			5
1922/23.	74			1934/35.	78	88	11	1946/47.			3
1923/24.	69	100		1935/36.	68	82	8	1947/48.			n. a.
1924/25.	83	100		1936/37.	83	82	6	1948/49.			
1925/26.	83	67		1937/38.	71	91	10				
Jelmagyarázat: E. = elsőre eredményes, P. = pótszigorlaton eredményes, K. = kitüntetett, n. a. = nincs adat											
? = az 1923/24. tanévig az évkönyvek egybeszámolják a pót-, és ugyanígy a kiegészítő szigorlatokat, mely értelmezhetetlenné teszi az adatokat.											
Megjegyzés: a '30-as évek második felében megjelenő „kombinált” szigorlatokat nem tüntettem fel a táblázatban.											

Akik jogtudományi doktorátust kívántak szerezni, mellyel bírói vagy ügyvédi pályán lehetett elhelyezkedni, azoknak három jogtudományi szigorlatot kellett letenni. A harmadik, ún. „tétéles” szigorlat magyar és osztrák magánjogból, magyar polgári törvénykezési jogból, valamint kereskedelmi és váltójogból állt, melynek letétele az abszolutórium megszerzésével lehetővé vált. Doktori szigorlatot nemcsak a kar hallgatói tehettek, hanem azok is, akik valamelyik jogakadémiáról jelentkeztek.²¹⁰

¹⁹⁹ Bacsó Jenő (sz. Debrecen, 1877. máj. 2., ref.) kinevezése: ALM. '14/15. 61. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 187-188, 288-289, 291, 300-301, 316, 318. – BALOGH Judit, *Bacsó Jenő: A polgári per jog tanára = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002, 203-233. – Rectori megnyitó beszéde és a „Polgári perrendtartásunk reformja” c. székfoglaló értekezése: ÉVK. ÉS ALM. '38/39. 9-20. – További értekezései az egyetemi évkönyvekben: „A kötött bizonyítás jelentősége a felülvizsgálati eljárásban”: '22/23. 70-78. – „Újabb széljegyzetek az ítéleti jogerő tanához”: '34/35. 58-84. – „A polgári perrendtartás

rásban”: ‘22/23. 70-78. – „Újabb széljegyzetek az ítéleti jogerő tanához”: ‘34/35. 58-84. – „A polgári perrendtartás két rendelkezése”: ‘37/38. 36-53. – „A Bulow-Wach-Hellwig féle perelméletek tudományos és gyakorlati értékesíthetősége”: ÉVK. ‘46/47. 48-66. – Bacsó Jenő igazgatósági tagja volt a „Debreceni Kölcsonös Segélyező Egylet, mint Szövetkezet”-nek, igazgatósági jutalékként számára évi 400-800 Pengőt fizettek: JJK. ‘31/32. XV. r. ü. (jún. 24.) 436. – A Minisztertanács hozzájárul, hogy az 1947/48. tanévre a VKM tényleges szolgálatban visszatarthassa a 70 éves korhatáron túl: RIKT. 2682/1946-47. 100. d. (102.365/1947. VI. 1. VKM) és 634/1947-48. 102. d. (164.443/1947. VI. VKM). – Nyugdíjazása: RIKT. 1813/1947-48. 104. d. (190.497/1948. VI. 1. VKM). – Búcsúsorai nyugdíjba vonulása alkalmából: RIKT. 2318/1947-48. 105. d. és EJK. ‘47/48. XII. r. ü. (júl. 9.) 288. – Szakelőadói megbízása: 1920/1947-48. 105. d.

²⁰⁰ Szabó Miklós előadói megbízása: SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbere és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8. – Blaskovits Zoltán előadói megbízása: JJK. ‘45. I. r. ü. (ápr. 1.) 1/4. – A kar Bacsó Jenő tanári szobáját távolléte idején átmenetileg leánykollégium céljára engedte át: ‘45/46. II. r. ü. (szept. 26.) 89. – Bacsó Jenő visszatérése: XVI. r. ü. (máj. 31.) 576.

²⁰¹ A kar a magyar polgári törvénykezési jogi tanszékre pályázat kiírását kéri: VETF. 198.621/1948. 174. d. [‘47/48. XI. r. ü. (máj. 26.) 242.] – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Dezső Gyula, Szontagh Vilmos, Sztéhlo Zoltán.

²⁰² Sárffy Andor (sz. Újvidék, 1889. márc. 13.) képesítése: JJK. ‘34/35. X. rk. ü. (márc. 20.) 321. (21.356/1935. IV. VKM). – Próbaelőadása: „A felek cselekményeinek szabadsága és kötöttsége a polgári perben”. – Életrajza és munkássága: MOLNÁR Judit, *Sárffy Andor = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006, 205-225. – Schönvitzky Bertalan képesítése: JJK. ‘38/39. XII. r. ü. (jún. 23.) 515. (32.720/1939. IV. VKM). – Tekintettel arra, hogy „13 éve aktíve működő jogakadémiai tanár”, a próbaelőadás alól felmentették.

²⁰³ Körrendelet az egyetem jog- és államtudományi karaihoz és a jogakadémiákhoz kiskollégiumok és mellékkollégiumok meghirdetése tárgyában: RIKT. 3804/1945-46. 97. d. (77.993/1946. VI. VKM).

²⁰⁴ A TANRENDhez képest javított adatok (főkollégiumok): SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbere és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8. – JJK. ‘45/46. I. rk. ü. (szept. 10.) 6. – XI. r. ü. (febr. 28.) 414. – Az 1945/46. tanév második félévi tanrendjében csak "megbízandó helyettes" szerepel.

²⁰⁵ Melles Ödön demonstrátorrá választása: RIKT. 602/1946-47. 97. d. (104.241/1946. VI. VKM). – VETF. 107.536/1947. 74. d. [‘46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)].

²⁰⁶ A pótoltt TANRENDi adatok (szemináriumok és gyakorlatok): RIKT. 1201/1946-47. 98. d. és 2262/1946-47. 99. d.

²⁰⁷ A pótoltt TANRENDi adatok (speciálkollégiumok): Schönvitzky Bertalan kérte, hogy már a habilitációját követő félévben előadást tarthasson, így a kar a tanrend kiegészítését bejelentette a miniszternek: JJK. ‘39/40. I. r. ü. (szept. 13.) 2. – Az 1946/47. tanév I. félévére: RIKT. 1201/1946-47. 98. d.

²⁰⁸ Az „Igazságügyi közigazgatás” c. kollégium bevezetésére vonatkozóan az igazságügyminiszter kérését a vallás- és közoktatásügyi miniszter közvetítette: RIKT. 1069/1946-47. 98. d. (141.457/1946. VI. VKM). – Bacsó Jenő megbízása: [‘46/47. XIII. rk. ü. (jan. 4.)].

²⁰⁹ ÉVK. ÉS ALM. ‘29/30. 97, 291-294, 300. – ‘31/32. 204, 385-387. – ‘39/40. 82. – ‘40/41. 10. – ÉVK. ‘41/42. 160. – RIKT. 3031 és 3032/1948-49. (1282/1948-49. jisz. még 50 Ft).

²¹⁰ A III. jogtudományi szigorlat tárgyaira és eredményeire vonatkozóan az I. jogtudományi szigorlathoz tartozó jegyzetben lásd a forrásokat.

4.10. Elméleti Közgazdaságtani és Pénzügytani Tanszék

4.10.1. Tanárok és magántanárok

Az elméleti közgazdaságtan és a pénzügytan első tanára, *Kovács Gábor* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – 1918. aug. ?.) is tagja volt korábban a debreceni jogakadémiának.²¹¹ Mindössze négy évet töltött el az egyetemen, a *háborús közgazdasági archívumot* (1916) ő szervezte meg:

„[Az intézmény célja] a háború közgazdasági hatásának Debreczenben, esetleg környékén való vizsgálása s megállapítása egyúttal mindazoknak a változásoknak, melyeket a háború e város és e város lakosainak gazdaságán eszközölt. E célból feladata összegyűjteni minden hatósági rendeleteket, árszabásokat, hivatalos kimutatásokat, tervezeteket, munkálatokat, hírlapi cikkeket, amelyek Debreczen háborús közgazdasági viszonyaira vonatkoznak, hogy azok a későbbi tanulmányok számára megfelelő tudományos alapul szolgáljanak.”

Míg a városra vonatkozó adatokat a polgármester bocsátotta rendelkezésére, addig az „egyesek gazdaságát és háztartását” a hallgatók köréből kiválasztott munkatársaival, kérdőívek segítségével vizsgálta meg. Közülük kiemelkedik *Balkányi Béla* (1916/17.) és *Kiss Zsigmond* (1917/18.), akiket 800 korona díjért *gyakornokként* is felvett.

Az archívum gondosan összegyűjtött és feldolgozatlan anyaga a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban érhető el jelenleg.²¹² 1918 szeptemberétől ugyanis Kovács átment a kolozsvári m. kir. Ferenc József Tudományegyetem jogi karának statisztika tanszékére. Talán sohasem fogjuk megtudni, hogy éppen a történelmi Magyarország összeomlása idején miért szánta el magát erre a megdöbbentő lépésre. 1920. január végén, 37 évesen halt meg Debreczenben.

Egészen 1922 januárjáig *Illyefalvy Vitéz Géza*, a statisztika tanára helyettesített, csak ekkor nevezték ki a tanszékre (ny. r. t. 1922. jan. 12. – †1931. aug. 2.).^{213, 214} Áthelyezését a kar egyrészt arra hivatkozva kérte, hogy a „mai bizonytalan helyzet” folytán a megüresedett állás meghívás vagy pályázat útján egyaránt nehezen tölthető be, másrészt, hogy ily módon nem 9 (elméleti nemzetgazdaságtan és pénzügytan), hanem csak 5 óra helyettesítése szükséges. A miniszter először megtagadta a kérelem teljesítését (1919), mert a jelölés előkészítésére kiküldött kéttagú kari bizottságban Illyefalvy is részt vett, továbbá, mert a jelentés sem az ő, sem más számba vehető jelölt tudományos és irodalmi munkásságról nem emlékezett meg. A kar újra öt tagját delegálta azzal a megjegyzéssel, hogy a javaslat épp a bizottsági ülések alatt fogalmazódott meg, és hogy a statisztika tanárának ki-nevezési okmányában a közgazdaságtan is főtárgyként van feltüntetve, melynek gyakorlati részét rendszeresen oktatja, tehát meghívásról vagy pályázatról szó sincs.²¹⁵ Áthelyezése után Illyefalvyt rektorrá (1926/27-re), majd ismét dékánná választották meg (1931/32-re).

Halála után négy évig újra a statisztika tanára, Bozóky Ferenc helyettesített, mivel csak 1934-ben vált nyilvánvalóvá, hogy a miniszter – a világgazdasági válság hatása alatt – a debreceni karon a korábbi 13 helyett mindössze 11 tanszéket engedélyez.²¹⁶ Miután – valószínűleg e rendelkezésével összefüggésben – a kereskedelmi- és váltójog, valamint a közigazgatási és pénzügyi jog tanárait is áthelyezte a budapesti József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre, a kar egy új professzor kinevezését kérhette. Úgy döntött, hogy ily módon a közgazdaságtan és pénzügytan oktatását szervezi meg, minthogy az ehhez rendelt státusz már évek óta üres, másrészt ennek az állásnak egy másikkal való összevonhatatlanságát senki sem vonta kétségbe. Más kérdés, hogy a betöltés mellett egy új szervezeti rendszer kialakítását vette tervbe, az erre vonatkozó javaslatot azonban a miniszter a jogoktatás átfogó reformjáig irattárba helyezte:

„A két közgazdaságtani tanszék mindegyikéhez a közgazdaságtan egész anyaga (úgy az elméleti mint a gyakorlati), valamint a pénzügytan és a statisztika egyaránt hozzá legyen kötve és a két tanszéket betöltő professzorok váltakozva vagy párhuzamosan adják elő ezeket a tárgyakat, olyképen, hogy mindegyik tárgy mindkét félévben előadassék. Ehhez képest a munkálatban betöltendőnek javasolt közgazdaságtani és pénzügytani tanszék már ilyen értelemben volna betöltendő, míg (az elméleti közgazdaságtant és pénzügytant eddig helyettesi minőségben előadó) Dr. Bozóky Ferenc ny. r. tanár részére jogosítvány volna adandó a közgazdaságtan egész anyagára és a pénzügytanra. Magától értetődő ennek folytán, hogy egyenlő két tanszéket egyenlően betöltő két professzor az alapvizsgálatokon és a szigorlatokon egyenlő jogosultsággal kérdeznek. [...] ...a most betöltendő (tizenegyedik) tanszéknek a (második) közgazdaságtan-pénzügytan-statisztikai tanszéknek kellene lennie...”²¹⁷

Mivel „a közgazdaságtannak hazánkban is sok művelője van, akik közül egy egyetemi tanszék betöltésére érdemes és alkalmas személy kikeresése aránylag könnyű feladat”, pályázat mellőzésével *szádecznei és kardosfalvai Szádeczky-Kardoss Tibort* (ny. rk. t. 1935. júl. 6. – ny. r. t. 1937. jún. 30. – 1949. aug. 31.), a József nádor egyetem adjunktusát és magántanárát hívta meg a kar.²¹⁸
²¹⁹ A miniszter az eljárást később szóvá tette, ez azonban a kinevezést nem érintette. Dékánása az 1940/41. tanévre esett; 1945 után – saját szavaival élve – „személyi hajsza” folyt ellene.

1948 februárjában az eltávolítását már nem először kísérelték meg, ám azok névtelen levelek, melyek közül az alábbiakban kettőt idézek, minden eddiginél nagyobb port vertek körülötte:

MINISZTER ÚR!

MINT A SZEGÉNY EGYETEMI HALLGATÓK TÁMOGATÓJÁHOZ ÉS AZ EGYETEM LEGFŐBB HATÓSÁGÁHOZ SOK TÁRSAM NEVÉBEN AZZAL A KÉRÉSSSEL FORDULOK, HOGY AZ ALÁBBI ÜGYBEN VIZSGÁLATOT ELRENDELNI ÉS SÉRELMÜNKET ORVOSOLNI MÉLTÓZTASSÉK. PANASZUNK A KÖVETKEZŐ: A DEBRECENI JOGI KAR EGYIK PROFESZSZORA, SZÁDECZKY-KARDOSS TIBOR MOSTANÁBAN ADTA KI KÖZGAZDASÁGTANI

ELŐADÁSAIT RÖVID JEGYZET FORMÁJÁBAN – ÉS A JEGYZETET, AMELY NEKI 10 FORINTBA SEM KERÜLT – CSEKÉLY 60 /HATVAN!/ FORINTÉRT MAGA ÁRUSÍTJA. MÁR EZ IS ÖSSZEEGYEZTETHETETLEN A PROFESSZORI MÉLTÓSÁGGAL, DE ERKÖLCSTELEN ELJÁRÁSÁT MÉG NYÍLT ZSAROLÁSSAL IS TETÉZI, UGYANIS PONTOS NÉVJEGYZÉKET VEZET A JEGYZETÉT MEGVÁSÁRLÓKRÓL ÉS AKIKNEK A NEVE HIÁNYZIK, AZOKAT ÜLDÖZI ÉS ELBUKTATÁSSAL MEGFÉLEMLÍTI, PEDIG TUDHATNÁ, HOGY LEGTÖBBÜNKNEK 60 FT ÓRIÁSI PÉNZ, AMIBŐL 1 HÓNAPIG KELL MEGÉLNÜNK. A PROFESSZOR ÚR ÜZELME TEHÁT BOTRÁNYOS VISSZAÉLÉS A TANÁRI BIZALOMMAL A TŐLE FÜGGŐKKEL SZEMBEN, ZSAROLÁS ÉS UZSORÁSKODÁS. TAVALY A B-LISTA IDEJÉN A PROFESSZOR ÚR IGEN KIS FIÚ VOLT, DE MOST MÁR ISMÉT ELBIZAKODOTT ÉS HANGOS, NAGYKÉPŰ, DE ÜRESFEJŰ MERÉSZ LEGÉNY! KÁR VOLT VISSZAVENNI, HISZEN MINDENKI TUDJA, HOGY A PROFESSZORSÁGOT NEM TUDÁSÁNAK, HANEM FASISZTA APÓSÁNAK, SZILY KÁLMÁN ÁLLAMTITKÁRNAK KÖSZÖNHETI. A DEMOKRATIKUS IFJÚSÁG SZOCIÁLIS GONDOLKODÁSÚ PROFESSZOROKAT KÉR, NEM AZ IFJÚSÁG VEREJTÉKÉBŐL GAZDAGODNI AKARÓKAT! ABBAN A TUDATBAN, HOGY A MINISZTER ÚR ÁTÉRZI JOGOS FELHÁBORODÁSUNKAT ÉS A NEVEZETT PROFESSZOR ÚR SZEMÉRMETLEN KAPZSI ÜZELMEINEK VÉGET VET, VAGYOK MÉLY TISZTELETTEL: JOGHALLGATÓ

DEBRECEN, 1948. II. 1.

MINISZTER ÚR!

SOK TÁRSAM ÉS SZÜLŐ NEVÉBEN ISMÉTELTEN ARRA KÉREM MINISZTER URAT, HOGY SZÁDECZKY-KARDOSS TIBOR DEBRECENI JOGI PROFESSZOR ELLEN, MERT 60 FT-ÉRT KÉNYSZERÍTETTE RÁ HALLGATÓIRA JEGYZETÉT, HIVATALOS VIZSGÁLATOT ELRENDELNI MÉLTÓZTASSÉK, MÁRCSAK AZ EGYETEMI VISZONYOK TANULMÁNYOZÁSA VÉGETT IS. AZ UGYANIS A HELYZET, HOGY A NEVEZETT PROFESSZOR MOST A HALLGATÓKAT A VALÓSÁG MEGVALLÁSA ESETÉRE MEGFENYEGETI, ELHALLGATÁSA ESETÉRE PEDIG HÁLÁJÁRÓL BIZTOSÍTJA. AZ UTÓBBIN POTYA VIZSGA ÉRTENDŐ! REMEK TEHÁT A HELYZET, MERT MINDENKI JÓL JÁR! A PROFESSZOR MEGTARTJA 5-6000 FORINTJÁT, A VÁSÁRLÓK PEDIG TANULÁS NÉLKÜL JÓ MINŐSÍTÉST KAPNAK, HÁLÁBÓL. HA MINISZTER ÚR A VIZSGÁLATOT ELRENDELI ÉS ANNAK SORÁN KIHALLGATNAK 30-40 HALLGATÓT, DEMONSTRÁTOROKAT, ALTISZTEKET, KI FOG DERÜLNI, HOGY A FENTIEK SZÍNVALÓSÁG. NINCS ITT SZÓ HAJSZÁRÓL OK NÉLKÜL, CSAK ARRÓL, HOGY EGY PROFESSZOR HATALMÁT UZSORÁSAN KAMATOZTATJA. EZ EGY SZOCIÁLIS RENDBEN TALÁN MÉGSEM MARADHAT BÜNTETLEN! HIVATALOS VIZSGÁLAT ESETÉN BODÓNÉ /A PROFESSZOR/ NEM FOGHAT MÁSRÓL BESZÉLNI, AMIKOR A BOR /A JEGYZET/ ÁRÁT KÉRDIK. MÉLY TISZTELETTEL ÉS BIZALOMMAL: JOGHALLGATÓ

DEBRECEN, 1948. II. 13.

A miniszter a vizsgálatot elrendelte, Szádeczky-Kardoss Tibor a vallomását így kezdte:

„[...] 1945 óta Debrecenben személyi hajsza folyik ellenem. Ennek láncszemei – úgy vélem – e [...] névtelen levelek. Ez a hajsza ellenem 1945. március második felében kezdődött, amikor Buda ostrománál 1945. február 4-én történt megsebesülésem után Debrecenbe visszatérve, itt annak ellenére, hogy [...] a politikai életben egyáltalán nem vettem részt [...] az egyik helyi lapban azt írták rólam, hogy fasiszta vezető, majd pedig azt, hogy »leventeparancsnok« és »kormánybiztos« voltam. Ezeknek az alaptalan vádaknak akkor semmi következménye nem volt [...] a debreceni V. sz. Igazoló Bizottság [...] 1945. júniusában engem simán, egyhangúlag igazolt. [...] 1946. augusztus végén azonban a B listázások idején engem mégis [...] elbocsátandónak jelöltek ki. A debreceni egyetemi B lista bizottság volt elnöke Sántha Kálmán professzor úr e határozat nyilvánosságra kerülése után 1946. szeptember elején előttem mindjárt kijelentette, hogy belátja: az én esetemben túllőttek a célon és ezt Keresztury Dezső akkori kultuszminiszter úrnak is [...] megmondta. Valóban, egyetemünk Tanácsának 1946. szeptemberében titkos szavazással hozott felterjesztése alapján a kultuszminiszter úr a B-lista revíziós bizottságának engem visszavételre javasolt. Bizalmasan úgy tudom, hogy ismét Debrecenből származott rosszindulatú információ miatt ügyemet csak 1947. februárjában vitték a revíziós bizottság elé, amikor azt kedvezően el is intézték. A debreceni egyetemi jogász ifjúság kezdeményezésére 1946 szeptemberében a helyi Kisgazdapárt is visszavételelem érdekében Budapestre felterjesztést tett és azt az egyetemi munkástanfolyam összes hallgatóinak írásbeli kérésére a helyi munkáspártok is támogatták. Mégis a debreceni B-lista bizottság a rám vonatkozó határozatának megsemmisítése után tavaly [1947.] húsvét táján az egyik helyi lapban valaki olyan cikket helyezett el, amely [...] az egyetemre történt visszacsempészésemről írt. [...] Az első névtelen levelet ellenem [...] ez év [1948.] február elején pontosan azután néhány nappal küldték el innen Debrecenből a kultuszminiszter úrnak [...], amikor az egyik fővárosi lapban cikk jelent meg arról, hogy az egyetemeken is újabb nagytakarítás lesz. [...] A második levél írójának jóváhagyására vall a »hajszára« vonatkozó megjegyzés, amely kifejezést ez ügygel kapcsolatban ismerősök előtt felindulásomban használhattam. [...]”

Arra utal az idézet utolsó sora, hogy Szádeczky-Kardoss Tibor szerint az események mögött nem más állt, mint saját karának az egyik professzora. *Ruff Győző* vallomásával szerencsétlenül nyilvánosságra került a gyanúja, a jogszigorló természetesen nem maradhatott tovább a közgazdaságtani és a statisztikai szeminárium *demonstrátora*.

„[...] Február 20-án, pénteken, amikor további teendőim megbeszélése végett szobájában vártam a professzor urat, közölte velem, hogy most már szinte beigazolva látja eddigi feltevését, s szószerint a következőket mondotta: »Most már tudom, hogy a II. emeletről fúj a szél. Te ismered a Bozóky és a köztem lévő viszonyt. Most sietek, de holnap elmondok neked mindent.« Ezután ismételve kért a professzor úr, hogy Bozóky professzor úrnak nehogy szóljak valamit.

Másnap, szombaton bejelentettem Bozóky professzor úrnak, hogy demonstrátori állásomról lemondok, mert nem tudtam összeegyeztetni lelkiismeretemmel, hogy bármi módon résztvegyek az esetleges nyomozásban, miután Szádeczky-Kardoss professzor úr számol annak lehetőségével is, hogy Bozóky

professzor úr valamelyes módon részes a névtelen levéllel kapcsolatos ügyben. Ekkor Bozóky professzor úr azt kérdezte, hogy Szádeczky-Kardoss professzor úr talán ő reá gyanakszik? Én azt mondtam, hogy nekem Szádeczky-Kardoss professzor úr ilyet kifejezetten nem mondott s szó szerint idéztem a fentebb említetteket.”

Szádeczky-Kardoss Tibornak hamarosan már büntetőeljárással is szembe kellett néznie, a részleteket Bozóky Ferenc vallomásából tudjuk meg:

„[...] Mikor Szádeczky professzorral együtt maradt, ő összetett kézzel kérte Bozókyt, ne tegyen feljelentést, mert akkor ő számára ebből az ügyből csak egy kimenekedési lehetőség marad: az öngyilkosság. Bozóky professzor erre kijelentette, hogy cselekvési szabadságát továbbra is fenn kívánja tartani, most különben is pesti út előtt áll, ne izgassa őt tovább, hanem váljanak el. Szádeczky erre sem tárgított, mire Bozóky professzor úr kijelentette, hogy akkor sem tehet másként, ha ott hal meg Szádeczky előtte, mert a bíróság előtt kell a sértésért elégtételt kapnia. Szádeczky sem tett volna vele másként. Ragaszkodik hozzá, hogy az ügynek hivatalos folytatása legyen. [...] Szádeczky látva, hogy a hivatalos út elkerülhetetlen, felajánlotta neki, hogy minden emberi elégtételt hajlandó megadni és a Ruff emlékeztetőjében foglaltak valódiságát is elismeri. Adott is erről nyilatkozatot. [...] Bozókyt] a kollégák arra kérték, hogy az egyetem érdekében fogadja el ezt a nyilatkozatot. A nyilatkozatot pénteken, 16-án 1. órakor fogadta el.”

Az „ügy” az egyetemi tanács előtt 1948 júniusában zárult le, a fegyelmi eljárás végül nem indult meg Szádeczky-Kardoss Tibor ellen:

„[...] A bizottság megállapította, hogy a közgazdaságtani jegyzet kiadásának gondolata 1947. októberében merült fel az I. éves hallgatók között, akik sokszorosítani akarták Szádeczkynek régebbi jegyzetét. Erre nézve megkérdezték Szádeczky professzort is, aki nem tartotta jónak a neki bemutatott jegyzetet, hanem újat készített és ezt adta ki sokszorosítás végett. A hallgatók kérésére Tömöry Gyula törvényszéki irodaigazgató, szintén I. éves joghallgató vállalta a sokszorosítás munkáját, aki már előbb is előállította a jogtörténeti jegyzetet. – Ebben a ténymegállapításban a bizottság nem talál semmi olyat, ami vétségnek volna minősíthető. – A kiadott jegyzet árát mintegy két hónap lefolyása alatt állapították meg véglegesen, éspedig nem a panaszban jelzett 60.- Ft-s, hanem 46.- Ft-s árban. Hogy az altisztek az előadásokat nem látogató, ú. n. mezei hallgatók számára ennél drágább: 60.- Ft-s áron adták a jegyzetet, /melyből 10%-ot részesedésül maguknak tartottak meg/, ez kifejezetten az előadásokat rendszeresen hallgató[k...] kívánságára történt. A jegyzet 46.- Ft-s ára bár nem alacsony, de túl magasnak nem mondható. Igaz ugyan, hogy a szintén most készült jogtörténeti jegyzet kevesebbe került... [...] A jelen esetben a hallgató feljegyzéseiből hiányosan és sok hibával összeállított jegyzet helyett a professzor maga írta, illetve diktálta le jegyzetét... [...] Ez esetben éppúgy megilleti a szerzőt a szellemi munka végzéséért járó tiszteletdíj, mint a nyomtatásban kiadott könyvek íróit. A jegyzet árának a jelzett összegben való megszabásával panaszlottat antiszociálisnak nevezni nem lehet, annál inkább, mert vallomások szerint a szegényebb hallgatók meg sem vásárolták azt. [...] A bizottság tehát e tekintetben sem talál vétséget megállapíthatónak. Nem látta a bizottság beigazoltnak azt, hogy a panaszlott ellenőrizte volna, ki vásárolja meg a jegyzetét, valamint azt, hogy a kollokviumoknál és a szigorlatoknál ezt figyelembe vette

hogy a kollokviumoknál és a szigorlatoknál ezt figyelembe vette volna, mert készült ugyan feljegyzés az előfizetőkről illetve megrendelőkről, de ha ez volt is a panaszolt kezében, nem volt beigazolható, hogy a vizsgáknál az elfoglaltsági alapul szolgált volna. Megállapította ugyanis a bizottság, hogy valamennyi kollokvium sikeres volt, többek között olyanok is jó eredményt értek el, akik nem ebből a jegyzetből, hanem saját előadási feljegyzéseiből, vagy más könyvekből készültek. Kollokviumok és szigorlatok alkalmával olykor kérdezte meg a panaszlott a vizsgázótól, hogy milyen jegyzetből készült, amikor annak tudását nem találta kielégítőnek. – Egyébként a hallgatók többször írásban kollokváltak és így ilyen kérdés nem is volt feltehető. – Arra is kiterjedt a vizsgálóbizottság figyelme, hogy tisztázza, vajon nem akarta-e a panaszlott környezetét, vagy hallgatóit befolyásolni kedvező vallomástételre? Mindössze annyi volt e tekintetben megállapítható, hogy panaszlott Ruff demonstrátort arra igyekezett rábírni, hogy esetleges kihallgatása során igazolja, hogy a jegyzetet Tömörý sokszorosította, s Ruff hozta forgalomba. Ezzel nyilván mentesülni akart a számára úgy látszik igen kellemetlennek vélt tényről, hogy a jegyzet tulajdonképpen kiadója ő maga... [...] A bizottság véleménye szerint panaszlottnak ezen eljárása [...] hibáztatható. – Legkevésebbé megnyugtatónak látja a bizottság a panaszlottnak az egész eljárás során tapasztalt magatartását, ami kapkodó, ellentmondásokba keveredő, ideges és nyugtalan benyomást keltett. Ez az utóbbi azonban idegrendszer kérdése és nem bírhat semmilyen irányban bizonyító értékkel. [...] – Igen nyomatékosan rámutat a bizottsági jelentés arra, hogy [...] négy névtelen levél tartalmazza a vádakait. [...] A bizottság véleménye szerint névtelen feljelentés alapján történő vizsgálat elvileg eleve aggályos, mert a panaszos ismeretlen lévén az nem szólítható fel állításának bizonyítására, a panaszolt a feljelentővel, s annak tanúival nem szembesíthető, felmerülő ellentétek nem tisztázhatók, és a panasz feltétlenül személyes rosszakarat, vagy bosszú látszatát viseli magán. [...] Az ügy összes iratainak a gondos áttekintése után a véleményem az, hogy a panaszlott terhére nem állapítható meg olyan vétség, amely fegyelmi vizsgálat megindításának alapját képezhetné. Kétségtelen, hogy a panaszlott ez ügyben több vonatkozásban kifogásolható magatartást tanúsított, – leginkább ilyennek minősíthető azon tény, hogy a saját hallgatói számára sajátmaga által készített vizsgajegyzetet saját hallgatóinak árusított, de ezen csupán szépséghibát a vizsgálati eljárás canossa-járása által bőségesen megtoroltnak látom. [...]”²²⁰

Szádeczky-Kardoss Tibort 51 évesen, a kar „szüneteltetéskor” nyugdíjazták le; a közgazdaságtant csak 1944 decemberétől 1945 márciusáig kellett *Blaskovits Zoltán* törvényszéki bírónak oktatni helyette.

Az utóbbi korábban Á.D.O.B. gyakornok volt és később magántanári képesítést is szerzett (sőt, e minőségben azok kari képviselője lett); a kar legelső magántanára pedig, *Márki Hugó* ugyancsak elméleti közgazdaságtanból habilitált le.²²¹

<i>Kérvényező neve</i>	<i>Foglalkozása</i>	<i>Tárgykör</i>	<i>Képesítés időpontja</i>	<i>Tudományos működésének bírálói</i>
Márki Hugó	kassai jogakadémiai ny. rk. tanár	A közgazdaság elmélete	1917. ápr. 10.?	Kovács Gábor Illyefalvy Vitéz Géza
Blaskovits Zoltán	törvényszéki bíró	Elméleti közgazdaságtan	1946. jún. 28.	Bozóky Ferenc Szádeczky-Kardoss Tibor

Márki azonban a *venia docendit* hamarosan elvesztette, mivel előadásokat több mint négy féléven át nem hirdetett, s ezt 1921 júliusában egy kari határozat hivatalosan is megerősítette. Miután az 1921/22. tanév első félévére az óratartási szándékát bejelentette, de egyhangúan elutasították, a döntést megfellebbezte. Azzal érvelt, hogy nemcsak a képesítés megadásához, hanem annak elvonásához is miniszteri rendelkezés szükséges, továbbá, hogy 1918/19-ben a forradalom, 1919/20-ban a román megszállás, 1920/21-ben pedig a fegyelmi eljárás alá vont volta miatt nem tarthatott előadásokat Debrecenben. A kar viszont a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez továbbított fellebbezéshez mellékelten kifejtette, hogy a jogosultságot Márki a „habilitationális szabályzat” alapján vesztette el, tőle azt nem vonták el, így felsőbb megerősítés sem kell. Akadályoztatottságát pedig nem jelentette be:

„Természetes, hogy a mulasztás vétlenségét készséggel fogja vizsgálni és méltányolni minden tudománykar, ha az illető magántanár tudományos munkássága olyan magas színvonalon áll, hogy előadásainak elmaradása komoly veszteség az egyetemre. A dr. Márki Hugó habilitációja tárgyában, 1917. febr. 27.-én 11. sz. alatt hozott kari határozatból – mellyel a kar éppen ez ügyből kifolyóan szükségesnek találta a VKMiniszter Úr előtt megújítani azt az indítványát, mely szerint a jogakadémiai tanárok habilitáció megszerzésére az egyetemi magántanári képesítés színvonalának megerősítése érdekében ne köteleztessenek – nyilvánvaló, hogy ezúttal ez az eset nem forog fenn.”²²²

Szakelőadóként *Kővári Lászlót* alkalmazták az 1948/49. tanévben.²²³

4.10.2. A főtárgyak

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Közgazdaságtan (elméleti rész)	5	Közgazdaságtan (pénz és hitel elmélet)	2	Kovács Gábor
			Pénzügytan	4	
1915/16.			Közgazdaságtan (folytatás)	2	
			Pénzügytan (Államgazdaságtan)	4	
1916/17.	Közgazdaságtan (leíró és elméleti rész)		Közgazdaságtan (folytatás)	2	
			Pénzügytan (Államgazdaságtan)	4	
1917/18.			Közgazdaságtan (folytatás)	2	
Pótfélév	Közgazdaságtan			Államgazdaságtan (pénzügytan)	
1918/19.	-	-	A közgazdaságtan elmélete	5	Illyefalvy Vitéz Géza, mint helyettes
			Pénzügytan	4	
1919/20.	Közgazdaságtan	5	Államháztartástan (pénzügytan)	4	
1920/21.	Elméleti közgazdaságtan	5	A közgazdaságtan elmélete	3	Illyefalvy Vitéz Géza, mint helyettes
	Elméleti közgazdaságtan		Államháztartástan	4	
1921/22.					
			A közgazdaságtan elmélete	3	Illyefalvy Vitéz Géza

1921/22.					
1922/23.	A közgazdaságtan elmélete és története				
1923/24.	Társadalmi gazdaságtan				
1924/25.	A társadalmi gazdaságtan elmélete				
1925/26.	Társadalmi gazdaságtan				
1926/27.					
1927/28.	Elméleti közgazdaságtan				
1928/29.					
1929/30.					
1930/31.	Társadalmi gazdaságtan				
1931/32.					
–	Elméleti közgazdaságtan	5			Illyefalvy Vitéz Géza
1934/35.					
1935/36.					
–					
1938/39.					
Pótfélév					
1939/40.	Közgazdaságtan				
–					
1942/43.					
1943/44.					
	Pénzügytan	4			
1944/45.					
1945/46.					
1946/47.	Közgazdaságtan	5			
	Pénzügytan				
1947/48.	Közgazdaságtan				
	Pénzügytan				
	Közgazdaságtan				
1948/49.	Közgazdaságtan és pénzügytan munkásszemináriumi hallgatók részére				

Míg a közgazdaságtan elméletét az őszi, addig a pénzügytant a tavaszi szemeszterekben hirdették meg a másodéves joghallgatók számára; az előzőt heti 5, az utóbbit 4 órában. Igaz, a második félévekben Kovács és kezdetben Illyefalvy is folytatta a közgazdaságtan előadását, speciálkollégiumi óraszámban. A főtárgyak elnevezése többször megváltozott: a tanrendekben elméleti közgazdaságtannal, társadalmi gazdaságtannal, vagy csak közgazdaságtannal; pénzügytannal, államgazdaságtannal és államháztartástannal találkozunk. Az 1946-os reform a közgazdaságtan elméleti részét áthelyezte első évre és félévessé tette, a pénzügytan óraszámát pedig 5-re emelte. Egy 1948 októberében kelt újabb VKM rendelet nyomán azonban már csak a közgazdaságtant oktatták heti 4 órában, de ismét másodéven.

4.10.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Közgazdaságtani és Statisztikai Szeminárium kezdetben a Ferenc József út 51. szám alatt kapott helyet, majd a központi épület átadása után annak II/228-as helyiségébe szállították át a könyveket.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre *Ruff Győzőt* választották meg, őt, mint „tudományos státuszba sorolt fiatal kutató”, *dr. Túri Béla* követte.²²⁴

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Szemináriumi gyakorlatok közgazdaságtanból	2	Közgazdaságtani szeminárium	2	Kovács Gábor
1915/16.					
1916/17.	Közgazdaságtani szeminárium		Kovács Gábor és Márki Hugó		
1917/18.	A közgazdaság elmélete	Háborús közgazdaságtani gyakorlatok			
1931/32.	-	-	Közgazdaságtani szeminárium	1	Bozóky Ferenc, mint helyettes
1932/33.					
1934/35.					
1936/37.	Közgazdaságtani és statisztikai szeminárium	2	Közgazdaságtani és pénzügytani szeminárium	2	Szádeczky-Kardoss Tibor
1937/38.			Közgazdaságtani és statisztikai szeminárium		
1943/44.					
1944/45.			-	-	
1945/46.			Közgazdaságtani és statisztikai szeminárium	2	
1946/47.			Közgazdaságtani és pénzügytani szeminárium		
1947/48.	Közgazdaságtani és pénzügytani szeminárium				
1948/49.	Közgazdaságtani és pénzügytani szeminárium	Közgazdaságtani szeminárium			

Szemináriumot közgazdaságtanból Kovács és Szádeczky, valamint rendhagyó módon Bozóky, a helyettesítése idején tartott rendszeresen. A tárgyat mindkét félévben heti 2 órában vették fel a tanrendbe, habár az őszi szemeszterekben Kovács eleinte gyakorlattal váltotta, Bozóky pedig nem hirdette meg. Egyedülálló a kar történetében, hogy Márki, mint magántanár az oktatásba nem speciálkollégiumok előadásával önállóan, hanem „konverzátorium”-ok révén kapcsolódott be. Sajátos megoldás volt az is, hogy az 1946-os reformig Szádeczky összevonva tartott szemináriumot közgazdaságtanból és statisztikából, majd közgazdaságtanból és pénzügytanból. Kovács a gyakorlati foglalkozások kivételével a hallgatók felvételét legalább egy félévnyi közgazdaságtan hallgatásához, majd III. vagy IV. évfolyamos minőséghez, végül a II. alapvizsga sikeres letételéhez; Bozóky legalább egy idegen nyelv ismeretéhez valamint előzetes jelentkezéshez és megbeszéléshez; Szádeczky pedig a II. alapvizsga letételéhez és előzetes engedélyéhez kötötte.

4.10.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Közgazdaságtan története	1	-	-	Kovács Gábor
1915/16.	A közgazdasági élet aktuális problémái (háború és közgazdaság)				
1916/17.	A közgazdaságtan és a szocializmus története				
1917/18.	Közgazdaságtan története	1	Gazdasági szociológia (bevezetés a szociológiába)	2	Kovács Gábor
1922/23.	A piac és a tőzsde	2	Érték és ár	3	Illyefalvy Vitéz Géza
1923/24.	Az áralakulás a bel- és külforgalomban		Értéktan		
1924/25.	A pénz elmélete és története		A termelés		
1925/26.	A tőzsde				
1926/27.	Munkabérendszerek		Ártörvény és áralakulás		
1927/28.	A költségvetési jog pénzügytani szempontból				
1928/29.	A költségvetés		A termelés		
1929/30.	A termelési tényezők		Az áralakulás		
1930/31.	Az adózás alapelvei		Érték és ár		
1931/32.	Hozadék és járadék		-	-	megbízandó tanár
1935/36.	Magyarország közgazdasága		Adóztatási problémák	2	Szádeczky-Kardoss Tibor
1938/39.	Társadalmi tömegjelenségek		-	-	
1946/47.	Agrárpolitika*		A tőkegazdaság elmélete és története	2	Blaskovits Zoltán
			Devizapolitika		
1947/48.	Pénzelmélet és valutapolitika		Pénzelmélet és valutapolitika		
1948/49.	-	-	Közgazdaságtan története		Szádeczky-Kardoss Tibor
	A pénz forgási sebessége és annak mérése	2	Általános pénzelmélet	3	Blaskovits Zoltán
	-	-	Gazdaságtörténet	2	Kővári László
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján ²²⁵					

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján²²⁵

Speciálkollégiumot Kovács általában az első félévekben és heti 1 órában hirdetett, távozása után azonban a kar e gyakorlatot nem tartotta fenn:

„Úgy az elméleti közgazdaságtani mint esetleg a statisztikai tanszék betöltésénél megállapítandó és a kinevezési okiratban is befoglalandó lesz, hogy a kinevezendő tanár a megszabott főtárgyakon kívül köteles tartani speciális kollégiumot a közgazdaságtanból és pedig az elméleti közgazdaságtan tanára mind a két félévben, a statisztika tanára pedig legalább az egyik t.i. abban a félévben, amikor a statisztikát, mint főkollégiumot adja elő.”²²⁶

E rendelkezést alapul véve, Illyefalvy az őszi szemeszterekben heti 2, a tavasziakban 3 órában oktatta a közgazdaságtan egyes részterületeit. Folytatás azonban az ő gyakorlatát sem követte, mivel

speciálkollégiumot Szádeczky csak ritkán, Blaskovits pedig az 1946/47. tanévtől tartott félévente rendszeresen, és az óraszám is egységesült heti 2-ben. A változás hátterében az állt, hogy a közgazdaságtani és statisztikai szeminárium vezetésével, valamint az államszámviteltan előadásával Szádeczkyt bízták meg.

Ha áttekintjük a fenti tárgyakat, észrevevesszük, hogy szűkebb értelemben vett elméleti közgazdaságtani területekhez egyedül Illyefalvy órái kötődnek. Ezek a termelésre, az értékre és az árakra különös hangsúlyt helyeztek. Kovács és Szádeczky inkább történeti, aktuális (pl. „Háború és közgazdaság”), illetve átfogó (pl. „Társadalmi tömegjelenségek”) témákból merített, és Kővárit is a gazdaságtörténet előadásával bízták meg. Kovács szerepe mégis jelentős, hiszen a „szocializmus” és a szociológia problémáit ily formában ő vetette fel elsőként. Figyeljük meg a pénzügytani kiskollégiumok alacsony arányát: a pénz kérdéseit rendszeresen csak Blaskovits tárgyalta.

4.10.5. Pályatételek és pályaművek

<i>A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályatétel címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jellegéje és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1915/16.	Háború és közgazdaság. (Pályadíja: 600 Korona)		
	Ha békét akarsz, készülj a háborúra (1915/16.)	Osváth Ferenc IV. jh. (50 K szorgalmi díj)	Kovács Gábor Illyefalvy Vitéz Géza
1916/17. – 1918/19.	A háború gazdasági hatása Debrecenben. (Pályadíja: 600 K)		
	A létező magában foglalja a múltat (1916/17.)	Kiss Zsigmond III. jh. (200 K szorgalmi díj)	Kovács Gábor Illyefalvy Vitéz Géza
1920/21. – 1930/31.	A nemzeti jövedelem fokozásának és helyes megoszlásának gazdasági feltételei és módja. (Pályadíja: 800 K)		
	Peculium (1926/27.)	(-)	Bozóky Ferenc Illyefalvy Vitéz Géza
	Tempora mutantur (1930/31.)		
	Ante periculum (1930/31.)	Varga Bertalan II. jh. (35 Pengő fél pályadíj)	
1920/21. – 1929/30.	Az árrágítás, láncolás és gazdasági uzsora megelőzésének társadalom-gazdasági eszközei. (Pályadíja: 600 K)		
1921/22 – 1929/30.	A papíros pénz lényege és annak hatása az államháztartásban és a magángazdálkodásban, különös tekintettel a hazai viszonyainkra. (Pályadíja: 600 K)		
1929/30.	Az ár fogalma és az árhullámozás.		
	A forgalmi adók.		
1931/32.	A kartellek, trustok, allienceok kifejlődésének okai és hatása a gazdasági életre.		
	Megélhetést mindenkinek a nap alatt (1931/32.)	Blaskovits Zoltán III. jh. (plakett, mint pályadíj)	Bozóky Ferenc Márffy Ede, mint helyettes
1935/36. – 1940/41.	A modern gazdaságpolitikai rendszerek.		
	Salus rei publicae suprema lex esto (1940/41.)	Nagy Szép Sándor III. jh. (50 P szorgalmi díj)	Bozóky Ferenc Szádeczky-Kardoss Tibor
1941/42. – 1942/43.	A tervgazdálkodás.		
	Szebb jövőt (1941/42.)	(-)	Szádeczky-Kardoss Tibor Bozóky Ferenc

1941/42. – 1942/43.	Fidelitate et fortitudine (1942/43.)	Tóth János II. jh. (200 P teljes pályadíj)	Szádeczky-Kardoss Tibor Bozóky Ferenc
	Sine ira et studio (1942/43.)	Steier László IV. jh. (50 P szorgalmi díj)	
	Perfect competition (1942/43.)	(-)	
1943/44. – 1946/47.	Konjunktúraelmélet és konjunktúrapolitika.		
	Homo oeconomicus (1946/47.)	Ormay József III. jh. (150 Ft pályadíj)	Szádeczky-Kardoss Tibor Bozóky Ferenc
1947/48. – 1948/49.	Pénzelmélet és pénzpolitika.		

1914 és 1949 között összesen 12 pályatételt írtak ki, főleg közgazdaságtani jellegűt, ezek közül 7-re érkezett be pályamű (58%). Teljes pályadíjban 3, félben 1, szorgalmi díjban 4 joghallgató részesült. Négy dolgozatot a bírálók mindenféle jutalomra érdemtelennek tekintettek, így a kari tanácsülés a szerzők nevét tartalmazó jelígs borítékokat felbontatlanul megsemmisítette.²²⁷

4.10.6. A II. alapvizsgálat és eredményei

Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	Eln. / h.	Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	Eln. / h.	Tanév	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	Eln. / h.
1914/15.	78	50	n. a.	JV / KG	1926/27.	77	85	6	KJ / VG	1938/39.	76	60	7	BF / HV
1915/16.	76	100	3	KG / KS	1927/28.	64	74	3	VG / KJ	1939/40.	67	65	2	HV / KT
1916/17.	64	86	2	KG / VG	1928/29.	68	74	4	KJ / BF	1940/41.	72	61	8	KT / HV
1917/18.	n. a.	n. a.	2	KG / VG	1929/30.	65	88	8	BF / VG	1941/42.	55	68	9	BF / HV
1918/19.			17	KJ / VG	1930/31.	60	95	6	VG / BF	1942/43.	60	56	4	HV / KT
1919/20.			8	KJ / VG	1931/32.	68	90	10	KJ / BF	1943/44.	61	83	10	KT / BF
1920/21.	58	72	n. a.	n. a.	1932/33.	70	69	4	BF / KJ	1944/45.	n. a.	n. a.	n. a.	KB / n. a.
1921/22.	63	93	2		1933/34.	69	65	8	KJ / BF	1945/46.			8	SzV / BF
1922/23.	73	82	2		1934/35.	62	79	6	BF / KJ	1946/47.			22	KT / n. a.
1923/24.	66	85	n. a.	VG / KJ	1935/36.	79	74	9	KJ / BF	1947/48.			n. a.	n. a.
1924/25.	70	69	1	KJ / VG	1936/37.	69	68	7	BF / KT	1948/49.				
1925/26.	72	90	3	VG / KJ	1937/38.	65	73	9	KT / BF					

Jelmagyarázat:
E. = elsőre eredményes, P. = pótalapvizsgálaton eredményes, K. = kitüntetett, Eln. / h. = a bizottság elnöke és elnökhelyettese, n. a. = nincs adat
JV = Jászi Viktor, KG = Kovács Gábor, KS = Kiss Géza (mint helyettes), VG = Illyefalvy Vitéz Géza, KJ = Kun József, BF = Bozóky Ferenc, KT = Szádeczky-Kardoss Tibor, HV = Haendel Vilmos (mint helyettes), KB = Szentpéteri Kun Béla (mint helyettes), SzV = Szontagh Vilmos

A II. alapvizsga magyar közjogból, közgazdaságtanból és pénzügytanból állt, melyet kötelező volt letenni júniusban vagy szeptemberben, a második év után. Az alapvizsga-bizottság elnöki tisztében az említett tárgyak oktatói rendszerint évente váltották egymást, a leköszönő elnök az elnökhelyetteséget vette át, a tagság a kar összes tanárából állt.²²⁸

- ²¹¹ Kovács Gábor (sz. Miskolc, 1883. jan. 4., ref.) kinevezése a Közgazdaságtani Tanszékre: ALM. 1914/15. 61. – Megemlékezés halálakor: JJK. '19/20. VI. r. ü. (febr. 26.) 128. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 86-87, 178-179, 287, 299. – KÁROLYI Géza, SZABÓ Szilárd, *Kovács Gábor = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006, 43-51.
- ²¹² Beadvány a Közgazdasági Archívum felállítása tárgyában: JJK. '16/17. I. r. ü. (okt. 25.) 14. (Engedélyezése: 148.916/1916. VKM /1916. okt. 30./) – Az idézet: KOVÁCS Gábor, *Jelentés a közgazdasági archívum működésének megkezdéséről*, JJK. '16/17. IV. r. ü. (jan. 25.), csatolva. (Legutolsó jelentése 1918. jún. 25-én kelt.) – Gyakornokok (Balkányi, Kiss) alkalmazása: JJK. '17/18. I. r. ü. (szept. 27.) 3. – Az Archívum anyaga elérhető: HBML VIII. 7/D. 1. d.
- ²¹³ Illyefalvy helyettesíti a közgazdaságtant és a pénzügytant, valamint utalás Kovács kolozsvári kinevezésére: JK. '18/19. I. r. ü. (szept. 25.) 19.
- ²¹⁴ Illyefalvy Vitéz Géza (sz. Losonc, 1871. márc. 16., ref.) kinevezése a Közgazdaságtani Tanszékre: ÉVK. ÉS ALM. 1921/22. 87. (202.133/1921. IV. VKM). – Megemlékezés halálakor: JJK. '31/32. I. rk. ü. (szept. 9.) 1. – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 188-190, 301, 316, 318. – FÓNAI Mihály, *Illyefalvi Vitéz Géza: A statisztikus = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002, 103-128. – Rectori székfoglaló értekezése: ÉVK. ÉS ALM. '26/27. 3-11. – Rectori beszéde az egyetemi központi épület alapkövetelési ünnepélyén: 89-90.
- ²¹⁵ A kar Illyefalvy áthelyezését kéri a Közgazdaságtani Tanszékre: JJK. '18/19. III. r. ü. (nov. 23.) 12. – A Tanszék betöltését előkészítő bizottság másik tagja Kun József volt: I. r. ü. (szept. 25.) 19. – A miniszter először megtagadja a kérelem teljesítését, az új bizottság: Kiss Géza dékán, Bernolák Nándor, Kun József, Haendel Vilmos és Márffy Ede: V. r. ü. (jan. 27.) 2. – Bernolák időközben nemzetgyűlési képviselő lett, így helyére Szentpéteri Kun Béla lépett be: '19/20. XI. r. ü. (júl. 15.) 292. – Újabb bizottság: Teghze Gyula, Illyefalvy Vitéz Géza, Haendel Vilmos, Iványi Béla, Márffy Ede: '20/21. IX. r. ü. (máj. 21.) 415.
- ²¹⁶ Bozóky Ferenc helyettesíti a közgazdaságtant és a pénzügytant: JJK. '31/32. I. rk. ü. (szept. 9.) 3.
- ²¹⁷ A miniszter a tanszékek számát 11-re csökkentette: JJK. '33/34. XII. r. ü. (jún. 23.) 370. – A kar a Közgazdaságtani Tanszék betöltését kéri, és az idézett rész: '34/35. II. r. ü. (szept. 26.) 54.
- ²¹⁸ Szádeczky-Kardoss Tibor (sz. Kolozsvár, 1898. dec. 18., ref.) kinevezése a Közgazdaságtani Tanszékre: ÉVK. ÉS ALM. '34/35. 108. (25.155/1935. IV. VKM) – Ny. r. tanárrá minősítése: '37/38. 108. (24.456/1937. IV. VKM) – Életrajza és munkássága: NAGY Emília, CSÜRÖS Gabriella, *Szádeczky és Kardosfalvi Szádeczky-Kardoss Tibor* = P. SZABÓ 2006, 169-203. – VARGA 1967, 318. életéről és munkásságáról adatokat nem közöl. – Megjegyzem, hogy Szádeczky saját nevét kötőjel nélkül írja a kari jegyzőkönyvekben.
- ²¹⁹ A Tanszék betöltését előkészítő bizottság: Sz. Kun Béla, Haendel Vilmos, Marton Géza, Bozóky Ferenc és Tóth Lajos (majd Bacsó Jenő is), mint dékán: JJK. '31/32. I. rk. ü. (szept. 9.) 3. Haendel a „rég, mindig követett álláspontjának megfelelően” pályázat kiírását javasolta. – Bozóky idézett előadói jelentése: '34/35. V. r. ü. (dec. 19.) 173., csatolva. *Érdemes áttekintenünk az általa számba vett potenciális pályázók névsorát, hiszen így hiteles képet kapunk a kor jegyzett közgazdász-tudósairól.* Mint képesített magántanár: ifj. Boér Elek (a Kecskeméti Egyetemes Református Jogakadémia r. tanára), guóthfalvi Dorner Zoltán (a Kereskedelemügyi Minisztériumban miniszteri titkár), Jordán Károly (?), Judik József (a Magyar Nemzeti Bank ügyésze), Kovrig Béla (az OTI igazgatója), kisléghi Nagy Dénes (a Budapesti Kereskedelmi Akadémia tanára), Neubauer Gyula (pénzügyi tanácsos), Schneller Károly (a Miskolci Evangélikus Jogakadémia tanára), Varga István (a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója) és Zelovich László (?). Rajtuk kívül

még figyelemreméltó irodalmi tevékenységet fejtett ki: Domány Gyula (az Olasz-Magyar Bank igazgatója), ifj. Fellner Frigyes (?), Óvári Papp Zoltán (a Magyar Nemzeti Bank statisztikai osztályának tisztviselője), Pálosi Ervin (egri jogakadémiai ny. rk. tanár), Szél (Saile) Tivadar (miniszteri titkár a m. kir. Központi Statisztikai Hivatalban) és Thirring Lajos (miniszteri segédtitkár a m. kir. Központi Statisztikai Hivatalban). Végül azok a magántanárok, akiket – a budapesti és a szegedi tudományegyetemek közgazdaságtani tanszékein működő rendes professzorokon túl – „egy vidéki egyetemi tanszék betöltésénél könnyen érthető okokból komolyan szintén nem vehetünk kombinációba”: Hegedüs Lóránt, Hantos Elemér, Neubauer Ferenc, Ferenczi Imre és monori Kovács Gyula. – Miniszteri megjegyzés a tanszékek meghívás útján történő betöltése tárgyában: '35/36. II. r. ü. (okt. 16.) 19.

²²⁰ A Szádeczky-Kardoss „akta”: RIKT. 1316/1947-48. 103. d. – 1436/1947-48. 104. d. – EJK. '47/48. XI. r. ü. (jún. 30.) 255. és Kovács Ferenc összefoglaló jelentése.

²²¹ Márki Hugó (sz. Munkács, 1879. júl. 12.) képesítése: ÉVK. 1917/18. 97. (45.147/1917. VKM). – Blaskovits Zoltánt (sz. Debrecen, 1911. okt. 9., ref.) a v. k. miniszter az Állástalan Diplomások Országos Bizottságának gyakornokaként a karhoz beosztja: JJK. '34/35. IV. r. ü. (nov. 28.) 118. (E minőségben 1936. júl. 31-ig működött.) – Képesítése: '45/46. XIX. rk. ü. (jún. 28.) 633. – Próbaelőadása: „Az aranyvaluta”.

²²² Márki Hugó a venia docendit elvesztette: JJK. '20/21. XI. rk. ü. (júl. 7.) 449. – Fellebbezése: '21/22. III. r. ü. (okt. 22.) 9b. – A kar idézett kommentárja: '21/22. V. r. ü. (nov. 25.) 17e.

²²³ Kővári László alkalmazására utal: RIKT. 2060/1948-49. 109. d. (214.273/1949. VI/1. VKM). E szerint 1948. szept. 1-től dec. 31-ig, illetve 1949. jan. 1-től jún. 30-ig heti 4-4 óra után 800, valamint 1920 Ft kifizetését engedélyezte számára Hollán P. Pál miniszteri osztálytanácsos. (Kelt: 1949. márc. 21.)

²²⁴ Ruff Győző demonstrátorrá választása: VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)] – Dr. Túri Béla témája „a valószínűség elmélet ill. számításnak a st. módszer szempontjából való jelentősége és gyakorlati alkalmazása, másrészt a magyar statisztika történeti fejlődése” volt. – A kar dr. Tóth Jánost 1946. március 1-től fizetéstelen gyakornokká választja meg: JJK. '45/46. XIII. r. ü. (márc. 29.) 469.

²²⁵ Javított adat (speciálkollégiumok): RIKT. 1201/1946-47. 98. d.

²²⁶ A közgazdaságtan és a statisztika tanárainak kötelező speciálkollégiumot tartani: JJK. '20/21. X. r. ü. (jún. 18.) 434.

²²⁷ Pályaművek közgazdaságtanból: ÉVK. '15/16. 123. – ÉVK. ÉS ALM. '30/31. 102, 331-333. – '31/32. 204, 382-383. – '40/41. 10. – ÉVK. '42/43. 84. – RIKT. 2238/1946-47. 99. d.

²²⁸ A II. alapvizsga tárgyait és a II. alapvizsga-bizottság összetételére vonatkozó forrásokat lásd az I. alapvizsgához tartozó jegyzetben.

4.11. Gyakorlati Közgazdaságtani és Statisztikai Tanszék

4.11.1. Tanárok és magántanárok

A statisztika és a gyakorlati közgazdaságtan első tanára, *Illyefalvy Vitéz Géza* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – 1922. jan. 12.), a sárospataki jogakadémiáról érkezett a debreceni tudományegyetemre. 1920 márciusában a román megszállók egy társas körben időzése során többekkel együtt ok nélkül letartóztatták és napokon át fogva tartották.²²⁹ A két fő tárgyat azonban ettől és egy nyári tanfolyamtól eltekintve majdnem kilenc tanéven át szakadatlanul oktatta, igaz, 1922 januárjától már csak mint helyettes, mert áthelyezték az elméleti közgazdaságtani és pénzügytani tanszékre.²³⁰ E minőségben dékánná egyszer választották meg (1920/21-re).

„Akik [a megüresedett állás betöltése tekintetében] figyelembe jöhetnének: Thiring Gusztáv, Buday László, Heller Farkas, Kovács Alajos, vidékre nem hajlandók jönni, szép pozíciójukat el nem hagynák. [Így] ...nem marad más hátra, minthogy alkalmat adva a jó véletlennek, kísérletet tegyünk, hátha a pályázat kiírása felvetne oly egyéneket, akik közül egyik vagy másik bátortalanságánál, túlzott szerénységénél vagy más körülményeknél fogva, elkerülte a tudományos világ figyelmét. De szerencsés esetben talán nagyjaink közül is egyeseket a tudomány szeretete s független művelhetésének alkalmá, a pályázatban való részvételre indít.”

A tanszékre csak ketten jelentkeztek. A kar az első helyen *pilismaróti Bozóky Ferencet*, volt nagyváradi katolikus-, a második helyen Schneller Károlyt, miskolci (menekült eperjesi) evangélikus jogakadémiai tanárt jelölte.²³¹ A javaslatnak megfelelően az előző került kinevezésre.²³² Bozóky (ny. rk. t. 1922. okt. 3. –, ny. r. t. 1924. nov. 15. – 1949. aug. 31.) számára az új állás ellátása kezdetben nem kis megterhelést jelentett:

„...Dr. Bozóky Ferenc ny. r. tanár [...], ki nős és gyermekes, helybeli lakás hiányában – ilyenek megszerzéséhez nincsenek anyagi eszközei – évek óta nagy költségeskedéssel hetenkint kétszer kénytelen az utat Budapest és Debrecen közt megtenni...”

Kérésére ugyanakkor a kar kimondta, hogy a m. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultásán magántanári minőségben való párhuzamos működését nem kifogásolja. Rektorrá egyszer (1946/47-re), dékánná kétszer (1929/30-ra és 1938/39-re), választották meg, az egyetemi tanács rövid ideig a Biharvármegyei Egyetemi Hallgatók gr. Tisza István körének felügyeltével bízta meg. 1949-ben három tanártársával együtt nyugdíjba helyezték, amikor elrendelték a debreceni jogász-képzés „szüneteltetését”.

„A[z 1931] szeptember folyamán megtartott II. alapvizsgálatok során az egyik – utóbb közgazdaságtanból pótvizsgára utasított – jelölt vele szemben súlyos kifogás alá eső magatartást tanúsított, azt állítva, hogy a kérdéseket tudatosan irányítja, hogy a jelölt tudatlansága megállapítható legyen. Az eredmény kihirdetésekor a jelölt a pótvizsgára utasítást nem akarta tudomásul venni és csak nehézséggel lehetett őt a terem-ből eltávolítani. Minthogy az említett jelölt utóbb hibáját belátva őt megkövette, kéri a kart, hogy a fe-gyelmi eljárás megindításától tekintsen el...”²³³

A bombatámadások miatt 1944 október elején Bozóky is elhagyta a várost, de az elsők között tért vissza a jogtanárok közül 1945 márciusában. Addig decembertől – a Vörös Hadsereg bevonulá-sa után – *Blaskovits Zoltán* törvényszéki bíró adta elő a statisztikát.²³⁴

A kar gyakorlati közgazdaságtanból *Wünscher Frigyes*t képesítette magántanárrá.²³⁵

Kérvényező neve	Foglalkozása	Tárgykör	Képesítés időpontja	Tudományos munkáinak bírálói
Wünscher Frigyes	m. kir. kormányfőtanácsos, a „Hangya” Szövetkezeti Központ alelnök- vezérigazgatója	Szövetkezeti politika	1941. nov. 11.	Bozóky Ferenc Szádeczky-Kardoss Tibor

Az 1946/47. és az azt követő tanévre *Neubauer Pált*, a Magyar Nemzeti Bank tisztviselőjét, *Radó Rezsőt*, kereskedelmi- és iparkamarai főtitkárt, valamint *Somlyai József* vállalati igazgatót szakelőadóul választották, a „szüneteltetést” megelőzően közvetlenül pedig *Lányi Barna* kapott megbízást.

4.11.2. A főtárgyak

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Statisztika	4*	Közgazdaságtan gyakorlati rész	5	Illyefalvy Vitéz Géza
			Közgazdasági statisztika	4	
1915/16.	Magyarország statisztikája	5	Gyakorlati közgazdaságtan	5	
1916/17.					
1917/18.	Magyarország és Ausztria statisztikája				
Pótfélév	Statisztika		-	-	Kovács Gábor, mint helyettes*
1918/19.			Gyakorlati közgazdaságtan	5	Illyefalvy Vitéz Géza
– 1920/21.					
1921/22.					
		Gyakorlati közgazdaságtan	5	Illyefalvy Vitéz Géza, mint helyettes	
1922/23.	Statisztika	5			Bozóky Ferenc
			Közgazdasági politika	5	

1923/24.	Statisztika	4	Közgazdasági politika	5	Bozóky Ferenc	
1924/25.			Statisztika (folytatás)	2		
1925/26.			Közgazdasági politika	5		
1926/27.			Statisztika (folytatás)	2		
			Közgazdasági politika	5		
1927/28.	Statisztika (elmélet és történet)	4	Statisztika (folytatás)	2		
	Statisztika (elmélet és történet)		Közgazdasági politika	5		
1928/29.	Statisztika (történet és módszertan)		Statisztika (folytatás)	2		
1929/30.	Statisztika		Közgazdasági politika	5		
1930/31.	Statisztika (elmélet és történet)					
1931/32.	Statisztika					
1932/33.	Statisztika (elmélet és történet)					
1933/34.	Statisztika (történet és módszertan)					
1934/35.	Statisztika		Gyakorlati közgazdaságtan			
1935/36.			Közgazdasági politika			
– 1938/39.						
Pótfélév		5	?	?		
1939/40.		4	Közgazdasági politika	5		
– 1943/44.						
1944/45.		Közgazdaságtan	Blaskovits Zoltán, mint helyettes			
1945/46.		5			Közgazdasági politika	Bozóky Ferenc
1946/47.					Statisztika	
				Közgazdasági politika		
1947/48.	Statisztika					
	Közgazdasági politika			2		
1948/49.	Statisztika	Statisztika (elmélet és demográfia)	4			
Közgazdasági politika						

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adatok a kari jegyzőkönyvek alapján²³⁶

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adatok a kari jegyzőkönyvek alapján²³⁶

Míg a statisztikát az őszi, addig a közgazdaságtan gyakorlati részét a tavaszi szemeszterekben hirdették meg a másodéves joghallgatók számára, az előzőt jellemzően heti 4, az utóbbit 5 órában. Igaz, a második félévekben Bozóky eleinte folytatta a statisztika előadását, speciálkollégiumi óraszámokban. A főtárgyak elnevezése többször megváltozott: a tanrendekben közgazdasági statisztikával, Magyarország és Ausztria statisztikájával vagy csak statisztikával (bár Bozókynál olykor elmélet, történet, módszertan és demográfia kiegészítésekkel); gyakorlati közgazdaságtannal és közgazdasági politikával találkozunk. Az 1945/46. tanévtől a statisztika óraszám – Illyefalvy korábbi gyakorlatának megfelelően – heti 5-re emelkedett, majd az 1946-os reform a tárgyat félévessé tette és áthelyezte az első évre. 1948 októberében a VKM újabb rendeletével a közgazdaságtani politika külön oktatását megszüntette, a statisztika óraszámát pedig eggyel csökkentette.

4.11.3. Szemináriumi foglalkozások

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1923/24.	-	-	Statisztikai szeminárium	2	Bozóky Ferenc
1925/26.				1	
1931/32.				2	
1932/33.					
1936/37.	Közgazdaságtani és statisztikai szeminárium	2	-	-	Szádeczky-Kardoss Tibor
1937/38. – 1943/44.	Közgazdaságtani és statisztikai szeminárium	2	Közgazdaságtani és statisztikai szeminárium	2	Szádeczky-Kardoss Tibor
1944/45.	Közgazdaságtani és statisztikai szeminárium	2	-	-	
1945/46.			Közgazdaságtani és statisztikai szeminárium	2	
1946/47.			-	-	
			Statisztikai szeminárium	2	
1947/48.	Statisztikai szeminárium		-	-	Bozóky Ferenc
1948/49.		Statisztikai szeminárium	2		

Illyefalvy statisztikából sem tartott szemináriumot, és az 1946-os reformig a tanrendekben Bozóky neve mellett is csak négy tavaszi szemeszterben szerepelnek ilyen foglalkozások. Az elméleti ismeretek elmélyítésére és az irodalmi munkálkodásra a '30-as években mégis lehetőség nyílt, hiszen Szádeczky, a közgazdaságtan tanára saját tudományterületével összevont tárgyakat már rendszeresen kiírt. A statisztika lehallgatásának pusztán ténye azonban nála nem volt elég, az előzetes engedélyen túl a II. alapvizsga sikeréhez kötötte egészen a háború végéig a hallgatók felvételét. A jogoktatás átszervezését követően a szemináriumot Bozóky önállóan hirdette meg, de ez a változás a folyamatosságot és a heti 2 órás óraszámot nem érintette.

Bozóky Ferenc 1941-es indítványára kitérve, a kar a minisztertől három gyakornok kinevezését kérte, ám még évekig nyitva maradt a tansegédszemélyzet kérdése; az indoklás rámutat a debreceni képzés hátrányos helyzetére:

„Azóta ugyanis, amióta ÁDOB gyakornokainkat elvesztettük, karunk 12 szemináriumának és kisebbségjogi intézetének eredményes működése rendkívül nagy, mondhatni leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Sem a tulajdonképpeni szemináriumi munkához, sem a szemináriumi kezelési munkához semmiféle segédlet nem áll rendelkezésünkre és noha karunk hallgatóinak létszáma tekintetében egyetemünk legnépesebb kara, tansegédszemélyzeti vonatkozásban a többi karhoz viszonyítva leghátrányosabb helyzetben van.”²³⁷

4.11.4. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	A statisztika elmélete és irodalma	3	-	-	Illyefalvy Vitéz Géza
1915/16.	A statisztika elmélete		A közép európai hatalmak és az entente számokban	3	
1916/17.	A forgalom politikája statisztikai megvilágításban	2	Népességi statisztika		
1917/18.	Gyakorlati közgazdaságtan (Az ipar)	3	Statisztika (népesség és népesedés)		
1918/19.	Iparpolitika és iparstatisztika		-		
1919/20.	Agrárpolitika		A statisztika módszere	3	
1920/21.	Iparpolitika	2	-	-	
1921/22.	Gyakorlati közgazdaságtan (Kereskedelem)		-		
1922/23.	-	-	Magyarország népességi és gazdasági viszonyai	2	Bozóky Ferenc
1923/24.	A közgazdaság politikai rendszerek	3	-	-	
1924/25.	A közgazdaságtan klasszikus és modern művelői				
1925/26.	A statisztika története	1			
	Magyarország gazdasági viszonyai	2			
1926/27.	A statisztika története	1			
	Nemzetközi statisztika	2			
1927/28.	A világ számokban	3			
1928/29.	Gazdasági viszonyaink	1			
	Népességi viszonyaink	2			
1929/30.	Európa számokban	1	A világ számokban	2	
	Magyarország népességi viszonyai	2			
1930/31.	A statisztikai kutatás új módszerei	1	Gazdasági statisztika	2	
	Magyarország demográfiája	2			
1931/32.	A társadalom gazdaságtan irodalma	1	Közgazdaságtan története	1	
	Magyar népesség történet	2			
1932/33.	A klasszikus közgazdák	1	Mathematikai statisztika	1	
	Európa statisztikai képe	2			
1933/34.	A közgazdaságtani tantételek története	1	Európa gazdasági viszonyai	2	
	Európa demográfiája	2			
1934/35.	Európa demográfiája		A közgazdaságtani tantételek története		
1935/36.	Európa népességi viszonyai		Gazdasági statisztika		
1936/37.	Magyarország demográfiája		-	-	
	A világ számokban				
1937/38.	Bevezetés a közgazdasági politikába		A közgazdaságtani tantételek története	2	
	Európa népességi viszonyai				
1938/39.	A gazdasági élet elemei	Magyar közgazdaság			
1939/40.	Európa népessége	A világ számokban			
	A statisztika története				
1940/41.	Gazdaságpolitikai rendszerek	2	Közgazdaságtani iskolák		

1940/41.	Népességi politika	2	Gazdasági statisztika	2	Bozóky Ferenc	
1941/42.	Individualizmus és szociálizmus		A XX. sz. népmozgalma			
	Föld és az emberiség		A világ számokban			
1942/43.	A szociálizmus			-		-
	Az emberiség					
	Szövetkezeti politika					
1943/44.	Európa népessége	1	A népmozgalom	2	Bozóky Ferenc	
	Az államháztartás	2	-	-	Wünscher Frigyes	
Szövetkezeti politika	Bozóky Ferenc					
Közgazdasági rendszerek	Wünscher Frigyes					
1944/45.	Az emberiség		A szocializmus története	4	Bozóky Ferenc	
	Szövetkezeti politika					
1945/46.	A Föld és az emberiség					
1946/47.	Gazdaságpolitikai irányzatok	-	-	-	Neubauer Pál	
	Matematikai statisztika*					2
	-	Könyvviteltan	Somlyai József			
1947/48.	Hitel- és vámpolitika	2	Hitel- és vámpolitika		Neubauer Pál	
	Ipari és kereskedelmi politika		-	-	Radó Rezső	
	Könyvviteltan		Könyvviteltan	2	Somlyai József	
1948/49.	-	-	A gazdálkodás alapelemei (Könyvelési és mérlegtani gyakorlatok) I. évf. r.	3	Lányi Barna	
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adatok a rektori hivatal iktatott iratai alapján ²³⁸						

Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adatok a rektori hivatal iktatott iratai alapján²³⁸

Illyefalvy többnyire heti 3 órára tervezte speciálkollégiumait; az első félévben előnyben részesítette a gyakorlati közgazdaságtan, a másodikban a statisztika tárgyköreit. Bozóky ezen felül elméleti közgazdaságtanból is előadott részterületeket, így rendszere – ha egyáltalán beszélhetünk ilyenről – szinte áttekinthetetlen. Az őszi szemeszterek tanrendjei rendszerint két speciálkollégiumát vették fel, az 1933/34. tanévig az egyik heti 1, a másik 2 órában, majd mindkettő egyre gyakrabban az utóbbi óraszámokban szerepel. Noha 1929/30-tól mindezt a második félévekben újabb, általában heti 2 órás foglalkozás egészítette ki, időbeosztáson alapuló, rendszeres tematikus csoportosítás nála ennek ellenére sem mutatható ki.

Ami az elméleti közgazdaságtani témaköröket illeti, érdekes, hogy Bozóknál ugyanaz a három tér vissza, melyeket Kovács és Szádeczky kapcsán már említettünk. Meglepő, hogy pont a statisztika tanára mutatta be legtöbbet a társtudomány múltbeli állapotát (pl. „A közgazdaságtani tantételek története”), és figyeljük meg 1946 tavaszán „A szocializmus története” óraszámát. Ennek hátterében valószínűleg nem tanrendi elírás áll. Végül, Bozóky gyakorlatában is megjelennek az átfogó és aktuális témák (pl. „Magyar közgazdaság”).

Közgazdasági politikából Illyefalvy a részterületek jellemzőit hangsúlyozta ki (pl. „Iparpolitika”), Bozóky viszont inkább a rendszerszemléletet igyekezett kialakítani (pl. „Gazdaságpolitikai rendszerek”). Ritkán, de előfordult az előző tanárnál, hogy a két főtárgy metszéspontjában jelölte ki

a témát („A forgalom politikája statisztikai megvilágításban”). Míg Wünscher az őszi félévekben hirdette meg a „Szövetkezeti politika” című magántanári előadásait, addig 1945 után Neubauer hitel- és vámpolitikából, Radó pedig ipari és kereskedelmi politikából folyamatosan látta el szakelőadói megbízásait. Blaskovits devizapolitikából és valutapolitikából tartott óráit korábban már ismertettük, de a szóban forgó területhez való kapcsolódásuk miatt megemlékezésüket itt sem mellőzhetjük.

A statisztikai speciálkollégiumokat négy csoportba sorolhatjuk aszerint, hogy a tanárok elméleti, demográfiai, gazdasági, vagy nemzetközi jellemzőket emeltek-e ki. Az elméleti vonatkozásúakon belül világosan elkülöníthetők a szűkebb értelemben vett elméleti, a történeti és a módszertani témakörök. A statisztika történetét Illyefalvy nem adta elő, Bozóky pedig kivétel nélkül heti 1 órában hirdette meg ezeket a foglalkozásait. Az utóbbi a demográfia oktatásába bevonta a történeti és a politikai szempontot is (pl. „Magyar népesség történet”, „Népességi politika”), az előbbi viszont a főtárgy gazdasági vetületét sem emelte külön ki. A negyedik csoporton belül jól megkülönböztethetők az európai (pl. „Európa demográfiája”, „Európa gazdasági viszonyai”) és a globális vetületű témák (pl. „A világ számokban”), „A középeurópai hatalmak és az entente számokban” című speciálkollégium pedig az aktuálpolitika hatásáról árulkodik.

Befejezésül jelezzük, hogy az 1946/47-es tanévben Somlyai révén a könyvviteltan előadása szintén megkezdődött, ez a kurzus azonban 1949 tavaszára, immár heti 3 órában és Lányi vezetése alatt határozottan gyakorlati jelleget öltött.

4.11.5. Pályatételek és pályaművek

<i>A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályatétel címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jellegje és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1916/17. – 1917/18.	A születések és a halálozások statisztikai mérőmódjai, egymáshoz való viszonya, főbb tényezői, különös tekintettel a gazdasági okokra és a háborúkra. (Pályadíja: 600 Korona)		
1918/19.	A magyarországi kivándorlás nagysága, iránya, okai országrészek és nemzetiségek szerint; mekkora volt a családos kivándorlás s visszavándorlás, a kivándorlók által küldött s a visszavándorlók által behozott pénz nagysága s az általuk vásárolt ingatlan vagyon 1875 – 1914-ig? (Pályadíja: 600 K)		
1920/21. – 1921/22.	Az új Magyarország demográfiai tagozódása (nem, kor, családi állapot, gyermek-létszám, hitfelekezet, nemzetiség, foglalkozások, keresők és eltartottak, stb.) szerint s az ennek megfelelő célszerű társadalom-gazdasági berendezkedés statisztikai alapjai főbb vonásokban. (Pályadíja: 600 K)		
1921/22. – 1929/30.	Süssmilch és Quetelet párhuzamos méltatása. (Pályadíja: 600 K)		
1922/23. – 1929/30.	A statisztikai inductio. (Pályadíja: 600 K)		
1927/28. – 1928/29.	A statisztikai módszer fejlődésének főbb mozzanatai.		
	Ad consilium de republica dandum, caput esse, nosse rem publicam (1928/29.)	Hegy József III. jh. (134 Pengő 32 fillér pályadíj)	Bozóky Ferenc Illyefalvy Vitéz Géza
1929/30.	Népmozgalmi viszonyaink a XX. században.		
	Magyarország (1929/30.)	Magyar Andor II. jh. (50 P fél pályadíj)	Bozóky Ferenc Illyefalvy Vitéz Géza

1929/30.	Nunquam retro (1929/30.)	Szirák Béla II. jh. (50 P fél pályadíj)	Bozóky Ferenc Illyefalvy Vitéz Géza
1932/33. – 1934/35.	A statisztikai arányszámok.		
	The first inquiri (1932/33.)	(-)	Bozóky Ferenc Márffy Ede
	A számok nem hazudnak (1934/35.)	Fövenyessy Sándor II. jh. (dicséret)	Bozóky Ferenc Baranyai Béla
1935/36. – 1936/37.	Népmozgalmunk a háború után.		
1937/38. – 1938/39.	Népmozgalmunk alakulása 1920 óta.		
1939/40.	A magyar születés csökkenés.		
1940/41.	Debrecen demográfiája.		
1941/42.	Az index-számok.		
1942/43. – 1943/44.	Népmozgalmunk a XX. században.		
	Vitae discimus (1943/44.)	Lukács Pál Károly II. jh. (szorgalmi díj)	Bozóky Ferenc Szádeczky-Kardoss Tibor
1944/45.	Az index-számok.		
1945/46. – 1948/49.	A statisztikai sorok szórása.		

1914 és 1949 között statisztikából összesen 16 pályatételt hirdettek meg, de ezek közül pályamű mindössze 4-re érkezett be (25%). Teljes pályadíjban 1, félben 2, dicséretben 1, szorgalmi díjban 1 joghallgatót részesítettek; egy dolgozatot a bírálók mindenféle jutalomra érdemtelennek tekintettek, így a kari tanácsülés a szerző nevét tartalmazó jelíges borítékot felbontatlanul megsemmisítette.²³⁹

4.11.6. A II. államtudományi szigorlat és eredményei

Tanév	II. államtudományi szigorlat			II. kiegészítő államtudományi szigorlat (jogtudományi doktorság után)			Tanév	II. államtudományi szigorlat			
	E. (%)	P. (%)	K. (fő)	E. (%)	P. (%)	K. (fő)		E. (%)	P. (%)	K. (fő)	
1914/15.	-	-	-	-	-	-	1932/33.	80	100	1	
1915/16.	100	?	-			?	1933/34.	89	-	1	
1916/17.	76		-			-	1934/35.	57	100	-	
1917/18.	n. a.	n. a.	1	n. a.	n. a.	n. a.	1935/36.	45	80	-	
1918/19.			1				1936/37.	75	80	1	
1919/20.			n. a.				1937/38.	60	100	-	
1920/21.	45	?		?	1938/39.		100	100	1		
1921/22.	48				n. a.		?	1939/40.	68	100	-
1922/23.	100				?		1940/41.	65	80	2	
1923/24.	88	100		100	-		1941/42.	83	100	2	
1924/25.	100	-	67	-	1942/43.		63	50	-		
1925/26.	70	100	n. a.				1943/44.	72	86	-	
1926/27.	75	100					1944/45.	n. a.	n. a.	n. a.	
1927/28.	57	100					1945/46.			3	
1928/29.	83	100					-			1946/47.	-
1929/30.	86	100					-			1947/48.	n. a.
1930/31.	67	-					1			1948/49.	
1931/32.	100	100					1				

Jelmagyarázat: E. = elsőre eredményes, P. = pótszigorlaton eredményes, K. = kitüntetett, n. a. = nincs adat

? = az 1923/24. tanévig az évkönyvek egybeszámolják a pót-, és ugyanígy a kiegészítő szigorlatokat, mely értelmezhetetlenné teszi az adatokat.

Akik – az árvaszék kivételével – közigazgatási pályán kívántak elhelyezkedni, azoknak elég volt az államtudományi doktorátust megszerezni, melyhez két szigorlatot kellett letenni. A második államtudományi szigorlat nemzetgazdaságtanból és pénzügytanból, a magyar és az osztrák állam statisztikájából, valamint magyar közigazgatási jogból állt, melynek letétele az abszolutórium megszerzésével lehetővé vált. Az utóbbi tárgy a vizsga szempontjából igencsak szerteágazott: ezen belül kértek számon a pénzügyi igazgatási jogot, a telekkönyvi eljárás mellőzésével a peren kívüli eljárásjogot, a büntető törvénynek a kihágásokról szóló részét, valamint, ami az ezzel kapcsolatos eljárásra vonatkozott. Doktori szigorlatot nemcsak a kar hallgatói tehettek, hanem azok is, akik valamelyik jogakadémiáról jelentkeztek.²⁴⁰

²²⁹ Illyefalvy Vitéz Géza kinevezése a Statisztikai Tanszékre: ALM. '14/15. 60. – Letartóztatják a román megszállók: JJK. '19/20. III. rk. ü. (márc. 19.) 156.

²³⁰ Illyefalvy Vitéz Géza helyettesíti a statisztikát és a gyakorlati közgazdaságtant: JJK. '21/22. VIII. r. ü. (febr. 21.) 29c.

²³¹ Illyefalvy Vitéz Géza idézett véleménye a Statisztikai Tanszék betöltését illetően: JJK. '21/22. VIII. r. ü. (febr. 21.) 29n. – A Tanszék betöltését előkészítő bizottság: Tóth Lajos (mint dékán), Teghze Gyula, Illyefalvy Vitéz Géza, Iványi Béla és Márffy Ede: VII. r. ü. (jan. 24.) 24s. – A pályázók (Bozóky, Schneller) rangsorolása: XIV. rk. ü. (jún. 23.) 51.

²³² Bozóky Ferenc (sz. Nagyvárad, 1886. okt. 15., róm. kat.) kinevezése és átminősítése: ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 113. (137.087/1922. VKM) és '24/25. 103. (108.724/1924. VKM). – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 183-184, 278, 300. – HAJNAL Béla, *Pilismaróti Bozóky Ferenc: A közgazdász-statisztikus* = P. SZABÓ, MADAI 2002, 281-300. – „A statisztikai szabályosságok és az akaratszabadság” c. értekezése: ÉVK. ÉS ALM. '38/39. 83-100. – „Széchenyi gazdaságpolitikája” c. értekezése: ÉVK. '41/42. 36-63. – A miniszter engedélyezte, hogy az Egyesült Kefegyárak R. T. igazgatósági tagja legyen: JJK. '43/44. III. r. ü. (okt. 29.) 78.

²³³ Az idézet, mely szerint Bozóky Ferenc ingázik: JJK. '28/29. V. r. ü. (nov. 28.) 100. – A kar a magántanári működését Budapesten nem kifogásolja: '25/26. IX. r. ü. (máj. 26.) 232. – A Biharvármegyei Egyetemi Hallgatók gr. Tisza István körének felügyelő tanára: '31/32. VI. r. ü. (jan. 29.) 219. – Az idézett vizsgaeset: II. r. ü. (szept. 30.) 92.

²³⁴ SZ. KUN Béla, *[Jelentés az 1944 októbertől és 1945 márciusa közötti hónapok kari eseményeiről]* (kelt: 1945. ápr. 8.).

²³⁵ Wünscher Frigyes (sz. Budapest, 1892. jan. 28., róm. kat.) képesítése: JJK. '41/42. VI. rk. ü. (nov. 11.) 137. (47.921/1941. IV. VKM). – Próbaelőadása: *Charles Gide szolidaritási elmélete és a szövetkezeti gondolat* – Életrajza és munkássága: NÁDHÁZY Zsolt, *Wünscher Frigyes* = P. SZABÓ 2006, 251-270. – A kar Fejes Sándor balatonfüredi közjegyzőt „A magyar sorskérdés kialakulása a XVII. század végétől napjainkig” tárgykörből képesítésre nem bocsátja: JJK. '45/46. XIII. r. ü. (márc. 29.) 468.

²³⁶ Javított adatok: JJK. '14/15. I. r. ü. (szept. 30.) 1: a tanrendben a statisztika nem 4, hanem 5 órában lett felvéve. – '17/18. VIII. r. ü. (máj. 13.) 13. ↔ TANREND: Illyefalvy

²³⁷ Bozóky Ferenc idézett indítványa: JJK. '41/42. IV. r. ü. (szept. 26.) 92.

²³⁸ Javított adatok (speciálkollégiumok): RIKT. 1201/1946-47. 98. d.

²³⁹ Pályaművek statisztikából: ÉVK. ÉS ALM. '28/29. 111-112. – '29/30. 97, 296-300. – '32/33. 305-306. – '34/35. 86, 280-281. – JJK. '43/44. XII. r. ü. (jún. 22.) 350.

²⁴⁰ A II. államtudományi szigorlat tárgyaira és eredményeire vonatkozóan az I. jogtudományi szigorlathoz tartozó jegyzetben lásd a forrásokat.

4.12. Jogbölcseleti és Nemzetközi Jogi Tanszék

4.12.1. Tanárok és magántanárok

A jogbölcseletnek és a nemzetközi jognak *Teghze Gyula* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – nyug. 1937. júl. 1. – †1939. nov. 12.) volt az első professzora, aki ugyanezt a két tárgyat a debreceni jogakadémián már 1909-től oktatta. A '20-as években a kar felvételi bizottságának többször volt a tagja, de a tandíjkedvezményi (tandíjmentességi) és az egyetemi költségvetést előkészítő bizottságban való részvételre is nyílt alkalma, sőt, olykor megjelent a könyvtári bizottság ülésein is, mint póttag. Két dékáni éve 1918/19-re és 1930/31-re esett, rektorrá 1922/23-ra választották meg.²⁴¹

A kar már 1921 júliusában önálló nemzetközi jogi tanszék szervezését kérte a tárgy heti 5 órás előadásának és külön speciálkollégiumok meghirdetésének lehetővé tétele érdekében. Azt is szükségesnek tartotta, hogy a nemzetközi jog a jogbölcselettől a szigorlatokon és az államvizsgákon legyen elválasztva, továbbá, hogy egy külön nemzetközi jogi szeminárium mihamarabb kerüljön felállításra. A miniszter azonban közölte, hogy az ország súlyos anyagi helyzetére tekintettel új tanszék szervezésére nincs lehetősége, és hiába kérte ezt újból a kar az 1922/23. költségvetési év terhére, majd 1923-ban és 1927-ben.²⁴²

„...dr. Teghze Gyula kartársunk e félév [1937.] folyamán /április 13./ tölti be hetvenedik életévét s így a szolgálati szabályok szerint ki kellene válnia a karból. Tekintettel azonban arra a körülményre, hogy a nevezett kartársunk egyrészt a legteljesebb testi és szellemi frissességben s a legnagyobb pontossággal teljesíti tanári kötelességeit, másrészt, hogy a kar az ő esetleges kiválása esetén az üresen maradó és igen speciális képzettséget kívánó tanszék helyettesítéséről – saját kebeléből – gondoskodni nem, vagy csak igen nagy nehézségek után tudna – amennyiben jelenleg több betöltetlen tanszék /kereskedelmi jog, közigazgatási jog, esetleg magánjog/ helyettesítésével is meg van terhelve s ezidőszent a Teghze professzor távozásával megüresedő tanszék betöltésének személyi kérdéseiben sincs megnyugtatólag tájékozódva: javasolja, hogy a kar tegyen előterjesztést a Nagyméltóságú Vallás és Közoktatásügyi Miniszter úrhoz, annak kieszközlése végett, hogy dr. Teghze Gyula kartársunk tanszékében további egy év tartamára visszatartassék.”

A miniszter „elvi okokból” nem találta teljesíthetőnek a kérelmet ebben a formában, viszont a kar újabb indítványára a nyugdíjas Teghze Gyulát még egy félévig helyettesítési és szigorlatoztatási joggal felruházta, valamint kinevezte a jogtudományi és az államtudományi államvizsga-bizottság külsőtagjának. Novembertől azonban Kováts Andornak, a büntetőjog tanárának kellett átvennie a jogbölcseletet, mivel az idős professzor a betegsége miatt ágynak esett. Temetésén, két év múlva, a volt kollégái így emlékeztek rá vissza:

„Teghze Gyula nem volt pajtásnak való. Még a híveiért minden áldozatot könnyen meghozó barátok közé sem tartozott. Megakadályozta ebben óvatos és visszahúzódó alaptermészete, lelkének gondosan takart, de állandóan ható nagy érzékenysége, modorának mindig udvarias, de a maga és a mások kicsibevevését nem titkoló szelíden gúnyos hangja.” – „Látszólag sokat zsörtölődő alakja [...] azonban egy áldott jó szívet takart...”²⁴³

1938 márciusában Kováts Andor bejelentette, hogy a nemzetközi jog előadása számára olyan túlterhelést jelent, hogy a megbízásnak a továbbiakban nem tehet eleget. Ekkortól a jogtörténet tanára, Baranyai Béla helyettesített, a következő félévtől már a jogbölcséletet is ő hirdette meg.²⁴⁴

Tekintettel arra, hogy időközben 11-re csökkent le a költségvetéssileg engedélyezett tanszékek száma, a kiküldött bizottság „míg a betöltésre kerülő magánjogi tanszék személyi megoldása el nem dől”, nem tett javaslatot az új professzor kinevezése tárgyában. Ezt követően a kar a római jog és a közigazgatási jog oktatói státuszának a betöltését preferálta, így – az említett költségvetési ok miatt – be kellett várnia, hogy kilátásba kerüljön a közjog tanárának a nyugdíjazása. 1938 februárjában végül is pályázat kiírását kérte, de az eljárás újabb fázisát még 1940 májusában sem sikerült befejeznie:

„[Baranyai Béla jelenti, hogy] a rendkívüli helyzet és dékáni teendőknek ebből adódó megsokasodása mellett nem tudta még a jogbölcsélet-nemzetközi jogi katedra betöltésére vonatkozólag bírálatos jelentését elkészíteni.

[...] Javasolja, hogy a kar a betöltésre váró mindkét katedra, tehát a közigazgatási- és pénzügyi jogiét is, halassza a jövő tanévre, nem lévén célszerű, hogy a két katedra betöltésére vonatkozólag ne egyidejűleg döntsön a kar.”

Az ügy elhúzódásában szerepet játszott, hogy nem egyszer újjá kellett szervezni a döntést előkészítő bizottságot, így két egyetemi magántanár, Geöcze Bertalan ügyvéd és Matheovits Ferenc kir. közjegyző is visszavonta a pályázatot, ami a szóba jöhető jelöltek számát tekintve igencsak érzékenyen hatott. Igaz, később Geöcze annak hatályban tartását kérte mégis, ám a kar a visszavonást ekkor már tudomásul vette és őt erről szabályszerűen értesítette is, így nyilatkozatát újabb pályázatnak kellett tekinteni, amit a határidő lejártá miatt már nem lehetett figyelembe venni. A kari jegyzőkönyvekből sajnos nem derül ki pontosan, hogy a versenyben maradt jelentkezők kik voltak, mindössze egyetlen utalás van arra vonatkozóan, hogy iratokat Geröcz Kálmánnak, Losonczy Istvánnak, vitéz Nagy Ivánnak, Polzovics Ivánnak és Szabó Józsefnek küldtek vissza.²⁴⁵

A kormányzó végül is *Flachbarth Ernő* miniszteri osztálytanácsost, egyetemi magántanárt nevezte ki a tanszékre (ny. r. t. 1940. okt. 19. – 1949. aug. 31.), aki előadásainak megkezdését elhalasztotta a második félévre. A professzor különösen 1945 után játszott fontos szerepet, egyrészt, mert a népbíróság egyik különtanácsának tagjaként többek között ő bírálta el az egyetemi tanárok

igazolása tárgyában benyújtott fellebbezéseket, másrészt, mert az egyetemi gazdasági bizottság elnöki tisztét töltötte be a forint bevezetését követően. Emellett részt vett a könyvtári bizottság és a kar dékáni hivatalát évente átadó-átvevő bizottság munkájában is, dékánsága az 1945/46. tanévhez kötődik.²⁴⁶ 1944 decemberétől kezdve Tamásy Jenő csak rövid ideig oktatta helyette a jogbölcseletet, mivel márciusban a jogtanárok közül ő tért vissza elsőnek.²⁴⁷ Flachbarth Ernő higgadt egyénisége tükröződik abban a jelentésben, melyet a Debreceni Nemzeti Bizottság határozatáról készített a kar felkérésére:

„A Debreceni Nemzeti Bizottság határozatának indoklása téves információkon látszik nyugodni. [...] Az] a tény, hogy egyetemünk mind a négy tudománykara egyhangúan állást foglalt az 1942/43. tanévi rectornak a rectori szék átadása alkalmával az 1943/44. évi tanévnyitó közgyűlésen elhangzott beszédéből kiáradó militarista és németdicsőítő hang ellen és neki bizalmatlanságot szavazott, már önmagában mutatja, hogy az egyetem professzorainak a közhangulata a legtávolabbról sem volt nemzeti szocialista és fascisztabarát, hanem ennek éppen ellenkezője.

A gyorsan felejtő közönség erre ma már nem emlékszik vissza, amint megfedkezhetett arról is, hogy alig egy esztendővel ezelőtt Debrecen város törvényhatósági bizottságában, az akkori kormányzat sajtójában és németbarát katonatiszti körökben milyen éles támadások érték egyetemünk professzorátusát a szövetségesek győzelmét váró demokratikus szelleme miatt... [...] E vád alaptalansága és igazságtalansága abból is kitűnik, hogy az új demokratikus rendszer exponált fiatal hívei között vezető helyeken egyetemünk számos neveltjét is ott találjuk.

Az elrendelt, de sajnos még mindig meg nem tartott igazoltatások feladata, hogy az egyetem tanárainak az elmúlt hat esztendőben tanúsított politikai magatartását vizsgálja. Addig, amíg ez meg nem történik, legalább is időelőtti az egyes professzorok vagy éppenséggel az egyetem egész tanártestületének politikai gondolkodása felől ítélni, még pedig anélkül, hogy ítéletünket konkrét tényekre alapítanók és a vádlottat – a demokratikus elveknek megfelelően – meghallgattuk volna.”

A területrendező bizottság ülésein Flachbarth Ernő híven képviselte a tanártársai érdekeit; az alábbi dokumentum egyben rámutat a háborút követő rendkívül nehéz gazdasági helyzetre is:

„Dékán [Flachbarth Ernő] bejelenti, hogy [...] a területrendező bizottság 1945. december 28-án tartott ülésében sikerült kieszközölnie, hogy a karhoz tartozó professzorok részére összesen 12 öl tűzifa kiutalásához járult hozzá a bizottság az eredetileg engedélyezett 8 öl helyett. A bizottság egyben hozzájárult ahhoz, hogy az utóbbi 8 öl most már teljes egészében, vagyis az igénybe nem vett 4 öl is azonnal kitermelhető. Ez meg is történt. A bizottság f. évi [1946.] március hó 8.-án tartott ülésében azonban a bizottságnak a december 28.-i ülésén jelen nem volt tagjai felborították az ülés határozatait, sőt a dékánt is támadások érték amiatt, hogy a karhoz tartozó professzorok érdekeit védelmezte, különösen arra való hivatkozással, hogy a bölcsészettudományi karon olyanoknak is utaltak ki tűzifát, akiknek nincsen tanszéke és a botanikus kertből is kaptak egyesek fát. A bizottság végül is hosszas tárgyalás és alapos helyszíni szemle után

minden a városban lakó hit-, jog- és bölcsészettudományi tanár részére két-két, az egyetemi telepen lakó tanárok részére pedig egy-egy nyárfa kitermelését engedélyezte, ami azóta meg is történt. [...]”²⁴⁸

1947 januárjában Flachbarth Ernő bejelentette, hogy mivel az 1946/47. évi állami költségvetés szerint a nemzetközi jog és a jogbölcsélet részére külön-külön tanszék van rendszeresítve, ő a tulajdonképpeni tantárgyát, a nemzetközi jogot kívánja megtartani a megosztást követően. A kar Szabó Józsefnek kínálta fel az újonnan szervezendő állást, ám a szegedi egyetem alkotmányjog tanára utóbb visszavonta a meghívást elfogadó nyilatkozatát. Mivel a miniszter maga is úgy vélte, hogy Szabó József kiesése után nincs olyan személy, aki alkalmas lenne a kinevezésre, a kar előbb a tanszék formális kettéosztását, majd pedig pályázat kiírását kérte.²⁴⁹ Az 1947/48. tanévtől Flachbarth Ernő már helyettesként oktatta a jogfilozófiát, egészen addig, amíg a tárgyat az új professzor nem vehette át.²⁵⁰ Pályázatot két egyetemi magántanár, Vas Tibor budapesti ügyvéd és Párdányi Miklós, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárosa, valamint Scholtz Kornél, igazságügy minisztériumba be rendelt törvényszéki titkár, Fekete László budapesti büntetőtörvényszéki bíró és népbírói ht. tanácsvezető, és Gerőcz Kálmán nyug. jogakadémiai tanár nyújtott be; közülük Párdányi Miklós visszalépett, mivel időközben első helyen jelölték a Politikai Tanszékre.²⁵¹ Így a kérésnek megfelelően Vas Tibor (ny. r. t. 1949. febr. 11. – 1949. aug. 31.) került kinevezésre, ez volt az utolsó tanszékbetöltés a debreceni jogi kar történetében. Miután elrendelték a képzés „szüneteltetését”, Flachbarth Ernőt a pécsi-, Vas Tibort pedig a szegedi tudományegyetemre áthelyezték.²⁵²

Magántanári képesítést Ullein-Reviczky Antal, Benkő István (korábbi díjtalan-, majd Á.D.O.B. gyakornok) és Lupkovics György szerzett; Ullein-Reviczky Antal egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet kapott 1941-ben, igaz, egyetlen előadást sem tartott Debrecenben.²⁵³

„Dr. Ullein-Reviczky Antal zágrábi m. kir. konzul, egyetemünk magántanára azzal a kéréssel fordult karunkhoz [1936.], hogy részére a magántanári jogok csorbítatlansága biztosíttassék annak ellenére, hogy jelenleg magántanári előadásokat nem tarthat, mivel külügyminiszteri megbízás alapján külföldön tartózkodni kényszerül. A kar a kéréshez hozzájárul.”

Kérvényező neve	Foglalkozása	Tárgykör	Képesítés időpontja	Tudományos működésének bírálói
Ullein-Reviczky Antal	m. kir. követségi titkár	A nemzetközi jog közjogi része	1933. máj. 30.	Teghze Gyula Haendel Vilmos
Benkő István	Igazságügy Minisztériumban beosztott törvényszéki bíró	Az államterület a nemzetközi jogban	1948. máj. 31.	Flachbarth Ernő Szádeczky-Kardoss Tibor
Lupkovics György	nyug. kuriai bíró	A nemzetközi szerződések tana		

4.12.2. A főtárgyak

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár	
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám		
1914/15.	Jogbölcsélet	5	Jog- és állambölcsélet	5	Teghze Gyula	
	Nemzetközi jog	3	Nemzetközi jog	3		
1915/16.	Jogbölcsészet	5	Jog- és állambölcsészet	5		
	Nemzetközi jog	3	Nemzetközi jog	3		
1916/17.	Jog- és állambölcsélet	5	Jog- és állambölcsélet			
	Nemzetközi jog	3	Nemzetközi jog			
1917/18. – 1920/21.	Jog- és állambölcsélet	5	Jog- és állambölcsélet (folytatás) + Nemzetközi jog	2 + 4		
1921/22.				1 + 4		
1922/23.						
1923/24.				2 + 4		
1924/25.	Társadalom-, állam- és jogbölcsélet + Bevezetés a nemzetközi jogba	5 + 2	Társadalom-, állam- és jogbölcsélet (folytatás)	2		
1925/26.			Nemzetközi jog	4		
1926/27.		5 + 3	Társadalom-, állam- és jogbölcsélet (folytatás) + Nemzetközi jog	1 + 5		
1927/28.						
1928/29. – 1932/33.		5 + 2		1 + 4		
1933/34. – 1936/37.				2 + 5		
1937/38.		Társadalom-, állam- és jogbölcsélet		5		
1938/39.	Jogbölcsélet	5	Nemzetközi jog	5		Baranyai Béla (helyettes)*
1939/40.						
1940/41.						
1941/42. – 1943/44.	Jogbölcsélet	5	Nemzetközi jog	5		Flachbarth Ernő
1944/45.						Tamásy Jenő (előadó)*
1945/46.	Jogbölcsélet	5	Nemzetközi jog	5		Flachbarth Ernő
1946/47.	Jogfilozófia		Jogfilozófia			
	Nemzetközi jog		Nemzetközi jog			
1947/48.	Jogfilozófia		Jogfilozófia		Flachbarth Ernő (helyettes)*	
	Nemzetközi jog		Nemzetközi jog		Flachbarth Ernő	
1948/49.	Jogfilozófia					Flachbarth Ernő (helyettes)
				Jogfilozófia	5	Vas Tibor

1948/49.	Nemzetközi jog	5	Nemzetközi jog	5	Flachbarth Ernő
Jelmagyarázat: * = javított tanrendi adat a kari jegyzőkönyvek vagy a rektori hivatal iktatott iratai alapján. ²⁵⁴					

Míg a jogbölcselet (később jogfilozófia) másodéves tárgy volt végig, addig a nemzetközi jog csak az 1946/47. tanévig, mert ekkortól már a negyedévesek számára oktatták Debrecenben is. Minthogy egy professzorra hárult az órák tartása, a jogbölcselet rendszerint az első, a nemzetközi jog a második félévekben került előadásra. Igaz, Teghze Gyula kiegészítésképpen „Bevezetés a nemzetközi jogba” című kollégiumot hirdetett az őszi szemeszterekben, a tavasziakban pedig „folytatást” a jogbölcseletnek, sőt, a nemzetközi jog időkerete már heti 5 óra lett tőle kezdve, a miniszter 1946-ban a kialakult gyakorlatot mégis szóvá tette. Válaszul Flachbarth Ernő terjedelmes feliratot dolgozott ki, melyben többek között a szervezeti hiányosságokra hivatkozik:

„Míg a nemzetközi jognak és a jogbölcseletnek a budapesti tudományegyetem (Dr. Gajzágó László és Dr. Moór Gyula), a kolozsvári tudományegyetemen (Dr. Búza László és Dr. Horváth Barna) a pécsi tudományegyetemen (Dr. Faluhelyi Ferenc és Dr. Losonczy István) és a szegedi tudományegyetemen, ahol a jogbölcseletet Dr. Schneller Károly, a nemzetközi jogot pedig Dr. Martonyi János ny. r. tanárok mint helyettesek adják elő, külön-külön tanszéke van, illetőleg volt, addig a mi egyetemünkön a nemzetközi jognak és a jogbölcseletnek csak egy tanszéke van. [...]

A tudományegyetemek és a jogakadémiák I. Ferenc József 1911. október 5.-én Bécsben kelt legfelhatározásával jóváhagyott szabályzat [...] szerint »a tanárok nagyobb vagy kisebb óraszámú kollégiumokat is hirdethetnek, de minden vizsgatárgyból évenként egy félévi főkollégiumot legalább az itt megjelölt óraszámban kell tartaniok«. [...] »Főkollégiumnak csak az a tárgy tekinthető, amelyet hetenkinti 5 órában adnak elő«, ami alól azonban [...] »kivétel a nemzetközi jog, amelyből 3 órás a főkollégium«. Már pedig a fent ismertetett gyakorlat szerint úgy a jelenlegi professzor, mint hivatali elődje több órát tartott, mint mire a szabályzat kötelez, mert hiszen – eltekintve a speciálkollégiumoktól és a szemináriumoktól – évenként egy féléven át a jogbölcseletet az előírt 5 órai főkollégiumban, a nemzetközi jogot pedig a szabályzatban előírt 3 óra helyett éppenséggel 5 órás főkollégiumban adták elő.»²⁵⁵

Mindazonáltal az 1946-os reform megváltoztatta a fennálló helyzetet: a jogfilozófiát és a nemzetközi jogot immár párhuzamosan kellett oktatnia Flachbarth Ernőnek minden félévben, lényegében az említett kifogásának megfelelően.

4.12.3. Etika és filozófiai enciklopédia

Tanév	I. félév		II. félév		Szakelőadó
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1918/19.	-	-	Ethika	4	Teghze Gyula
1926/27.	-	-			
1927/28.	Bölcseleti encyklopaedia	4			

1928/29.	Bevezetés az etikába	4	-	-	Teghze Gyula
1929/30.	Bölcséleti encyklopaedia		Bevezetés az etikába	4	
1930/31.	Bevezetés az etikába		Bevezetés a philosophiába		
1931/32.	Bölcséleti encyklopädia		Ethika		
1932/33.	Bölcséleti encyklopädia				
1934/35.	Filozófiai enciklopédia	4	-	-	Kováts Andor
1935/36.	Etika és filozófiai enciklopédia				
1936/37.					
1937/38.	Ethika a közép- és újkor filozófiájában				
1938/39.	-	-	Filozófiai enciklopédia	4	Kováts Andor
1939/40.	Etika és filozófiai enciklopédia	4	-	-	
1941/42.					
1942/43.	-	-	Etika és filozófiai enciklopédia	4	Flachbarth Ernő
1943/44.	Etika és filozófiai enciklopédia	4	-	-	
1944/45.	Etika és filozófiai enciklopédia				
1945/46.	-	-	Etika és filozófiai enciklopédia	4	
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben az etikát és a filozófiai enciklopédiát nem hirdették meg, a meghirdetett előadásokat pedig nem tartották meg az 1928/29. az 1931/32. és az 1944/45. tanév első féléveiben. ²⁵⁶					

„[...] Legyen szabad még arra is utalni, hogy mivel a bölcsészeti kar, illetőleg a filozófia professzora és karunk között a bölcsészeti kollégium hallgatásának félévvégi bizonyítása tekintetében, amely kollégiumot a szabályzat [...] szerint minden joghallgató egyszer hallgatni köteles vita támadt, a jogbölcsélet és nemzetközi jog tanárára már az 1918-19. tanév II. félévétől kezdve az a feladat is hárult, hogy az etikából és filozófiai enciklopédiából joghallgatók szükségleteinek megfelelő 4 órás kollégiumot hirdessen.”

Mégis, az etika és a bölcséleti enciklopédia csak az 1926/27. tanévtől szerepel folyamatosan a tanrendben, mivel a miniszter a kar 1919-es határozatát ugyan tudomásul vette, de akkor még úgy vélte, hogy a bölcsészkar egyik professzorának a megbízása a jövőre nézve helyesebb lenne.²⁵⁷ A két tárgyat Teghze Gyula külön-külön és félévente váltva tartotta, Kováts Andor, a büntetőjog tanára azonban „Etika és filozófiai enciklopédia” címen összevonta azokat, nem sokkal azután, hogy 1934-ben átvette az előadásokat. A bölcséleti kollégiumot 1943-tól Flachbarth Ernő oktatta, mígnem az új tanterv az órák felvételét nem kötelező jelleggel és ismét a bölcsészkaron javasolta 1946-ban.

4.12.4. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Jogbölcséleti Szeminárium (1939-től: Jogbölcséleti és Nemzetközi Jogi Szeminárium) kezdetben a Református Kollégium I. emeletén kapott helyet, majd a központi épület átadása után e célra annak I/141-es, a háború után pedig a 136-os helyiségét rendezték be.

Könyvtárkezelő demonstrátornak az 1946/47. és az azt követő tanévre Gál Gyulát választották meg.²⁵⁸

4.12. Jogbölcséleti és Nemzetközi Jogi Tanszék

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1915/16.	-	-	Jog- és állambölcsészeti szeminárium (i.)	2	Teghze Gyula
1917/18.	Jog- és állambölcséleti szeminárium	2	-	-	
1918/19.	Jogbölcséleti szeminárium		Jogbölcséleti szeminárium	2	
1919/20.					
1920/21.					
1921/22.					
1922/23.	Jog- és állambölcséleti szeminárium		-	-	
1934/35.	Jogbölcséleti szeminárium	1	Nemzetközi jogi szeminárium	1	
1935/36.					
1940/41.	-	-	Nemzetközi jogi szeminárium	2	Flachbarth Ernő
1941/42.	Nemzetközi jogi szeminárium	2	Jogbölcséleti szeminárium + Nemzetközi jogi szeminárium	1 + 1	
1942/43.	Jogbölcséleti szeminárium	1 + 1			
1943/44.	+ Nemzetközi jogi szeminárium				
1944/45.	Jogbölcséleti szeminárium	1	-	-	
	Nemzetközi jogi szeminárium				
1945/46.	Jogbölcséleti szeminárium		Jogbölcséleti szeminárium	1	
	Nemzetközi jogi szeminárium		Nemzetközi jogi szeminárium		
1946/47.	Jogfilozófiai szeminárium	Jogfilozófiai szeminárium			
	Nemzetközi jogi szeminárium	2	Nemzetközi jogi szeminárium	2	
1947/48.	Jogfilozófiai szeminárium	1	Jogfilozófiai szeminárium	1	
	Nemzetközi jogi szeminárium	2	Nemzetközi jogi szeminárium	2	Flachbarth Ernő
1948/49.	Jogfilozófiai szeminárium	1			Flachbarth Ernő (helyettes)
	Nemzetközi jogi szeminárium	2	Nemzetközi jogi szeminárium	2	Flachbarth Ernő
			Jogelméleti szeminárium	1	Vas Tibor
Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév. Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.					

Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév. Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.

Érdekes, hogy rendszerint jogbölcséleti szemináriumot tartott Teghze Gyula, nemzetközi jogból hasonló foglalkozásokra csak az egyetemi pályafutásának vége felé van példa. A tárgyak félévbeosztása az előadások rendjét követte, habár különös, hogy 1922/23. és 1934/35. között ilyen órákat egyáltalán nem hirdetett meg. Flachbarth Ernő idején már félévente és párhuzamosan szerepel a jogbölcséleti és a nemzetközi jogi szeminárium a tanrendekben; míg tanszéki elődje a jelentkezést csak a III. és a IV. évfolyamos hallgatóknak engedte meg, addig ő a tárgyak felvételét legalább egy féléves jogbölcséleti (jogfilozófiai) vagy – értelemszerűen – nemzetközi jogi tanulmányokhoz, illetve előzetes hozzájárulásához kötötte. Az utolsó jogelméleti szeminárium Vas Tibor nevéhez fűződik, aki a kar „szüneteltetése” miatt Debrecenben már csak 1949 nyaráig tudott órákat tartani.

4.12.5. Speciálkollégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Jogbölcsélet története	2	-	-	Teghze Gyula
1916/17.	-	-	A háború joga	2	
1917/18.	Újabb társadalomtudományi rendszerek	1		-	
1918/19.			Jog- és állambölcsélet története	2	
1919/20.	A háború joga (i.)		-	-	
1920/21.	A háború joga		A büntetőjog bölcselete	3	
1921/22.			Jog- és állambölcsélet története	2	
1922/23.					
1923/24.			Jog- és állambölcsélet története	2	
1924/25.	A háború joga	1	Újabb társadalomtudományi rendszerek	2	
1925/26.	Legújabb jogbölcséleti irányok		Társadalom, állam és a jog logikája és metaphysikája		
			Nemzetközi viszályok elintézése		
1926/27.	-	-	A háború joga		
1927/28.					
1928/29.					
1929/30.					
1930/31.					
1931/32.					
1932/33.			Fejezetek a nemzetközi kisebbségi jog köréből	2	
1940/41.					
1941/42.	A nemzetközi jog és a nemzetközi jog tudományának története	1	Jogszociológia	1	
	A háború nemzetközi joga		A háború nemzetközi joga (folytatás)		
1942/43.	Semlegességi jog		Semlegességi jog (folytatás)		
1945/46.	A nemzetközi jog időszerű problémái		A jog fogalma		
		A nemzetközi jog időszerű problémái			
1946/47.	Nemzetközi polgári és büntető jogsegély*	2	Nemzetközi polgári és büntető jogsegély	2	Lupkovics György
1947/48.					
1948/49.	-	-	Nemzetközi szerződések tana		
Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév. * = javított tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján. ²⁵⁹					
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.					

Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév. * = javított tanrendi adat a rektori hivatal iktatott iratai alapján.²³⁹

Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.

Teghze Gyula tizenötször adta elő a háború jogát, némi kivétellel ez jelentette nemzetközi jogból az egyetlen speciálkollégiumát. A másik tudományterületéhez kötődő témák már színesebbek: közülük a „Jog- és állambölcsélet története” szerepel a legtöbbet, de egy-egy alkalommal az „Újabb társadalomtudományi rendszereket” és „A büntetőjog bölcselétét” is megismételte. Flachbarth Ernőnél jelennek meg a két féléves speciálkollégiumok, úgymint „A háború nemzetközi joga” vagy a „Semlegességi jog”. Akkor, amikor a második magyar hadsereg megsemmisült a szovjet fronton, az

utóbbi cím különösen sokat mond. Jogbölcséletből heti 1 órás tárgyat mindössze kétszer hirdetett meg, de ezek közül az egyik a „Jogszociológia” volt, amit ő oktatott legelőször az egyetemen. Az 1946/47. tanévtől kezdve csak Lupkovics Györgynek a „Nemzetközi polgári és büntető jogsegély”, valamint a „Nemzetközi szerződések tana” óráival találkozunk a tanrendekben, mivel Flachbarth Ernő már nem tartott kiskollégiumokat mellette, Vas Tibort pedig a szociológia és az államtan előadásával bízták meg.

4.12.6. Pályatételek és pályaművek

<i>A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályatétel címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jeligéje és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1918/19. – 1929/30.	Fejtsék ki a társadalom fogalma és állapítsassék meg a társadalom és az állam közötti viszony. (Pályadíja: 600 Korona)		
	Nincs semmi új a nap alatt – Rabi ben Akiba (1929/30.)	Rázsó Ferenc III. évf. joghallgató (dicséret)	Teghze Gyula Haendel Vilmos
1930/31. – 1935/36.	Fejtsék ki az állam személyiségének tana.		
	Az ember szabad, mint kalitban a madár; mozoghat, de csak bizonyos határok közt (1930/31.)	Rázsó Ferenc IV. jh. (dicséret)	Teghze Gyula Kováts Andor
	Iustitia regnorum fundamentum (1935/36.)	Maday Pál III. jh. (dicséret)	Teghze Gyula Haendel Vilmos
1936/37.	Fejtsék ki a társadalmi lét törvényszerűsége.		
	Ars longa, vita brevis est (1936/37.)	Maday Pál jogszigorló (emlékplakett)	Teghze Gyula Haendel Vilmos
	Amicus Plato, sed magis amica veritatis (1936/37.)	Nyársapáti Károly I. jh. (dicséret)	
1935/36. – 1939/40.	Fejtsék ki a jogforrások tana.		
	Somló (1938/39.)	(-)	Baranyai Béla Kováts Andor
	Iustitia fundamentum regnorum (1939/40.)	Kozaróczy István III. jh. (dicséret)	
1940/41. – 1944/45.	A módszer és a rendszer kérdése a jogbölcsélet magyar irodalmában.		
1945/46.	Természetjog problémája.		
	Iuratus (1945/46.)	Gál Gyula III. jh. (teljes pályadíj és külön dicséret)	Flachbarth Ernő Szentpéteri Kun Béla
	Ius naturalis [sic!] (1945/46.)	(-)	
1946/47. – 1948/49.	A természetjog a legújabb jogbölcséleti irodalomban.		

1918 és 1949 között jogbölcséletből összesen 7 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 5-re érkezett be (71%). Teljes pályadíjban 2, dicséretben 5 joghallgatót részesítettek.

<i>A pályázat kiírásának időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályázat címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jelíge és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1924/25.	Határozottassék meg a külügyi igazgatási jog és a nemzetközi közigazgatási jog fogalma és fejtsék ki a kettő közötti viszony.		
1930/31.	Állapítottassék meg a parti tenger jogállása.		
	Nulla dies sine linea (1930/31.)	Kiss József III. évf. joghallgató (73 Pengő 10 fillér teljes pályadíj)	Teghze Gyula Kováts Andor
1935/36. – 1939/40.	Mennyiben nyert az újabb területátengedési szerződésekben az "optio" alkalmazást s mi ez intézmény jogalapja?		
1940/41.	Az államazonosság kérdése a nemzetközi jogban (megfelelő példákkal).		
1941/42. – 1944/45.	A semlegesség a nemzetközi jogban.		
	Svájc (1942/43.)	(-)	Flachbarth Ernő Zachár Gyula
1945/46.	Az 1939-1945. évi háború hatása a nemzetközi jogra.		
1946/47. – 1948/49.	Kifejtendők a Nemzetek Szövetségének Egyezségokmánya és az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmánya közötti különbségek.		

Nemzetközi jogból külön írtak ki pályázati feladatokat, 1924 és 1949 között összesen 7-et. Pályaművet csak kétszer nyújtottak be (29%), közülük a kar az egyiket teljes pályadíjra tartotta érdemesnek, a másik esetben viszont a szerző nevét tartalmazó jelíges borítékot felbontatlanul megsemmisítette.²⁶⁰

²⁴¹ Teghze Gyula (sz. Szatmárnémeti, 1867. ápr. 13., ref.) kinevezése, nyugdíjazása és halála: ALM. '14/15. 60. – JJK. '36/37. XIII. r. ü. (jún. 24.) 284. (13.670/1937. eln. VKM). – ÉVK. ÉS ALM. '39/40. 137. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 83-85, 93, 184-185, 280-281, 284-287, 299-300, 316, 318. – SZABADFALVI József, *Teghze Gyula: A jogbölcselet és a nemzetközi jog professzora = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002, 75-100. – Tiltakozó jegyzéke a csehek felvidéki bevonulása kapcsán a pozsonyi egyetem erőszakos bezárása, tanárainak rendőri felügyelet alá helyezése és internálása miatt: ÉVK. '18/19. 93. – Alkalmi beszéde a trianoni békéről: ÉVK. ÉS ALM. '21/22. 39-49. – Rektori székfoglaló beszéde: '22/23. 9-27. – „A munka nemzeti és nemzetközi védelme, annak nemzetközi organizációja” c. értekezése: '30/31. 60-98. – A miniszter elismerését fejezi ki a nyugdíjba vonulása alkalmával a Jogbölcseleti és Nemzetközi Jogi Szeminárium számára történt nagy értékű könyvadományozásáért: 25.232/1938. IV. VKM. – Megemlékezés halálakor: JJK. '39/40. III. r. ü. (nov. 16.) 106.

²⁴² „A nemzetközi jog kiterjedtebb művelésére” kiküldött bizottság: Illyefalvy Vitéz Géza (dékán), Teghze Gyula és Haendel Vilmos. – Haendel Vilmos előadói javaslata, melyet a kar egyhangúlag elfogadott: JJK. '20/21. X. r. ü. (jún. 18.) 438. – A miniszteri elutasítás: 117.889/1921. IV. VKM. – A kar a kérést megismétli: JJK. '21/22. I. r. ü. (szept. 24.) 2bb. – '22/23. IX. r. ü. (márc. 20.) 280. – '27/28. III. r. ü. (okt. 25.) 78.

²⁴³ A kar Teghze Gyula visszatartását kéri az 1937/38. tanévre: JJK. '36/37. VII. r. ü. (febr. 5.) 165. – A miniszter elutasítja, a kar pedig kéri, hogy az 1937/38. tanév I. félévében a tanszékét még helyettesként elláthassa, „miután előrelátható, hogy ez a most megüresedett tanszék a következő tanév elején már nem lesz betölthető és a tanszék helyettesítése a lecsökkent tanári létszám mellett nehézségekbe is ütközik”: X. r. ü. (ápr. 21.) 211. – A miniszter hozzájárulása, a kar a szigorlatoztatás és az ülésein való részvétel jogával felruházta: XIII. r. ü. (jún. 24.) 285. – A kar kéri a jogtudományi és

az államtudományi államvizsga-bizottságba Teghze Gyula kinevezését kültagként: 325. – Sz. Kun Béla és Hüttl Tivadar visszaemlékezése temetésén: ÉVK. ÉS ALM. '39/40. 90, 139.

²⁴⁴ Novemberben már Kováts Andor adja elő a jogbölcseletet; megbízása a második félévre a nemzetközi jog helyettesítésével: JJK. '37/38. V. r. ü. (nov. 26.) 144. és 141. – Március elsejétől nem vállalja a nemzetközi jog további előadását, a kar Baranyai Bélát bízta meg: VIII. r. ü. (márc. 10.) 260. – Az 1938/39. tanév első félévében Baranyai Béla fogja helyettesíteni a jogbölcseletet: XI. r. ü. (máj. 25.) 339.

²⁴⁵ Az idézet: JJK. '36/37. XIII. r. ü. (jún. 24.) 313. – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Haendel Vilmos, Kun József, Bozóky Ferenc és Szádeczky-Kardoss Tibor: '37/38. III. r. ü. (okt. 20.) 87. és V. r. ü. (nov. 26.) 136. – A kar pályázat kiírását kéri és a pályázók: VII. r. ü. (febr. 17.) 234. és X. r. ü. (máj. 13.) 270. – A bizottság újjászervezése: Bozóky Ferenc, Haendel Vilmos, Kováts Andor, Baranyai Béla és Szádeczky-Kardoss Tibor: '38/39. I. rk. ü. (szept. 9.) 10. – Geőcze Bertalan a pályázatát visszavonja, majd hatályban tartását kéri: IX. r. ü. (ápr. 18.) 417. és X. r. ü. (máj. 26.) 495. – A kar Baranyai Béla indítványát fogadja el, míg Haendel Vilmos szerint nincs olyan jogszabály, mely szerint a visszavonás visszavonhatatlan, s így épp a legjobb pályázó esne ki: XII. r. ü. (jún. 23.), csatolva. – A bizottság újjászervezése, a tagok azonosak: 563. – Matheovits Ferenc is visszavonja a pályázatot: 568. – Baranyai Béla idézett bejelentése: '39/40. VIII. r. ü. (máj. 21.) 441.

²⁴⁶ Flachbarth Ernő (sz. Gölnicbánya, 1896. márc. 3.) kinevezése: ÉVK. ÉS ALM. '40/41. 27. – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 185, 300. – SISKÁ Katalin, SZABÓ Krisztián, *Flachbarth Ernő = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I.*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2004, 115-153. – 1941. jan. 20-ig szabadságolását kéri, előadásait a II. félévben kezdi meg: JJK. '40/41. III. r. ü. (nov. 22.) 194. és 202. – Tagja a népbíróságnak az egyetemi tanárok igazolása tárgyában hozott igazolóbizottsági határozatok elleni fellebbezések elbírálására alakított különtanácsának: '45/46. II. r. ü. (szept. 26.) – „A külügyminisztérium értesítése szerint a béke delegáció tagjai közé az ő személye is kilátásba helyeztetett”: XXI. r. ü. (júl. 16.), napirend előtt. – „Individualista és kollektivisták irányzatok a nemzetközi kisebbségi jogban” c. értekezése: ÉVK. ÉS ALM. '36/37. 82-109.

²⁴⁷ Tamásy Jenő előadói megbízása: SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októberé és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8.

²⁴⁸ Flachbarth Ernő idézett jelentése: JJK. '45. II. r. ü. (ápr. 27.), csatolva. – Ugyanitt a Debreceni Nemzeti Bizottság 1945. márc. 22-i határozata:

„Az egyetem az elmúlt 25 év alatt a sötét reakciós gondolatnak melegágya volt és ebből a fertőzött talajból nőtt ki az a középosztálybeli nemzedék, mely elsősorban felelős hazánk romlásáért és a magyar névhez tapadt minden gyalázatért. Az egyetem nem lehet tovább a régi rendszer titkos bagolyvára. A Nemzeti Bizottság követeli, hogy a debreceni egyetemen, de a többiekben is új szellem érvényesüljön és a tanári katedrákról új hang csendüljön fel. [...] A Bizottság felkérte a kultuskormányt, hogy a tisztogató munkát a debreceni egyetemen minél előbb végezze el...”

Szabó István bölcsészkar tanár szerint „a felhozott kritika teljesen jogos, mert a debreceni egyetem 50 professzora közül 41 menekült el, s ezzel rossz példát adott...” – A prorektor nyilatkozata:

„Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy az egyetemnek az 1944/45. tanév elején tényleg szolgálatban lévő 46 magyarhonos nyilvános rendes és nyilvános rendkívüli tanára közül 37 az orosz hadsereg bevonulásakor nem tartózkodott Debrecenben. Ennek harmadrésze oly helyen időzött, ahol egyetemi szünetek idején /az egyetemi előadások már 1944. április 15-e óta szüneteltek/ máskor is tartózkodni szokott. A többi az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter által október 23.-ig engedélyezett egyetemi szünetet felhasználva túlnyomórészt egészségi vagy személyes jellegű okból volt távol Debrecenből és a vasúti forgalom beszüntetése miatt,

már nem tudott visszatérni. De különben is a 15/1945. M.E. sz. rendelet [...] szerint »egymagában az a körülmény, hogy a közalkalmazott ... félelemből, aggodalomból a vörös hadsereg bevonulása elől elmenekült, az igazolás megtagadásának okául nem szolgálhat.« [...] Hiszen az eltávozottak között oly professzorok is voltak, akiknek a szélső baloldali magatartása közismert!»

Az idézet a területrendező bizottság üléséről: JJK. '45/46. XIII. r. ü. (már. 29.) 485.

²⁴⁹ Flachbarth Ernő bejelentése: ['46/47. XIV. rk. ü. (jan. 13.) 257.] – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Bacsó Jenő (dékán, mint elnök), Flachbarth Ernő (előadó) és Dezső Gyula (tag). – Szabó József meghívása: [XX. rk. ü. (máj. 12.) 378.] – Szabó József visszavonja a meghívást elfogadó nyilatkozatát: RIKT. 2113/1946-47. 99. d. – A kar a tanszék formális kettéosztását kéri a minisztertől: [XXVII. rk. ü. (júl. 21.) 464.] – A kar pályázat kiírását kéri: [XXVIII. rk. ü. (júl. 25) 466.] – Forrás: VETF. 113.587/1947. és 116.897/1947. 73. d.

²⁵⁰ A jogfilozófiát az 1947/48. tanévtől Flachbarth Ernő már helyettesíti: RIKT. 2262/1946-47. 99. d.

²⁵¹ Vas Tibort a kar 8 szavazattal jelölte az első helyre egy üres szavazat ellenében, Scholtz Kornélt pedig 4 szavazattal a második helyre 5 üres szavazat ellenében: ['47/48. XIV. r. ü. (jún. 28.)] – A pályázók: RIKT. 2369/1947-48. 105. d.

²⁵² Vas Tibor (sz. Budapest, 1911. máj. 27.) kinevezése: RIKT. 1801/1948-49. 108. d. (213.136/1949. VI. 1. VKM). – Tényleges szolgálatát a debreceni tudományegyetemen már 1948. nov. 2-án megkezdte, fogadalmat 1949. márc. 4-én tett. – Nemcsak a Jogfilozófiai Tanszék teendőit látta el, hanem a „Szociológia” oktatását is (RIKT. 635/1948-49. 107. d., 205.942/1948. VI. 1. VKM), sőt, ő tartotta a „Társadalomtudományi alapismereteket” is a bölcsészkaron heti 2 órában (RIKT. 2024/1948-49. 109. d., 214.204/1949. VI. 1. és 212.779/1949. VI. 1. VKM).

²⁵³ Ullein-Reviczky Antal (sz. Sopron, 1894. nov. 8.) képesítése: JJK. '32/33. XI. rk. ü. (máj. 30.) 368. (20.748/1933. IV. VKM). – Próbaelőadása: „A nemzetközi jog eredete és irányelvei”. – A magántanári előadások alól felmentését kéri, az idézet: JJK. '35/36. V. r. ü. (jan. 27.) 144. – A kar felterjesztésére a kormányzó egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címmel kitünteti: 1941. márc. 8. (36.839/1941. IV. VKM). – Élete és munkássága: VARGA Norbert, *Ullein-Reviczky Antal = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006, 143-165. – Benkő István képesítése: RIKT. 2115/1947-48. 105. d. (201.282/1948. VI. 1. VKM). – A Blaskovits Zoltán lemondásával megüresedett gyakornoki állás elnyeréséért folyomodik: JJK. '36/37. II. r. ü. (szept. 29.) 45. – A miniszter közlése, mely szerint a karon foglalkoztatni óhajtja, és hogy a dékán egyelőre beosztotta a Jogbölcsélet és Nemzetközi Jogi Szemináriumba: IV. r. ü. (dec. 2.) 76. – A kari jegyzőkönyvekből nem derül ki pontosan, hogy mettől meddig volt Benkő István a kar díjtalan, majd Á.D.O.B. gyakornoka. – Lupkovics György (sz. Nyitra, 1891. júl. 16.) képesítése: RIKT. 2114/1947-48. 105. d. (201.289/1948. VI. 1. VKM). – Élete és munkássága: LUPKOVICS György, *Lupkovics György* = P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, 2004, 221-241. – Weninger László Vince m. kir. főhadnagy és a kecskeméti akadémia megbízott előadója a magántanári képesítés iránti kérelmét visszavonta: JJK. '29/30. II. r. ü. (szept. 26.) 70. – Ifj. Maday Pál főiskolai (debreceni agráregyetemi) intézeti tanár a „jog elmélete” c. tárgykörből képesítését kéri: '45/46. XVIII. r. ü. (jún. 24.) 618. – Admissiója: XXI. r. ü. (júl. 16.) 670. – Bírálóinak Flachbarth Ernőt és Sz. Kun Bélát jelölte ki a kar, a további eljárásról azonban nincs adat.

²⁵⁴ Javított tanrendi adatok (főtárgyak): Az 1937/38. tanév II. félévi TANRENDje a nemzetközi jog helyettesének Kovács Andort jelöli meg. ↔ Lásd Baranyai Béla megbízását, fentebb. – SZ. KUN, 1945. ápr. 8. – Az 1947/48. tanévtől Flachbarth Ernő már helyettesként oktatta a jogfilozófiát, a hivatkozás szintén fentebb.

²⁵⁵ FLACHBARTH Ernő, *Összeállítás az alaki és az anyagi büntetőjognak, valamint a jogbölcséletnek és nemzetközi jognak előadásáról a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán*, kelt: 1946. ápr. 23. – JJK. '45/46. XIV. r. ü. (ápr. 30.), A/ melléklet. (Készült a 3.420/1946.VI. VKM rendelet nyomán.)

²⁵⁶ Javított tanrendi adatok (Etika és filozófiai enciklopédia): JJK. '28/29. III. r. ü. (szept. 26.) 54. – '31/32. I. rk. ü. (szept. 9.) 5. – Lásd még: SZ. KUN, 1945. ápr. 8. – Megjegyzem, hogy a kari jegyzőkönyvekben és a tanrendekben szereplő elnevezések egymást több esetben sem fedik le, alapul minden esetben a TANRENDEket vettem.

²⁵⁷ Az idézet: FLACHBARTH, 1946. ápr. 23. – A miniszter megjegyzéssel veszi tudomásul kar határozatát: JJK. '18/19. V. r. ü. (jan. 27.) 8. (260/1918-19. VKM). – Teghze Gyula felkérése, hogy az 1926/27. tanév II. félévétől kezdve „Ethika” címen joghallgatók részére heti 4 órás előadást hirdessen: JJK. '26/27. III. r. ü. (okt. 21.) 74. (Jóváhagyása: 83.114/1926. IV. VKM).

²⁵⁸ Gál Gyula demonstrátorrá választása: RIKT. 602/1946-47. 97. d. (104.241/1946. VI. VKM). – VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)].

²⁵⁹ Javított tanrendi adatok (speciálkollégiumok): RIKT. 1201/1946-47. 98. d. – 2722/1946-47. 100. d.

²⁶⁰ Haendel Vilmos bírálata Rázsó Ferenc dolgozatáról: „Rendetlen – át nem tekintett phrasis és idézethalmaz. A jelíges levél felbontása szükségtelen.” – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 97-98, 288-290, 300. – További pályaművek: '30/31. 104, 329-331. – '35/36. 104, 351-352. – '36/37. 196, 362-363. – '38/39. 303-304. – '39/40. 83. – „Sajnos egyetemünk Tanácsa ezévből [1945/46.] nincs abban az anyagi helyzetben, hogy a pályadíjra érdemesnek ítélt művet külön emléklappal is honorálhassa, s ezért azt a megoldást választotta, hogy a pályanyertes részére emléklapot ad” – jelentette be a rektor a tanévzáró egyetemi közgyűlésen: ÉVK. '45/46. 32.

4.13. Anyagi Büntetőjogi és Büntetőeljárásjogi Tanszék

4.13.1. Tanárok és magántanárok

A büntetőjognak *harashti Bernolák Nándor* (ny. r. t. 1914. aug. 26. – 1920. jún. 15.) volt az első professzora, akit mint királyi táblabíró, nem sokkal a kinevezése előtt rendelték be az Igazságügy Minisztériumba. Karrierje gyorsan ívelt fel Debrecenben, 1915/16-ra az első jogász rektornak őt választották meg, e minőségben nevéhez fűződik a diákjóléti intézményrendszer kiépítése, dékánssága 1917/18-ra esett, ő volt a Népszerű Főiskolai Tanfolyam rendezőbizottságának az első elnöke, valamint az újonnan szervezett könyvtári bizottságban a kart szintén ő képviselte. Szociális érzékéről vall az 1914. októberi javaslata, mely szerint az ifjúság a rektor közreműködésével kórházegyesületet alakíthatna, és hogy meg kellene nyerni több orvost a hallgatók ingyen vagy mérsékelt áron kezelése céljára. Ugyanekkor a kar a Kriminológiai Intézet, 1918-ban pedig a Bünvádi Eljárás Jog Tanszék megszervezését kérte indítványára, az utóbbit azért, mert a szabadságolt katona hallgatók már az őszi félév végén alapvizsgázhattak, de csak akkor, ha anyagi büntetőjogot és bünvádi eljárásjogot párhuzamosan hallgattak, ám Debrecenben a két tárgy félévente váltva került előadásra. A román megszállók házkutatást tartottak nála éjszaka, majd a szabadságában is korlátozták anélkül, hogy az oka kiderült volna valaha. 1920 júniusában Bernolák Nándor nemzetgyűlési képviselő lett, így a tanári szolgálat alól a vonatkozó rendelet értelmében felmentést nyert. A tanszékre azt követően sem tért vissza, hogy a népjóléti és munkaügyi minisztersége megszűnt a Bethlen-kormányban.²⁶¹

Mialatt Teghze Gyula, a jogbölcselet és a nemzetközi jog tanára helyettesített, a kar a második büntetőjogi tanszék megszervezését újból kérte, a miniszter azonban közölte, hogy erre jelenleg nincs lehetősége, de a legközelebbi költségvetésben kísérletet tesz a felvételére. A megüresedett állásra hat pályázat érkezett be, de a kar Samassa János volt egri érseki- és Geröcz Kálmán sárospataki református jogakadémiai tanár személyétől eltekintett, mert az előbbi csak egy nyomtatásban megjelent művét csatolta be, az utóbbi pedig a magántanári képesítését elvesztette és igazolva sem volt Debrecenben. Így az első helyen Heller Erik, Igazságügy Minisztériumba beosztott főügyész-helyettes és Hacker Ervin, miskolci evangélikus jogakadémiai tanár, a második helyen Kováts Andor kecskeméti református jogakadémiai igazgató és Zehery Lajos igazságügy-miniszteri titkár került jelölésre, az első mindkét esetben nyilvános rendes, a második nyilvános rendkívüli tanári minőségben.²⁶²

A kormányzó *Kováts Andort* (ny. r. t. 1923. aug. 13. – †1942. febr. 5.) nevezte ki, ekkortól ő oktatta a büntetőjogot egészen haláláig. Emellett számos funkciót töltött be csaknem 20 év alatt, tagja volt az Országos Felsőoktatási Tanácsnak, valamint az egyetem gazdasági, testnevelési és

könyvtári bizottságának, részt vett a Népszerű Főiskolai Tanfolyam rendezőbizottságának és a kar tanulmányi kedvezményi bizottságának munkájában mint tag, az 1928/29. és az 1937/38. tanévre választották meg dékánnak. A Kisebbségjogi Intézetet ő szervezte meg, és korábban, amikor a miniszter a tanszékek számát a karon 13-ról 12-re csökkenteni tervezte, a büntetőeljárásjogi tanszék kérdését ismét felemlítette:

„Aggodalomra ad ez okot annál inkább, mert karunkon, mint ezt már többször megállapítottuk így is kevés a katedra, feltétlenül szükséges volna ugyanis egy második magánjogi, egy önálló büntetőeljárásjogi és egy nemzetközi jogi tanszék szervezése.”²⁶³

1942 januárjában Kováts Andor megbetegedett, majd hamarosan a halála is bekövetkezett, így a második félévtől már Bacsó Jenőnek, a perjog tanárának kellett helyettesítenie.

„[...] Szily Kálmán államtitkár úr Önagyméltósága a Rector úr útján rövid úton a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak azt a kívánságát közölte a karral, miszerint dr. Kováts Andor egyetemi ny. r. tanár elhunytával megüresedett büntetőjogi tanszék minél előbb töltsék be...”

„A kar [...] elfogadja [a tanszék betöltését előkészítő] bizottság javaslatát, hogy 1./ a büntetőjogi tanszék mielőbbi betöltését szükségesnek tartja és 2./ a másik két betöltetlen [közjogi és kereskedelmi- és váltójogi] tanszéknek az állami költségvetésbe felvételét kérni fogja a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úrtól.”

A miniszter pályázatot írt ki az állás betöltésére, mely alapján a kar Hacker Ervint az első, Rácز Bélát, a kecskeméti református jogakadémia tanárát, címzetes egyetemi nyilvános rendes tanárt a második helyen jelölte, Geröcz Kálmánt pedig másodszor is mellőzte.²⁶⁴ A kormányzó *Hacker Ervint* (ny. r. t. 1943. márc. 25. – †1945. dec. 27.) nevezte ki a tanszékre.

„E kinevezés két okból is öröndetes. Karunk kiválóan tudós férfúval gyarapodik, másfelől pedig e kinevezés a karunk részéről tett jelölés honorálását jelenti. A kar utólagos jóváhagyása reményében a kar nevében is üdvözölte karunk új tagját [a dékán] és közölte vele azt a véleményét, hogy legcélszerűbbnek tartaná, ha az eskü letétele után szabadságot kérne, mert egyrészt nem volna célszerű, ha a félév vége felé venné át az előadásokat, másfelől pedig a miskolci jogakadémia szempontjából is kívánatos lenne, ha ott fejezné be a félévet. E levélre eddig válasz nem érkezett. [...]”

Hacker Ervin a kérésnek nem tett eleget, az előadásait május 4-én megkezdte.²⁶⁵ A büntetőjogot azonban így is alig több mint egy évig oktatta, mert 1944 decemberétől az órákat már Fehértai Gyula ügyvéd, márciustól Flachbarth Ernő, a jogbölcselet és a nemzetközi jog tanára tartotta, távolléte miatt. Hacker Ervin szabadságot kért és kapott „régí cukor bajára és a diétikus életmód nehézségeire

[hivatkozva], valamint arra, hogy Debrecenben még mindig nem sikerült lakáshoz jutnia”. Betegszabadságát a következő félévre is meghosszabbította.

„A kar felkéri a dékánt, szíveskedjék dr. Hacker Ervin egyetemi ny. r. tanárt félhivatalos formában felkérni, hogy a jövő [1945/46. II.] félévben előadásait a lehetőségekhez képest tartsa meg és általában nyilatkozzék állapotáról és szándékairól.”

Ám egy hónap sem telt el, s a professzor halálhíre megérkezett, a kar a gyászülést 1945 szilveszterén tartotta meg:

„[...] Dr. Hacker Ervin életét teljesen a tudománynak szentelte. Legboldogabb óráit könyvtárszobájában töltötte tudományos foglalkozása közben. Hangyaszorgalmú tudós volt, aki nagy anyagot gyűjtött össze és azt fel is dolgozta. [...]”²⁶⁶

A büntetőjogot Bozóky Ferenc, a közgazdasági politika és a statisztika tanára helyettesítette a második félévtől kezdve, bár időközben Julow Jenő keleti kereskedelmi főiskolai tanár is jelezte, hogy megbízott előadóként ellátná e teendőket.

„A kar egyhangúlag úgy határoz, hogy

1/ a megüresedett magyar büntetőjogi és büntetőeljárásjogi tanszék ügyében a pályázat kiírását kéri a választás- és közoktatásügyi miniszter úrtól;

2/ felkéri a dékánt, hogy dr. Angyal Pál, dr. Heller Erik és dr. Irk Albert egyetemi ny. r. tanároktól kérjen véleményt arról, mely tanítványaik, vagy a büntetőjogi tudomány mely művelői jöhetnek szerintük tekintetbe a tanszék betöltésénél és fognak-e előreláthatóan pályázni. [...]”

„[...]A] pályázati hirdetmény szerint a pályázati határidő f. évi június 1.-én járt le, ámde a miniszter úr leirata csak f. évi június 12.-én érkezett le karunkhoz, úgy hogy a pályázati hirdetményt nem tehettem közzé. Ezért a büntetőjogi tanszék betöltése tárgyában kiküldött bizottság [...] felkérte a dékánt, hogy a miniszter urat kérje fel a pályázatnak megfelelő hosszabb határidő kitűzésével való újbóli meghirdetés[re]. A dékán a bizottság felkérése értelmében felírt a miniszter úrhoz. Később azonban megérkezett a Köznevelés 1946. évi június 15.-i száma, amely szerint a pályázati határidő f. évi július 1. Minthogy ezek szerint a pályázati hirdetmény leküldött szövegében nyilvánvaló gépelési hiba csúszott be [...]a dékán a] »június hó 1. napjáig« szülői kitétel[t] »július hó 1. napjáig« igazította ki s a hirdetményt a szokásos módok közzétette s ebben a miniszter úr utólagos jóváhagyását kérte.”²⁶⁷

A tanszéket mégsem pályázat, hanem meghívás útján töltötték be, a köztársasági elnök *Schultheisz Emil* (ny. r. t. 1947. máj. 3. – 1949. aug. 31.) hadbíró-vezérőrnagyot nevezte ki a kar kérésének megfelelően. Ő volt a büntetőjognak az utolsó debreceni professzora, az egyetemi tanárok és az

egyetemek egyéb alkalmazottainak felelősségre vonásáról szóló törvénytervezet egyik kidolgozója, a Népszerű Főiskolai Tanfolyam rendezőbizottságában az utolsó jogkari tag. Működését az 1949/50. tanévtől a szegedi egyetemen folytatta.²⁶⁸

Magántanári képesítést *Gerőcz Kálmán* és *devecseri Schultheisz Emil* szerzett, az előbbi azonban azt el is vesztette, az utóbbitól viszont a kar annak ellenére sem vonta meg, hogy a háború alatt fokozott nyomás nehezedett rá az izraelita származását tekintve.

<i>Kérvényező neve</i>	<i>Foglalkozása</i>	<i>Tárgykör</i>	<i>Képesítés időpontja</i>	<i>Tudományos működésének bírálói</i>
Gerőcz Kálmán	sárospataki ref. jogakadémiai ny. rk. tanár	anyagi büntetőjog	1917. ápr. 24.	Bernolák Nándor Teghze Gyula
devecseri Schultheisz Emil	hadbíró-százados	magyar katonai anyagi büntetőjog	1937. okt. 23.	Kováts Andor Teghze Gyula

„Dr. Bernolák Nándor ny. r. t. előadja, hogy több oldalról vett értesülése szerint Dr. Gerőcz Kálmán sárospataki jogakadémiai tanár, aki karunkon büntetőjogból egyetemi tanári képesítését nyert a proletárdiktatúra idején tanúsított magatartása miatt és pedig állítólag több kegyetlen tett elkövetésében részesség miatt büntető eljárás alatt áll és vizsgálati fogságban van. Minthogy ilyen bűnös tetteket elkövető egyén karunknak jogosítottja nem lehet, indítványozza, hogy dr. Gerőcz Kálmán magatartására és tetteire vonatkozó adatok sürgősen szereztessenek be.”

1921 júliusában a kar arra hivatkozva, hogy Gerőcz Kálmán több mint négy féléven át nem tartott az egyetemen előadásokat, a magántanári tanítási feljogosítást (a *venia docendi*-t) a „habilitationalis” szabályzat értelmében tőle elvonta. 1945 áprilisától kezdve azonban folyamatosan kérelmezte, hogy speciálkollégiumot hirdethessen (az 1945/46. tanév I. félévére „A büntetőjog bölcselete” címen), majd pedig azt is, hogy a *veniáját* állítsák helyre. Ügyében Szentpéteri Kun Béla volt az állandó referens, mivel a beadványainak száma egyre csak növekedett.

„Gerőcz Kálmán mint sárospataki jogakadémiai tanár ellen a proletárdiktatúra idején tanúsított magatartásáért ottani fegyelmi hatósága előtt fegyelmi eljárás folyt, amely jogerősen felmentéssel végződött. [...] A mi egyetemünk Tanácsa 1921. június 28.-án tartott ülésében pedig »annak kijelentésével, hogy Gerőcz Kálmánnak a proletárdiktatúra alatti szereplését helyteleníti kimondotta, hogy Gerőcz Kálmán ellen a további eljárást nem látja szükségesnek«. [...]

Gerőcz Kálmán 1922. december hónapban beadta kérvényét a karunkon megüresedett büntetőjogi tanszékre. A bizottság előadója rávonatkozóan azt adta elő, hogy »Gerőcz Kálmán az egyetemi magántanárságot a debreceni tudományegyetemen szerezte meg, a magántanárságot azonban, tekintettel arra, hogy előadást egyetemünkön nem tartott, el is veszítette.« [...]

Gerőcz Kálmán 1924. március 26-án kérvényt adott be karunk akkori dékánjához, amelyben kéri, »méltóztassék részemre oly hivatalos bizonyítványt kiadni, mely bizonyítja, hogy 1917. április 24.-én a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán az anyagi büntetőjogból egyetemi magántanár-

ri képesítést szereztem [...] e magántanári jogosítvány azonban tekintettel arra, hogy előadás tartási jogommal nem éltem több mint négy féléven keresztül, a magántanári szabályzat [...] alapján megszűnt.«

Fel kell még említenem, hogy a magántanári szabályzat [...] nem tartalmaz olyan rendelkezést, aminőt Gerőcz most vitat, mintha t.i. a jogakadémiai tanárok a magántanári előadások alól, illetőleg az előadások nem tartásának jogkövetkezménye alól mentesítve volnának. De ha a szabályzatban ilyen rendelkezés foglaltatnék, a Gerőcz esetében az sem jelentene semmit, mert ő mint jogakadémiai tanár 1923-ban nyugdíjba helyeztetett és azóta sem tartott soha egyetemi magántanári előadást, tehát a venia megszűnéséhez a kellő idő azóta is sokszorosán eltelt.”

„Azokat a tényeket, amelyeket az előző határozat meghozatala előtt jelentettem, a kar jegyzőkönyveiből és irattárából vettem. Folyamodó ezzel szemben csak állít, tagad, de nem bizonyít.

A dolog érdemére nem tartozik ugyan, de mivel a folyamodó a kecskeméti büntetőjogi tanszék betöltésének ügyét is szóvá teszi, megemlítem, hogy én a kecskeméti jogakadémia kormányzóbizottságának akkor is tagja voltam és a határozatot hozó gyűlésen is jelen voltam, így közvetlen tudomásom van arról, hogy a kormányzó bizottságban Gerőcz megválasztása szóba sem került, tehát mellőzésének oka sem lehetett a mi egyetemünk részéről tett valamely lépés, vagy határozat. [...]”

„[...] Egyáltalán nem vonom kétségbe Gerőcz Kálmán úrnak azt az előadását, mely szerint a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium kinyilvánította azt a – természetes – véleményét, hogy legtermészetesebb volna az állásnélkül maradt jogakadémiai tanárokat az új ú.n. »egyetemes református« jogakadémián elhelyezni s lehet, sőt ha ő állítja, bizonyára úgy van, hogy ezzel kapcsolatban az ő neve is szóban volt, mint szintén állásnélküli jogakadémiai tanáré. Ellenben bizonyos – és ezt Gerőcz úr is elismeri –, hogy akkor, amikor a kecskeméti jogakadémia büntetőjogi tanszékének betöltéséről volt szó, csupán a máramarosszigeti jogakadémia volt tanára ajánlatott. Nyilvánvaló tehát, hogy nem azért nem lett kecskeméti tanár, mert a mi részünkről nem kapott bizonyítványt.

Az ő sajnálatos lemaradásában annak, hogy itteni véniáját saját mulasztása következtében elvesztette, nincs semmi része.

Javaslom, hogy az ügygel tovább foglalkozni ne méltóztassék. [...]”

Gerőcz Kálmán a miniszterhez nyújtott be kérelmet 1947-ben, hogy tegyen előterjesztést kinevezésére Debrecenbe, a Büntetőjogi Tanszékre. 1923-ban ugyanis B./ listára helyezték a kommün alatti magatartása miatt, ezért úgy kell tekinteni, mintha nyilvános rendes tanári kinevezése akkor történt volna – legalábbis egy új miniszterelnöki rendelet alapján ezt állította. Hollán P. Pál miniszteri osztálytanácsos az alábbiakat jegyezte fel az ügyíratra:

„Mivel jogakadémiai tanárként került végelbánás alá, rehabilitáció útján sem kerülhet egyet. ny. r. t. állásba. Másrészt pályázata is határidőn túl érkezett be. Szerelni kérem! 4/14 Hollán”²⁶⁹

Schultheisz Emil viszont megbecsült magántanára volt a karnak, már kérelmének benyújtását is igen pozitív visszhang fogadta 1936-ban:

„[Schultheisz Emil] annál is inkább megfelelő, mert büntetőjogból jelenleg magántanárunk nincs s így ezidőszelre a katonai büntetőjog ismertetése is kizárólag a rendes professzorra nehezu, aki viszont a folyamodóban az auspiciumok szerint igen kiváló, nagy reményekre jogosító segítőársat fog találni.”

Szóbeli kollokviumán Haendel Vilmos érdekes kérdést tett fel, úgy tűnik, katonamúltja miatt ő is rokonszenvezett a fiatal tudós szakterületével:

„Háborús szolgálatom alkalmával parancsot kaptam, hogy egy bizonyos veszedelmes helyen őrszemet járassak. A kiállított őrszemet minden 10 percben lelőtte az ellenség. Midő ez 5 ízben történt meg, az őrszem kiállítását beszünttettem. Miután nyilván szembe helyezkedtem a kiadott parancsal, kérdem, követtem-e el büntetendő cselekményt, vagy nem?”

Igazolását követően, 1945-ben, Schultheisz Emil a felvételt az egyetemi magántanárok sorába újból kérte, a kar viszont kijelentette, hogy őt onnét sohasem törölte. Kinevezéséig azonban már nem tartott speciálkollégiumokat újra, előbb a közlekedési nehézségekre hivatkozva, de a tanrend űrlapját 1945 novemberében is nemleges válasszal küldte vissza, így a dékán figyelmeztette, hogy úgy tekinti, mintha a következő félévre a magántanári előadások alóli felmentését kérte volna.²⁷⁰

Szakelőadóként *Böszörményi Imre* főállamügyészt és *Cséka Ervin* bírósági jegyzőt bízták meg az 1946/47. és az azt követő tanévben, alkalmazásuk a kis- és mellékkollégiumok meghirdetésével kapcsolatos körrendelet megfelelő végrehajtásával van összefüggésben.²⁷¹

4.13.2. A főtárgyak

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Anyagi büntetőjog	5	Bűnvádi eljárási jog	5	Bernolák Nándor
1915/16.					
1916/17.	Anyagi büntetőjog (politikai jellegű bűncselekmények)				
1917/18.	Anyagi büntetőjog				
1918/19.					
Pótfélév	Büntetőjog				Bacsó Jenő (helyettes)
1919/20.	Anyagi büntetőjog		Anyagi büntetőjog	5	Bernolák Nándor
	Bűnvádi eljárási jog				
1920/21.	Anyagi büntetőjog		Bűnvádi eljárási jog	3	Teghze Gyula (helyettes)
			Anyagi büntetőjog (folytatás)		
1921/22.			Bűnvádi eljárási jog	5	
1922/23.			Büntetőeljárási jog		
1923/24.	Büntetőjog		Anyagi büntetőjog (Különös rész, folytatás)	1	Kováts Andor

1924/25.	Anyagi büntetőjog	5	Büntetőeljárási jog	5	Kováts Andor
			Anyagi büntetőjog (Különös rész, folytatás)		
1925/26.	Büntetőjog		Büntetőeljárási jog		
	Büntetőeljárási jog	Anyagi büntetőjog (Különös rész, folytatás)			
1926/27.	Anyagi büntetőjog	5 + 5	Büntetőeljárási jog	5 + 5	
1927/28.	+ Büntetőeljárási jog		+ Anyagi büntetőjog		
1928/29.	Anyagi büntetőjog	5	Büntetőtörvénykezési jog	5	
	Alaki büntetőjog		Büntetőjog		
1929/30.	Anyagi büntetőjog + Büntetőtörvénykezési jog	5 + 5	Alaki büntetőjog		
1930/31.			Anyagi büntetőjog		
1931/32.			Büntetőtörvénykezési jog + Anyagi büntetőjog		
1932/33.	Büntető anyagi jog	5 + 5	Büntetőtörvénykezési jog + Büntető anyagi jog	5 + 5	
1933/34.	+ Büntetőtörvénykezési jog				
1934/35.	Büntető törvénykezési jog + Büntetőjog				
1935/36.	Büntetőjog	5	Büntető törvénykezési jog	5	
–	+ Büntető törvénykezési jog				
1937/38.	Büntető törvénykezési jog				
1938/39.	Büntetőjog	5	Büntető törvénykezési jog	5	
			Büntetőjog	2	
1939/40.	Büntető eljárási jog	3	Büntető törvénykezési jog + Büntetőjog	5 + 3	
1940/41.	Büntetőjog + Büntető törvénykezési jog	5 + 3			
1941/42.				Büntető törvénykezési jog	
			Büntetőjog	2	
1942/43.	Büntetőjog	5	Büntető jog és eljárás	5	
1943/44.			Büntető eljárásjog		
1944/45.					
			Büntetőjog	5	
1945/46.	Büntetőjog	5			
			Büntető eljárásjog	5	
1946/47.	Magyar anyagi büntetőjog	5	Magyar büntető törvénykezési jog		
1947/48.			Büntetőjog általános elvei	3	
1948/49.			Magyar büntető perjog		
	Magyar büntető törvénykezési jog		Magyar anyagi büntetőjog	5	
Megjegyzés: a táblázat a kari jegyzőkönyvek alapján javított tanrendi adatokat tartalmaz.					

Megjegyzés: a táblázat a kari jegyzőkönyvek alapján javított tanrendi adatokat tartalmaz.

1946 áprilisában „a miniszter úr a folyó félévi tanrend jóváhagyásával kapcsolatban a karunkat nyilatkozattételre hívta fel arranézve, hogy az anyagi büntetőjog és a jogbölcsélet miért nem szerepel a

tanrendben a folyó félévben.” Válaszul a dékán, Flachbarth Ernő terjedelmes feliratot dolgozott ki, melyben a két tanszék történetét elsőként kísérelte meg tömören összefoglalni.²⁷²

„Abból a célból, hogy a miniszter úrnak kimerítő képet adhassunk arról, miként történt az említett két tárgy előadása karunkon az egyetem megalapítása óta, átnéztem a kar jegyzőkönyveit és tanrendjeit és ezek alapján az alábbi összeállítást terjesztem a tekintetes Kar elé.

Egyetemünkön az alaki és az anyagi büntetőjognak az egyetem alapítása óta mindig csak egy professzora volt. (Dr. Bernolák Nándor, majd Dr. Kováts Andor, majd Dr. Hacker Ervin). Ezzel szemben a budapesti tudományegyetemen az anyagi és az alaki büntetőjognak sokáig külön-külön tanszéke és tanára volt. (Dr. Angyal Pál és Dr. Doleschall Alfréd). A kolozsvári tudományegyetemre 1940-ben két büntetőjogi professzort neveztek ki. Az anyagi büntetőjogot Dr. Heller Erik, az alaki büntetőjogot pedig Dr. Balás P. Elemér adta elő. Pécsen ugyan csak egy büntetőjogi tanszék van, amelyet Dr. Irk Albert tölt be, de az alaki büntetőjogból mások is tartottak előadásokat. Így például az 1940-41. tanév I. félévében Dr. Irk Albert a büntető perjogot heti 2 órában adta elő, míg e tárgyból heti 3 órás kollégiumot Dr. Auer György c. ny. rk. t. tartott.

Karunk ismételten kérte a második büntetőjog tanszék megszervezését, így 1921. július 28-án tartott r. ülésen 433. jkvi. sz. alatt és 1923. márc. 20-án tartott ülésén 280. jkvi. sz. alatt hozott határozatával, de e kérelme máig [1946. ápr.] is teljesítetlen maradt.

A büntetőjognak csak egy tanszéke és tanára lévén, már az 1914-15. tanévben az a gyakorlat alakult ki, hogy a professzor az anyagi büntetőjogot az első, az alaki büntetőjogot pedig a második félévben adta elő [a harmadéves joghallgatók számára]. Egy alkalommal, az 1919-20. tanév I. félévében Dr. Bernolák Nándor ny. r. t. az anyagi büntetőjogon kívül az alaki büntetőjogot is előadta heti 5 órában, de ezért tiszteletdíjban részesült. (Az 1920. szept. 24-én tartott kari ülés 8. jkvi. sz. alatt hozott határozata és a VKM 45.196/1920. IV. a. sz. rendelete). Ezzel is kifejezésre jutott az, hogy a büntetőjog professzorának nem kötelessége két főkollégiumot tartani a büntetőjogból.²⁷³ Miután azonban a kar a büntető eljárásnak az I. félévben előadását a szaktanár javaslatának figyelembevételével mellőzhetőnek találta (1920. június 2-án tartott, IX. r. ülésen, 237. sz. a hozott határozat f. pontja), az 1920-21. tanév I. félévétől az 1924-25. tanév I. félévéig bezárólag ismét félévenként felváltva folyt a büntetőjogi tárgyak előadása úgy, hogy az I. félévben az anyagi, a II. félévben pedig az alaki büntetőjogot adtak elő.

Amikor Dr. Bernolák Nándor távozásával a büntetőjogi tanszék megüresedett, a pályázati hirdetmény a kinevezendő tanárnak kifejezetten azt tette a kötelességévé, hogy az I. félévben az anyagi büntetőjogot, a II. félévben pedig a bűnvádi eljárási jogot adja elő a szabályzatban előírt vagy előírandó heti óraszámban, ezenkívül pedig minden félévben a megfelelő óraszámban speciálkollégiumot vagy szemináriumot tartson. (1922. okt. 6-án tartott II. rk. kari ülés jegyzőkönyvének melléklete).

Dr. Kováts Andor ennek ellenére az 1924/25-ös tanév II. félévétől kezdve az I. félévben az anyagi büntetőjog mellett az alaki, a II. félévben pedig az alaki büntetőjog mellett az anyagi büntetőjogból is 5 órás főkollégiumot hirdetett, de azért külön díjazásban részesült. (V. ö. az 1920. jan. 12-én tartott, VII. rk. kari ülés 138. jkvi. szám alatt hozott határozatát, továbbá az egyetem Tanácsának 1929. okt. 25-én tartott II. r. ülésén 30. sz. alatt hozott és nyomtatásban is megjelent határozatát, a Tanács 1933. márc. 22-én VII. folytatólagos ülésén 273. sz. alatt hozott határozatot és a VKM 21.477. IV. sz. leiratát.)

Ez maradt a helyzet az 1938-39. tanév I. félévéig, amikor az alaki büntetőjog meghirdetve nem volt, még pedig a kar 1938. máj. 25.-én tartott XI. r. ülésének abból a határozatából, mely szerint a kar a büntető törvénykezési jogot az említett félévben »jogainak azonban fenntartásával kivételesen nem... kívánja előadatni«. A következő félévben ismét visszaállt a régi rendszer,²⁷⁴ míg azután az 1939-40. tanév II. félévétől kezdve Dr. Kováts Andor heti 3-3 órában adta elő az I. félévben az alaki, a II. félévben pedig az anyagi büntetőjogot az 1941-42. tanév I. félévéig bezárólag, amely utolsó féléve volt, mert a II. félév megkezdése előtt meghalt. (1939. máj. 26-án 500., 1939. nov. 8-án 186., 1940. máj. 21-én 440., 1940. nov. 22-én 193., 1941 június 6-án 520. jkvi. sz. alatt hozott kari határozatok.) A most említett változtatás azzal függ össze, hogy a kar az etika és filozófiai enciklopédia előadásával is Dr. Kováts Andort bízta meg.

Dr. Kováts Andor halála után a kar a büntetőjogi tanszék helyettesítésével Dr. Bacsó Jenő ny. r. t-t bízta meg, [aki] az eddigi szokásnak megfelelően az anyagi és az alaki büntetőjogból félévenként felváltva tartott heti 5 órás főkéllégiumot. Az 1941-42. tanév II. félévében az anyagi büntetőjogból Dr. Flachbarth Ernő ny. r. t tartotta meg a Kováts által már meghirdetett és a vallás- és közoktatásügyi miniszter által jóváhagyott speciálkéllégiumot, de 1942. ápr. 28-án tartott XIII. kari ülésen a kar 426. jki. sz. alatt úgy határozott, hogy »az eddig a büntetőjogból, illetőleg a büntetőeljárás jogból előadott speciálkéllégium – a Vallás- és Közoktatási Miniszter úr jóváhagyásától feltételezetten – a jövőben az egyik félévben a magánjogi tanszéknek engedtetik át, a másik félévben pedig minden tanévben a többi gyakorlati tárgyak egyikéből tartassék meg a speciálkéllégium, még pedig a következő sorrendben: 1./ perjog, 2./ közigazgatási jog, 3./ büntetőjog s büntető eljárás jog és 4./ kereskedelmi és váltójog.« A kar e határozatát a V. miniszter 88.755/1942. IV. 1 sz. leiratával jóváhagyólag tudomásul vette.²⁷⁵

Dr. Hacker Ervin kinevezetése után az eddigi gyakorlatnak megfelelően az anyagi büntetőjogból az I., az alaki büntetőjogból pedig a II. félévben hirdetett 5 órás főkéllégiumot, ezenkívül pedig 2-3 órában speciálkéllégiumot és heti 2 órában szemináriumot tartott.

Az 1944-45. tanév II. félévétől kezdve azonban Dr. Hacker Ervin betegsége miatt már nem hirdethetett előadásokat. Tekintettel arra, hogy a tanév első felében a háborús események miatt nagyon kevés büntetőjogi előadás hangzott el, és azt is nem a professzor tartotta, a kartól nyert megbízás alapján Dr. Flachbarth Ernő az anyagi büntetőjogot adta elő az 1944-45. tanév II. félévében, majd – annak a gyakorlatnak megfelelően, hogy a professzor az első félévben az anyagi büntetőjogot adja elő – az 1945-46. tanév I. félévében is.

Az 1945-46. tanév II. félévében Dr. Flachbarth Ernő egyfelől dékáni teendői miatt, másfelől pedig azért, mert a kar szükségesnek tartotta, hogy a már több féléven át meg nem hirdetett etikai és filozófiai enciklopédiai kéllégium heti 4 órában tartására neki megbízást adjon és ezenkívül a nemzetközi jognak mostani átalakulásában fokozott figyelmet tartozik szentelni e szaktárgynak, a büntetőjog további előadását nem vállalhatta és a kar Dr. Bozóky Ferenc ny. r. tanárt bízta meg – a kialakult gyakorlatnak megfelelően – a büntető eljárási jognak heti 5 órában a jelen félévben helyettesi minőségben leendő előadásával. A kar egyben az 1942. április 28-án hozott és fentebb szószerint idézett kari határozat értelmében az anyagi büntetőjogból heti 3 órás speciálkéllégiumot kívánt volna meghirdetni, de mivel Dr. Flachbarth Ernő ny. r. tanár az előbb említett okokból erre vállalkozni nem tudott, Dr. Bozóky Ferenc ny. r. tanár részére pedig az alaki büntetőjognak 5 órás főkéllégiumban való előadása nagy túlmunkát jelent és más professzor sem vállalkozott a speciálkéllégium megtartására, a karnak arról e félévben le kellett mondania. [...]»

A kitűnő összefoglalást, melyben a jogbölcseletre és a nemzetközi jogra vonatkozó rész még ezután következik, mindössze három évvel kell kiegészíteni 1949-ig. Kezdetben a bevett gyakorlatot követte Schultheisz Emil is, ám az 1948/49. tanévtől kénytelen volt a párhuzamos rendszerre ő is áttérni. Az 1948-as reform másodéven vezette be „A büntetőjog általános elvei”-t, az egységes „Eljárási jogok” című tárgyat azonban negyedéven, a jogtudományi képzést választók számára Debrecenben már nem lehetett meghirdetni. Mindazonáltal utal a változásra, hogy a büntető perjognak 1949 tavaszán már csak heti 3 az óraszama.

4.13.3. A Szeminárium helye, személyzete és a szemináriumi foglalkozások

A Büntetőjogi Szeminárium (kezdetben, mint egyesített Büntetőjog-közjogi Szeminárium) a Ferencz József út 51. szám alatt működött, majd a központi épület átadása után annak I/136-os, a háborút követően pedig a 141-es helyiségébe költözött.

A kar működésének utolsó három évében *Melles Ödön* töltötte be a könyvtárkezelő demonstrátori tisztséget.²⁷⁶

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Büntetőjogi szeminárium	1	Büntetőjogi szeminárium	1	Bernolák Nándor
1915/16.	Büntetőjogi praktikum			2	
	Büntetőjogi szeminárium	2		1	
1916/17.		1	1		
1917/18.		2	Büntetőjogi gyakorlatok (i.)	2	
1919/20.		1	Büntetőjogi gyakorlatok	1	
1923/24.	-	-	Büntetőjogi gyakorlatok		Kováts Andor
1924/25.			Büntetőjogi praktikum	2	
1925/26.	Büntetőjogi praktikum	2	-	-	
1927/28.			Büntetőjogi praktikum	2	
1928/29.			Büntetőjogi gyakorlatok		
1929/30.			Büntetőjogi szeminárium		
1930/31.			Büntetőjogi szeminárium	2	
1931/32.	Büntetőjogi szeminárium	1	Büntetőjogi szeminárium	2	Hacker Ervin
-					
1940/41.					
1941/42.					
1943/44.					
1944/45.	Büntetőjogi szeminárium	2	-	-	Bozóky Ferenc (helyettes)
1946/47.	Büntetőjogi szeminárium	2	Büntetőjogi szeminárium	1	Schultheisz Emil
1947/48.					

Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév. Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.

Jelmagyarázat: i. = ingyenes félév. Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben szemináriumi foglalkozásokat nem tartottak.

Bernolák Nándor rendszerint „Büntetőjogi szeminárium”-ot tartott félévente, a „gyakorlati pályán működők és jogvégzett férfiak, és büntetőjogot már hallgatott egyetemi hallgatók részére”. Praktikum (gyakorlat) ekkor még ritkán szerepelt az órák között, Kovács Andor viszont kizárólag ilyen foglalkozásokat hirdetett meg 1931 előtt. Ezt követően azonban ő is bevezette a szemináriumot helyette, melynek felvételét a német (és olykor a francia) nyelv kellő ismeretéhez kötötte. A tárgyat továbbvitte Hacker Ervin és Schultheisz Emil is, de hozzájuk már az előbbi feltétel nélkül lehetett jelentkezni. Figyeljük meg, hogy az 1947/48. tanév végével végleg megszakad a „Büntetőjogi szeminárium”-ok sora, ez volt az ára annak, hogy egy professzornak a két főkéllégiumot párhuzamosan kellett előadnia.

4.13.4. Speciálkéllégiumok

Tanév	I. félév		II. félév		Tanár
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Fiatalkorúak és büntetés	1	A büntetési rendszer	2	Bernolák Nándor
	Katonai büntetőjog				
1915/16.	Magyar sajtójog (i.)	2	Gazdasági visszaélések	1	
1916/17.	A büntetőjog alaptanai		A büntetési rendszer	2	
1917/18.	Újabb büntetőjogi törvényhozásunk	1	A háború és a kriminalitás	1	Gerőcz Kálmán
	A büntetőjog bölcséleti alaptanai		-	-	
1918/19.	Katonai bűnvádi eljárási jog	3	Kriminál politika	3	Bernolák Nándor
1919/20.	A sajtó hivatása és a sajtójog (i.)	1	Deák Ferenc és Br. Eötvös József szerepe a büntetőjog fejlődésében	1	
	Bűnügyi politika, tekintettel a háború és a forradalom tanulságaira (i.)		A háború és a forradalom tanulságai a büntetőjog reformjára (folytatás)		
1924/25.	Perorvoslatok a büntetőeljárásban	2	-	-	Kováts Andor
1926/27.	Külföldi büntetőjog		Az elszakított részek büntetőjoga	2	
1938/39. – 1940/41.	Magyar katonai anyagi büntetőjog			-	-
1943/44.	Kriminológiai problémák	1	Börtönügy	1	Hacker Ervin
	Bűnügyi aetiológia		Anyagi büntetőjogi problémák	2	
1944/45.	Bűnügyi aetiológia	1	-	-	
1945/46.	-	-	Büntetőjogi speciálkollégium	3	-
1946/47.	Büntető ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése	1	Büntető ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése	1	Böszörményi Imre
	-	-	Kriminológia	2	Cséka Ervin
1947/48.	-		Büntetéstan		
	Büntető ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése	1	Büntető ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése	1	Böszörményi Imre
	Kriminológia	2	Börtönügy	2	Cséka Ervin
Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkollégiumokat nem tartottak.					

Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekben speciálkéllégiumokat nem tartottak.

Sajátos, hogy nem mindig a büntetőjoghoz kötődnek a speciálkollégiumok, már Bernolák Nándor is kétszer sajtójogot oktatott, Kováts Andor pedig a Kisebbségjogi Intézetben rendszeresen az elcsatolt területek jogviszonyaival foglalkozott. „A büntetőjog alaptanai”-nak a célja a főtárgy előkészítése volt, erre első és második évfolyamos, valamint más karbeli hallgatókat fogadott Bernolák Nándor. A legelső félévben a fiatalokúakra és a katonákra vonatkozó külön szabályokat emelte ki, az utóbbi témakörben később Schultheisz Emil hirdette meg a magántanári előadásait. A professzor kezdetben a büntetési rendszert vagy a gazdasági visszaéléseket ismertette a tavaszi szemeszterekben, mígnem érdeklődését a büntetőjog reformja, a kriminálpolitika és annak történeti vetülete (Deák Ferenc és Eötvös József szerepe) végleg le nem kötötte.

Kováts Andornak a „Perorvoslatok a büntetőeljárásban” jelenti az egyetlen ide vágó speciálkollégiumát, melyre azok jelentkezhettek, „akik a II. félévben a büntetőjogot hallgatták”. A „Külföldi büntetőjog” és „Az elszakított részek büntetőjoga” ugyanis már sajátos átmenetet képeznek, szinte utat mutatva a Kisebbségjogi Intézethez.

Hacker Ervin órái közül a „Kriminológiai problémák”-at, a „Börtönügy”-et és a „Bűnügyi aetiológiá”-t említjük itt, egyrészt, mert az előző kettőt a háború után oktatta Cséka Ervin is, másrészt, mert ha figyelembe vesszük Bernolák Nándor politikai- és Gerőcz Kálmán „A büntetőjog bölcséleti alaptanai” című magántanári előadásának a filozófiai szempontjait, egy bölcséleti jellegű profil előttünk fokozatosan kirajzolódik. Más kérdés, hogy az 1946-os reform egy kötelező és kifejezetten gyakorlati mellékkollégiumot vezetett be, a „Büntető ügyvitel és bírói határozatok szerkesztése”-t Debrecenben Böszörményi Imre hirdette meg.

Csak érdekesség, hogy Miróczky Árpád pesterzsébeti lakos 1929-ben az „írásvizsgálat” előadására ajánlkozott. Noha a kar az engedély megadása ellen kifogást nem tett, figyelmeztette, hogy díjazást ezért ne várjon el tőle.²⁷⁷

4.13.5. Orvostári tárgyak, mint speciálkollégiumok

Az 1946-os reformig szerepelnek a kar tanrendjeiben azok a speciálkollégiumok, melyeket a joghallgatók számára hirdettek meg általában orvosprofesszorok. Közülük azonban csak kettőnek volt az oktatása folyamatos, és csak kettő kötődik a büntetőjoghoz.²⁷⁸

Tanév	I. félév		II. félév		Szakelőadó
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15. – 1918/19.	-	-	Törvényszéki orvostan	2	Tüdős Kálmán (Debrecen sz. kir. város tisztii főorvosa)
1919/20.	Törvényszéki orvostan	2			Orsós Ferenc (ny. r. t.)

---

már kineveztek, megbízta Orsós Ferencet. Tüdös Kálmán 1919 augusztusában mondott le, ekkortól a *törvényszéki orvostan* előadását a társkar oktatói látták el a harmad és a negyedéves joghallgatók részére.

„[...] Dr. Jankovich László orvoskari professzortól, a törvényszéki orvostan előadójától átirat érkezett karunkhoz, melyben közli, hogy a korábbi tapasztalatai alapján a törvényszéki orvostan című kollégiumot a jövőben a felsőbb évfolyamos hallgatók részére fogja meghirdetni, miután az első féléves hallgatók nincsenek tisztában e kollégium komolyságával s többnyire csak látványosságnak tekintették. E tárgy hallgatásához már bizonyos fokú jogi előképzettség szükséges. Az 1936/37. tanév I. félévében meghirdetett előadásait ilyenformán átmenetileg visszavonja.”²⁷⁹

Már 1914 októberében kérte a kar a modern jogászképzés érdekeire hivatkozva, hogy a miniszter töltsen be a pszichiátriai tanszéket, még mielőtt az orvosi fakultás megnyílna. Minthogy a kívánság teljesítését kilátásba sem helyezte, a törvényszéki lélektan és elmekórtan meghirdetésére maga Bernolák Nándor tett kísérletet, ám a speciálkollégiumot így nem engedélyezte. Miután a kar hangsúlyozta, hogy nem utalható kizárólagosan az orvostudományok körébe az általános lélektan, tehát művelésére nemcsak az ideggyógyász, hanem egyes vonatkozásaiban a jogtudományok tanára is alkalmas, felterjesztést tett a nevezett indítványára, hogy a tárca legalább egy héten át az órákat a budapesti egyetemen biztosítsa. A tanulmányi út azonban sohasem valósult meg, ámbár a miniszteri leirat megérkezett erre nézve, sőt, a kar Bernolák Nándort az előadásoknak, a megtekintendő intézményeknek, az út időbeosztásának és a költségeknek a megállapítására is felkérte. Mindezekre figyelemmel igen furcsa, hogy az orvoskar egyik professzora csak az 1921/22. tanév második félévében adta elő a *törvényszéki elmekórtant*.²⁸⁰

Az *egészségügyi közigazgatás* jelentősége ellenére nem volt rendszeresen meghirdetett tárgy, csupán a '20-as évek utolsó harmadában oktatta huzamosabb ideig Pfeiffer Miklós a saját kérelme alapján. Ugyanakkor a *szociális közegészségtan* jelentette a másik állandó speciálkollégiumot, amely Tüdös Kálmán halála után, 1928-ban került az orvoskarhoz. Órái 1918 őszén és 1919 tavaszán sem kerültek be a tanrendbe, minthogy a miniszter először ebben a minőségben sem erősítette meg. Jeney Endre a társadalmi egészségtan előadásokon szintén a „felsőbb évfolyamos jog- és hittanhallgatók” részvételére számított.

Az orvoskar 1937-ben kérte a minisztertől, „hogy a tudományegyetemünk hallgatói számára a *sexualhygienia* c. kollégium kötelező alakban, egy féléven át heti 1 órában való bevezetéséhez hozzájárulni méltóztassék”. A jogi kar is szükségesnek tartotta ennek bevezetését, de csak ajánlott tárgyként. Sajnos, már a háború első évében megszakadt az ígéretes kezdeményezés, mely még sokáig szolgálhatta volna az ifjúság védelmét.²⁸¹

4.13.6. Pályatételek és pályaművek

<i>A pályatétel kiírásának időpontja és hatálya</i>	<i>A kiírt pályatétel címe</i>		
	<i>A benyújtott pályamű jellegéje és a beadás időpontja</i>	<i>A szerző neve, évfolyama, szakja és jutalma</i>	<i>A bíráló tanárok neve</i>
1915/16. – 1918/19.	Az alsóbb néposztályok védelme a büntetőjogban. (Pályadíja: 600, majd 300, majd ismét 600 Korona)		
1916/17. – 1917/18.	A háború hatása a bűncselekmények elkövetésére és a büntetőjog fejlődésére. (300, majd 600 K)		
	Nullum crimen sine lege (1917/18.)	Percz Sándor IV. évf. joghallgató (100 K szorgalmi díj)	Bernolák Nándor Teghze Gyula
1920/21. – 1929/30.	A közgazdasági élet terén észlelt visszaélések (elnyomása). (600 K)		
1920/21. – 1929/30.	Az egyéni szabadság biztosítékai a bűnvádi eljárási jogban. (800 K)		
1923/24.	Fejtsék ki a magánindítvány fogalma, előfordulása a különböző jogokban és viszonya a magánvádhoz. (800 K)		
	„Minden dolognak oly sok színe van, Hogy aki mindazt végig észleli Kevesebbet tud, mint első pillanatra S határozatra jönni rá sem ér” (Az ember tragédiája, 2. j.) (1923/24.)	Bacsó Ferenc IV. jh. (167.000 K jutalomdíj, ebből: a pályadíj-alapból 17.000 K, a rendelkezési alapból 50.000 K, a Tudományt Mentő Bizottság adományából 100.000 K)	Kováts Andor Teghze Gyula
1924/25. és 1926/27. – 1933/34.	A háborús évek hatása a bűnözések elharapódzására: gátló és a jelenlegi elfajult helyzetet javító intézkedésekre javaslatok. (Néhai dr. Péntes Miklós ügyvéd emlékére.) (Jutalma a Péntes család által adományozott két munka: E. Illés Károly: A Büntető Törvénykönyv magyarázata /3 köt./ és Balogh – Illés – Varga: A Bűnvádi Perrendtartás magyarázata /3 köt./).		
	Quo usque tandem (1933/34.)	? (dicséret?)	Kováts Andor Teghze Gyula
1925/26. – 1929/30.	A kártalanítás a hazai és a nevezetesebb külföldi büntető eljárási kódexek szerint.		
1930/31. – 1934/35.	Büntetőbíráóságaink szervezetének kiépülése és változásai 1867 óta, beleértve a kihágási bíróságokat is.		
	Justitia est fundamentum regnorum (1932/33.)	? (dicséret)	Kováts Andor Teghze Gyula
	Isokrates: A tudományosság gyökere keserű, de a gyümölcse édes (1934/35.)	Kovács Mihály IV. jh. (dicséret)	
	Kezdő (1934/35.)	földvári Nagy László III. jh. (jutalomdíj)	
1934/35.	Az okozati összefüggés problémája a büntetőjogban.		
	Causalitas (1934/35.)	Kun István IV. jh. (dicséret)	Kováts Andor Haendel Vilmos
	Pozsony (1934/35.)	Szentkirályi György IV. jh. (dicséret)	
1935/36. – 1936/37.	A választójogi bűncselekmények kodifikációjának története.		
	Apuleius (1937/38.)	Ludmány Gyula III. jh. (90 Pengő 91 fillér jutalomdíj és emléklapok)	Kováts Andor Bacsó Jenő
1935/36. – 1938/39.	A büntetőjog nemzetközi egységesítésére irányuló legújabb törekvések, különös tekintettel a Népszövetség szerveinél felmerült tervek.		
1938/39. – 1939/40.	A büntetőjog eddigi változásai a német nemzeti szocialista államban.		
	Facultas agendi (1939/40.)	ifj. Vásáry István jogszigorló (87 P 72 f pályadíj)	Kováts Andor Bacsó Jenő
1940/41. – 1942/43.	Büntetőjogunk és büntetőperjogunk tudományának irodalomtörténete a XX. sz. első négy évtizedében.		

4.13. Anyagi Büntetőjogi és Büntetőeljárásjogi Tanszék

1943/44. – 1946/47.	A visszaeső(k) kriminalitása elleni küzdelem.		
	Ubi non est ... cura iuris ... instabile regnum est” (1946/47.)	Melles Ödön IV. jh. (150 Forint pályadíj)	Bozóky Ferenc Dezső Gyula
	Vivat Hungaria (1946/47.)	Antalfy József jsz. (dicséret)	
1947/48. – 1948/49.	Büntetési rendszerünk hogyan volna reformálandó?		
Megjegyzés: külön pályatételek csak 1920 és 1935 között kapcsolódnak az anyagi és az eljárási részhez, a jelzett időszakban két betűtípust használtak ezek megkülönböztetésére.			

1915 és 1949 között büntetőjogból összesen 15 pályatételt hirdettek meg, ezek közül pályamű 8-ra érkezett be (53%). Teljes pályadíjban 5, szorgalmi díjban 1, dicséretben 6 joghallgatót részesítettek, de az utóbbiak közül kettő neve ismeretlen, mert a szerzők jelentkezés útján magukat nem nevezték meg.

„A kar a bírálók javaslatára a[z 1933/34. tanévben benyújtott] pályamunkát érdemesnek tartja arra, hogy szerzőjének neve az évzáró ünnepélyen felemlíttessék. Felkéri a kar a dékánt, hogy a szerzőt hirdetményben hívja fel ily irányú kívánságának kifejezésére és jelentkezése esetében a jelíges levelet bontsa fel s szerzőt hívja fel arra is, hogy a további munkálkodásának bővebb megbeszélése céljából a szaktanárnál jelentkezzenek.”

Mivel a szerző – immár másodjára – nem fedte fel a kilétét, a jelíges levelet megsemmisítették.²⁸²

4.13.7. A III. alapvizsgálat és eredményei

<i>Tanév</i>	<i>E.</i> (%)	<i>P.</i> (%)	<i>K.</i> (fő)	<i>Eln. / h.</i>	<i>Tanév</i>	<i>E.</i> (%)	<i>P.</i> (%)	<i>K.</i> (fő)	<i>Eln. / h.</i>	<i>Tanév</i>	<i>E.</i> (%)	<i>P.</i> (%)	<i>K.</i> (fő)	<i>Eln. / h.</i>
1914/15.	70	100	n. a.	BN / TL	1926/27.	65	87	n. a.	KA / TL	1938/39.	75	84	7	ZGy / KA
1915/16.	41	100	-	TL / BN	1927/28.	73	89		TL / KA	1939/40.	74	94	9	KA / ZGy
1916/17.	55	100	-	BN / TL	1928/29.	64	100	2	KA / TL	1940/41.	80	82	10	ZGy / KA
1917/18.	n. a.	n. a.	3		1929/30.	68	90	4	TL / KA	1941/42.	76	68	19	KA / ZGy
1918/19.			5		1930/31.	61	80	11	KA / TL	1942/43.	76	79	15	ZGy / BJ
1919/20.			6		1931/32.	62	79	5	TL / KA	1943/44.	89	90	9	HE / ZGy
1920/21.	54	84	n. a.	n. a.	1932/33.	63	92	8	KA / TL	1944/45.	n. a.	n. a.	n. a.	KB
1921/22.	51	84			1933/34.	61	73	2	TL / KA	1945/46.			15	n. a.
1922/23.	66	96		TL / TGy	1934/35.	66	77	11	KA / TL	1946/47.			11	
1923/24.	62	85		TGy / TL	1935/36.	48	68	7	TL / KA	1947/48.			n. a.	
1924/25.	57	67		KA / TL	1936/37.	76	88	10	KA / KB	1948/49.				
1925/26.	68	94		TL / KA	1937/38.	64	71	16	KA / ZGy					
<i>Jelmagyarázat:</i>														
<i>E. = elsőre eredményes, P. = pótalapvizsgálaton eredményes, K. = kitüntetett, Eln. / h. = a bizottság elnöke és elnökhelyettese, n. a. = nincs adat</i>														
<i>BJ = Bacsó Jenő (mint helyettes), BN = Bernolák Nándor, HE = Hacker Ervin, KA = Kovács Andor, KB = Szentpéteri Kun Béla (mint helyettes),</i>														
<i>TGy = Teghze Gyula (mint helyettes), TL = Tóth Lajos, ZGy = Zachár Gyula</i>														

A III. alapvizsga magyar magánjogból, magyar anyagi büntetőjogból és magyar büntető perjogból állt, melyet kötelező volt letenni júniusban vagy szeptemberben, a harmadik év után. Az alapvizsgabizottság elnöki tisztében az említett tárgyak oktatói rendszerint évente váltották egymást, a leköszönő elnök az elnökhelyetességet vette át, a tagság a kar összes tanárából állt.²⁸³

²⁶¹ Bernolák Nándor (sz. Radvány, 1880. okt. 2.) kinevezése: ALM. '14/15. 60. – Életrajza és munkássága: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 91, 93, 133, 180-181, 275, 277-278, 281-282, 284, 290, 299, 316, 318. – SOÓS Ildikó, P. SZABÓ Béla, *Bernolák Nándor: Büntetőjogász – népjóléti-miniszter – ügyvéd = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947)*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Jogtörténeti Tanszék, 2002, 11-51. – Rectori megnyitó beszéde, jelentése a tudományegyetem 1915/16. tanévi állapotáról és működéséről, a Népszerű Főiskolai Tanfolyamot megnyitó beszéde, és írása a jog- és államtudományi oktatás és továbbképzés reformjára vonatkozóan: ÉVK. '15/16. 13-18, 27-46, 85-88, 183-206. – A Kriminológiai Intézet, a kórház-egyesület, valamint a Bűnvádi Eljárás Jog Tanszék megszervezésével kapcsolatos javaslata: JJK. '14/15. II. r. ü. (okt. 14.) 13. és 14., illetve '18/19. I. rk. ü. (szept. 28.) 2. – A román megszállók zaklatják: '19/20. III. rk. ü. (márc. 19.) 156. – 1920. jún. 13-án Debrecen sz. kir. város III. kerületében nemzetgyűlési képviselővé választják: X. r. ü. (jún. 28.) 257. – A hivatkozott rendelet: 5986/1919. M. E. – A kar kérdésére kijelenti, hogy a tanszékre nem kíván visszatérni: JJK. '22/23. I. r. ü. (szept. 25.) 85.

²⁶² Teghze Gyula megbízása a helyettesítéssel: JJK. '19/20. X. r. ü. (jún. 28.) 268. – A kar a II. Büntetőjogi Tanszék megszervezését kéri: '20/21. V. rk. ü. (dec. 2.) 172. – A miniszter válasza: 118.235/1921. IV. VKM. – A kar a kérést megismétli: JJK. '22/23. IX. r. ü. (márc. 20.) 280. – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Teghze Gyula, Haendel Vilmos, Kun József és Marton Géza. – A pályázat: 142.086/1922. IV. VKM. – A pályázók: JJK. '22/23. IV. r. ü. (nov. 23.) 155. – A jelölés: XII. r. ü. (máj. 23.) 352. – A kar Kun József indítványát fogadta el, Teghze Gyula előadói véleménye kisebbségben maradt.

²⁶³ Kováts Andor (sz. Kecskemét, 1884. aug. 25.) kinevezése és halála: ÉVK. ÉS ALM. '23/24. 79. – ÉVK. '41/42. 183. – Életrajza és munkássága: VARGA 1967, 82, 182, 278, 286, 300, 318. – SZABÓ Krisztián, *Kováts Andor = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I.*, szerk. P. SZABÓ Béla, MADAI Sándor, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2004, 63-98. – Értekezése Tisza István boszniai missziójáról 1918 őszén: ÉVK. ÉS ALM. '25/26. 25-43. – Alkalmi beszéde a trianoni békéről: '25/26. 43-47. – „Tisza István és a magyar ifjúság”: '28/29. 261-262. – Idézett nyilatkozata a tanszékek csökkentése (18.257/1932. VKM) tárgyában: JJK. '32/33. VII. r. ü. (febr. 16.) 278. – Lásd még: V. r. ü. (dec. 13.) 159.

²⁶⁴ Bacsó Jenő megbízása a helyettesítéssel: JJK. '41/42. XI. r. ü. (febr. 13.) 315. – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Zachár Gyula (dékán, elnök), Sz. Kun Béla, Bacsó Jenő, Szádeczky-Kardoss Tibor és Flachbarth Ernő. – Szily Kálmán idézett közlése: XII. r. ü. (márc. 24.) 389. – A kar pályázat kiírását kéri jún. 15-i határidővel: XIII. r. ü. (ápr. 28.) 426. – A pályázók és a jelölés: '42/43. IV. r. ü. (nov. 5.) 134. – A bizottság javaslata szerint Hacker Ervin és Rácz Béla „aequo loco” szerepelt volna az első helyen, Bacsó Jenő pedig a kar határozatával szemben különvéleményt jelentett be, melyben Rácz Bélát az első, Hacker Ervint a második helyen jelölte.

²⁶⁵ Hacker Ervin (sz. Pozsony, 1888. márc. 23.) kinevezése és halála: JJK. '42/43. IX. r. ü. (ápr. 8.) n. e. – ÉVK. '45/46. 44. – Életrajza és munkássága: KISS Katalin, *Hacker Ervin* = P. SZABÓ, MADAI, 2004, 169-184. – Az idézet: JJK., lásd fentebb. – Előadásait megkezdte: '42/43. X. r. ü. (máj. 27.) 385.

²⁶⁶ Fehértai Gyula előadói megbízása: SZ. KUN Béla, *[Jelentés 1944 októbere és 1945 márciusa között a jogoktatás megszervezéséről]*, kelt: 1945. ápr. 8. – Flachbarth Ernő helyettesít: JJK. '45. I. r. ü. (ápr. 11.) 1/4. – Hacker Ervin kéthavi betegszabadságot kér: '45. III. rk. ü. (máj. 14.) 53. – Újabb betegszabadságot kér: '45/46. I. rk. ü. (szept. 10.) 6. – A kar idézett felhívása: VI. r. ü. (nov. 30.) 246. – Megemlékezés halálakor, az idézet: VIII. rk. ü. (dec. 31.) 308. – Tekintettel az utazási nehézségekre, a rektort és a dékánt Bruckner Győző c. ny. rk. tanár, „egyetemünk régi dócense” képviselte a miskolci temetésen. A távirat késői érkezése miatt azonban koszorút már nem helyezhetett el a sírra, így a 700.000 pengős összeget, amit a tanárok illetményéből levontak, a kar egy szegénysorsú, de kiváló előmenetelű joghallgató (Gál Gyula III. évf.) segélyezésére fordította: IX. r. (jan. 31.) 347. – XI. r. (febr. 28.) 422. – XIII. r. (márc. 29.) 473. – Özv. Hacker Ervinné férje könyvtárát megvételre felajánlotta az egyetemnek, a Minisztériumból szóban közölték a dékán érdeklődésére, hogy a gyűjtemény értékét szakértő becsülje meg. A kar a felbecsültetésre Bruckner Győzöt kérte fel, aki a könyvtár és diapozitív-gyűjtemény megvásárlására utóbb ajánlatot tett: XVI. r. ü. (máj. 31.) 586. – XXI. r. ü. (júl. 16.) 674.

²⁶⁷ Bozóky Ferenc megbízása a helyettesítéssel: JJK. '45/46. XI. r. ü. (febr. 28.) 414. – Dr. Julow Jenő ajánlata: IX. r. ü. (jan. 31.) 351. – A tanszék betöltését előkészítő bizottság: Flachbarth Ernő (dékán), Sz. Kun Béla és Szádeczky-Kardoss Tibor. Míg a dékán az érdemi döntést sürgette, addig a tagok azt el kívánták halasztani a legközelebbi ülésre és Bozóky Ferenc helyettesi megbízása mellett érveltek. Az átszervezett bizottság: Flachbarth Ernő (dékán), Bozóky Ferenc, Szontagh Vilmos. – Az idézett kari határozat: XII. rk. ü. (márc. 14.) 423. – A hibás pályázati hirdetés: XVIII. r. ü. (jún. 24.) 596. – A miniszter a határidőt aug. 15-re kijavítani rendeli: 67.111/1946. VI. VKM. – Schultheisz Emil egyhangú meghívása: RIKT. 642/1946-47. 97. d.

²⁶⁸ Schultheisz Emil (sz. Miskolc, 1899. dec. 1.) kinevezése: VETF. 113.331/1947. 69. d. – Életrajza és munkássága: KARDOS Sándor, *Devecseri Schultheisz Emil* = P. SZABÓ, MADAI, 2004, 187-219. – Ortutay Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyetemi tanárok és az egyetemek egyéb alkalmazottainak a fegyelmi felelősségre vonását törvényben kívánta szabályozni (9991/1947. eln.), a debreceni javaslatot Schultheisz Emil dolgozta ki: RIKT. 1103/1947-48. 103. d.

²⁶⁹ Gerőcz Kálmán (sz. Sátorajújhely, 1888. febr. 22., ref.) képzése: JJK. '16/17. IV. rk. ü. (ápr. 24.), (79.235/1917. VKM) – Életrajza és munkássága: ELEK Balázs, *Gerőcz Kálmán = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) II.*, szerk. P. SZABÓ Béla, Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 2006, 53-68. – A magántanári próbaelőadás alól felmentették. – Bernolák Nándor idézett indítvány: JJK. '19/20. I. r. ü. (szept. 26.) 30. – A „venia docendi” megvonása: '20/21. XI. rk. ü. (júl. 7.) 449. – Kérését az igazoltatási ügyében hozott ET határozat (1921. jún. 28.) megsemmisítésével kapcsolatban a miniszter a kar (Sz. Kun Béla) javaslatára elutasította: '24/25. II. r. ü. (okt. 28.) 81. (117.157/1924. IV. VKM). – Gerőcz Kálmán kérelme, hogy speciálkollégiumot hirdethessen: '45. II. r. ü. (ápr. 27.) 34. – A venia visszaadásáért folyomodik és „A büntetőjog bölcselése” címen speciálkollégiumot kíván tartani: '45/46. II. r. ü. (szept. 26.) 102. – Újabb kérelmei és Sz. Kun Béla idézett jelentései: VI. r. ü. (nov. 30.) 243. – XI. r. ü. (febr. 28.) 415. – XVI. r. ü. (máj. 31.) 574. – Megjegyezzük, hogy a kari jegyzőkönyv alapján 1924-ben csak a magántanári képzéséről kért bizonyítványt Gerőcz Kálmán, de annak a kiadását a kommunizmus alatti magaviseletének igazoltatlanságára hivatkozva megtagadta a dékán: '23/24. VIII. r. ü. (ápr. 30.) 265. – Kérelme a miniszterhez és Hollán P. Pál idézett feljegyzése: VETF. 58.564/1947. 66. d. – A hivatkozott ME rendelet: 750/1947. – Érdekes, hogy 1945 szeptemberében a kar azt mondta ki, hogy amikor Gerőcz Kálmán magántanári jogosultsága megszűnt (1921.), nem volt jogakadémiai tanár, holott csak 1923. nov. 27-én tették B./ listára az 1922. évi IV. tc. 4.§.-a alapján.

²⁷⁰ Schultheisz Emil képesítése: JJK. '37/38. IV. rk. ü. (okt. 23.), (19.769/1938. IV. VKM). – Próbaelőadása: „Az érzelmelek jogtárgyi szerepe a büntetőjogban”. – Kováts Andor idézett jelentése: '35/36. VII. r. ü. (ápr. 29.) 199. – Haendel Vilmos idézett kérdése: '37/38. III. r. ü. (okt. 20.) 33. – Schultheisz Emilt a honvédelmi miniszter igazoló bizottsága igazoltnak jelenti ki, s az egyetemi magántanárok sorába újból felvételét kéri: '45. VI. r. ü. (júl. 7. és 9.) 133. – Nyilatkozata, mely szerint az 1945/46. tanévben a közlekedési nehézségek miatt nem hirdethet előadásokat: '45/46. II. r. ü. (szept. 26.) 96. – A dékáni figyelmeztetés a kar kérésére: VI. r. ü. (nov. 30.) 245. – Saskeőy József ny. járásbíró a magántanári képesítésért beadott kérvényét visszavonja: '25/26. IX. r. ü. (máj. 26.) 231. – Varga Károly kir. ügyész, pécsi lakos „A bűn vallási, erkölcsi és jogi szemlélete” c. munkája csatolásával a magántanárrá képesítését kéri: '29/30. XIV. r. ü. (ápr. 30.) 374. – Schäfer István budapesti ügyvéd magánlevele Hacker Ervinhez, melyben érdeklődik, hogy habilitációjának van-e esélye (1945. jún. 14.): '45/46. VII. r. ü. (dec. 21.) 292.

²⁷¹ Kormányrendelet az egyetem jog- és államtudományi karaihoz és a jogakadémiákhoz kiskollégiumok és mellékkollégiumok meghirdetése tárgyában: RIKT. 3804/1945-46. 97. d. (77.993/1946. VI. VKM).

²⁷² FLACHBARTH Ernő, *Összeállítás az alaki és az anyagi büntetőjognak, valamint a jogbölcseletnek és nemzetközi jognak előadásáról a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán*, kelt: 1946. ápr. 23. – JJK. '45/46. XIV. r. ü. (ápr. 30.), A/ melléklet. (Készült a 3.420/1946.VI. VKM rendelet nyomán.) – A speciálkollégiumokra vonatkozó részeket nem helyeztem át a megfelelő alfejezethez, a szövegösszefüggés megbontása csupán strukturális okokból indokolatlan lenne. Kiegészítéseimet szögletes zárójelben a főszövegben, valamint az alábbi jegyzetekben tettem meg.

²⁷³ A kari jegyzőkönyv szerint a bűnvádi eljárásjogot Bernolák Nándor az 1918/19. tanév első félévében is megtartotta: JJK. '18/19. III. r. ü. (nov. 23.) 3. – A vonatkozó miniszteri rendeletet egy későbbi ülés is hivatkozta:

„Karunkon a büntetőjog tanára az I. félévében az anyagi büntetőjogot, a II. félévében az alaki büntetőjogot köteles heti 5 órási főkollégiumban előadni.

Mivel azonban kézenfekvő, hogy e két hatalmas anyagnak egy semesteren keresztül csupán egy csekély részét lehetséges előadni, a VKMinisztérium már 184.321/1918. sz. alatt kimondotta, hogy szükségesnek tartja mindkét főkollégiumnak mindkét félévében való előadását, még pedig úgy, hogy a büntetőjogi professzor az első félévében az alaki, a második félévében az anyagi büntetőjognak ezen plusz előadásáért külön előadói díjjal honoráltassék. [...] Tudnivaló ugyanis, hogy úgy a budapesti, mint a szegedi egyetemen mindkét büntetőjognak most is megvan a külön tanszéke.” – JJK. '26/27. VII. rk. ü. (jan. 12.) 138.

²⁷⁴ Bozóky Ferenc dékán eredeti javaslata nem a „régis rendszer” visszaállítását célozta:

„Dékán javasolja, hogy karunk a folyó tanév II. felében a büntetőjognak előadói megbízatással való előadását – tekintettel a karunk a nagyszámú tanszékhelyettesítéssel járó erős megterhelésére – mellőzze, mihelyt azonban az üres tanszékek betöltése folytán a helyzet javul, visszatér közel két évtizedes – 184.321/1918. V. K. Miniszteri jóváhagyás alapján eddig szakadatlanul folytatott – ahhoz a gyakorlatához, hogy a tanév I. felében a büntető törvénykezési, II. felében pedig az anyagi büntető jogot az eddigi gyakorlat szerint előadatja.

Dr. Szentpéteri Kun Béla azt javasolja, hogy a jogfenntartás céljából a büntetőjog már a II. félévében legalább heti 2 órában adattassék elő dr. Kováts Andor ny. r. tanárral, mint szakelőadóval.” – JJK. '38/39. III. r. ü. (nov. 24.) 171.

²⁷⁵ Anyagi büntetőjogból speciálkollégiumot nem hirdetett meg Kováts Andor az 1941/42. tanév II. félévében sem, Flachbarth Ernő tehát csak „Az elcsatolva lévő területek jogi állapotai” c. óráit tarthatta meg helyette a Kisebbségjogi Intézetben (lásd: TANREND). Érthető, hogy 1946 áprilisában erre nem volt célszerű hangsúlyt helyeznie. Másrészt a gyakorlatban nem valósult meg a speciálkollégiumoknak az általa idézett határozatban foglalt rendje sem:

„Karunk 1942. évi április hó 28-án tartott XIII. rendes ülésének 426. szám alatt hozott határozata alapján létesült megállapodás értelmében az 1942/43. tanév II. félévében a háromórás speciálkollégiumot a magyar közigazgatási jog professzorának kellett volna előadnia. Mivel azonban a közigazgatási jogot a VII. és a VIII. féléves hallgatók szokták hallgatni és a VIII. félév hallgatása alól a legtöbb hallgató felmentést nyervén, e hallgatók száma igen csekély és mivel dr. Bacsó Jenő egyetemi ny. r. tanár, mint a büntetőjogi tanszék helyettese e tanszék betöltéséig nem vállalkozhat a speciálkollégium megtartására, a leghelyesebbnek az a megoldás látszik, hogy a folyó félévben [1942/43. II.] ismét a magyar magánjog professzora tartsa meg a speciálkollégiumot, úgy azonban, hogy a következő tanévben a magánjogból speciálkollégium ne tartassék, hanem az első félévben a magyar közigazgatási, a II. félévben pedig a magyar polgári törvénykezési jogból...” – JJK. '42/43. VII. rk. ü. (febr. 8.) 263.

²⁷⁶ Melles Ödön demonstrátorrá választása: RIKT. 602/1946-47. 97. d. (104.241/1946. VI. VKM). – VETF. 107.536/1947. 74. d. ['46/47. XXV. rk. ü. (júl. 9.)].

²⁷⁷ Miróczky Árpád felajánlása: JJK. '28/29. XIII. r. ü. (máj. 29.) 305.

²⁷⁸ Szakelőadói megbízások: *Törvénytudományi orvostan*: Tüdös Kálmán: JJK. '14/15. III. r. ü. (nov. 11.) 21/3. – Orsós Ferenc: '18/19. IV. r. ü. (dec. 17.) 13. – Jankovich László: '36/37. XI. r. ü. (máj. 26.) 271. – Ökrös Sándor: '45. VI. r. ü. (júl. 9.) 146. – *Törvénytudományi elmekórtan*: Benedek László: '21/22. VI. r. ü. (dec. 16.) 21/d. és XI. r. ü. (máj. 24.) 38/f. – *Egészségügyi közigazgatás*: Pfeiffer Miklós: '26/27. XIII. r. ü. (máj. 31.) 274. – *Közegészségtan*: Verzar Frigyes: '18/19. IV. r. ü. (dec. 17.) 13. – (Szociális közegészségtan): Tüdös Kálmán: '19/20. I. r. ü. (szept. 26.) 7. – Belák Sándor: '27/28. XI. r. ü. (máj. 23.) 284. – Neuber Ede: '32/33. X. rk. ü. (máj. 26.) 363. – (Társadalmi egészségtan): Jeney Endre: '34/35. XIII. r. ü. (máj. 15.) 444. – *Sexualhygiene*: Preininger Tamás: '37/38. VII. r. ü. (febr. 17.) 208.

²⁷⁹ Tüdös Kálmán további alkalmazását a miniszter a törvénytudományi orvosi képzés megszerzéséhez kötötte: JJK. '14/15. V. r. ü. (jan. 30.) 51. – Eltekint a követelménytől: VII. r. ü. (márc. 20.) 4. – A miniszter a félévi tanrendet megerősítette, melyben Tüdös Kálmán előadásai is meg voltak hirdetve, de külön felhatalmazást nem kapott tőle, így csak a dékán kérte fel, hogy az óráit tartsa meg: '18/19. III. r. ü. (nov. 23.) 10. – A kar Orsós Ferenc megbízását az 1919/20. tanévre fontolóra vette, mert a debreceni tudományegyetemen orvoskar ekkor már volt szervezve: IV. r. ü. (dec. 17.) 13. – Tüdös Kálmán lemondása: X. r. ü. (aug. 22.) 3. – Az idézet: '36/37. II. r. ü. (szept. 29.) 35.

²⁸⁰ A kar az orvoskar pszichiátriai tanszék betöltését kéri: JJK. '14/15. II. r. ü. (okt. 14.) 13. – Bernolák Nándor „Törvénytudományi lélektan és elmekórtan” címen heti 3 órás speciálkollégiumot kíván hirdetni az 1914/15. tanév II. félévére: I. rk. ü. (dec. 16.) 42. – A miniszter elutasítja és a kar nyilatkozata: V. r. ü. (jan. 30.) 52. – Javaslat a tanulmányútra: IX. r. ü. (máj. 8.) 12. – Bernolák Nándor felkérése a részletes terv elkészítésére: '15/16. I. r. ü. (szept. 29.) 2. (52.731/1915. VKM.)

²⁸¹ Pfeiffer Miklós kérelme, hogy mb. előadóként „Az egészségügyi közigazgatás orvostudományi alapjai” tárgykörből heti 1 órás előadást hirdethessen az 1927/28. tanév I. félévében: JJK. '26/27. XII. r. ü. (ápr. 28.) 261. – Verzar Frigyes a közegészségtant az 1918/19. tanév II. félévében nem tartotta meg: '19/20. VIII. r. ü. (ápr. 22.) 187. – A közegészségtan és a szociális közegészségtan előadására vonatkozóan: III. r. ü. (nov. 27.) 67. (233-919/20. VKM). – Az 1919/20. tanévben Tüdös Kálmán órái a tanrendben miniszteri megerősítés hiányában nem szerepelnek: IX. r. ü. (jún. 2.) 237/e. – Tüdös Kálmán a szociális közegészségtan előadását az 1925/26. tanév II. félévére levélben mondta le: '25/26. VII. r. ü. (márc. 23.) 178. – Az orvoskar javaslat a „Sexualhygienia” előadását illetően: '36/37. XI. r. ü. (máj. 26.) 259. – A miniszter az „Általános női hygiene” bevezetését is ajánlotta a jóváhagyás mellett (24.618/1937. IV. VKM), előadásával az orvoskar Nyári Lenke díjtalan gyakornokot bízta meg.

²⁸² Pályatételek és pályaművek: JJK. '17/18. VIII. r. ü. (máj. 13.) 10. – ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 79. – '23/24. 56. – Dr. Rácz Lajos mezőgazdasági kamarai igazgató néhai dr. Pénzes Miklós ügyvéd emlékére büntetőjogi pályatétel kiírását kéri: JJK. '23/24. VII. r. ü. (márc. 26.) 235. – Az Egyetemi Kör Jogászszakosztálya által kiírt pályatételre *iff. Haendel*

Vilmos IV. évf. joghallgató pályaműve érkezett be 1925-ben, Kováts Andor a pályadíj kiadását javasolta a szerzőnek: '24/25. X. r. ü. (ápr. 29.) 260. – További pályatételek és pályaművek: ÉVK. ÉS ALM. '32/33. 303-305. – '34/35. 86, 281-285. – '37/38. 77, 330-331. – '39/40. 82. – RIKT. 2238/1946-47. 99. d. – Az idézet: JJK. '33/34. X. r. ü. (máj. 30.) 349. – A jelígs levél megsemmisítése: XII. r. ü. (jún. 23.) 395. – Az 1922/23. tanévben tartott versenyvizsgálaton *Bacsó Ferenc* III. éves joghallgató 5000 Korona ösztöndíjat nyert.

²⁸³ A III. alapvizsga tárgyaira és a III. alapvizsga-bizottság összetételére vonatkozó forrásokat lásd az I. alapvizsgához tartozó jegyzetben.

4.14. Kisebbségjogi Intézet

4.14.1. Az Intézet megszervezése

Kováts Andor már az első dékánága alatt javasolta (1928/29.), hogy a „megszállt területek új élő jogszabályainak” az előadása speciálkollégiumi formában célszerű volna. Habár a miniszter a kezdeményezést „helyeselte”, és a szükséges irodalom beszerzésére 500 Pengőt engedélyezett, a tiszteletdíjakra nem talált fedezetet. Mégis, a kar már 1930 tavaszára megbízást adott, hogy a köz- és büntetőjogi szabályokat ismertesse Kováts Andor, fizetését az egyetem oldotta meg a magántanári alapból.²⁸⁴ 1935 májusában újabb indítványt nyújtott be, az Intézet tervét ebben vázolta fel:

„Még a saját dékáni évemben kezdeményeztem az egyetemi ügyosztály akkori főnökénél, Dr. Magyary Zoltán miniszteri tanácsos úrral való megbeszélések alapján s vele egyetértőleg és pedig minden hazai egyetemet megelőzőleg azt, hogy egyetemünkön és pedig közelebbről karunkon rendszeres előadások tartassanak az elcsatolt területek s velük kapcsolatban az utódállamok jogviszonyairól. Azóta ily kollégiumokat a kar megtisztelő bizalmából, így tehát immár hét év óta tartok is, bizonyos kis könyvanyagot gyűjtöttem is össze s az ügy ifjúságunk körében is találkozik érdeklődéssel.

Kétségtelen azonban, hogy üdvös lenne ezt a munkát nagyobb szabásúvá is kifejleszteni, amit úgy képzelek el, hogy időnként a kar más tagjai is tarthatnának vállalkozásuk szerint egy-egy idevágó felolvasást vagy előadást, ilyenekre esetleg extraneusokat is megnyernénk karonként, sőt, ambiciózusabb ifjaink is tarthatnának ilyeneket. Mindezen előadásokra esetleg s az alkalomhoz képest a nagyközönséget is meg lehetne hívni.

Ehhez azonban bizonyos forma szükséges. Ilyen formául más egyetemek és más karok bevált receptje szerint is az jelentkeznék, ha felállítanánk egy ú. n. intézetet, mely azután a szóhajóhető munkát végezné, egyelőre szűkebb keretek között, s melynek ezt a nevet lehetne adni: »Intézet az elcsatolt területek s az utódállamok jogviszonyainak tanulmányozására«. Annál is inkább elérkezettnek látom erre az időt, mert hallásom szerint a bölcsészeti karon szó van egy »kisebbségi intézet« szervezéséről, már pedig kari érdek, hogy a prioritást biztosítsuk magunk számára, annál is inkább, mert ehhez az épp karunkon évek óta folyó – habár szerény – munka után jussunk is van. Az után természetesen nem lenne kizárva, hogy adott esetben ez a mi intézetünk a bölcsészeti kar kisebbségi intézetével esetleg kooperálna. [...]

Megjegyzem, hogy többlet-költséggel semmiképp sem szándékozom ezzel kapcsolatban az egyetemet terhelni.”

Miután az ifjúság az egyetemi tanácshoz emlékiratot intézett a „Kisebbségi Intézet” felállítása érdekében, Kováts Andor figyelmeztette a kart 1935 decemberében:

„[...] Kéressenek fel karunk tanácsi képviselői arra, hogy a tanácsülésen már most hangsúlyozzák e kérdések megoldásánál karunk prioritását s éppen ezért a felállítandó új »Kisebbségi Intézet« szervezetében

legalábbis a paritáshoz való igényünket oly értelemben, hogy két osztály szerveztessék, egy jogi, másik az egyéb vonatkozások feldolgozására...²⁸⁵

Am saját intézetet sikerült szervezni a jogi karnak, mivel a miniszter az engedélyt 1936 elején annak adta, igaz, az elcsatolt területek jogviszonyaira utaló bonyolult nevet elutasította. Így Kováts Andor (ig. 1936. márc. 4. – †1942. febr. 5.) újabb indítványára az elnevezés egyszerűen „Kisebbségjogi Intézet” lett, amely 1945 szeptemberében Flachbarth Ernő (ig. 1942. febr. 13. – 1949. aug. 31.) javaslatára „Nemzetiségjogi Intézet”-re változott meg. Az előbbi egészen haláláig látta el az igazgatói teendőket, az utóbbi pedig a kar „szüneteltetéséig”, 1942-től kezdődően.²⁸⁶

4.14.2. Az Intézet helye, személyzete és oktató munkája

A Kisebbségjogi Intézet a központi épület első emeletén, a 137-es helyiségben működött; Katona Kálmán Á.D.O.B. gyakornok munkássága 1937 őszétől ide kötődött.

Tanév	I. félév		II. félév		Szakelőadó	
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám		
1929/30.	-	-	Az elcsatolt területek új jogszabályai	2	Kováts Andor	
1930/31.	Az elcsatolt területek közjoga	2	A jugoszláv állam			
1931/32.	Az elcsatolt területek jogviszonyai		Az elcsatolt területek jogviszonyai			
1932/33.			Adatok az elcsatolt területek jogviszonyaihoz			
		1	-	-		
1933/34.	-	-	Adatok az elcsatolt területek jogviszonyaihoz	1	Baranyai Béla	
1934/35.			Részletek az elcsatolt területek közjogából	2	Kováts Andor	
1935/36.			A csehszlovák alkotmány			
1936/37.			A megszállt területek jogi viszonyai			
1937/38.						
1938/39.			Csehszlovák államjog	2	-	-
1939/40.	-	-	A megszállt területek jogi viszonyai [a Szepesség jogi állapotai]	2	Flachbarth Ernő	
1940/41.			Az elcsatolt területek jogi viszonyai			
1941/42.			Az elcsatolva lévő területek jogi állapotai			
1942/43.			Az elcsatolt területek jogviszonyai			
			Kisebbségjogi szeminárium	1		
1943/44.	Kisebbségjogi szeminárium	1	Az elcsatolt területek jogviszonyai	2		
			Kisebbségjogi szeminárium	1		
1944/45.	Kisebbségjogi szeminárium	1	-	-		
1946/47.	-	-	Nemzetiségi jogi szeminárium	1		
1947/48.	Nemzetiségi jogi szeminárium	1				
1948/49.						

Kováts Andor az 1933/34. tanévig félévente tartotta az elcsatolt területek jogviszonyairól szóló speciálkollégiumát, ekkortól viszont a tavaszi szemeszterekben, mivel 1934 őszén átvette a filozófiai enciklopédia (etika) oktatását. A tárgyak címei rendszerint keveset mondanak, mindössze néhány alkalommal tudjuk, hogy előadásai a jugoszláv államjoghoz, a csehszlovák alkotmányhoz, vagy éppen a Szepesség jogi viszonyaihoz kapcsolódtak. Óráira bárki jelentkezhetett, egyedül a „Csehszlovák államjog”-nál írta elő, hogy „lehetőleg III. évesek vegyék fel”, amit kivételesen 1934 után is egy első félévben hirdetett meg.

Flachbarth Ernő még Kováts Andor idején tartotta meg az első kisebbségjogi speciálkollégiumát („Fejezetek a nemzetközi kisebbségi jog köréből”), ekkor még ugyanúgy, ahogy eleinte előde a büntetőjoggal, ő is a tágabb szakterületével ötvözte a témát. A szemináriumi foglalkozásokat 1943 tavaszán ő vezette be, amely lassan „Az elcsatolt területek jogviszonyai”-nak a helyét is átvette, és nemcsak a második félévekben.²⁸⁷ Elgondolkodtató, hogy az intézményben még közvetlenül a kar felszámolása előtt is folyt oktató munka, és az, hogy az átszervezésével mennyire megváltozott a célja.

Megjegyezzük, hogy Kiss Géza bosnyák (boszniai) jogot adott elő a '10-es évek második felében (oktatása Bosznia-Hercegovina 1908. évi annektálásával van összefüggésben), ez azonban legfeljebb elvont értelemben tekinthető a Kisebbségjogi Intézetben tartott speciálkollégiumok előzményének.

4.14.3. Az Intézet egyéb szerepe

Az intézmény létrehozásának évében a rektor róla így emlékezett meg: „remélhetőleg az egyetem tudományos érdekén kívül [az] a csonka haza határain kívül élő magyarság jogvédelmének egyik őrhelye lesz”.

Kováts Andor erős propagandamunkát végzett, különösen a háborút megelőző években. 1939 őszén például az egyetemen tanuló rutén ifjúságot hívta meg magához vendégségbe:

„[...] A nehéz idők után visszatért Ruténföld népére az elszakíttóság idején is nagy szeretettel gondoltunk... [...] ...a magyarság sohasem nyomta el a nemzetiségeket s ameddig az államhűség megvan bennük, addig szeretettel öleljük őket testvéreinkül magunkhoz”.

Ugyanitt vetette fel az Arany Bikában 1939 novemberében megrendezett rutén műsoros táncestély gondolatát is, mellyel a rutén fiatalokat a Debrecen úri társaságával való kapcsolatfelvételhez kíván-

ta hozzásegíteni. Ezen ugyancsak ő mondott megnyitó beszédet, a magyar-rutén testvériség, a szentistváni gondolat és a Pax Hungarica jegyében.²⁸⁸

²⁸⁴ Kováts Andor felterjesztése a miniszterhez a „megszállt területek új jogszabályainak” speciálkollégiumként való előadása érdekében: JJK. '29/30. II. r. ü. (szept. 26.) 69. – A miniszteri jóváhagyás és a kari megbízás: VI. r. ü. (nov. 27.) 125. és 136.

²⁸⁵ Kováts Andor idézett javaslata az Intézet megszervezésével kapcsolatban (kelt: 1935. máj. 13.): JJK. '34/35. XIII. r. ü. (máj. 15.) 456. – Idézett kérése az ifjúság emlékiratát illetően: JJK. '35/36. IV. r. ü. (dec. 10.) 114.

²⁸⁶ A miniszter engedélyezi az Intézetet és Kováts Andor indítványa az új elnevezésére: JJK. '35/36. VI. r. ü. (márc. 4.) 157. (29.456/1935. IV. VKM) – Igazgatója Flachbarth Ernő lesz: '41/42. XI. r. ü. (febr. 13.) 317. – Javaslata az újabb elnevezésre: JJK. '45/46. I. rk. ü. (szept. 10.) 13.

²⁸⁷ Igaz, az 1946/47. tanév első félévére Flachbarth Ernő a „Szomszédos államok joga” címen heti 2 órás mellékkollégiumot hirdetett volna meg, de a tanrendbe, valószínűleg miniszteri jóváhagyás hiányában, nem került be: JJK. '45/46. XX. rk. ü. (júl. 8.).

²⁸⁸ Az idézet Benedek László rektor jelentéséből: ÉVK. ÉS ALM. '35/36. 114. – Az 1939/40. évi ÉVK. ÉS ALM. adata téves, mert nem az 1929/30. tanévben alakult meg a debreceni Kisebbségjogi Intézet (203.). – Kováts Andor beszédéből az idézet: 200.

5. A Jog- és Államtudományi Kar hallgatói társadalma

5.1. A hallgatói társadalom számszerű jellemzői

5.1.1. Néhány gondolat előljáróban

Jelen fejezet a jogi kar hallgatói társadalmának számszerű jellemzőit a debreceni tudományegyetem egykorú évkönyvei és almanachjai alapján ismerteti. A korabeli, de másodlagos források kiválasztását az indokolja, hogy az adatok évenkénti összesítését nyújtják a vizsgált kérdésekre vonatkozóan. A statisztikák elkészítése újból nem csak szükségtelen lenne, hanem figyelemmel a be nem íratkozott felvettekre, a tandíjmaradás miatt töröltekre, majd az azt miniszteri engedéllyel utólag befizetőkre, és a tanulmányaikat megkezdettekre, de például betoborzás miatt rövidebb vagy hosszabb ideig, vagy soha be nem fejezettekre – történeti távlatból még pontatlanabb eredményre vezetne. Mindazonáltal a munkámhoz szükséges évkönyvek beszerzése több esetben is meghaladta a könyvtári kereteket, hiszen az 1918/19-es, a '19/20-as, valamint a '41/42-est követően öt kiadatlan darab az egyetem kéziratárában; a '47/48-ashoz és a '48/49-eshez összegyűjtött anyag töredéke pedig a rektori hivatal iktatott iratai között, a megyei levéltárban található meg. Ahol lehetőség nyílt rá, ott a jelenségeket a kortárs professzorok szavaival a kari jegyzőkönyvek nyomán kommentálni igyekeztem, ahol a háttérben hatósági rendelkezés áll, ezek jelzetére a végjegyzetekben külön utalást tettem.

5.1.2. A keretszámok

<i>Tanév</i>	<i>Felvehető első (fő)</i>	<i>Tanév</i>	<i>Felvehető első (fő)</i>	<i>Tanév</i>	<i>Felvehető első (fő)</i>	<i>Tanév</i>	<i>Felvehető első (fő)</i>	<i>Tanév</i>	<i>Felvehető első (fő)</i>
1914/15.	n. a.	1921/22.	n. a.	1928/29.	220	1935/36.	170	1942/43.	220
1915/16.		1922/23.		1929/30.	250	1936/37.	162	1943/44.	n. a.
1916/17.		1923/24.		1930/31.	200	1937/38.	162	1944/45.	260
1917/18.		1924/25.		1931/32.		1938/39.	170	1945/46.	n. a.
1918/19.		1925/26.	200	1932/33.		1939/40.	180	1946/47.	
1919/20.		1926/27.	n. a.	1933/34.	180	1940/41.	180	1947/48.	
1920/21.		200		1927/28.	1934/35.	n. a.	1941/42.	210	
<i>Jelmagyarázat: n. a. = nincs adat</i>									

A felvehető kontingenst – a korabeli szóhasználatnál élve – a miniszter határozta meg minden évben, olykor a kar előzetes javaslatát, illetve a jelentkezési időszakot követő módosító indítványát is mellőzve. Amikor 1920 júniusában Teghze Gyula, a nemzetközi jog és a jogbölcselet tanára egy kultuszminisztériumi értekezleten részt vett, a neki adott utasításnak megfelelően a helyi létszám

megállapítását évfolyamonként 400, de legalább 300 főben kérte. Mégis, az 1920/21. tanévre Budapestre 500, a vidéki egyetemekre 200-200, a jogakadémiákra pedig 60-60 fős joghallgatói keretet engedélyeztek, és ez – habár Debrecenben 162 és 260 között mozgott az elkövetkező két évtizedben – az itteni szabályozásra nézve zsinórmérték lett.

„[1933 szeptemberében] Dr. Tóth Lajos [a magánjog professzora] sajnálattal állapítja meg, hogy míg a nem Budapesten székelő többi egyetemen felvehető joghallgatók létszáma az elmúlt évekhez mérten változatlanul állapított meg, addig a mi karunkon számottevő mértékben leszállított [180 fő]. Egyetemünknek ez a háttérbe szorítása abban közvetlenül érezteti hatását, hogy az alacsonyan megállapított létszám folytán az egyetemünkre való felvétel nehézségeitől tartva az ifjúság kisebb számban jelentkezett a karunkra való felvételre, mint ahogy az egyébként várható lett volna”. [A Tanácsülés követelte], „hogy a vidéki egyetemek jogi karai létszámának a mi jogi karunk hátrányára történt megállapításából elsősorban egyetemünk igen széles körzetében, de országosan is támadt az a nyilvánvalóan alaptalan – kedvezőtlen benyomás, mintha ez a számbeli egyenlőtlenség az értékbeli vagy értékelésbeli egyenlőtlenség megnyilvánulása lenne, vagy akart volna lenni, elimináltassék és kétségtelen cáfolatot nyerjen”.²⁸⁹

5.1.3. A joghallgatók létszáma

Tanév	I. félév		II. félév		Tanév	I. félév		II. félév		Tanév	I. félév		II. félév	
	R.	Rk.	R.	Rk.		R.	Rk.	R.	Rk.		R.	Rk.	R.	Rk.
1914/15.	199	16	198	-	1926/27.	370	17	357	13	1938/39.	457	3	432	7
1915/16.	153	13	120	13	1927/28.	469	18	474	17	1939/40.	460	20	420	22
1916/17.	126	43	122	38	1928/29.	548	22	527	16	1940/41.	500	14	421	15
1917/18.	145	31	170	24	1929/30.	629	28	595	32	1941/42.	511	31	462	45
1918/19.	489	146	423	95	1930/31.	695	20	624	6	1942/43.	529	44	471	37
1919/20.	419	104	322	77	1931/32.	648	10	586	10	1943/44.	606	40	587	29
1920/21.	270	28	264	25	1932/33.	643	6	556	9	1944/45.	261	10	243	19
1921/22.	361	72	237	68	1933/34.	624	8	570	5	1945/46.	328	65	395	87
1922/23.	256	45	243	58	1934/35.	599	6	544	9	1946/47.	396	70	344	45
1923/24.	284	58	253	30	1935/36.	529	8	465	5	1947/48.	492	88	419	73
1924/25.	297	29	277	22	1936/37.	514	14	438	13	1948/49.	428	64	320	58
1925/26.	312	19	300	10	1937/38.	474	8	404	11	*235 R, 10 Rk. **151 R, 14 Rk.				
Jelmagyarázat:														
R. = rendes (beiktatott) hallgató, Rk. = rendkívüli (beirt) hallgató, * = az 1917/18. tanév pótfélévében, ** = az 1918/19. tanév pótfélévében														

A legtöbben a jogi karra iratkoztak be a debreceni tudományegyetemen, igaz, 1916 tavaszán csak 133-an, 1930 őszén viszont 715-en. Rendkívüli hallgatóként azokat lehetett felvenni, akik a 16. életévüket betöltötték, de nem tudtak sikerrel letett érettségi vizsgáról eredeti bizonyítványt bemutatni, és akik csupán az államszámviteltani tanfolyamot kívánták látogatni. Az ereszkedő, majd az emelkedő tendenciák az I. világháború, illetve a '20-as évek folyamán az országos viszonyoknak megfelelnek, a világgazdasági válságot követő visszaesés azonban túl korán következett be. E jelen-

ség okainak feltárását Bozóky Ferenc, a statisztika tanára, 1936 januárjában a bölcsészkar indítványára kísérelte meg.

„...Joghallgatóink számának az 1931/32. tanévtől kezdődő szakadatlan csökkenése egyetemünkre szorító elszigetelt jelenség, amit legvilágosabban az mutat, hogy a négy egyetem jogi karainak és a jogakadémiai hallgatóinak összesített létszáma állandóan növekedve az 1925/26. tanévi 4668-ról 1933/34-re 6095-re emelkedett. – A joghallgatók összlétszámában azóta mutatkozó némi visszaesésnek az 1915. évi alacsony [háborús] natalitás az oka. A jogi tanulmányoktól való általános elfordulásról nem lehet beszélni. De nem lehet egyetemünk hallgatói számának csökkenését a felvehetők létszámának a korlátozását sem okolni [a BTK álláspontja]. [...] A jogi karon 10 év alatt csak egyszer érte el a felvett hallgatók száma a kontingenst: 1932/33-ban, amikor 6-tal meg is haladta. Ez többször nem fordult elő, sőt a most folyó tanév [1935/36.] I. felében az engedélyezett 170-es keretet csak 77,5 százalékig tudtuk betölteni, amennyiben a karunkra csak 132 új hallgató iratkozott be...

A létszámcsökkenés további okaként a Tiszántúlnak – amely országrészből hallgatóink túlnyomó többsége kikerül – az utóbbi években rendkívül kedvezőtlen gazdasági viszonyait is tekinthetjük. Úgy látszik, hogy egyre többekre nézve válik lehetetlenné az egyetemi tanulmányokkal járó tetemes költségek előteremtése. De az is lehet, hogy országrészünk fiatalsága a rövidebb idő alatt, kevesebb költséggel járó, vagy rövidebb idő alatt elvégezhető és az elhelyezkedésükre nagyobb valószínűséggel kecsegtető pályák felé fordul.

...Speciell a mi karunk hallgatósága számának egyre tartó csökkenése főokát a vizsgálatokra való előkészítéssel iparszerűleg foglalkozó Jogi Előkészítők /”szanatóriumok, szemináriumok”/ működésében látom. Ezek az egyetemi városokban székelő, újabban már vidéki fiókokkal is rendelkező, felhajtó ügynökökkel dolgozó üzemek ügyfeleiket, akik túlnyomó részben az előadásokat rendszeresen nem látogató, a professzorokat nem ismerő, az egy-egy egyetemről terjesztett alaptalan rémhíreknek, a másik egyetemen való könnyű levizsgázás lehetőségének hiteltadó ú. n. mezei és az önállóan tanulni nem tudó, a doctori diplomához minél rövidebb idő alatt és minél kevesebb fáradság árán hozzájutni akaró hallgatók sorából kerülnek ki, üzleti érdekeik szerint az egyik egyetemről eltanácsolják és tömegesen a másik egyetem felé terelik. Erre a szigorlatozás szempontjából szabad egyetemen – választás mai rendszerében – sajnos – megvan a lehetőség. [...] Kedvezőtlen helyzetünk javulását csak a jogi oktatás gyökeres reformjától várhatjuk” – hiszen az előkészítőkkal történő kapcsolatfelvétel erkölcsi szempontból eleve aggályos.

Bozóky a következő javaslatokat fogalmazta meg, mely véleménye szerint az állapot kezelésében segítené:

„1. Fokozott propaganda egyetemünk érdekében, főleg a Tiszántúl középiskoláival rendelkező városokban... 2. ...A tandíjnak részletekben való fizethetése volna engedélyezendő... 3. A tandíj nemfizetése miatti törléssel a félévek utolsó napjáig kellene várni és még ekkor is a töröltek tudomására volna hozandó, hogy tandíjuk utólagos befizetésének engedélyezéséért a VK. Miniszter úrhoz folyamodhatnak. 4. Akció volna indítandó aziránt, hogy egyetemünk diplomája a helybeli hatóságok, hivatalok, iskolák, stb. részéről az állások betöltésénél előnyben részesíttessenek, [...] mivel] magánál az egyetemen is vannak – még

ösztöndíjat nyert tisztviselők – akik bár hallgatóink voltak, diplomájukat más egyetemen szerezték. 5. A tanulmányi rendre – különösen az egyes szigorlatok közötti időközre, a végbizonyítvány előtti szigorlatokra, stb. – vonatkozóan érvényes szabályzatok a hallgatók javára a maximálisan kedvező értelmezéssel volnának alkalmazandók. Az ú. n. indexkezelés is a lehetőségig meg volna könnyítendő. De különösen fontos volna az alapvizsgálatok és szigorlatok megtanulandó anyagának és a készüléskor használható tankönyvek, jegyzetek pontos kijelölése.”

„Dr. Szentpéteri Kun Béla ny. r. tanár [a fentiek kiegészítéseként kifejtette, hogy] joghallgatóink létszám csökkenésének egyik okát abban látja, hogy a jogakadémiák jelentékeny hallgatóságot vonnak el Debrecenből. A másik ok az, hogy a többi egyetemeken – nemcsak Budapesten, hanem Szegeden és Pécsen is – a diákszociális viszonyok jóval kedvezőbbek, mint egyetemünkön. A debreceni egyetem hallgatói többnyire az ország legszegényebb részéből valók. Ennek ellenére sem áll egyetemünk rendelkezésére a diákjóléti célokra a szükséges fedezet.”

Két évvel később az egyházjog tanára megjelölt még egy okot, mellyel a kar saját maga által orvosolható, újabb lényeges dologra tapintott:

„...Nevezetesen a vizsgáknak és a szigorlatoknak olyan módon tartását, hogy e miatt a jelölt esetleg 5-6 órán át folyamatos izgalomban van. Ezen pedig könnyű volna segíteni a szigorlatok és a vizsgák olyan órára kitűzésével, és a kérdések sorrendjének olyan megállapításával, hogy a szigorlat legfeljebb 3 óra tartalma alatt az eredmény kihirdetésével véget érjen. Az alapvizsgálatoknál pedig azzal, hogy a szabályzat szerint négyes csoportokba osztva a jelentkezőket négyenként kihirdettetnék. Ezen kívül egyéb az ifjúság megnyugtatóására szolgáló eljárások is volnának tehetők.” Hogy melyek voltak ezek az intézkedések, és hogy megvalósultak-e, pontosan nem tudjuk, de a rendelkezésre álló adatok nem hagynak kétséget afelől, hogy a szigorlati eredmények javulása biztos.²⁹⁰

5.1.4. A nőhallgatók aránya

Tanév	I. félév		II. félév		Tanév	I. félév		II. félév		Tanév	I. félév		II. félév	
	R.	Rk.	R.	Rk.		R.	Rk.	R.	Rk.		R.	Rk.	R.	Rk.
1914/15.	-	2	-	-	1926/27.	-	1	-	1	1938/39.	-	-	1	1
1915/16.	1	5	-	5	1927/28.	-	1	-	-	1939/40.	1	1	1	-
1916/17.	-	29	-	25	1928/29.	-	-	-	1	1940/41.	1	-	1	1
1917/18.	-	18	-	14	1929/30.	-	1	-	-	1941/42.	-	5	-	6
1918/19.	-	8	2	12	1930/31.	1	-	1	-	1942/43.	-	12	-	16
1919/20.	5	20	4	15	1931/32.	-	-	-	-	1943/44.	-	15	-	9
1920/21.	4	3	4	3	1932/33.	-	1	-	1	1944/45.	-	2	-	-
1921/22.	3	3	5	2	1933/34.	-	1	-	-	1945/46.	12	12	19	12
1922/23.	3	1	3	7	1934/35.	-	-	-	1	1946/47.	23	10	23	9
1923/24.	3	8	3	5	1935/36.	-	1	-	-	1947/48.	27	13	26	14
1924/25.	2	-	2	-	1936/37.	-	1	-	1	1948/49.	31	13	29	11
1925/26.	2	-	-	-	1937/38.	-	-	-	-					

A kar a képzés nők előtti megnyitásával legelőször az 1915/16. tanévben és Mártonffy Marcel indítványára foglalkozott, a bírói pályára bocsáthatóságuk kérdésében azonban Sz. Kun Béla tiltakozott, így a kiküldött bizottság a jelentést azzal kapta vissza, hogy az utóbbi problémát illetően ne nyilatkozzon. A miniszter 1916 szeptemberétől a nők egyetemi felvételének azon korlátozását, mely szerint az általuk bemutatott iskolai bizonyítványban háromnál több elégséges osztályzat nem lehet, eltörölte; 1919-ben pedig a világi fakultásokra való beiratozásukat a férfiakkal egyenlő feltételek mellett engedélyezte. Hangsúlyozni kell, hogy a debreceni professzúra egyik intézkedést sem kifogásolta, 1917-ben, majd 1924-ben is pusztán valamennyi jogi foglalkozás nők általi ellátásának lehetővé tételét tartotta Bernolák Nándor álláspontja nyomán aggályosnak. Sőt, amikor 1923-ban a miniszter Tessler Dóra felvétele kapcsán kérdőre vonta, azt nyilatkozta, hogy a korábbi jogszabályt az új alkotmányos renddel nem tartja szembenállónak, ha viszont időközben a nőket a jogi karok látogatásától eltöltő rendelet jelent volna meg – mely Debrecenbe nyilvánvalóan nem érkezett le – kéri, hogy a tanulmányaikat már folytatóknak annak elvégzését kegyelmi tényként lehetővé tegye. Miután 1924-től a képzésbe nők egyedül a miniszter előzetes engedélyével kerülhettek be, 1927-ben onnan végleg kizárták őket, és csak 1945-től nyílt módjuk arra – a kar pártoló felirata mellett –, hogy ott ismét megjelenjenek. Vegyük észre, hogy a nők többsége egészen a II. világháború végéig rendkívüli hallgatóként folytatta főként államszámviteltani tanulmányait, és hogy számuk 1948 őszén már meghaladja a 40 főt is.²⁹¹

5.1.5. Az elsőévesek és az átjelentkezettek száma

Tanév	Első éves		Debreceni index alapján újból		Budapesti Tudományegyetemről		Kolozsvári Tudományegyetemről		Pozsonyi Tudományegyetemről		Külföldi egyetemről		Bécsből		Magyarországi akadémiákról	
	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.
1914/15.	110	7	-	-	4	2	15	8	-	-	2	-	-	-	84	5
1915/16.	55	18	-	-	3	2	6	1	-	-	-	-	-	-	10	1
1916/17.	88	51	2	-	2	-	2	1	1	-	-	-	-	-	4	2
1917/18.	87	66	7	2	1	7	2	2	-	-	-	-	-	-	3	2
1918/19.	396	176	17	3	5	8	9	10	-	-	-	-	-	-	5	12
Pótfélév	26		1		5		29		-		-		-		2	
1919/20.	222	111	-	6	19	6	50	9	-	1	-	-	-	-	18	5
Pótfélév	-		-		1		-		-		-		-		-	
1920/21.	95	64	17	13	4	2	5	2	-	-	-	-	-	-	13	1
1921/22.	232	97	13	9	2	3	-	1	-	1	-	-	1	-	5	1
1923/24.	89	61	14	2	2	2	2	-	-	-	-	1	-	-	5	-

1929/30.	239	46	14	11	2	2	Szegedi Tudomány- egyetemről		Pécsi Tuda- mány- egyetemről		-	-	Elcsatolt területi főiskolákról		2	2
							-	-	-	1			-	-		
1930/31.	242	36	22	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
1931/32.	182	38	10	11	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
1932/33.	206	27	14	17	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1
1933/34.	170	22	23	19	-	-	2	-	1	-	-	-	1	-	1	-
1934/35.	173	21	14	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
1935/36.	132	28	16	17	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1936/37.	161	26	22	14	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-
1937/38.	124	17	24	-	1	13*	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
1938/39.	160	25	13	9	1	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-
1939/40.	137	29	13	13	1	-	2	-	-	1	10	3	-	-	2	1
1940/41.	189	28	11	12	3	-	1	-	-	-	2	-	-	-	1	-
1941/42.	168	n. a.	24	n. a.	-	n. a.	-	n. a.	-	n. a.	6	n. a.	-	n. a.	-	n. a.
1942/43.	170	38	18	15	2	1	-	-	-	-	3	1	1	-	1	-
1943/44.	211	n. a.	32	n. a.	2	n. a.	1	n. a.	-	n. a.	2	n. a.	1	n. a.	2	n. a.
							Kolozsvári Tudomány- egyetemről									
							2	n. a.								
1944/45.	43	55	6	6	-	17	-	20	-	3	-	-	-	-	-	4
1945/46.	117	84	35	34	5	-	16	8	1	-	-	-	-	-	2	-
Jelmagyarázat: f. = félév, n. a. = nincs adat, * = valószínűleg téves adat, a debreceni index alapján beiratkozókra vonatkozhat																

1924 és 1929 között az évkönyvek pusztán az egyes évfolyamok létszámát közlik, a háború után pedig a vonatkozó adatok bemutatását szinte teljesen mellőzik. Néhány rendkívüli időszaktól eltekintve a máshonnan átjelentkezettek aránya elhanyagolható, Kolozsvárról az ottani magyar egyetem bezárásakor (50 fő), Budapestről a tanácsköztársaság bukása után (19 fő), külföldi intézetekből viszont az I. bécsi döntést (7 fő) és Kárpátalja megszállását követően érkezett több hallgató (10 fő). Bozóky a korábban idézett jelentésében lehangoltan állapítja meg, hogy arra, hogy „a felsőbb évfolyamokon [...] hozzánk átiratkozókra számítha[ssunk...] a múlt tapasztalatai alapján kilátásunk sem lehet.” Végül emlitem meg, hogy 1914-ben valószínűleg a megszűnő Debreceni Jogakadémiáról jelentkeztek át 84-en.²⁹²

5.1.6. Távozási és végbizonyítványok

Tanév	T. B.		VB.		Tanév	T. B.		VB.		Tanév	T. B.		VB.	
	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.		I. f.	II. f.	I. f.	II. f.		I. f.	II. f.	I. f.	II. f.
1914/15.	-	3	-	9	1926/27.	7	8	5	45	1938/39.	9	19	32	72
1915/16.	1	-	2	-	1927/28.	4	14	12	79	1939/40.	4	7	20	86
1916/17.	6	2	-	18	1928/29.	8	30	13	46	1940/41.	4	12	13	84
1917/18.	3	31	8	33	1929/30.	28	41	18	57	1941/42.	7	7	13	89

5.1. A hallgatói társadalom számszerű jellemzői

1918/19.	27	10	18	61	1930/31.	33	30	28	53	1942/43.	4	7	12	80
1919/20.	3	11	27	58	1931/32.	20	-*	23	-*	1943/44.	2	5	21	110
1920/21.	12		22		1932/33.	24	19	23	85	1944/45.	-	4	1	51
1921/22.	21	16	25	38	1933/34.	11	12	30	87	1945/46.	7	5	20	75
1922/23.	15	23	23	34	1934/35.	7	11	35	87	1946/47.	8	5	45	42
1923/24.	8	-	3	-	1935/36.	10	13	32	111	1947/48.	n. a.			
1924/25.	n. a.				1936/37.	n. a.				1948/49.				
1925/26.	6	7	4	33	1937/38.	3	9	19	94					
Jelmagyarázat: T. B. = távozási bizonyítvány, VB. = végbizonyítvány, f. = félév, n. a. = nincs adat, * = valószínűleg téves adat														

A távozási bizonyítványok száma különösen a '30-as évek elején magas (pl. 1929/30.: 69 db.), s ez a jelenség Pap Károly bölcsészprofesszort már rektorsága idején (1924/25.) foglalkoztatta. „...Régóta divatos szokás, mely a könnyebb elhelyezkedés vagy a könnyebb szigorlatozás reményében 2-3 egyetemet is összejárat a szemfüles diákkal... Valóban, főként joghallgatóink gyöngébb fajsúlyú eleme a VII-ik és a VIII-ik szemeszterben rendszerint Pécs és Szeged felé gravitál...” A helyzet oly súlyossá vált, hogy a kar a minisztertől kérte az átiratkozások korlátozását, de helyette végül a szigorlati eredmények javításával ért el többé-kevésbé kielégítő megoldást.²⁹³

5.1.7. Az oklevelek jellege és minősítése

<i>Tanév</i>	<i>J</i>	<i>A</i>	<i>K</i>	<i>Tanév</i>	<i>J</i>	<i>A</i>	<i>K</i>	<i>Tanév</i>	<i>J</i>	<i>A</i>	<i>JÁ</i>	<i>K</i>
1914/15.	-	-	-	1926/27.	25	9	1	1938/39.	103	18	-	-
1915/16.	3	2	-	1927/28.	38	7	1	1939/40.	78	18	-	-
1916/17.	9	12	-	1928/29.	42	13	-	1940/41.	96	37	-	1
1917/18.	8	26	-	1929/30.	42	10	-	1941/42.	76	24	-	-
1918/19.	45	53	-	1930/31.	40	3	-	1942/43.	76	22	-	-
1919/20.	32	58	-	1931/32.	36*	8	-	1943/44.	73	22	-	-
1920/21.	20	36	-	1932/33.	55	4	-	1944/45.	20	12	-	-
1921/22.	22	30	1	1933/34.	48	11	-	1945/46.	76	43	-	1
1922/23.	30	26	-	1934/35.	92	8	-	1946/47.	67	22	3	-
1923/24.	23	9	-	1935/36.	88	15	-	1947/48.	n. a.			
1924/25.	32	13	1	1936/37.	95	18	-	1948/49.				
1925/26.	17	10	1	1937/38.	98	13	-					
<i>Jelmagyarázat: J = jogtudományi-, A = államtudományi-, JÁ = jog- és államtudományi-, K = kánonjogi oklevél, * = egy nosztrifikált</i>												

A korban a jogszigorlók a jogtudományi és államtudományi képesítés közül rendszerint csak az egyiket (ha mindkettőt, akkor egymás után) szerezték meg, és egészen 1922-ig az utóbbit részesítették előnyben, mely az árvaszék kivételével a közigazgatásban való működésre jogosította fel őket. Kánonjogi doktorátus a kar történetében mindössze hétszer fordul elő, eredményes nosztrifikációként (honosítás) pedig egyetlenegy izraelita felekezetű kérelmező esete említhető. Megjegyzem, hogy ez az eljárás szélesebb körben a numerus clausussal szembeni védekezés egyik törvényes eszközének tekinthető.²⁹⁴

Tanév	Jogtudományi			Államtudományi			Jog- és államtudományi			Kánonjogi		
	R	C	S	R	C	S	R	C	S	R	C	S
1937/38.	82	10	6	13	-	-	-	-	-	-	-	-
1938/39.	74	18	11	13	5	-	-	-	-	-	1	1
1939/40.	49	18	11	16	1	1	-	-	-	-	-	-
1940/41.	56	28	10	27	8	2	-	-	-	1	-	-
1941/42.	55	16	5	23	1	-	-	-	-	-	-	-
1942/43.	56	14	6	18	2	2	-	-	-	-	-	-
1943/44.	53	13	7	21	1	-	-	-	-	-	-	-
1944/45.	17	3	-	10	2	-	-	-	-	-	-	-
1945/46.	62	13	1	36	6	1	-	-	-	-	1	-
1946/47.	50	14	2	18	2	1	-	3	-	-	-	-
1947/48.	39	6	1	11	2	-	13	6	3	-	-	-

Jelmagyarázat: R = rite, C = cum laude, S = summa cum laude oklevél

A „summa cum laude” és a „cum laude” minősítést legelőször az 1937/38. tanévben tüntették fel a diplomákban, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem indítványára. A fenti, eredeti formájában nem csak jogkari összesítés 1948-ban a közművelődési kiállítás számára készült, a rávezetett „Hibás!!” feljegyzés azonban arra utal, hogy az egy-két fős pontatlanságot elkerülni most sem sikerült. Figyeljük meg, hogy a végzettség foka az esetek többségében „rite”, és azt, hogy a kisebb arányukhoz képest az államtudományi oklevelek általában rosszabb eredményűek. A kar honoris causa, sub auspiciis regis, sub auspiciis gubernatoris, sub laurea almae matris doktorainak felsorolásától itt eltekintek, mert Némédi Lajos könyvében a névsorukat már közzétette.²⁹⁵

5.1.8. Az oklevelet nyert hallgatók vallás szerinti megoszlása

Tanév	Róm. kat.			Gör. kat.			Református			Evangélikus			Gör. kel.			Unitárius			Izraelita			Mohamedán		
	J	Á	K	J	Á	K	J	Á	K	J	Á	K	J	Á	K	J	Á	K	J	Á	K	J	Á	K
1918/19.	16	17	-	-	-	-	13	18	-	3	5	-	3	1	-	1	4	-	9	7	-	-	1	-
1919/20.	8	14	-	4	4	-	13	33	-	4	2	-	-	-	-	1	-	-	2	5	-	-	-	-
1920/21.	4	14	-	1	2	-	11	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	7	-	-	-	-
1921/22.	7	6	1	-	1	-	9	19	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	5	2	-	-	-	-
1923/24.	10	3	-	1	1	-	11	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	Egyéb		
1924/25.	3	6	-	3	-	-	19	7	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1
1925/26.	5	3	1	1	1	-	9	5	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1926/27.	8	-	-	1	1	1	12	8	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-
1927/28.	7	2	-	1	-	1	17	4	-	4	1	-	-	-	-	1	-	-	8	-	-	-	-	-
1928/29.	4	3	-	-	-	-	26	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-
1929/30.	10	6	-	2	-	-	20	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-
1930/31.	9	1	-	-	-	-	28	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
1931/32.	5	2	-	2	-	-	27	5	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1*	-	-	-	-	-
1932/33.	15	1	-	-	-	-	17	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	22	-	-	-	-	-
1933/34.	13	2	-	2	-	-	23	8	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-
1934/35.	20	1	-	2	-	-	53	6	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-
1935/36.	20	3	-	4	2	-	39	6	-	5	1	-	-	-	-	-	1	-	20	2	-	-	-	-

5.1. A hallgatói társadalom számszerű jellemzői

1936/37.	23	2	-	4	2	-	50	13	-	1	1	-	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-	-
1937/38.	25	3	-	4	1	-	51	9	-	3	-	-	-	-	-	1	-	14	-	-	-	-	-
1938/39.	20	5	-	6	1	-	62	9	-	9	3	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-
1939/40.	23	5	-	4	-	-	42	10	-	5	-	-	-	1	-	-	1	-	4	1	-	-	-
1940/41.	25	10	-	14	5	-	45	22	-	4	-	-	1	-	-	1	-	7	-	-	-	-	-
1941/42.	20	5	-	6	1	-	41	16	-	6	-	-	1	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-
1942/43.	19	6	-	7	2	-	46	12	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
1943/44.	22	4	-	7	4	-	41	13	-	3	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
1944/45.	2	4	-	3	3	-	12	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
1945/46.	23	14	1	4	4	-	38	24	-	3	-	-	-	-	-	-	-	8	1	-	-	-	-
1946/47.	17	8	<i>JÁ</i>	4	1	-	37	11	<i>JÁ</i>	6	-	-	-	-	-	1	-	2	2	<i>JÁ</i>	-	-	-
			1						1											1			

Jelmagyarázat: J = jogtudományi, Á = államtudományi, JÁ = jog- és államtudományi, K = kánonjogi, * = nosztrifikált oklevél

A hallgatók felekezete és az általuk megszerzett diplomák jellege között részleges összefüggést találunk. Az izraeliták körében a jogtudományi végzettség jóval általánosabb, például az 1932/33. tanévben a számukra kiadott 22 oklevél közül egy sem államtudományi. Másrészt a kánonjogi szigorlatot kizárólag olyan római vagy görög katolikus jelölt tehetette le, aki a magasabb egyházi rendeket felvette, s akinek ezt a felettes püspöki hatóság megengedte. Elgondolkodtató, hogy többször is sor került ilyen doktorok avatására az állami, de alapjában véve mégiscsak református szellemiségű egyetem dacára.²⁹⁶

5.1.9. A joghallgatók megoszlása szüleik társadalmi állása szerint

<i>Kategória</i>	<i>1914/15.</i>		<i>1915/16.</i>		<i>1916/17.</i>	
	<i>I. félév</i>	<i>II. félév</i>	<i>I. félév</i>	<i>II. félév</i>	<i>I. félév</i>	<i>II. félév</i>
Állami	35	31	24	14	35	21
Törvényhatósági	7	4	12	10	13	12
Községi	4	4	2	3	6	6
Magán, egyleti, iparvállalati	11	15	9	10	8	9
Tanár, tanító, lelkész	47	49	26	12	19	19
Orvos, gyógyszerész, ügyvéd, mérnök, áll. okl. bíró	14	6	7	8	8	8
Hadiszolgálatban álló	3	3	-	-	-	-
Más értelmiségi, magánzó	32	19	13	14	17	14
Nagy és középbirtokos	14	12	4	3	9	8
Kisbirtokos, gazda, földmives	13	18	26	17	16	12
Gyáros, nagykereskedő, nagyiparos	4	7	8	4	6	8
Kisiparos s ilyenemű kereskedő	18	17	14	16	16	13
Házmaster, szolga	4	4	2	2	1	2
Nagykorú hallgató	9	9	19	20	15	28

Noha a fenti kategóriák több esetben is helytelenül összevontak (pl. „nagy és középbirtokos”) vagy értelmezhetetlenek (pl. „magánzó”), rámutatnak arra, hogy a Horthy-korszakra jellemző tendenciák már az I. világháború alatt érvényesülnek. A joghallgatók többsége tisztviselő (37–62 fő), valamint

tanár, tanító és lelkész gyermeke (12–49 fő), de jelentőségét tekintve nem hanyagolható el az értelmiségi, a földbirtokos, és az iparos családokból származók száma sem. Ez azonban a „más értelmiségi, magánzó” (13–32 fő), a „kisbirtokos, gazda, földműves” (12–26 fő), és a „kisiparos s ilyenemű kereskedő” (13–18 fő) csoportok összevonása miatt pontosan nem állapítható meg. A társadalom két szélső rétege a „gyárosok, nagykereskedők, nagyiparosok” (4–8 fő) és a „házmesterek, szolgák” leszármazottai révén van jelen (1–4 fő), a „nagykorú hallgatók” (9–28 fő) fogalma pedig ebben a kontextusban idegen elem.

<i>A szülők társadalmi állása az 1920/21. tanévben</i>	<i>BTE</i>	<i>KTE</i>	<i>DTE</i>	<i>JA</i>	<i>A szülők társadalmi állása az 1920/21. tanévben</i>	<i>BTE</i>	<i>KTE</i>	<i>DTE</i>	<i>JA</i>
Nagybirtokos, nagybérelő	20	-	2	3	Kereskedelmi, v. közlekedési tisztviselő (aktív, nyugdíjas)	202	57	36	76
Középbirtokos (bérelő)	26	3	10	27	Kereskedelmi, v. közlekedési segédszemély (altiszt, segéd, szolga)	69	17	19	30
Kisbirtokos (bérelő)	81	30	35	93	Kereskedelmi, v. közlekedési napszámos	-	-	-	-
Kisbirtokos (bérelő)-napszámos	2	-	-	-	Köztisztviselő (aktív, nyugdíjas)	336	75	50	134
Egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész)	1	-	-	3	Pap, tanár, tanító (aktív, nyugdíjas)	114	49	56	130
Gazdasági tisztviselő (aktív, nyugdíjas)	15	13	5	18	Más értelmiségi (orvos, ügyvéd, közjegyző, gyógyszerész) és ezek segédje	100	28	12	56
Földműves-munkás, napszámos	2	1	-	-	Közhiv., v. értelmiségi altiszt, v. szolga	21	6	3	17
Egyéb gazd. segédszemély (cseléd)	6	-	-	2	Katonatiszt (csendőrtiszt)	14	6	4	13
Nagyiparos, bányavállalkozó	14	7	2	7	Katona (csendőrtör)-altiszt	4	-	2	2
Kisiparos, bányakisvállalkozó	110	34	25	76	Különböző ágbeli napszámos	1	-	-	-
Ipari, v. bányászati tisztviselő (aktív, nyugdíjas)	33	7	4	13	Tökés, járadékos, háztulajdonos	29	1	3	1
Egyéb ipari, v. bányászati segédszemély (előmunkás, segéd, munkás)	21	13	1	14	Nyugdíjas tisztviselő, v. értelmiségi	3	-	-	-
Ipari, v. bányászati napszámos	-	-	-	-	Nyugdíjas altiszt, v. szolga	-	-	-	3
Nagykereskedő, közlekedési nagyvállalkozó	16	4	4	8	Magánzó, eltartásos	6	8	-	10
Kiskereskedő, közlekedési kisvállalkozó	69	19	6	63	Házi cseléd	-	-	-	3
Házaló-kereskedő, piaci árus	-	-	-	12	Egyéb v. ismeretlen	14	1	-	13
<i>Jelmagyarázat:</i>									
<i>BTE = Budapesti Tudományegyetem, KTE = Kolozsvári Tudományegyetem, DTE = Debreceni Tudományegyetem, JA = Jogakadémiák</i>									

A '20-as években a szülők foglalkozására vonatkozóan adatokat csak egy évkönyv közöl, az abban szereplő kimutatás viszont kivételesen országos összehasonlítást tesz lehetővé. Jól látható azonban, hogy a debreceni és az országos viszonyok jelentős eltérést nem mutatnak, mivel a jogászképzés

arculatát meghatározó társadalmi tényezők a három egyetemen és a jogakadémiákon alapvetően azonosak.

Kategória	1933/34.		1934/35.		1935/36.		1936/37.		1937/38.		1938/39.			1939/40.	
	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	pf.	I. f.	II. f.
Nagybirtokos bérlő	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Középbirtokos bérlő	15	16	14	16	15	18	13	15	14	12	19	17	1	18	8
Kisbirtokos bérlő	25	26	30	22	28	26	33	28	29	13	20	20	3	27	27
Földműves, napszámos	17	11	14	13	12	15	21	14	15	15	20	17	3	18	21
Gazdasági alkalmazott	11	12	6	10	2	3	6	6	9	10	10	3	-	5	8
Gyáros, gyárigazgató, nagyiparos	4	2	3	3	-	2	-	-	1	2	-	-	-	-	-
Kisiparos	37	28	51	44	38	22	26	29	33	26	37	36	4	38	39
Nagykereskedő, nagyvállalkozó	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kiskereskedő, kisvállalkozó	56	54	43	40	28	22	22	22	23	23	16	14	-	19	14
Kereskedelmi alkalmazott	7	14	9	10	2	5	4	1	-	-	-	-	-	4	2
Magánzó	29	16	33	26	21	28	17	18	17	5	8	6	-	16	7
Köztisztviselő, díjnok	155	163	126	121	130	101	112	113	90	91	107	98	5	108	103
Pap, tanár, tanító	117	105	98	77	87	63	75	56	61	72	76	79	6	83	75
Másféle értelmiség (orvos, ügyvéd, gyógyszerész)	40	31	43	27	28	23	28	25	29	24	27	21	-	17	13
Altiszt	25	10	11	6	5	3	5	5	22	10	9	5	-	4	6
Katonatiszt	10	8	11	8	10	6	13	9	9	9	7	8	1	3	5
Katonaaltiszt	11	9	12	5	7	12	5	9	10	6	5	6	-	8	6
Tőke- és háztulajdonos	1	13	4	5	8	2	2	2	1	2	-	-	-		
Nyugdíjas tisztviselő	24	11	85	89	78	92	112	77	79	66	71	75	13	90	92
Egyéb nyugdíjas	14	8	-	8	1	1	7	-	8	1	4	2	-	3	4
Nyugdíjas altiszt	5	14	-	1	6	-	6	5	10	8	-	4	-		
Magántisztviselő	28	20	12	21	31	26	20	15	22	18	24	28	2	17	10
Házi cseléd, munkás	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2

Jelmagyarázat: f. = félév, pf. = pótfélév

A hallgatók származás szerinti megoszlását az 1933/34. tanévtől a források már rendszeresen közlik, s az ekkor megállapított kategóriákat a II. világháború végéig többé-kevésbé következetesen végig is viszik. Figyeljük meg, hogy a „köztisztviselő, díjnok” (90–163 fő), a „pap, tanár, tanító” (56–117 fő), a kiskereskedő, kisvállalkozó” (14–56 fő), a „kisiparos” (22–51 fő) és a „másféle értelmiségi” (13–43 fő) családok gyermekeinek száma változatlanul magas, a „nagykereskedő, nagyvállalkozó” (0–1 fő), a „nagybirtokos, bérlő” (0–1 fő) és a „házi cseléd, munkás” (0–2 fő) szülők aránya pedig tartósan alacsony marad. Ennek a helyzetnek a konzerválását a diáktámogatási rendszer még inkább elősegítette, hiszen a köztisztviselői egész és fél tandíjmentességen, a köztisztviselői szigorlati díjkedvezményen, a köztisztviselői ösztöndíjon, majd az ezt pótló segélyen keresztül a jogi felsőoktatásban egy amúgy is stabil bázist szilárdított meg.

A DEBRECENI JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR TÖRTÉNETE (1914-1949)

<i>Kategória</i>	<i>1940/41.</i>		<i>1941/42.</i>		<i>1942/43.</i>		<i>1943/44.</i>		<i>1944/45.</i>	
	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>
Nagybirtokos, bérlő	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Középbirtokos, bérlő	30	20	-	-	28	30	12	13	6	8
Kisbirtokos, bérlő	27	21	46	44	27	10	52	52	19	14
Földműves, napszámos	32	31	40	38	33	31	38	41	19	17
Gazdasági alkalmazott	-	2	9	4	10	15	5	-	6	2
Gyárigazgató, nagyiparos	2	1	1	1	1	1	5	4	-	-
Kisiparos	53	43	45	47	50	59	69	67	31	30
Nagykereskedő, nagyvállalkozó	-	-	-	-	1	-	2	2	-	-
Kiskereskedő, kisvállalkozó	18	17	31	26	28	20	30	23	22	28
Kereskedelmi alkalmazott	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
Magánzó	7	3	1	3	4	4	5	6	2	-
Köztisztviselő, díjnok	93	86	113	97	129	120	142	135	91	69
Pap, tanár, tanító	91	76	99	88	81	63	97	87	47	28
Másféle értelmiség (orvos, ügyvéd, gyógyszerész, mérnök)	18	19	17	21	31	24	38	34	22	15
Altiszt	9	8	7	6	7	7	14	14	-	-
Katonatiszt	8	8	6	6	23	16	10	6	6	2
Katonaaltiszt	10	7	10	15	9	6	14	15	10	3
Nyugdíjas tisztviselő	87	67	90	85	82	81	84	83	50	34
Egyéb nyugdíjas	5	4	-	2	10	10	15	12	-	-
Magántisztviselő	23	23	27	23	19	13	10	20	9	11
Házi cseléd, munkás	1	-	-	4	-	-	2	1	1	1
<i>Jelmagyarázat: f. = félév</i>										

A '40-es éveket illetően az adatokat két táblázatban mutatom be, mivel a háború után az egyetemi társadalom szerkezetében jelentős változások zajlottak le.

Kategória	1945/46.		Új kategóriák	1946/47.		1947/48.		Új kategóriák	1948/49.*
	I. f.	II. f.		I. f.	II. f.	I. f.	II. f.		I. f.
Birtokos	35	41	Önálló törpebirtokos 10 holdon alul	31	24	46	43	5 holdig	4
							10 holdig	2	
			Gazdálkodó 10 holdon felül	40	40	58	42	10 holdon túl	-
Földműves, napszámos	38	36	Mezőgazdasági alkalmazott	21	8	17	18	Mezőgazdasági munkás	16
Gazdasági alkalmazott	-	7							
Gyárigazgató, gyáros	-	-	Önálló iparos	48	34	65	59	Nagyiparos	-
Iparos	63	65						Kisiparos	22
Kereskedő	19	32	Önálló kereskedő	22	27	29	22	Nagykereskedő	-
Kereskedelmi alkalmazott	-	-	Kereskedelmi alkalmazott	-	1	6	4	Kiskereskedő	7
Magánzó	-	-	Kereskedelmi munkás	2	-	-	-		
Köztisztviselő	93	113	Állami alkalmazott	195	162	206	205	Közhivatalnok	54
Pap, tanár, tanító	50	58	Egyéb értelmiség	78	73	111	86	Orvos	-
Másféle értelmiség (orvos, ügyvéd, gyógyszerész, mérnök)	22	25						Ügyvéd	-
								Mérnök	-
								Más értelmiségi	9
Altiszt	17	13	Egyéb foglalkozásbeli	15	9	26	4	Magánhivatalnok	4
Katona	6	16							

5.1. A hallgatói társadalom számszerű jellemzői

Nyugdíjas	50	82							
Magántisztviselő	8	7							
Munkás	1	4	Ipari munkás	14	11	16	9	Ipari munkás	10
<i>Jelmagyarázat: f. = félév, * = az 1948/49-es tanév adatai csak az első félévre felvett és beiratkozott első éves joghallgatókra vonatkoznak!</i>									

1948 szeptemberében már nem vették fel azt, akinek 10 holdon túli birtokos, „kulák” volt az apja, és a régi, „reakciós” értelmiség utánpótlását a politikai rendszer szintén megakadályozta. Arra törekedett, hogy a felsőoktatásban az ipari (10 fő) és a mezőgazdasági munkásságnak (16 fő) biztosítson teret, s ezt a célkitűzést a munkástanfolyamok és szemináriumok megszervezésével az idősebb korosztályra is kiterjesztette. Ennek ellenére – és nem csak Debrecenben – az összképet még mindig a közhivatalnokok (54 fő) és a kisiparosok (22 fő) gyermekei határozták meg, így a fennálló helyzet megváltoztatását a Politikai Bizottság egyre erőteljesebben követelte. Ez azonban az itteni kart már nem érintette.^{297, 298}

5.1.10. A joghallgatók regionális megoszlása

Vármegyék és más közigazgatási kerüle- tek	1914/15.	1915/16.	1916/17.		Vármegyék és más közigazgatási kerüle- tek	1914/15.	1915/16.	1916/17.	
	II. félév	II. félév	I. félév	II. félév		II. félév	II. félév	I. félév	II. félév
Duna jobb partja									
Baranya	-	1	-	1	Sopron	-	-	-	-
Fejér	1	1	-	-	Tolna	1	1	1	1
Győr	-	-	-	-	Vas	-	-	-	-
Komárom	-	1	1	-	Veszprém	-	-	1	-
Moson	-	-	-	-	Zala	1	1	-	-
Somogy	1	1	1	-					
Duna bal partja									
Árva	-	-	1	1	Nyitra	1	1	1	1
Bars	-	-	-	-	Pozsony	-	1	-	-
Esztergom	-	-	-	-	Trencsén	-	-	-	-
Hont	-	2	-	-	Turóc	-	-	-	-
Liptó	-	-	-	-	Zólyom	-	-	-	-
Nógrád	-	-	-	-					
Duna-Tisza köze									
Bács-Bodrog	2	-	1	1	Borsod	2	4	-	-
Csongrád	1	-	-	-	Gömör és Kishont	4	-	-	-
Heves	2	4	5	5	Sáros	-	-	1	1
Jász-N.-Szolnok	9	5	11	9	Szepes	-	-	-	-
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	6	5	6	10	Ung	5	3	2	2
Abaúj-Torna	-	1	-	-	Zemplén	3	6	6	5
Bereg	8	6	8	4					
Tisza bal partja									
Békés	3	2	4	5	Szabolcs	15	13	15	19
Bihar	23	10	12	9	Szatmár	18	8	14	11
Hajdú	59	49	56	55	Szilágy	7	3	3	4

Máramaros	2	2	5	4	Ugocsa	1	1	1	1
Tisza-Maros szöge									
Arad	1	-	-	-	Temes	4	1	2	1
Csanád	2	-	1	2	Torontál	-	-	-	-
Krassó-Szörény	1	-	-	-					
Királyhágón túl									
Alsó-Fehér	-	-	-	-	Kolozs	-	-	-	-
Beszterce-Naszód	-	-	-	-	Maros-Torda	2	-	1	1
Brassó	-	-	-	-	Nagy-Küküllő	1	1	2	1
Csík	-	1	1	-	Szeben	-	1	1	1
Fogarás	-	-	-	-	Szolnok-Doboka	-	-	-	1
Háromszék	2	-	-	-	Torda-Aranyos	2	1	-	-
Hunyad	-	-	1	2	Udvarhely	-	-	1	-
Kis-Küküllő	-	-	-	-					
Magyarországon kívülről									
Bosznia és Hercegovina	5	2	3	2	Osztárk tartományok	2	-	-	-
Horvátország	n. a.		-	-	(Egyéb) külföldi	-	-	-	-

Furcsa, hogy a hallgatók lakóhely szerinti megoszlását csak négy tanévben közlik az Almanachok és Évkönyvek, és akkor is inkább a második félévre. Azt már gyakrabban feltüntetik, hogy csonka-Magyarországon és egy-egy elcsatolt országrészben összesen hányan születtek, ezek a kategóriák viszont túl tágak ahhoz, hogy megfelelően értelmezhetők legyenek. Másrészt az elszakított területeken lakók többsége korábban sem a debreceni kart választotta, ez az oka, hogy az 1914-es és az alább bemutatott 1928-as állapot között számottevő eltérés alig van.²⁹⁹

<i>Vármegyék</i>	<i>Jog-hallgató</i>	<i>Törvényhatósági joggal felruházott városok</i>	<i>Jog-hallgató</i>	<i>Rendezett tanácsú városok</i>	<i>Jog-hallgató</i>
Abaúj-Torna	4	Baja	-	Békéscsaba	-
Bács-Bodrog	2	Budapest	43	Gyula	1
Baranya	1	Debrecen	167	Makó	-
Békés	14	Győr	-	Szentes	-
Bihar	19	Hódmezővásárhely	-	Hajdúböszörmény	13
Borsod – Gömör és Kishont	4	Kecskemét	-	Hajdúhadház	3
Csanád – Arad és Torontál	-	Miskolc	6	Hajdúnánás	14
Csongrád	-	Pécs	-	Hajdúszoboszló	10
Fejér	3	Sopron	-	Eger	2
Győr – Moson és Pozsony	2	Szeged	-	Gyöngyös	2
Hajdú	16	Székesfehérvár	4	Jászberény	-
Heves	6			Karcag	11
Jász-Nagykun-Szolnok	6			Kisújszállás	6
Komárom és Esztergom	2			Mezőtúr	5
Nógrád és Hont	2			Szolnok	3
Pest – Pilis – Solt – Kiskun	14			Túrkeve	2
Somogy	2			Balassagyarmat	2
Sopron	-			Salgótarján	-

5.1. A hallgatói társadalom számszerű jellemzői

Szabolcs és Ung	49	<i>Elcsatolt területek</i>	<i>Jog-hallgató</i>	Cegléd	-
Szatmár – Ugocea és Bereg	16			Kalocsa	-
Tolna	2	Cseh	11	Kiskunfélegyháza	-
Vas	8	Román	14	Kiskunhalas	1
Veszprém	2	Szerb	-	Kispest	-
Zala	1	Osztrák	-	Nagykőrös	1
Zemplén	10	Külföldi	1	Pesterzsébet	-
<i>Az adatok az 1928/29. tanév II. félévére vonatkoznak.</i>				Rákospalota	-
				Újpest	4
				Nyíregyháza	28
				Sátoraljaújhely	4

Szembevetendő, hogy a joghallgatók zöme Debrecenből (167 fő), Budapestről (43 fő) és Nyíregyházáról (28 fő), valamint Szabolcs (49 fő), Bihar (19 fő), Hajdú (16 fő), Szatmár (16 fő), Békés (14 fő) és Pest (14 fő) megye más településeiről jelentkezett a tudományegyetemre. A békekötést megelőző évek harmada akkora létszámaikat és az új államhatárokat is figyelembe véve meglepő Szabolcs és a főváros aránytalanul megnövekedett részesedése. A jelenség részben azzal függ össze, hogy a Budapestről ingázók közül több így a tanárok tudta nélkül vállalhatott munkát, Debrecenben az órákat nem látogatta, csak a vizsgákra járt.

5.1.11. A joghallgatók anyanyelv szerinti megoszlása

<i>Tanév</i>	<i>Magyar</i>		<i>Német</i>		<i>Horvát</i>		<i>Szerb</i>		<i>Román</i>		<i>Angol</i>	
	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>	<i>I. f.</i>	<i>II. f.</i>
1914/15.	206	192	1	-	5	5	1	-	2	1	-	-
1915/16.	162	130	-	-	3	2	1	1	-	-	-	-
1916/17.	164	156	2	2	1	-	<i>Bosnyák</i>		-	-	-	-
							2	2				
1917/18.	172	190	3	2	-	-	1	2	-	-	-	-
<i>Pótfélévek</i>	47	235	1	2	-	-	<i>Szerb</i>		-	7	-	-
1918/19.	632	513	1	1	-	-	2	1	1	3	1	-
<i>Pótfélév</i>	160		1		-	-	<i>Rutén</i>		4		-	
1919/20.	513	399	7*	-	-	-	1	-	2	-	-	-
1920/21.	298	289	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1921/22.	332	304	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
1922/23.	298	300	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
1923/24.	343	283	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1925/26.	331	310	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1926/27.	404	383	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1927/28.	487	491	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1928/29.	570	543	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1929/30.	655	625	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-
1930/31.	715	629	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
1931/32.	659	596	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
1932/33.	649	564	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

1933/34.	632	575	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1934/35.	588	528	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1935/36.	537	470	-	-	-	-	-	-	Tóth		-	-
1936/37.	526	449	1	1	-	-	-	-	1	1	Bolgár	
1937/38.	480	410	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1
1938/39.	459	439	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pótfélév	38		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1939/40.	466	431	-	-	-	-	14	11	Szlovák		-	-
1940/41.	492	416	1	-	-	-	20	19	1	1	-	-
1941/42.	517	490	-	1	-	-	24	19	1	1	-	-
1942/43.	548	489	-	-	-	-	24	20	1	1	Olasz	
1943/44.	619	588	-	-	1	2	24	25	1	-	1	1
1944/45.	331	254	-	-	1	-	Ruszin		-	-	Orosz	
							9	7			-	1
1945/46.	401	499	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1946/47.	466	389	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1947/48.	580	492	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jelmagyarázat: f. = félév, az 1917/18. tanév pótfélévei: I. f. = 1918. III. 1-től tartott 12 hetes tanfolyam, II. f. = 1918. VI. 1-től tartott pótszemeszter, * = közülük egy százsz												

Az 1924/25. tanévre a hallgatók anyanyelv szerinti megoszlásáról nincs adat, az évkönyv ilyen kimutatást csak az oklevelet szerzettekről tartalmaz. Mivel az anyanyelv és az állampolgárság nem feltétlenül fedi egymást, 1942/43-ban nem tüntettem fel a három román állampolgárt.³⁰⁰ Látható, hogy a nemzetiségekhez tartozók aránya szinte elhanyagolható, 34 év átlagában egyedül a német elem, ami viszonylag állandó (ált. 1-2 fő). Az I. világháborút követően a horvátok (max. 5 fő), a bosnyákok (max. 2 fő) és a románok (max. 7 fő) részben-egészben eltűnnek, a rutének pedig – egy-egy szlovákkal együtt – nagyobb számban (14-25 fő) csak Kárpátalja megszállása után jelennek meg. Alig volt a karon a hajdani Monarchia területén kívül honos hallgató (angol, olasz, bolgár, orosz), ami nemcsak a budapesti egyetemnek a magyar felsőoktatásban betöltött központi szerepével, hanem a diszciplína nemzeti jellegével is magyarázható.

5.1.12. A joghallgatók vallása

Tanév	Római katolikus		Görög katolikus		Görög keleti		Református		Evangélikus		Unitárius		Izraelita		Iszlám		Felekezeten kívüli	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
1914/15.	43	32	3	3	3	2	135	132	5	5	-	-	21	19	5	5	-	-
1915/16.	39	36	3	3	1	1	95	75	4	3	-	-	20	12	3	2	1	1
1916/17.	43	41	8	8	1	-	87	79	9	8	-	-	19	22	2	2	-	-
1917/18.	42	49	8	9	-	-	90	97	7	11	1	1	27	25	1	2	-	-
1918/19.	150	135	27	22	4	1	306	275	34	19	2	2	112	64	-	-	-	-
Pótfélév	52		11		2		70		10		-		20		-		-	
1919/20.	152	122	26	16	2	-	256	207	25	17	4	1	57	35	-	-	1	1
1920/21.	85	71	12	8	-	-	163	161	18	20	1	1	19	28	-	-	-	-

5.1. A hallgatói társadalom számszerű jellemzői

1921/22.	87	75	6	6	-	-	191	174	13	11	1	1	35	38	-	-	-	-
1922/23.	71	54	7	4	-	-	169	179	8	13	3	2	43	49	-	-	-	-
1923/24.	70	55	13	13	1	1	192	150	11	8	2	2	53	54	-	-	-	-
1929/30.	177	164	18	19	2	2	314	301	21	20	-	-	125	121	-	-	-	-
1930/31.	188	157	35	31	-	-	315	266	31	26	-	-	146	150	-	-	-	-
1931/32.	149	119	23	21	-	-	274	244	23	21	-	1	189	190	-	-	-	-
1932/33.	159	147	25	28	1	1	263	223	23	23	-	1	178	142	-	-	-	-
1933/34.	152	146	32	24	-	-	304	270	21	16	2	2	121	117	-	-	-	-
1934/35.	164	143	29	27	-	-	294	277	15	14	2	2	101	90	-	-	-	-
1935/36.	141	124	25	24	-	-	286	255	14	18	2	1	69	48	-	-	-	-
1936/37.	138	119	24	18	-	-	301	261	21	17	2	1	42	35	-	-	-	-
1937/38.	142	126	21	20	-	-	266	228	18	12	1	1	34	28	-	-	-	-
1938/39.	143	144	22	28	-	-	261	242	13	14	-	1	20	10	-	-	-	-
1939/40.	131	124	40	41	2	1	280	254	18	15	1	2	8	5	-	-	-	-
1940/41.	149	113	39	31	2	1	299	266	17	15	1	1	7	9	-	-	-	-
1941/42.	135	127	51	43	4	4	313	299	18	15	1	-	20	19	-	-	-	-
1942/43.	169	148	51	50	-	1	316	271	16	17	1	1	20	20	-	-	-	-
1943/44.	200	193	66	70	2	3	330	299	20	16	4	4	23	30	1	1	Baptista	
1944/45.	78	71	30	27	-	3	149	121	10	10	1	-	2	30	-	-	1	-
Jelmagyarázat: I. = I. félév, II. = II. félév																		

A hallgatók vallására vonatkozóan sem áll rendelkezésre teljes adatsor, mivel a '20-as évek második felében az évkönyvek kimutatást csak az oklevelet szerzettekről közölnek, 1945 októberében pedig a beiratkozók vallás szerinti nyilvántartását a v. k. miniszter eltörölte.³⁰¹ Minden tanévben jellemző a reformátusok kimagasló aránya (70-330 fő), és különösen a '30-as évek elején érdekes az izraelitáknak a római katolikusokét is elérő, sőt, meghaladó száma (szélső értékek: 2-190, illetve 36-200 fő). Ezt a tényt azonban a politikai rendszer egyre kevésbé tolerálta. A negyedik helyen nagyjából a '30-as évekig az evangélikusok (3-34 fő), majd a görög katolikusok (3-70 fő) állnak. Az unitáriusok (0-4 fő) és a görög keletiek (0-4 fő) részesedése elhanyagolható, a karnak baptista hallgatója egyszer, iszlám viszont az első világháború alatt folyamatosan volt (1-5 fő).

Az izraelitákkal szembeni fellépés különösen a világgazdasági válság éveitől és az orvoskaron jelentős, ám a jogkari jegyzőkönyvekben rögzített két eset arra utal, hogy ebben az időben az ellenszenv ott is erős.

„...Cserta György joghallgató 1933. évi december hó 14-én Burger Pál izraelita vallású joghallgatót, aki közjogi kollokviumon kívánt megjelenni, az egyetem épületéből távozásra szólította fel. Az eset megtörténte után Cserta Györgyöt az éppen arra járó dékán személyesen tartóztatta fel. [...] A Kar Cserta György I. éves joghallgatót bűnösnek mondja ki [...], őt a kar színe előtt meginteni és figyelmeztetni rendeli. A kar enyhítő körülményként vette figyelembe, hogy a hallgatótársnak távozásra való felszólítása súlyosabb rendzavarás és durvaság nélkül történt.”

„...Fehér András [első éves] izraelita hallgatót Pogány Zoltán a panaszban meg nem nevezett társának közreműködésével arra szólította fel az egyik óráközi szünetben, hogy az addigi ülőhelyét elhagyva, az utolsó padosor mögötti ú. n. nyeregülésen helyezkedjék el.” Fehér András azonban a feljelentést visszavonta, így az ügyben fegyelmi ítéletet nem hoztak.³⁰²

²⁸⁹ Az 1920/21. tanévre Haller István miniszter maga engedélyezte a keretszámoktól való eltérést újabb rendeletével (212.678/1920. IV. VKM):

„Valamennyi főiskola mindegyik karán [a] megszállott területekről önhibájukon [kívül] elkésve érkezők közül a létszámon felül ha a létszám a 100-at nem haladja meg, 10%, ha meghaladja 5% felvehető. A jog- és államtudományi karokon (jogakadémiákon) tartani szokott államszámviteltani előadásokra beiratkozó hallgatók száma egyelőre nem esik korlátozás alá.”

A debreceni jogi kar részére meghatározott keretszámok: JJK. '20/21. I. rk. ü. (okt. 5.) 68. (121.678/1920. IV. VKM) – ÉVK. ÉS ALM. '25/26. – JJK. '28/29. III. r. ü. (szept. 26.) 15. – '29/30. IV. r. ü. (okt. 24.) 86. – '30/31. I. rk. ü. (szept. 9.) 2. – '31/32. II. r. ü. (szept. 30.) 15. – '32/33. III. r. ü. (okt. 20.) 12. – '33/34. II. r. ü. (szept. 27.) 3. – '35/36. I. rk. ü. (szept. 9.) 1. – '36/37. III. r. ü. (okt. 28.) 50. – '37/38. III. r. ü. (okt. 20.) 62. – '38/39. III. r. ü. (nov. 24.) 98. – ÉVK. ÉS ALM. '39/40. – ÉVK. '40/41. – '41/42. – '42/43. 396. – '44/45. – *Tóth észrevétele a felvehető létszám csökkentése kapcsán és a Tanácsülés állásfoglalása*: JJK. '33/34. II. r. ü. (szept. 27.) 3. és I. rk. ü. (szept. 12.) 1.

²⁹⁰ A joghallgatók létszáma a debreceni tudományegyetemen: ALM. '14/15. 82, 84. – '15/16. 47. – '16/17. 42. – '17/18. 45. – '18/19. 50. – ÉVK. ÉS ALM. '18/19. 172. – '19/20. 124-125. – '20/21. 221-222. – '21/22. 180-181. – '22/23. 151-152. – '23/24. 129-130. – '24/25. 158. – '25/26. 132. – '26/27. 196. – '27/28. 151. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 76, 78. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 271-272. – '30/31. 293-294. – '31/32. 368-369. – '32/33. 287-288. – '33/34. 256, 263, 265. – '34/35. 258-259. – '35/36. 339-340. – '36/37. 347-348. – '37/38. 311-312. – '38/39. 286-287. – '39/40. 295-296. – ÉVK. '40/41. 159-160. – '41/42. 346, 348. – '42/43. 431, 436. – '43/44. 190, 193. – '44/45. 103, 106. – '45/46. 139, 141. – '46/47. 153. – RIKT. 2425/1948-49. (46/1947-48. e.qu.sz.) 106. d. – 2910/1948-49. (642/1948-49. e.qu.sz.) 109. d. – A rendkívüli hallgatók jogállása: SZAB. 1.§. (2), 5.§., 30.§. és 31.§. – *Bozóky jelentése és Sz. Kun kommentárja*: JJK. '35/36. V. r. ü. (jan. 27.) 131., csatolva. – Sz. Kun Béla indítványa: '37/38. VII. r. ü. (febr. 17.) 233. – Lásd még: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 70-72.

²⁹¹ Az 1919/20. tanévig és 1924/25-ben is magam számoltam össze a női joghallgatókat a beiratkozottak névsora alapján. Ezek a listák az évkönyvi kimutatások megjelenése után szintúgy rendelkezése állnak, ám az összesített adatokkal gyakran ellentmondanak egymásnak. – *A női joghallgatók létszáma*: ALM. '14/15. 77-79, 81. – '15/16. 41-43, 45. – '16/17. 37-38, 40. – '17/18. 34-36, 38. – '18/19. 34-40, 43-45. – ÉVK. ÉS ALM. '24/25. 150-151, 158. – '25/26. 132, 141-142. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 78, 89-90. Továbbá: „A joghallgatók létszáma a debreceni tudományegyetemen” c. táblázatnál. – Mártonffy indítványa és a bizottság (Mártonffy, Kovács) kiküldése: JJK. '15/16. IV. r. ü. (dec. 14.) 7. – Sz. Kun Béla kifogása és a jelentés visszaadása: V. r. (márc. 3.) 5. – A kar pártolja a jogi karok nők előtti megnyitását, de valamennyi jogi pályáét nem: '17/18. I. r. ü. (szept. 27.) 19. és '23/24. V. r. ü. (jan. 25.) 150. – *Tessler Dóra ügye*: '22/23. X. r. ü. (ápr. 25.) 309. – A kar kegyelmi javaslata: XIV. r. ü. (jún. 20.) 384. – Négy női joghallgatónak a miniszter kivételesen megengedi, hogy tanulmányait folytathassa: '23/24. I. r. ü. (szept. 27.) 29. – A kar véleménye, mely szerint azok a nők, akik a régebbi szabályok értelmében a jogi tanpályát elvégezhettek, a jog- és államtudományi karokon magántanári habilitációra is bocsáthatók: '27/28. I. r. ü. (szept. 27.) 38. – *Miniszteri rendeletek*: 93.892/1916. VKM az iskolai bizonyítványon alapuló korlátozás eltörléséről (ÉVK. '15/16. 119.) – 206.626/1918. IV. VKM a világi karok

nők előtti megnyitásáról (ÉVK. '18/19. 66.) – 47.897/1924. IV. VKM a nők jogkari felvételének előzetes miniszteri engedélyezéséről (JK. '23/24. IX. r. ü. /máj. 30./ 286.) – 63.000/1927. IV. VKM a nők jogi karokról való kizárásáról (JK. '27/28. I. r. ü. /szept. 27./ 35.) – A kar a jog- és államtudományi képzés nők előtti megnyitását újból pártolja: VETF. 29.004/1945. 21. d. ['44/45. IV. r. ü. (máj. 30.)] – Lásd még: VARGA 1967, 65-66.

²⁹² A jogi karra beiktatott elsőéves, és újból beiktatott felsőbb évesek száma: ALM. '14/15. 83, 85. – '15/16. 48-49. – '16/17. 42. – '17/18. 46. – '18/19. 51, 55. – ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 126-127, 131. – '20/21. 219-220. – '21/22. 182-183. – '23/24. 131-132. – '29/30. 269-270. – '30/31. 291-292. – '31/32. 366-367. – '32/33. 285-286. – '33/34. 264, 266. – '34/35. 260-261. – '35/36. 341-342. – '36/37. 349-350. – '37/38. 313-314. – '38/39. 288-289. – '39/40. 297-298. – ÉVK. '40/41. 161-162. – '41/42. 347. – '42/43. 432-433. – '43/44. 192. – '44/45. 104-105. – '45/46. 140. – '46/47. 142. – 1924/25-ben 131, 1925/26-ban 103, 1926/27-ben 128, 1927/28-ban 205, 1928/29-ben 236 első joghallgató iratkozott be a második félévre: ÉVK. ÉS ALM. '24/25. 158. – '25/26. 132. – '26/27. 196. – '27/28. 151. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 78.

²⁹³ A jogi kartól távozási és végbizonyítvánnyal megváltak száma: ÉVK. '14/15. 54. – ALM. '15/16. 56. – '16/17. 49. – ÉVK. '17/18. 67. – ÉVK. ÉS ALM. '18/19. 175. – '19/20. 128. – '20/21. 224. (féléves kimutatás nélkül) – '21/22. 187. – '22/23. 161. – '23/24. 126. – '25/26. 149. – '26/27. 210. – '27/28. 170. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 96. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 276. – '30/31. 298. – '31/32. 372. – '32/33. 291. – '33/34. 269. – '34/35. 263. – '35/36. 347. – '37/38. 320. – '38/39. 295. – '39/40. 306. – ÉVK. '40/41. 168. – '41/42. 351. – '42/43. 446. – '43/44. 198. – '44/45. 110. – '45/46. 147. – '46/47. 158. – Az idézet: ÉVK. ÉS ALM. '24/25. 106-107. – A kar kéri az átiratkozások korlátozását: ÉVK. ÉS ALM. '32/33. 242. (1096/1932-33. etsz.).

²⁹⁴ A jogi karon kiadott doktori oklevelek száma: ÉVK. '16/17. 120. – '17/18. 41. – ÉVK. ÉS ALM. '20/21. 236. – '21/22. 195. – '22/23. 164. (összesített kimutatás '14/15-től) – '23/24. 158. – '24/25. 182. – '25/26. 161. – '26/27. 224. – '27/28. 175. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 118. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 315. – '30/31. 347. – '31/32. 401. – '32/33. 320. – '33/34. 294. – '34/35. 306. – '35/36. 371. – '36/37. 384. – '37/38. 350. – '38/39. 334. – '39/40. 338. – ÉVK. '40/41. 194, 201. – '41/42. 383. – '42/43. 508. – '44/45. 125. – '45/46. 167. – '46/47. 173.

²⁹⁵ Az 1937/38. és az 1947/48. tanév között kiadott doktori oklevelek minősítése: RIKT. 2418/1947-48. 105. d. – A kar honoris causa, sub auspiciis regis, sub auspiciis gubernatoris, sub laurea almae matris doktorai: NÉMEDI Lajos, *A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem 75 éve*, Debrecen, Kossuth Egyetemi, 1988, 84-88.

²⁹⁶ Az oklevelet nyert joghallgatók vallás szerinti megoszlása: ÉVK. ÉS ALM. '18/19. 184. – '19/20. 145. – '20/21. 236. – '21/22. 195. – '23/24. 158. – '24/25. 182. – '25/26. 161. – '26/27. 224. – '27/28. 175. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 118. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 315. – '31/32. 401. – '35/36. 371. – '36/37. 384. – '37/38. 350. – '38/39. 334. – '39/40. 338. – ÉVK. '40/41. 194, 201. – '41/42. 383. – '42/43. 508. – '43/44. 230. – '44/45. 125. – '45/46. 167. – '46/47. 173. – Az 1940/41. tanévben felavatott bolgár nemzetiségű kánonjogi doktor vallását nem ismerjük, a kimutatás valószínűleg a jogtudományi doktorok közé hibásan sorolta be. – A kánonjogi szigorlat feltételei: SZAB. 56. (II. h.).

²⁹⁷ *A Politikai Bizottság az 1950/51-es tanévre 66% munkás-paraszt arányt írt elő, de csak az első évfolyamokon tudtak az intézmények 60%-ot elérni.* – NÉMEDI 1988, 35.

²⁹⁸ A joghallgatók megoszlása a szülők társadalmi állása szerint: ÉVK. '14/15. 53. – ALM. '15/16. 55. – '16/17. 48. – ÉVK. ÉS ALM. '20/21. 228-229. – '33/34. 257. – '34/35. 255. – '35/36. 336. – '36/37. 343. – '37/38. 308. – '38/39. 283. – '39/40. 291. – ÉVK. '40/41. 155. – '41/42. 352. – '42/43. 448-449. – '43/44. 199-200. – '44/45. 110-111. – '45/46. 148-149. – '46/47. 153. – RIKT. 2425/1948-49. (46/1947-48. e.qu.sz.) 106. d. – 514/1948-49. (133/1948-49. e. qu. sz.) 107. d. (a 206.675/1948. VI. VKM nyomán). – Az 1920/21-es évkönyv egy másik helyen 1914/15. és 1920/21. között folyamatosan hoz adatokat a magyarországi egyetemi, műegyetemi és jogakadémiai hallgatók társadalmi rétegek szerin-

ti megoszlásáról, de karonkénti lebontás nélkül. Sajnos, a pozsonyi tudományegyetem csak orvos- és bölcsészkarral szerepel, ezért a táblázatban nem tüntethettem fel. – Lásd még: VARGA 1967, 66-67.

²⁹⁹ A joghallgatók regionális megoszlása: ÉVK. '14/15. 50-51. – ALM. '15/16. 52-53. – ALM. '16/17. 45-46. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 96-97. lapok közé befűzött kimutatás. – Lásd még: VARGA 1967, 69-70.

³⁰⁰ A joghallgatók anyanyelv szerinti megoszlása: ÉVK. '14/15. 52. – ALM. '15/16. 54. – '16/17. 47. – '17/18. 48. – '18/19. 53. – ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 123. – '20/21. 223. – '21/22. 184. – '22/23. 150. – '23/24. 125. – '24/25. 182: a jogi karon ekkor valamennyi *oklevelet szerzett* anyanyelve magyar volt. – '25/26. 148. – '26/27. 209. – '27/28. 169. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 95. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 273. – '30/31. 295. – '31/32. 370. – '32/33. 289. – '33/34. 267. – '34/35. 262. – '35/36. 343. – '36/37. 351. – '37/38. 315. – '38/39. 290. – '39/40. 299. – ÉVK. '40/41. 163. – '41/42. 349-350. – '42/43. 440, 442. – '43/44. 194. – '44/45. 107. – '45/46. 143. – '46/47. 155. – RIKT. 2425/1948-49. (46/1947-48. e. qu. sz.) 106. d.

³⁰¹ A joghallgatók vallás szerinti megoszlása: a forrásokat lásd „A joghallgatók létszáma a debreceni tudományegyetemen” c. táblázatnál, a következő eltérésekkel: ALM. '15/16. 50-51. – '16/17. 44. – '17/18. 47. – '18/19. 52, 54. – A hivatkozott rendelet: 54.642/1945. V. VKM (1945. okt. 15.).

³⁰² Burger Pál esete: JJK. '33/34. V. r. ü. (dec. 20.) 166. – Fehér András esete: VII. r. ü. (febr. 28.) 243. Panaszát visszavonja: IX. r. ü. (máj. 3.) 332.

5.2. Joghallgatók segélyezése

Az alábbiakban négy fő formáját vázoljuk fel a diáksegélyezésnek, s bemutatjuk, hogy mekkora volt ezekben a joghallgatók részesedése. A százalékszámítás minden táblázatnál lehetséges, hiszen az előző fejezetben már sor került az ehhez szükséges adatok közzétételére.

5.2.1. A leckeépénzkedvezményben részesült joghallgatók száma

Tanév	Leckeépénzmentes								Köztisztviselői							
	egész		háromnegyed		fél		negyed		egész		fél					
	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.	I. f.	II. f.				
1914/15.	28	24	-		29	26	-		-							
1915/16.	29	23			29	8										
1916/17.	14	16			10	11										
1917/18.	15	14			11	10										
Pótfélév	6				4											
1918/19.	15	15			12	13										
Pótfélév	-				1											
1919/20.	11	8			2	7										
Pótfélév	-				-											
1920/21.	15	13			4	3										
1921/22.	9	6			13	11										
1923/24.	7	8			4	11										
1924/25.	13	19			13	18										
1925/26.	24	26			14	36										
1926/27.	27	22			30	45										
1927/28.	22	28			47	45										
1928/29.	37	28			16	23							74	56	26	44
1929/30.	27	18			9	30							105	72	47	64
1930/31.	27	23			21	10							97	109	40	47
1931/32.	23	20			25	24							69	64	36	63
1932/33.	17	15			26	27							75	94	49	36
1933/34.	28	17			29	17							66	84	52	39
1934/35.	16	20			28	32							79	88	37	37
1935/36.	28	19			34	21							72	74	33	37
1936/37.	35	23			22	21							83	66	32	40
1937/38.	23	24	-	1	31	18	2	-	69	53	37	35				
1938/39.	18	18	7	12	33	33	16	7	39	45	11	20				
Pótfélév	9		10		12		-		-		-					
1939/40.	14	15	13	14	29	19	10	9	43	44	15	16				
1940/41.	12	8	12	28	15	64	7	96	58	-	18	-				
1941/42.	5	3	26	13	53	39	77	72	-							
1942/43.	6	6	21	16	49	31	59	60								
1943/44.	4	1	24	13	29	39	51	43								
1944/45.	4	4	12	10	37	17	10	6								
1945/46.	11	14	7	5	16	2	8	-								
Jelmagyarázat: f. = félév. Megjegyzés: nincs adat az 1922/23. tanévre.																

Alapvetően *hatféle tandíjkedvezmény* létezett a Horthy-rendszerben, a jogosult leckeépénzt egyáltalán nem, vagy csak negyed, fél és háromnegyed részben fizetett az egyes eseteiben. Mivel a köztisztviselők gyermekeit a fél-mentesség alanyi jogon illette meg, – amennyiben legalább a tanulmányi és fegyelmi kötelezettségeiknek eleget tettek, – nem meglepő, hogy a „köztisztviselői egész” kategória volt a legnépesebb.³⁰³ Az utóbbi két formát a kar messzemenően helytelenítette:

„Tagadhatatlan, hogy a köztisztviselői tandíjkedvezménynek létesítése a köztisztviselő szülők szempontjából valamelyes anyagi segínyt jelentett és jelent ma is, különösen a több gyermekes szülőknek, ámde annak a gyakorlatban való alkalmazása igen sok esetben a tanulás rovására vezetett, mert a colloquiumi kényszer hiánya miatt a tanulni nem szerető köztisztviselő gyermekek azt, amit egyébként csak két fő-tárgyból legalább is jól sikerült colloquium alapján érthettek el, a köztisztviselői tandíjkedvezmény folytán elérhetik, ha az előadásokon való jelenléttel a legkisebb szorgalmi jeggyel is igazolják s a kevesebb készültséget tanúsító colloquium alapján is nagyobb kedvezményhez juthatnak, mint a nem köztisztviselő gyermekei.”³⁰⁴

Tanfélév	Tanulmányi eredmény	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		IX.		X.	
		J.	T.	J.	T.	J.	T.	J.	T.	J.	T.	J.	T.	J.	T.	J.	T.	J.	T.	J.	T.
1946/47. I. félév	Jeles	27	-	5	-	4	20	2	30	1	40	1	50	-	60	-	70	-	80	-	90
	Jó	60	-	10	20	3	35	1	50	-	65	2	80	1	95	-	110	-	125	-	?
	Elégséges	134	20	18	50	11	80	3	110	-	140	1	170	1	200	-	230	-	260	-	?
	Elégtelen	135	40	13	90	3	140	4	190	1	240	-	290	1	340	1	390	-	440	-	?
1946/47. II. félév	Jeles	33	-	4	-	-	20	4	40	-	60	1	80	-	?	-	120	-	?	-	?
	Jó	38	-	3	20	3	35	3	65	1	95	-	125	-	155	-	185	-	230	-	?
	Elégséges	53	20	7	50	2	80	-	140	1	200	-	260	-	320	-	380	-	470	-	?
	Elégtelen	196	40	9	90	3	140	2	240	-	340	-	440	-	540	-	640	-	800	-	?
1947/48. I. félév	Jeles	47	-	7	-	-	20	6	40	-	60	-	80	3	100	-	120	-	150	-	-
	Jó	111	-	6	20	9	35	4	65	1	95	2	125	-	?	-	?	-	?	-	?
	Elégséges	192	20	19	50	6	80	8	140	2	200	-	?	2	320	-	?	-	?	-	?
	Elégtelen	114	40	12	90	4	140	3	240	3	340	2	440	-	?	-	?	-	?	-	?
1947/48. II. félév	Jeles	37	-	9	-	3	20	4	40	-	?	-	?	1	100	1	120	-	?	-	?
	Jó	53	-	6	20	2	35	3	65	1	95	1	125	1	125	-	?	-	?	-	?
	Elégséges	20	20	3	50	2	80	1	140	-	?	1	260	-	?	-	?	-	?	-	?
	Elégtelen	279	40	20	90	7	140	6	240	-	?	2	440	-	?	1	640	-	?	-	?

Jelmagyarázat: I., II., III., stb. = tandíjosztály, J. = az adott tandíjosztályba tartozó joghallgatók száma, T. = a tandíj összege fejéenként Forintban
Megjegyzés: a csak államszámviteltanra beiratkozottak 40 forintos tandíjat fizettek.

1946-tól vagyoni helyzet alapján, tíz tandíjosztályba sorolták az egyetem összes hallgatóját, és mind a tízet tanulmányi átlageredmény szerint is differenciálták. A tizedik osztályon túl az „1000 Ft-on felüli jövedelem után tandíjat fizetők” csoportja következett, ide joghallgatót csak egyszer, az 1947/48. tanév második félévében osztottak be. Neki jeles tanulmányi eredménye ellenére kellett 475 Forintot fizetnie. Figyeljük meg, hogy elégtelen eredménnyel végeztek a legtöbben!³⁰⁵

5.2.2. Ösztöndíjak és segélyek

5.2.2.1. Magánalapítványok, egyesületek és pénzintézetek ösztöndíjai

A trianoni békekötést megelőzően meglehetősen rendszertelen az évkönyvek adatközlése. Míg a sorozat legelső darabja csak a Felsőoktatási Intézet évkönyvét hivatkozza, addig a második részletes kimutatást tartalmaz, de a harmadik már részben összesíti az adatokat, a negyedik pedig egészében mellőzi a bemutatásukat. Ugyanakkor a kiadatlan évkönyvek kéziratai segítenek a forradalmak alatti helyzetet megvilágítani.

Tanév	40 éves jubileum-alap ^R		Tanév	Alapy-alap		Tanév	Balla Athanáz-alap	
1915/16.	1 fő	100 K	1915/16.	1 fő	420 K	1915/16.	1 fő	120 K
			1917/18.					
			1918/19.					
	Basa György-alap ^R			Bésán-alap			Bibics Antónia-alap	
1915/16.	1 fő	150 K	1918/19.	1 fő	400 K	1919/20.	1 fő	420 K
			1919/20.					
	Budai Mária Terézia-alap			Deák F.-alap ^R			Erzsébet királyné-alap ^R	
1915/16.	1 fő	240 K	1915/16.	1 fő	100 K	1915/16.	1 fő	100 K
1918/19.						1919/20.?		?
1921/22.		600 K						
	I. Ferenc császár-féle ösztöndíj			Fráter G.-alap ^R			Jákóné-alap ^R	
1916/17.	1 fő	800 K	1915/16.	Fráter Iván	540 K	1915/16.	1 fő	30 K
1917/18.								
1918/19.								
1919/20.								
	Jármi-alap ^R			Józsa-alap ^R			Jövedéki bírság-alap	
1915/16.	1 fő	50 K	1915/16.	2 fő	50, 53 K	1918/19.	2 fő	400 K
						1919/20.	1 fő	
	Julián egyesület ösztöndíja			Koháry-alap			Kozma-alap ^R	
1915/16.	2 fő	1000 K	1915/16.	Nizsalovszky Endre	300 K	1915/16.	1 fő	30 K
			1923/24.	Kerekes Ernő	30.000 K*			
	gr. Löwenberg-alap			Németh-tábornok-alap ^R			Orosz Antónia-alap	
1915/16.	1 fő	800 K	1915/16.	2 fő	80 K	1915/16.	2 fő	400, 500 K
1918/19.						1918/19.	1 fő	500 K
1919/20.								
	Pásztor-Szentesi-alap ^R			Péczeli VI.-alap ^R			Pintér Mihály-alap	
1915/16.	2 fő	80 K	1915/16.	2 fő	50 K	1915/16.	1 fő	600 K
	Reichmann Ármin-alap			Révész E.-alap ^R			Sárói-Szabó-alap ^R	
1915/16.	2 fő	60 K	1915/16.	1 fő	100	1915/16.	8 fő	30, 32 K
1917/18.	1 fő							
1918/19.	2 fő	?						

	Sárói-Szabó II.-alap ^R			Sárói-Szabó IV.-alap ^R			Sinay Nagy Béla-alap ^R	
1915/16.	2 fő	32, 72 K	1915/16.	2 fő	25, 72 K	1915/16.	2 fő	140, 180 K
						1918/19.	1 fő	200 K
	Szabó-Bethlen-alap ^R			Szilágyi Károly és felesége Nagy Emma alapítványa			Szondi-Kenessey-alap ^R	
1915/16.	5 fő	40, 80, 120 K	1917/18.	2 fő	100 K	1915/16.	4 fő	60, 120 K
1919/20.	1 fő	120 K						
	Szt. László kollégiumi-alap			Tiszai-alap ^R			Torma János-alap	
1918/19.	6 fő	400 – 800 K	1915/16.	1 fő	80 K	1918/19.	1 fő	200 K
1919/20.	1 fő	800 K				1919/20.	Torma Lajos	
	Töltési-alap ^R							
1915/16.	1 fő	70 K						
Jelmagyarázat: ^R = debreceni református kollégiumi alap, K = Korona * = Koháry József törv. bíró adománya szegény hallgatók számára								
Megjegyzés: az összegek fejenként értendők, és előfordult, hogy ugyanaz a személy két vagy három alapítvány kamataiban is részesült!								

Az ösztöndíjak a háború alatt két csoportra oszlottak, Református Kollégiumi- és „egyéb” alapokból származókra. Az alapítványok többségét magánszemélyek hozták létre, és nem egy esetben kifejezetten *családi rendeltetésre*. A '20-as évek elején azonban a tőkék elértéktelenedése már megállíthatatlan:

„A Kollégiumnak egyetemi hallgatókat illető ösztöndíj-alapítványa mintegy 50 van [1922/23.], de az ezekből adható ösztöndíjak ma már oly csekély értékűek, hogy a hallgatók nem is folyamodtak értük”.³⁰⁶

<i>Tanév</i>	<i>Grósz Emil budapesti egyetemi tanár Tóth Lajos államtitkár nevére tett alapítványa</i>		<i>Karatnai Köntzey Sándorné segélyalapítványa</i>		<i>Lánczy Leó Mensa-alapítványa</i>	
1922/23.	Szigethy László ^{III.}	2500 K				
1925/26.	Olejár Mihály	250.000 K				
1928/29.	-	-	altorjai Csoboth István		Tóth Béla	
1929/30.	nagymuzsalyi Horváth István ^{II.}	50 P 36 f				
1930/31.	-				-	
1931/32.	A tőke elértéktelenedett.				Pista Dezső	
1932/33.			altorjai Csoboth István ^{JSz.}	156 P 60 f	-	
1933/34.					200 P ^{II. I. *}	Trócsányi László
1934/35.			?	?	-	
1935/36.					?	
1936/37.			<i>Szártory-féle nem rokoni alapítvány</i>		alsótorjai és karatnai Köntzey Antal ^{-Dr.}	146 P 66 f ^{I. I.} 146 P 68 f ^{II. f.}
1937/38.	szepesbélai Róth Pál ^{I.} , Reif Tibor ^{III.}	145 P 46 f ^{I. I.} 146 P 33 f ^{II. f.}				K. Katona Andor ^{IV.}
1938/39.			290 P 76 f ^{I. I.}	-		

5.2. Joghallgatók segélyezése

1939/40.		alsótorjai és karatnai	?	Benedek Árpád ^{III.}
1940/41.		Köntzey Antal ^{-Dr.}	298 P 27 f ^{I. f.} 282 P 37 f ^{II. f.}	
1941/42.		-		vitész Nyakas Imre ^{I.} 34 P 93 f ^{I. f.}
1942/43.		Köntzey László ^{I.}		-
1943/44.				

Jelmagyarázat: ^{I. f.} = I. félév, ^{I.} = első évfolyamos joghallgató, ^{JSz} = jogszigorló,
 * = az összeget a folyamodó a szigorlati és az avatási díjakra nem használta fel, ezért a tőkéhez csatolták.

A Horthy-korszak folyamán már igen kevés a magánalapítvány, de közülük kettő is eredményesen működött több mint egy évtizeden át. Lánczy Leóé az étkezést segítette, ezt hat joghallgató vehette igénybe. Viszont a Karatnai Köntzey alap családi jellege jól tükröződik abban az 1933-as esetben, amikor a javadalmát Csoboth István annak ellenére élvezte, hogy sikertelen szigorlata miatt a kar nem javasolta, hogy részesítsék benne. (Ugyanakkor az 1931/32. tanév során, minthogy pénzügytanból pótvizsgára utasították, a rektor megtagadta a kamatok kiadását, és szintén a kar véleménye alapján.)³⁰⁷

Tanév	Hungarian Students Relief Fund kezelőbizottságának ösztöndíja		Tanév	Első Magyar Biztosító Társaság		Tanév	Magyar Általános Hitelbank	
1920/21.	ifj Csorba Antal (menekült jh.)	500 K	1922/23.	1 fő	800 K	1922/23.	1 fő	4000 K
						1923/24.	Bacsó Ferenc ^{IV.}	6000 K
	Felsőoktatási Egyesület			Általános Segélyegyleti Járulék			Jövedéki bírságalap	
1922/23.	Bacsó Ferenc ^{III.}	2000 K	1924/25.	8 fő	225.000 – 680.000 K / fő	1928/29.	Máté Jenő	200 P / év
	Nyíregyházi m. kir. Pénzügyigazgatóság ösztöndíja			Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete Tiszántúli Körzete			A Fazekas Mihály gimnáziumnak a volt realiskolai szövetség vagyonából alkotott segélydíja	
1935/36.	Magyar Árpád László	200 P / év*	1936/37.	41 fő	269 P 20 f összesen	1939/40.	Sütő Béla ^{JSz}	
	Országos Bírói és Ügyészi Egyesület debreceni osztálya			Első Keresztény Biztosító Intézet			Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Menza-alapítványa	
1939/40.	Smál Bertalan		1941/42.	10 fő	50 P / fő	1943/44.	Medve Zsigmond	213,24 P
1940/41.	Szép György		1942/43.	7 fő	100 P / fő			
1941/42.	Kovács Gyula Smál Bertalan		1943/44.	6, 4 fő	50, 100 P / fő			

Jelmagyarázat: K = Korona, P = Pengő, f = fillér, jsz. = jogszigorló * = tanulmányai befejezéséig

Noha a jogi személyek már az első világháború alatt jelen vannak (pl. Julián Egyesület), folyamatosan nem nyújtottak sem segélyeket, sem ösztöndíjakat, így a vizsgált időszakban végig csak járulé-

kos szerepet játszottak. Meg kell említenünk azonban, hogy az „Első Keresztyén Biztosító Intézet”-nél a politika professzora, Haendel Vilmos épp ’40-es évek elején került az elnöki pozícióba.³⁰⁸

5.2.2.2. Az egyetemi szervek szerepe

5.2.2.2.1. Rektori segélyek

Már az egyetem első éveiben van példa arra, hogy a hallgatók közül többen rektori segélyt kaptak:

Tanév	Jh.	Ö. / fő / K	Tanév	Jh.	Ö. / fő / P	Tanév	Jh.	Ö. / fő / P
1914/15.	1	100	1933/34.	14	10 – 35	1938/39.	9	5; 20; 25; 51
1915/16.	10	összesen: 445	*1934/35.	33	15 – 50	1939/40.	4	20; 25,5; 55; 56
1932/33.	7	14 – 133 P	1937/38.	1	30			
Jelmagyarázat: Jh. = joghallgató, Ö. / fő / K vagy P = fejenkénti összeg Koronában vagy Pengőben, * = mint rektori kölcsönsegély								

Az 1919/20-es évkönyv részletes kimutatást közöl a közöttük kiosztott rendkívüli segélyekről:

1919/20. tanév	Menza-segély		Internátus-segély		Pénzsegély		Mint kölcsönsegély					
							Menza-segély		Internátus-segély		Pénzsegély	
	Jh.	Ö. / fő / K	Jh.	Ö. / fő / K	Jh.	Ö. / fő / K	Jh.	Ö. / fő / K	Jh.	Ö. / fő / K	Jh.	Ö. / fő / K
I. félév	19	10; 20; 40	11	100; 150; 160; 180; 240; 280	4	100; 200	*3	150; 200	4	10; 30	14	100; 150; 200; 300; 450
II. félév	1	240	1	50	4	150; 200						
Jelmagyarázat: Jh. = joghallgató, Ö. / fő / K = fejenkénti összeg Koronában, * = 1 fő orvostári menza segélyben												
Megjegyzés: az internátus-segélyben részesültek rendszerint menza-segélyt is kaptak.												

A fenti táblázatból látható, hogy a menza-, internátus- és pénztámogatások egy része visszatérítendő volt. Szabolcs vármegye alispánja 50 Pengő tanulmányi segélyt utalt ki egy nyíregyházi lakos számára: a joghallgató ebből fizette ki a kölcsönt 1935 júniusában!³⁰⁹

5.2.2.2.2. Kari (dékáni) segélyek

Amikor barabási Kun József a professzori esküt letette (1917), 200 Koronát nyújtott át a dékánnak, hogy a harcterről visszatérő hallgatókat segélyezze, melyből a kar gyűjtés útján alapot képzett.

Tanév	Joghallgató neve	Összeg	Tanév	Joghallgató neve	Összeg	Tanév	Joghallgató neve	Összeg
1921/22.	ifj. Greguss István ^{IV.}	500 K	1921/22.	Tóth Jenő	*800 K	1923/24.	Kerekes Ernő	n. a.
Jelmagyarázat: * = kölcsönsegély								

Miután az alap a rendeltetését elvesztette, a maradványt kiadták Kerekes Ernőnek. (Ez az összeg az eredeti terv szerint a *Joghallgatók Segítőegyesülete* vagyonát egészítette volna ki.)

Tanév	Jh.	Ö. / fű / P	Tanév	Jh.	Ö. / fű / P	Tanév	Jh.	Ö. / fű / P
1934/35.	22	Összesen: *415	1936/37.	**1	100	1942/43.	6	13 – 50
1935/36.	16	15 – 40	1941/42.	2	50; 200	1943/44.	5	24 – 80
Jelmagyarázat: Jh. = joghallgató és jogszigorló, Ö. / fű / P = fejenkénti összeg Pengőben, * = kölcsönsegély ** = Kiss Géza jh. részére								

Úgy a *kari*, mint a rektori *segélyeket*, csak esetlegesen tüntették fel az évkönyvekben, így aligha vonhatunk le következtetéseket, holott az 1940/41-es kötet is utal a jelentőségükre:

„[Kari adományok] az egyetem ifjúsága által rendezett, célul szolgáló alkalmakkor, társadalmi egyesületek részére jótékony célra, a dékáni rendelkezési alaphól több adomány, valamint több vizsga és tandíjsegély.”

Pedig érdekesek lennének ezek, a forrásuk sokféleségét is tekintve. Néhai Hacker Ervin koszorújának megváltására a professzoroktól 700.000 Pengő folyt be 1946 márciusára, ezt ítélték oda a harmadéves Gál Gyulának, „mint karunk legkiválóbb előmenetelű szegénysorsú hallgatójának”.³¹⁰

5.2.2.2.3. A „Bursa pénztár”

A diákpénztárból folyósított összegekre viszont folyamatosan rendelkezésre állnak az adatok:

Tanév	I. félév		II. félév		Tanév	Jh.	Összesen / P	Tanév	Jh.	Összesen / P
	Jh.	Összesen / P	Jh.	Összesen / P						
1925/26.	3	2.550.000 K	3	1.593.750 K	1931/32.	70	1.624,60	1938/39.	111	1.636
1926/27.	1	50	-	-	1932/33.	93	2.006,66	1939/40.	127	2.160
1927/28.	7	268	12	664	1933/34.	130	2.921,50	1940/41.	85	1.880
1928/29.	4	228	17	584	1934/35.	94	1.883,50	1941/42.	30	1.235
1929/30.	23	495	22	610	1935/36.	143	1.821,20	1942/43.	28	586
1930/31.	20	556	25	605	1936/37.	134	1.832	1943/44.	24	3.540
	8	*380	13	*451	1937/38.	107	1.660			
Jelmagyarázat: Jh. = joghallgató, P = Pengő, K = Korona, * = Tandíj, vizsga-, beiratkozási díjra megtérítendő kölcsönsegély										

Az 1931/32-es kötet egy részletes kimutatást is közlétesz:

Tanulmányi és beiratkozási segély		Internátus és Mensa-segély		Vizsga segély		Egyéb segély		Összesen	
Jh.	Össz. / P	Jh.	Össz. / P	Jh.	Össz. / P	Jh.	Össz. / P	Jh.	Össz. / P
53	1316	8	146	6	116,60	3	45	70	1624,60
Jelmagyarázat: Jh. = joghallgató, Össz. / P = összesen kifizetett segély Pengőben									

Szembevető a tömeges jellege a *Bursa-segélyezésnek*: a Diákjóléti Bizottság évente több mint száz joghallgatót részesített juttatásban innét a '30-as évek második felében. Ha figyelembe vesszük a folytonosságát és az anyagi erejének viszonylagos állandóságát is, akkor *a tudományegyetemen működő diáktámogatási rendszer első pillérét jelenti.*³¹¹

5.2.2.3. Debrecen szabad királyi város szerepe

Azokat, akik a helyi egyetemen folytatták a tanulmányaikat, ösztöndíjakkal és segélyekkel támogat-
ta Debrecen városa.

5.2.2.3.1. A Thaly Kálmán-féle ösztöndíj alapítvány

Tanév	A joghallgató neve és évfolyama	Korona / fő	Tanév	A joghallgató neve és évfolyama	Pengő / fő
1918/19.		500; 500	1931/32.	Magyar Andor ^{JSz.} , Blaskovits Zoltán ^{III.}	174; 116
1919/20.		300; 200	1932/33.	Blaskovits Zoltán ^{JSz.} , Varga János Zoltán	
1920/21.	-	-	1933/34.	Blaskovits Zoltán, Takács Zsigmond	
1921/22.	Bacsó Ferenc, ifj. Pápay József	300; 200	1934/35.	Kovács Mihály ^{IV.} , Csáthy Ferenc ^{III.}	
1922/23.			1935/36.	Kovács Mihály, Csáthy Ferenc	
1923/24.	(Nem adták ki a csekély értéke miatt.)	-	1936/37.	K. Katona Andor ^{III.} , Csáthy Ferenc	87; 58
1924/25.		100; 150	1937/38.	Csorba Sámuel ^{II. – JSz.} , Kozma László ^{JSz.}	
1925/26.	Kerekes Ernő ^{III.} , Liebhardt Richárd ^{II.}	3.262.500; 2.175.000	1938/39.		
1926/27.	Dobó Lajos ^{IV.} , Visky Károly ^{I.}	Pengő / fő	1939/40.		
		300; 200			
1927/28.	Dobó Lajos ^{IV.} , Kádár Zoltán ^{II.}	348; 232	1940/41.	Kozaróczy István ^{JSz.} , Csatlós Lóránd ^{JSz.}	
1928/29.	Pócsy János ^{JSz.} , Kádár Zoltán ^{III.}		1941/42.	Kozaróczy István ^{JSz.} , Sóvágó Gábor ^{JSz.}	
1929/30.	Magyar Andor, Kádár Zoltán ^{JSz.}		1942/43.	Kozaróczy István, Kulcsár Gábor	
1930/31.	Magyar Andor, Blaskovits Zoltán ^{II.}		1943/44.	Sóvágó Endre, Balder György	348; 232
Jelmagyarázat: ^{I., II., III., IV.} = első-, másod-, harmad- és negyedéves joghallgató, ^{JSz.} = jogszigorló					
Megjegyzés: az 1920/21. tanévben senkit sem tartott érdemesnek a közjog tanára, a jogtörténetét pedig be kívánta várni az alapvizsgákat.					

A Thaly Kálmán ösztöndíjra, mely egy magasabb és egy alacsonyabb juttatást biztosított karonként két-két hallgatónak, a jogi kar csak azokat javasolta, akik a szaktanárok véleménye alapján *közjogból és magyar jogtörténetből* kiváló előmenetelt tanúsítottak.³¹²

5.2.2.3.2. Debrecen sz. kir. város törvényhatóságának adománya az egyetemi hallgatók segélyezésére

Tanév	I. félév		II. félév		Tanév	Jh.	Összesen	Tanév	Jh.	Összesen
	Jh.	Összesen	Jh.	Összesen						
1924/25.	*19	*992 AK	?	?	1930/31.	34	1.040 P	1938/39.	12	103 P

5.2. Joghallgatók segélyezése

1925/26.	19	1.020 AK	27	20.000.000 K	1931/32.	8	124 P 02 f	1939/40.	22	212 P 80 f
1926/27.	29	17.000.000 K	35	1050 P	1932/33.	9	119 P	1940/41.	6	167 P 80 f
1927/28.	23	1.000 K	11	940 P	1934/35.	12	121 P 95 f	1941/42.	4	218 P
1928/29.	12	1.000 K	12	1.000 P	1935/36.	19	199 P 40 f	1942/43.	2	50 P
1929/30.	16	1.320 K	11	660 P	1936/37.	13	104 P 70 f	1943/44.	1	180 P
					1937/38.	27	200 P			
Jelmagyarázat: Jh. = joghallgató, P = Pengő, K = Korona, AK = Aranykorona, * = "A folyó félévben", nem tudjuk melyikben										

A város élelmezési segélye a diáktámogatási rendszer második pillére, az állandó és tömeges jellegét figyelembe véve, az összeget a Diákjóléti Bizottság osztotta fel minden évben.³¹³

5.2.2.3.3. Debrecen sz. kir. város „Erdélyi ösztöndíja” és Budapest székesfőváros kárpátaljai alapítványa

Tanév	A város adománya a kolozsvári joghallgatók részére	Korona / fő	Tanév	Budapest székesfőváros Kárpátalja visszacsatolása emlékére létesített alapítványa kárpátaljai illetőségű hallgatók számára	Pengő / fő
1918/19.	1; 1; 3	200; 300; 400 *	1939/40. 1940/41.	Szálka Imre ^{III. – IV.} , Illés László ^{III. – IV.}	200 / félév
	Debrecen sz. kir. város „Erdélyi ösztöndíja”	Pengő / fő	Jelmagyarázat: * = visszatérítendő kölcsön		
1943/44.	Barabás Mihály	2000			

Csak érdekességként említem meg, hogy akik visszacsatolt területekről érkeztek az egyetemre, azokat nemcsak Debrecen, hanem a főváros is pártfogásba vette.³¹⁴

5.2.2.4. A Lencz Géza-féle vármegyei gyűjtési alap

A vármegyei gyűjtési alap a diáktámogatási rendszer harmadik fontos támasza, melyből az egyetemi Diákjóléti Bizottság 1929. és 1942. között utalt ki segélyjellegű juttatásokat.

Tanév	Jh.	Ö. / fő / P	Össz. / P	Tanév	Jh.	Össz. / P	Tanév	Jh.	Össz. / P
1929/30.	4	50 – 55	205	1933/34.	7	300	1938/39.	7	310
1930/31.	1	50	50	1934/35.	10	425	1939/40.	6	220
1931/32.	5	50	250	1935/36.	10	450	1940/41.	6	270
1932/33.	5	40 – 50	230	1936/37.	11	470	1941/42.	7	290
				1937/38.	8	315	1942/43.	5	225
Jelmagyarázat: Jh. = joghallgató, Ö. / fő / P = fejenkénti összeg Pengőben, Össz. / P = összesen kifizetett segély Pengőben									

Ami a felépítését illeti, modellként az 1932/33. tanévet lehet tekinteni: ekkor a 40 és 50 Pengő közötti összegeket az öt főnek illetőség szerinti, azaz egynek Békés-, egynek Hajdú-, egynek Jász-Nagykun- Szolnok vármegyei forrásból, két fő részére pedig az alaphoz tartozó, úgynevezett „ve-

gyes adományok”-ból adták ki. (A későbbi évek vizsgálatánál gondot jelent, hogy az évkönyvi ki-mutatások már kevésbé részletesek.)³¹⁵

5.2.2.5. Református egyházi ösztöndíjak és segélyek

A református egyház szerepét felbecsülni igen nehéz, minthogy a rendelkezésre álló évkönyvi ada-tok száma ehhez meglehetősen gyér. Pedig a Diákjóléti Bizottság elnökének 1937/38-as jelentése szerint, csak a Baltazár-alapból egyetemi hallgatóknak évente több mint 4000 Pengőt utaltak ki.

Tanév	Baltazár Dezső püspök amerikai-alapítványa		A debreceni protestáns katonai egyház-község ösztöndíja		A m. kir. debreceni VI. hadtest protestáns lelkészi hivatalának ösztöndíja	
1931/32.	5 jh.	63 P (össz.)				
	Az egyetemes református konvent segélye					
1939/40.	2 jh.	300 P / fő				
1940/41.	2 jh.					
1941/42.	2* jh.					
1943/44.					vitéz Kiss Ernő	80 P
					Nagy Gábor	/ fő
Jelmagyarázat: P = Pengő, * = mint lakássegély						

Vegyük észre, hogy az egyház nemcsak helyi, hanem országos szervével is bekapcsolódott a diák-segélyezésbe, valamint azt, hogy az adományok forrásai sajátosan katonai jelleget vesznek fel a háború alatti néhány évben.³¹⁶

5.2.2.6. A Minisztérium és az Országos Ösztöndíjtanács szerepe

5.2.2.6.1. A Horthy Miklós-ösztöndíjas joghallgatók

Tanév	200 P / fő	360 P / fő	600 P / fő	Tanév	200 P / fő	360 P / fő	600 P / fő	Tanév	400 P / fő	800 P / fő
1937/38.	3	6	-	1940/41.	3	6	-	1942/43.	6	-
1938/39.	4	1		1941/42.	2	6		1943/44.	4	
1939/40.	4	7		Jelmagyarázat: P = Pengő						

A Horthy Miklós-ösztöndíjnak három, majd két különböző összege létezett, ezek közül a legmaga-sabbat kizárólag bölcsész- és orvostanhallgatók kapták meg. Miután a miniszter 1945-ben megszü-n-tette, a hallgatók állami szociális ösztöndíjért folyamodhattak helyette.

„Dr. Bacsó Jenő e.i. dékán bemutatja az Egyetemi Kör jogkari tagozatának közgyűlési határozatát, mely-ben panaszt tesz a diákjóléti bizottságnak az állami szociális ösztöndíjak kiosztásánál követett eljárása el-len. Kéri a bizottsági határozat megváltoztatását a tekintetben, hogy a kiosztásnál a karokra vonatkozóan

a quaestura által kimutatott hallgatók létszáma vétessék figyelembe. Részletesen ismerteti a szociális ösztöndíj odaítélésénél mutatkozó aránytalanságokat, felemlítvén, hogy 447 joghallgató közül csak 7 részesült szociális ösztöndíjban, ugyanakkor, amikor a 336 bölcsészethallgató közül 22. [...]”³¹⁷

5.2.2.6.2. Közszerzői alkalmazottak gyermekeinek tanulmányi ösztöndíja

Közfizetési alkalmazottak gyermekeinek ösztöndíja			A köztisztviselői ösztöndíjat pótló segélyek			Közalkalmazott szülők gyermekeinek tanulmányi segélye		
Tanév	Jh. v. Jsz.	Ö. /fő / P.	Tanév	Jh. v. Jsz.	Ö. /fő / P.	Tanév	Jh. v. Jsz.	Ö. /fő / P.
1927/28.	8	n. a.	1932/33.	3; 2; 6	150; 175; 200	1940/41. ^{I.É.}	7; 3; 1	60; 80; 90
1928/29.	8		1933/34.	6; 5	150; 200	1940/41. ^{II.É.}	6; 2; 1; 1	60; 80; 110; 120
1929/30.	9	800	1934/35.	4; 2; 4	100; 150; 200	1941/42. ^{I.É.}	1; 9	50; 70
1930/31.	6	800	1935/36.	5; 4; 2	100; 150; 200	1941/42. ^{II.É.}	1; 10	50; 70
1931/32.	8	250	1936/37.	13; 1	100; 200	*1942/43.	5; 6; 1	30; 50; 60
Az ösztöndíjat a 10.600/1931. IV. VKM rendelet megszüntette.			1937/38.	10; 4	100; 125	Az 1942/43. tanévtől kezdve közalkalmazotti tanulmányi segélyeket nem adományoztak.		
			1938/39.	15	100			
			1939/40.	10; 2; 2	100; 120; 130			
Jelmagyarázat: Jh. v. Jsz. = joghallgató vagy jogszigorló, Ö. /fő / P. = fejenkénti összeg Pengőben, n. a. = nincs adat * = maradványösszegek								

Itt hívom fel a figyelmet arra, hogy a köztisztviselő-gyermekek túlsúlya és a segélyezési rendszer egymással összefüggésben van, hiszen az utóbbiak a tandíjmentességen túl még külön ösztöndíjat is kaphattak!³¹⁸

5.2.2.6.3. A jogi kar belföldi tudományos kutatói ösztöndíjai

Tanév	Név	Foglalkozása	Tárgykör	Fejenkénti összeg / Pengő
1929/30.	ifj. Haendel Vilmos	kir. törvényszéki jegyző	magánjog	1000
	Pogány Béla	jogszigorló	büntetőjog	
1930/31.	Hegyi József	joghallgató	polgári törvénykezési jog	
1937/38.	Benkő István	Á.D.O.B. gyakornok	n. a.	400
1939/40.	Versényi György	közigazgatási gyakornok		n. a.
Jelmagyarázat: Á.D.O.B. = Állástalan Diplomások Országos Bizottsága, n. a. = nincs adat				

„[Hegyi József] ebben az időben ugyan katonai szolgálatot teljesített, de dolgozatát mégis bemutatta. A dolgozat a kar részéről elfogadtatott, az ösztöndíjtanács azonban kifogásolta, hogy Hegyi József a katonai éve alatt élvezte a kutatási ösztöndíját és akként határozott, hogy az ösztöndíjat az 1931/32. tanévre szólnak tekinti és ehhez képest Hegyi Józsefet újabb dolgozat bemutatására kötelezte.”

Meglepően kevés a belföldi kutatói ösztöndíjban részesültek száma, még akkor is, ha a hallgatók többségének célja a gyakorlati jogi pálya.³¹⁹

5.2.2.6.4. A jogi kar külföldi ösztöndíjasai

Tanév	Név	Foglalkozás	Hely	
1917/18.	Nizsalovszky Endre	n. a.	Berlin, 2000 K utazási ösztöndíj	
1924/25.	ifj. Haendel Vilmos	joghallgató	Bécsi Magyar Főiskolai Kollégium	
1926/27.	ifj. Szemerédy Béla		olaszországi tanulmányútra 15.000.000 K miniszteri segély	
1927/28.	Windisch Ferenc	kir. járásbíróági joggyakornok	Bécsi Collegium Hungaricum	
1930/31.	Visky Károly	jogszigorló	Római Collegium Hungaricum	
1931/32.		kir. törvényszéki jegyző		
	Strobach Jenő	n. a.		
1936/37.	Blaskovits Zoltán	ügyvédjelölt	német ösztöndíj	
	Trócsányi László		német csereösztöndíj ^{I.f.} , Berlini Collegium Hungaricum ^{II.f.}	
1937/38.	Kováts Mihály	Á.D.O.B. gyakornok	osztrák állami csereösztöndíj	
1938/39.	Benkő István	kir. bírósági joggyakornok	n. a.	
1939/40.	Brósz Róbert	n. a.		
1940/41.				Római Collegium Hungaricum
1942/43.	Thury Nagy Géza	ügyvédjelölt	Deutscher Akademischer Austauschdienst csereösztöndíja	
1943/44.	Boleratzky Lóránd	kir. büntetőtörvényszéki joggyakornok	Finnország	
	Ador Zoltán	kir. járásbíróági aljegyző	Berlini Collegium Hungaricum	
	Varga László	n. a.	Bécsi Collegium Hungaricum	
	Versényi György		Római Collegium Hungaricum	
1947/48.	Gál Gyula	Nemzetközi Jogi Tanszék demonstrátora	Ausztria	
Jelmagyarázat: Á.D.O.B. = Állástalan Diplomások Országos Bizottsága, n. a. = nincs adat, ^{I.f.} = első félév				
Megjegyzés: a kutatott tárgykört a források rendszerint nem jelölik meg.				

A táblázatból látható, hogy a tanulmányi utak többsége Bécsbe, Berlinbe vagy Rómába szólt, és kiemeljük azt is, hogy később Debrecenben habilitált négy pályázó (Nizsalovszky Endre, Blaskovits Zoltán, Boleratzky Lóránd és Benkő István).³²⁰

5.2.2.6.5. A vallás- és közoktatásügyi miniszter segélyei

A vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiutalt segélyek a diáktámogatási rendszer negyedik pillére. Legalábbis, ami a Diákjóléti Bizottság által felosztott kollektív adományokat illeti, hiszen előfordult, hogy olykor juttatásban részesített egyes joghallgatókat névre szólóan is. (Erre vonatkozóan azonban az évkönyvi adatok hiányosak.)

Tanév	Egyéni segélyek		A Diákjóléti Bizottság által felosztott segélyek			
	Joghallgató neve	Összeg (K)	Joghallgatók száma	Összesen (P)	Joghallgatók száma	Összesen (P)
1917/18.	1 jh.	700				
1918/19.	1 jh.	700				
1923/24.	Palságh Géza	*40.000				
1924/25.	1 jh.	250.000				
		Összeg (P)				

5.2. Joghallgatók segélyezése

1932/33.	Nemes Gyula ^{JSz.}	80	48	870, 60	16	365
1933/34.			33	570	14	235
1934/35.			36	720	20	300
1935/36.			28	412	36	500
1936/37.			37	460	38	514
1937/38.			29	470		
1938/39.			Lucsánszky Ferenc ^{I.}	I. I. E.		
1939/40.	Könyves Kálmán	**50	24	470		
1940/41.			16	635, 64	24 (ruhasegély)	1.200
					26 (ruhasegély)	840
1941/42.			49	3.379, 50		
1942/43.			91	8.990	12	850
1943/44.			102	13.300		
<i>Jelmagyarázat: * = a Joghallgatók Segélyegyesületének juttatott segélyből, ** = a Diákjóléti Bizottság felterjesztése alapján, I. I. E. = ingyenes internátusi elhelyezés és menza ellátás a II. félévre a „Magyar a magyarért” akció terhére, ^{I., II., III., IV.} = első-, másod-, harmad- és negyedéves joghallgató, ^{JSz.} = jogszigorló, K = Korona, P = Pengő</i>						

A táblázat összeállítását nehezítette, hogy az évkönyvi csoportosítás a miniszteri rendeleteket veszi figyelembe, így az adatok féléves bontásban nem mindig mutathatóak be. Ugyanakkor az 1928/29-es és az 1931/32-es kötetek részletes kimutatást közölnek:

10.000 P tudományos és diákjóléti célok támogatására (1928. nov. 7.)			12.000 P az egyetemi ifjúság ruházati felszerelésére (1928. dec. 12)								
			Télikabát			Ruha			Kollekció		
Jh.	Ö. / fű / P	Össz. / P	Jh.	É. / db. / P	Össz. / P	Jh.	É. / db. / P	Össz. / P	Jh.	É. / db. / P	Össz. / P
38	46 – 80	2146	5	120	600	11	120	1320	27	50	1350
<i>Jelmagyarázat:</i> <i>Jh. = joghallgató, Ö. / fű / P = Fejenkénti összeg Pengőben, É. / db. / P = Darabonkénti érték Pengőben, Össz. / P = Összértéke Pengőben</i>											

A miniszteri segélyeknek csak egy része pénzjellegű, a másik, mint télikabát, öltöny és cipő, jellemzően ruhanemű. Az alábbiakban látni fogjuk, hogy adományokat nem csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter nyújtott.

A vk. miniszter 14.450 sz. rendeletével utalványozott 14.000 P terhére			A vk. miniszter 14.290/1932-IV. sz. rendeletével utalványozott 7.500 P segély terhére			A népjóléti miniszter által adományozott	
Cím	Jh.	Össz. (P)	Cím	Jh.	Össz. (P)	Cím	Jh.
Beiratkozási segély	38	1.245	Tandij és beiratkozási segély	43	1.587	20 pár cipőből	5
Öltöny és télikabát-segély	8	680	Internátus és Mensa-segély	14	375	10 rend ruhából	3
Apróbb ruhanemű-segély	13	212, 50	Vizsgadíj és egyéb segély	4	86		
Cipő-segély	2	25					
Menza-segély	4	55					
Internátusi segély	8	185					
Tandij, vizsgadíj segély	18	713, 90					
Jelmagyarázat: Jh. = joghallgató, Össz. / P = Összértéke Pengőben							

Az 1931/32. tanév példa lehet arra is, hogy a pénzbeli juttatásokat milyen célokra osztották ki. Míg egyesek tan- és vizsgadíjakat fedeztek belőle, mások kifejezetten menza és lakhatási-támogatásban részesültek.³²¹

5.2.2.6.6. A visszacsatolt területekről származó joghallgatók támogatása

„[A Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter] a visszacsatolt területekről származó felvidéki és kárpátaljai hallgatók részére engedélyezett félévi 25.- pengő kedvezményes tandíjat, valamint a rendkívüli tandíj-melléktandíj-, menza-, és lakássegélyeket megszünteti.”

„A Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úr a jelen tanévvel [1940/41.] a kárpátaljai területekről származó ama hallgatók szociális támogatására, akik tanulmányaikat még cseh-szlovák egyetemen kezdték meg, ismét tárcája terhére fog segélyeket engedélyezni. Azoknak a hallgatóknak a támogatásáról azonban, akik az érettségi bizonyítványt már hazai középiskolákban szerezték meg, továbbra is a kárpátaljai terület kormányzói biztosa fog gondoskodni.”³²²

Tanév és tanfélév		Tandíj- és mellékdíj-segélyek felvidéki származású joghallgatóknak					
1939/40. II. félév		Összesen 487 P joghallgatók számára.					
		Lakás- és menzasegély felvidéki származású joghallgatóknak					
1940/41. I. félév	2 jh.	teljes lakás és teljes menza	1 jh.	½ lakás és ½ menza	3 jh.	½ menza	
		Tandíj- és mellékdíj-segélyek felvidéki származású joghallgatóknak					
1940/41. I. félév	7 jh.	41 P mellékdíj-segély / fő	1 jh.	66 P 50 f ¼ tandíj és mellékdíj-segély / fő	2 jh.	92 P ½ tandíj és egész mellékdíj-segély / fő	
		Tandíj- és mellékdíj-segélyek kárpátaljai származású joghallgatóknak					
1940/41. II. félév	2 jh.	36 P / fő	2 jh.	64 P / fő	5 jh.	80 P / fő	
Jelmagyarázat: P = Pengő, f = fillér, jh. = joghallgató							

A segélyezésnek ez a formája speciális terület, így szerepének felbecsüléséhez még további, összehasonlító adatok szükségesek.

5.2.2.7. Magas rangú személyek adományai

Tanév	Magoss Györgyné karácsonyi jutalma egy szegény és jó előmeneteli hallgató számára		Tanév	Horthy Miklósné által küldött 1000 P		Tanév	Lázár Andor m. kir. titkos tanácsos, nyug. igazságügy-miniszter, Debrecen sz. kir. város országgyűlési képviselője	
1927/28.	Kádár Zoltán ^{II}	100 P	1931/32.	2 jh.	100 P (össz.)	1937/38.	Fehér István ^{II}	100 P
	A Kárpátaljai Kormányzóbizottság által engedélyezett segély							
1939/40.	1 jh.	100 P						

A korabeli forrásokban csak egy-egy utalást találunk, inkább tényük, mintsem fontosságuk miatt szükséges a különválasztásuk.³²³

5.2.2.8. Segélyezés a kar utolsó éveiben

1946/47.	Rendkívüli tanulmányi segély							
November	16 fő	20 – 25 Ft / fő						
1947/48.			A Skandináv Államok által adományozott ruhasegély					
Október	24 fő	30 és 40 Ft / fő	4 fő	cipő	10 fő*	öltöny	5 fő	télikabát
November	20 fő	n. a.						
			Szociális ösztöndíj					
December	6 fő	4×30 és 2×20 Ft	-	I. fok	4 fő	II. fok	10 fő	III. fok
			A bölcsészeti kar részéről adományozott ruhasegély					
December			14 joghallgató					
Január	15 fő	15×20 Ft						
Február	12 fő	12×25 Ft						
			Debrecen Városi Tanács segélye					
Március	30 fő	30×30 Ft	2 fő			100 Ft / fő		
Április	20 fő	20×20 Ft						
			Gyógyszersegély					
Május	11 fő	20×20 Ft	11 fő			20 – 140 Ft / fő		
Június	20 fő	7×36, 7×50 és 6×70 Ft	2 fő			20 és 25 Ft		
Augusztus	8 fő	3×200, 4×100 és 1×46 Ft						
1948/49.			Nyári tanulmányi segély			Gyógyszersegély		
Szeptember	26 fő	11×35 és 15×45 Ft	4 fő	?		2 fő	?	
Október	7 fő	7×20 Ft						
			?					
November	20 fő	20×30 Ft	26 fő			8×150 és 18×50 Ft		
			Karácsonyi jutalom					
December	8 fő	8×20 Ft	10 fő	10×100 Ft	2 fő	2×400 Ft	18 fő	könyv
Jelmagyarázat: * =közülük 1 fő munkásjoghallgató, Ft = Forint								

1945 után a hallgatók segélyezésében is megfigyelhető a változás, immár a minisztérium által kiutalt összegek az egyetlen állandó forrás, amit – egészen az átszervezéséig – havonta osztott ki a Diákjóléti Bizottság. A rendszerben főleg a segélyszerű juttatások vannak jelen, melyek alkalmanként ruhára és gyógyszerre is kiterjedtek. (Mindazonáltal már 1918-ban találunk utalást, hogy Mihailovics Jenő gyógyszerész kifizetettnek tekinti a gyógyszerek árát, melyeket a beteg hallgatóknak kiszolgált). Az ideológiai viszonyokat jól jellemzi, hogy 1948 karácsonyára Engels „Anti-Dühring”, Fagyajev „Ifjú Gárda”, Lenin „Egy lépés előre”, Marx-Engels „Kommunista kiáltvány”, Rákosi „Magyar demokrácia”, Nyekraszov „Fordul a kerék”, Seldes „Ezer amerikai” és Szerafimovics „Vasáradat” című műveit osztották ki.³²⁴

5.2.3. A joghallgatók kollégiumi elhelyezése

A kollégisták aránya nem állapítható meg egyértelműen, mivel az évkönyvek összesített kimutatásokat nem bocsátanak rendelkezésre. Az egyes internátusokról szóló éves beszámolók hol elkészültek, hol nem, bennük a lakók számát karonként és féléves bontásban vagy feltüntették, vagy nem. A Horthy Miklós Leányotthonnak (a Horthy Miklósné Leánykollégium elődjének) és a Magoss György Intézetnek a táblázatban nem biztosítok külön oszlopot, minthogy növendékeik közül jogot egy sem hallgatott.

Tanév	Ref. Koll.		OBÜE	SzLK	SzEFHE	KFH	TII		HMLK		BD		
	EI	ÖK					I.f.	II.f.	I.f.	II.f.	I.f.	II.f.	
1915/16.	n. a.		11	6	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.			
1917/18. pf.	50	n. a.	9	n. a.							2		
1919/20.	n. a.		8 ^I	n. a.									
1922/23.			n. a.									2 ^{II}	
1923/24.			1/3 ^{III}			n. a.							
1924/25.			7										
1925/26.			7										
1927/28.			9	2									
1928/29.			10	n. a.									
1929/30.			12			4							
1930/31.			n. a.		5	2	n. a.						
1931/32.					n. a.	2							
1932/33.	2	n. a.											
1933/34.	5												
1934/35.	6												
1935/36.	n. a.		5	n. a.									
1936/37.	24		1		6								
1937/38.	25	M	n. a.										
1938/39.	28												
1939/40.	33												
1940/41.	36												
1941/42.	38												
1942/43.	K	12	M		n. a.								
1943/44.		n. a.				2							
1945/46.	n. a.					n. a.							
1946/47.													
1947/48.													
1948/49.													
Jelmagyarázat és megjegyzések:													
BD = Bocskai Diákotthon (működik: 1939. okt. 3-tól), ELK = Egyetemi Leánykollégium, HMLK = Horthy Miklósné Leánykollégium, KFH = Kelet-magyarországi Főiskolai Hallgatók Debreceni Internátusa, KK = Kossuth Kollégium, NFI = Nagyerdei Fiúinternátus, OBÜE = Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület Internátusa (működik: 1915 szept. elejétől 1935. jún. 30-ig), Ref. Koll. EI = a Református Kollégium Egyetemi													

Internátusa, Ref. Koll. OK = a Református Kollégium Ó-kollégiuma, SzLK = Szent László Kollégium (működik: 1915. szept. 16-tól), SzEFHE = Székegyházi Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete Internátusa (működik: az 1921/22. tanévtől), TII = Tisza István Internátus (működik: az 1921/22. tanévtől, 1940. okt. 5-ig rövid ideig katonai célokra lefoglalták).

f. = félév, n. a. = nincs adat, M = megszűnt, K = katonai célra lefoglalták, H = használhatatlan állapotban, sz. = szociális tanfolyami hallgató, I = Mivel novemberben az orvoskar nem nyílt meg, az orvostanhallgatók kiléptek, s helyüket 1-2 hónapra jogszigorlók és alapvizsgások foglalták el. II = közülük egy fő ingyenesen, III = növendéknek 1/3-a jogász, 29^{4/50} = 29 hallgató közül 4 fő 50%-os kedvezményben részesült.

A joghallgatók zöme „Tiszaista” volt, de közülük sokat a Református Kollégium Egyetemi Internátusa is elszállásolt. Így a Bocskai Diákotthon csak a harmadik helyen állt, miután az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület elnéptelenedés miatt megszüntette a kollégiumát. A Szent László Kollégium részesedése mindig alacsony, Nizsalovszky Endre, a későbbi professzor eleinte itt lakott. A leányinternátusban főleg azok kaptak helyet, akiket a Szociális Tanfolyamra felvettek, mivel 1945 előtt nők jogi tanulmányokat nem folytathattak tömegesen. A kar működésének utolsó évében 17 munkás-paraszt származású hallgató közül 15 (88%) részesült lakhatási segélyben.³²⁵

5.2.4. Tanulmányi kedvezmények

5.2.4.1. Az I. világháború alatt hadba vonultak összesen két katonai félév beszámítására voltak jogosultak, később pedig a nyolcadik félévet engedték el azoknak, akiket karpaszományosi minőségben, önkéntesként betoboroztak. Egy 1939-es rendelet kifejezetten a katonajoghallgatóknak nyújtott kedvezményeket:

„A V.K.M. úr megengedi, hogy mindazoknak a joghallgatóknak, akik a 28.982/IV.1938. rendelet hatálya alá esnek, s bevonulásuk óta megszakítás nélkül katonai szolgálatot teljesítettek s saját hibájukon kívül, igazolt okból, a katonai szolgálatba való visszatartás miatt tanulmányi kötelezettségüknek eleget tenni nem tudtak, a karok az elveszett féléveket legfeljebb azonban kettőt, beszámíthassanak.”³²⁶

5.2.4.2. Figyelembe véve az ország területgyarapodásait, beszámították a felvidéki, a kárpátaljai, az erdélyi és a délvidéki hallgatók korábbi jogi tanulmányait, új doktori értekezést nekik nem kellett benyújtani, de számukra egyénre szabott, ún. „kombinált szigorlatok”-at írtak ki.³²⁷

5.2.4.3. Bölcsész, vagy teológiai végzettség ellenében a jogkari tanulmányokból elengedtek általában három félévet, és a hetedik szemeszter után rendszerint azok is abszolutóriumot kérhettek, akik e képzéseket nem fejezték be.³²⁸

5.2.4.4. Bizonyos feltételek mellett a szigorlati (pótszigorlati) várakozási idők leszállítását szintén a kar engedélyezte.

³⁰³ Tandíjkezdvezmények: ÉVK. '14/15. 56. – '15/16. 182. – '16/17. 120. – '17/18. 66. – ÉVK. ÉS ALM. '18/19. 176. – '19/20. 129. – '20/21. 224. – '21/22. 186. – '22/23. 170, de csak az elengedett összegekre vonatkozóan. – '23/24. 128. – '24/25. 109, 175. – '25/26. 136. – '26/27. 201. – '27/28. 157. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 82. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 275. – '30/31. 297. – '31/32. 371. – '32/33. 290. – '33/34. 268. – '34/35. 264. – '35/36. 344. – '36/37. 352. – '37/38. 316. – '38/39. 291. – '39/40. 300. – ÉVK. '40/41. 164. – '41/42. 351. – '42/43. 444-445. – '43/44. 196-197. – '44/45. 109-110. – '45/46. 146, az ¼ tandíjasok után külön oszlopban a II. félévre 33 menekült hallgatót is feltüntet.

³⁰⁴ Bacsó Jenő véleményes jelentése a köztisztviselői tandíjkezdvezmény eltörlését illetően: JJK. '28/29. XI. r. ü. (márc. 20.) 228. – A kar már az 1925/26. tanévvel kezdődőleg kérte, hogy az első évesek közül csak azok részesüljenek köztisztviselői tandíjkezdvezményben, akik sikeres érettségi bizonyítvány alapján iratkoztak be, a felsőbb évesek közül pedig, akik a megfelelő félévben legalább két kötelező tárgyból sikeresen kollokviumot tettek: '24/25. VIII. r. ü. (febr. 18.) 204. – A miniszter elutasítja a kérelmet: 79.748/1925. IV. VKM. – „A félévenkénti sikeres kollokválás” csak 1931 szeptemberétől lett a köztisztviselői tandíjkezdvezmény feltétele, a vonatkozó rendelet (9909/1931. IV. VKM) azonban a kollokviumok számát nem határozta meg, így a kar arra az álláspontra helyezkedett, hogy a két főtárgyból elért sikeres kollokvium összhangban áll vele: '31/32. II. r. ü. (szept. 30.) 23.

³⁰⁵ A tandíjosztályok: ÉVK. '46/47. – RIKT. 2425/1948-49. 106. d.

³⁰⁶ Alapítványok az I. világháború alatt és után: ÉVK. '14/15. 24, 46. – '15/16. 146-152. – '16/17. 123-124. – JJK. '17/18. IV. r. ü. (dec. 17.) 1h. – V. r. ü. (márc. 1.) 1m. – VIII. r. ü. (máj. 13.) 3. – ÉVK. '18/19. 69. – ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 62. – '20/21. 204, 226. – JJK. '23/24. V. r. ü. (jan. 25.) 168. – Az idézet: ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 184.

³⁰⁷ Grósz Emil budapesti egyetemi tanár Tóth Lajos államtitkár nevére tett alapítványa: ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 185. – '25/26. 48-49. – '29/30. 98. – A tőke elértéktelenedett: JJK. '31/32. XI. r. ü. (ápr. 26.) 346. – Karatnai Köntzey Sándorné segélyalapítványa: ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 100. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 254. – '30/31. 275. – '32/33. 275. – '33/34. 253. – '34/35. 251. – '35/36. 334. – '36/37. 341. – '37/38. 306. – '38/39. 281. – '39/40. 289. – '40/41. 153. – ÉVK. '41/42. 345, ekkor kamatait folyamodó hiányában nem adták ki. – '42/43. 428. – '43/44. 188. – Csobóth István esete: JJK. '30/31. IX. r. ü. (jan. 28.) 153. – '33/34. III. r. ü. (okt. 25.) 86. – Lánczy Leó Mensa-alapítványa: JJK. '29/30. IV. r. ü. (okt. 24.) 104. – ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 357. – '33/34. 253. – '37/38. 306. – '39/40. 289. – ÉVK. '41/42. 345. – Szártóry-féle nem rokoni alapítvány: JJK. '37/38. V. r. ü. (nov. 26.) 137.

³⁰⁸ A Hungarian Students Relief Fund kezelőbizottságának ösztöndíja: JJK. '20/21. VII. r. ü. (márc. 14.) 312. – Az Első Magyar Biztosító Társaság, a Magyar Általános Hitelbank és a Felsőoktatási Egyesület ösztöndíja: ÉVK. ÉS ALM. '22/23. 185. – Általános Segélyegyleti járulék: '24/25. 176-178. – Juttatás a Jövedéki Bírságalapból: ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 100. – A Nyíregyházi m. kir. Pénzügyigazgatóság ösztöndíja Magyar József ny. m. kir. pénzügyőri főszemléző fiának: JJK. '35/36. II. r. ü. (okt. 16.) 56. – A Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete Tiszántúli Körzetének adományát szétosztja a Diákjóléti Bizottság: ÉVK. ÉS ALM. '36/37. 401. – Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület debreceni osztályának segélye: '39/40. 289. – JJK. '40/41. II. r. ü. (okt. 18.) 87. – '41/42. IV. r. ü. (szept. 26.) 53. – A Fazekas Mihály gimnáziumnak a volt reáliskolai szövetség vagyonából alkotott segélydíja: '39/40. X. r. ü. (jún. 25.) 487. – Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Menza-alapítványa: ÉVK. '43/44. 188. – Az Első Keresztény Biztosító Intézet segélye: '41/42. 363. – Az összeget csak a következő tanévben osztották fel: '42/43. 84-85. – '43/44. 149.

³⁰⁹ Rektori segélyek: ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 69, 72, 73-75. – '32/33. 276. – '33/34. 254. – '34/35. 251. – '37/38. 346. – '38/39. 329. – '39/40. 309. – Szabolcs vármegye alispánjának tanulmányi segélye: JJK. '34/35. XV. r. ü. (jún. 24.) 508.

³¹⁰ Kun József adománya a harctérről visszatérő hallgatók támogatására: JJK. '17/18. I. rk. ü. (szept. 20.) 3. – A kifizetések: '21/22. I. r. ü. (szept. 24.) 4k. – V. r. ü. (nov. 25.) 171. – '23/24. II. r. ü. (okt. 26.) 88. – Az időszerültlenné vált alap tervezett sorsa: I. r. ü. (szept. 27.) 49. – Dékáni segélyek: ÉVK. ÉS ALM. '34/35. 230. – '35/36. 310. – ÉVK. '41/42. 362. – '42/43. 465. – '43/44. 216. – JJK. '36/37. VII. r. ü. (febr. 5.) 149. – Az idézet: ÉVK. ÉS ALM. '40/41. 173. – A koszorúválság: JJK. '45/46. XIII. r. ü. (márc. 29.) 473.

³¹¹ A „Bursa pénztárból” az egyetemi Diákjóléti Bizottság révén tandíj, vizsga-, beiratkozási díj címen segélyt nyert joghallgatók: ÉVK. ÉS ALM. '25/26. 184. – '26/27. 256. – '27/28. 211. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 168. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 363. – '30/31. 401-402. – '31/32. 451. – '32/33. 365. – '33/34. 338. – '34/35. 348. – '35/36. 421. – '36/37. 401. – '37/38. 380. – '38/39. 372. – '39/40. 395. – ÉVK. '40/41. 222. – '41/42. 460. – '42/43. 571. – '43/44. 250.

³¹² A Thaly Kálmán-féle ösztöndíj alapítvány: ÉVK. '18/19. 66. – ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 59. – JJK. '20/21. VIII. rk. ü. (jún. 4.) 431. – ÉVK. ÉS ALM. '21/22. 190. – '22/23. 185. – '24/25. 176-178. – '25/26. 48-49. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 100. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 98. – '30/31. 104. – '31/32. 204. – '32/33. 129-130. – '33/34. 90. – '34/35. 251. – '35/36. 104. – '36/37. 196. – '37/38. 77. – '38/39. 102. – '39/40. 83. – '40/41. 10. – ÉVK. '41/42. 160. – '42/43. 84. – '43/44. 188.

³¹³ Debrecen sz. kir. város törvényhatóságának adománya az egyetemi hallgatók segélyezésére: ÉVK. ÉS ALM. '24/25. 177-178. – '25/26. 156, 158. – '26/27. 219-221. – '27/28. 171-172. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 97-98. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 255-257. – '30/31. 276-277. lap szerint, de a 402. lap alapján ezek csak első féléves adatok. – '31/32. 453, mint Debrecen sz. kir. város által nyújtott segélyből menza és internátus segély. – '32/33. 356. – '33/34. n. a. – '34/35. 349. – '35/36. 422. – '36/37. 402. – '37/38. 380. – '38/39. 372. – '39/40. 396. – ÉVK. '40/41. 222. – '41/42. 461. – '43/44. 250. – Ezenkívül 1939-ben 6 joghallgatót 15, 11-et 20, 12-öt 25 pengős tandíjsegélyben részesített Debrecen: JJK. '39/40. III. r. ü. (nov. 16.) 151.

³¹⁴ A város adománya a kolozsvári joghallgatók részére: JJK. '18/19. IX. r. ü. (júl. 19.) 3. – Debrecen sz. kir. város „Erdélyi ösztöndíja”: ÉVK. '43/44. 188, 250. – Budapest székesfőváros Kárpátalja visszacsatolása emlékére létesített alapítvány kárpátaljai illetőségű hallgatók számára: ÉVK. ÉS ALM. '39/40. 289. – '40/41. 153.

³¹⁵ A Lencz Géza-féle vármegyei gyűjtési alapból segélyben részesült joghallgatók: ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 258-259. – '30/31. 280-281. – '31/32. 358-359. – '32/33. 277. – '33/34. 339. – '34/35. 349. – '35/36. 422. – '36/37. 401. – '37/38. 380. – '38/39. 372. – '39/40. 396. – ÉVK. '40/41. 222. – '41/42. 460. – '42/43. 572.

³¹⁶ Baltazár Dezső püspök amerikai-alapítványa: SZENTPÉTERI KUN Béla, *Az egyetemmé alakulás története. A kollégiummal való kapcsolatok továbbélése az egyetemnek mint egységnek életében = A debreceni kollégium története*, szerk. RÉVÉSZ Imre, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület, 1941, 87. – ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 453. – '37/38. 379. – A debreceni protestáns katonai egyházközség ösztöndíja: ÉVK. ÉS ALM. '40/41. 11. – ÉVK. '41/42. 160. – A m. kir. debreceni VI. hadtest protestáns lelkeszi hivatalának ösztöndíja: ÉVK. '41/42. 345. – '43/44. 188-189. – Az egyetemes református konvent segélye: ÉVK. ÉS ALM. '39/40. 396. – ÉVK. '40/41. 222. – '41/42. 461.

³¹⁷ A Horthy Miklós-ösztöndíjről kiadott rendelet és módosítása: 27.000/1938. és 92.500/1942. IV. VKM. – Az ösztöndíjas joghallgatók: ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 346. – '38/39. 329. – '39/40. 307. – '40/41. 171. – ÉVK. '41/42. 361. – '42/43. 462. – '43/44. 213. – Az ösztöndíj megszüntetése: 72.408/1945. V. VKM. – A jogi kar kifogása a diákjóléti hivatal segélyosztása ügyében: RIKT. 427/1946-47. 97. d.

³¹⁸ Köztisztviselői ösztöndíj: ÉVK. ÉS ALM. '27/28. 172. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 99. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 254. – '30/31. 275. – '31/32. 357.

„[A miniszter] az ország súlyos gazdasági helyzetére figyelemmel új köztisztviselői ösztöndíj állomásokat nem engedélyez. Az időközben megüresedő ösztöndíjállomások sem tölthetők be.” – JJK. '30/31. IX. r. ü. (jan. 28.) 135.

Köztisztviselői ösztöndíjat pótló segélyek: ÉVK. ÉS ALM. '32/33. 276, az 1932/33. tanévi összegek januártól június hónapokra eső részét a vk. miniszter fedezet hiányában 10%-kal csökkentette. – '33/34. 255. – '34/35. 252. – JJK. '35/36. IV. r. ü. (dec. 10.) 112. – '36/37. V. r. ü. (dec. 17.) 112. – '37/38. VI. rk. ü. (jan. 8.) 154. – '38/39. III. r. ü. (nov. 24.) 174. – '39/40. VII. rk. ü. (ápr. 5.) 336. – Közalkalmazott szülők gyermekeinek tanulmányi segélye: '40/41. V. r. ü. (febr. 21.) 268. – IX. r. ü. (jún. 6.) 491. – '41/42. XII. r. ü. (márc. 24.) 380. – XIV. r. ü. (máj. 21.) 439. – '42/43. VIII. r. ü. (márc. 4.) 274.

³¹⁹ A jogi kar belföldi ösztöndíjasai: ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 311. – '30/31. 344. – Az idézet: JJK. '32/33. I. rk. ü. (szept. 10.) 2. – ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 345. – Az Országos Ösztöndíjtanács elnöke Blaskovits Zoltán levelét a karnak átiratban küldte meg, melyben „megengedhetetlen hangon szemrehányást tesz a tanácsnak, hogy nem részesítette magyar állami ösztöndíjban.” Lemondott a német ösztöndíjáról is egyben, melyet az 1937/38. tanévre ismét elnyert: JJK. '37/38. V. r. ü. (nov. 26.) 129. – Versényi György állami ösztöndíja: '39/40. II. r. ü. (szept. 28.) 34.

³²⁰ A jogi kar külföldi ösztöndíjasai: JJK. '17/18. X. r. ü. (aug. 1.) 7. (191.708/1917. IV. VKM) – '24/25. II. r. ü. (okt. 28.) 76. (5141/1924. eln.) – '26/27. VI. r. ü. (dec. 15.) 115. (80.632/1926. III. b. sz.) – '27/28. I. r. ü. (szept. 27.) 37. – ÉVK. ÉS ALM. '30/31. 344. – '31/32. 398. – '36/37. 378. – '37/38. 345. – '38/39. 328. – '39/40. 306. – JJK. '40/41. II. r. ü. (okt. 18.) 15. – ÉVK. '42/43. 461. – '43/44. 212. – RIKT. 330/1947-48. 101. d.

³²¹ Egyéni miniszteri segélyek: JJK. '23/24. IX. r. ü. (máj. 30.) 307. – ÉVK. ÉS ALM. '24/25. 176-178. – JJK. '32/33. XII. r. ü. (jún. 8.) 371. – '38/39. X. r. ü. (máj. 26.) 445. – '39/40. II. r. ü. (szept. 28.) 37. – Kollektív adományok: ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 103. – ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 451-454. – '32/33. 356. – '33/34. 338. – '34/35. 348. – '35/36. 422. – '36/37. 401. – '37/38. 380. – '38/39. 372. – '39/40. 395. – '40/41. 222. – ÉVK. '41/42. 460. – '42/43. 571. – '43/44. 250. – A rendeletek: 209/1917. M. Eln. – 270-1918/19. M. Eln. – 24.741/1932. és 16.474/1933. IV. VKM – 14.032/1933-34. és 23.937/1933-34. – 23.224/1934. és 20.619/1935. – 30.109/1935. és 18.339/1936. – 28.368/1936. és 20.867/1937. – 28.521/1937. – 29.976/1938. – 26.267/1940. – 37.265/1940. „és más rendeletek”, 28.170/1940. valamint 36.387/1940. (mindkettő ruhasegély) – 37.265/1940., 37.196/1941., 39.942/1941., 43.626/1941., 48.020/1941., és 86.808/1942. – 96.314/1942., 64.677/1943., 66.314/1943. és 95.445/1942., 65.407/1943. – 67.809/1943., 69.001/1943., 71.132/1943., 73.746/1943., 54.125/1944. IV. VKM.

³²² A visszacsatolt területekről származó hallgatók tandíjkedvezményének megszüntetése (az idézet): JJK. '40/41. II. r. ü. (okt. 18.) 19. (28.878/1940. IV. VKM) – Újabb segélyek (idézet): JJK. '40/41. V. r. ü. (febr. 21.) 270. – A táblázat adatai: '39/40. X. r. ü. (jún. 25.) 463. – '40/41. III. r. ü. (nov. 22.) 148. – IV. r. ü. (dec. 19.) 215. – IX. r. ü. (jún. 6.) 493. – ? (jún. 24.) 549.

³²³ Magoss Györgyné karácsonyi jutalma: JJK. '27/28. VI. r. ü. (dec. 15.) 145. – A Kormányzóné által küldött 1000 P: ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 453. – Lázár Andor adománya: '37/38. 77. – A Kárpátaljai Kormányzóbizottság által engedélyezett segély: '39/40. 395.

³²⁴ A DIÁKJÓLÉTI BIZOTTSÁG üléseinek jegyzőkönyvei: RIKT. 772, 1080/1946-47. 98. d. – *Jelentés a Debreceni Tudományegyetem Diákjóléti Bizottságának és Diákjóléti Hivatalának az 1946/47. tanév első felében kifejtett működéséről*: 1825/1946-47. 99. d. – További jegyzőkönyvek: 374/1947-48. 101. d. – 645, 658/1947-48. 102. d. – 1009, 1010, 1038,

1122/1947-48. 103. d. – 1442, 1471, 1720, 1751, 1832/1947-48. 104. d. – 2129, 2370/1947-48. 105. d. – 343/1948-49. 106. d. – 564, 764, 1046, 1047/1948-49. 107. d. – 1493, 1494, 1495/1948-49. 108. d. – Mihalovics Jenő gyógyszerész a beteg hallgatók részére kiszolgáltatott gyógyszerek árát kifizetettnek tekinti: JJK. '17/18. V. r. ü. (márc. 1.) 11. – Könyv-jutalmakat természetesen 1945 előtt is adtak, sőt, már az egyetem legelső tanévében nyomban, összesen 32 Korona értékben négy joghallgatónak: ÉVK. '14/15. 148-149, 151. – 1925/26-ban az Ébredő Magyarok Egyesületének debreceni csoportja Szekfű Gyula „Három nemzedék”-ét adományozta, a következő tanévben pedig Ford „A nemzetközi zsidó” c. munkáját adták át egy joghallgatónak: ÉVK. ÉS ALM. '25/26. 48-49.

³²⁵ A joghallgatók kollégiumi elhelyezése: ALM. '17/18. 45. – ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 147. – '22/23. 184. – '23/24. 190-191. – '24/25. 215. – '25/26. 186. – '27/28. 218. – ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 174. – ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 368. – '30/31. 387, 403. – '31/32. 445, 455. – '32/33. 356, 368. – '33/34. 333, 345. – '34/35. 230, 352, 370. – '35/36. 425, 450. – '36/37. 397-398, 418-419. – '37/38. 404. – '38/39. 375, 401. – '39/40. 398, 404-406. – ÉVK. '40/41. 224-225, 227-228, 230. – '41/42. 463, 465, 468. – '42/43. 567, 569-571, 573. – '43/44. 247, 252-253. – '45/46. 223. – A DIÁKJÓLÉTI BIZOTTSÁG üléseinek jegyzőkönyvei: RIKT. 574/1946-47. 97. d. – 374/1947-48. 101. d. – 645/1947-48. 102. d. – 1471, 1720, 1832/1947-48. 104. d. – 564/1948-49. 107. d. – 1495/1948-49. 108. d. – A Bírói Internátust nemcsak a kar hallgatói és a bírók és ügyészek gyermekei számára tartották fenn, de míg a bírák fiai havi 14, addig a köztisztviselőké 16, a más élethivatásúaké pedig 18 pengőt fizettek az 1927/28. tanévben. Ugyanekkor egy bírósági jegyzőt is felvettek. – A diákjóléti intézmények a német katonai beszállások következtében 1944. márc. 28-tól szüneteltek, egyedül a Bocskai Diákotthon mentesült, de 1944. júl. 1-től működését ez is megszüntetette.

³²⁶ Az idézet: ÉVK. '14/15. 40-41. – A hivatkozott jogszabályok: 1889. évi 26. tc. és 147.664/1914. VKM. – Az idézett rendelet: JJK. '39/40. II. r. ü. (szept. 28.) 33. – Szembrátovics Szilveszter Szaniszló 300 K-t adományoz a 3. gyalogezredbeli joghallgatók anyagi támogatására: '18/19. VI. r. ü. (febr. 26.) 21.

³²⁷ Lásd például Boreczky Tihamér kir. ítélőtáblai tanácsjegyző és Gyürk Zoltán ógyallai lakos esetét, akik a prágai, illetve a pozsonyi egyetemen szerzett abszolutóriumuk alapján szigorlatra bocsátásukat kérték: JJK. '41/42. XIII. r. ü. (ápr. 28.) 429.

³²⁸ Példa a hittudományi kari és a bölcsészkar végzettség beszámítására: JJK. '43/44. VIII. r. ü. (febr. 11.) 251. – '45. VIII. r. ü. (júl. 28.) 195.

5.3. Diákegyesületek

5.3.1. Néhány gondolat előljáróban

Számos ifjúsági egyesület működött a két háború közötti egyetemen, ezek történetének bemutatása a jelen fejezet tárgya nem lehet. Pedig a joghallgatók szinte mindegyikben jelen voltak, és nem egyszer vezető pozícióban. Például az 1915. szeptember 25-én alapított Egyetemi Körnek az első főtítkárává Nizsalovszky Endrét, a kar későbbi tanárát választották meg, a Debreceni Egyetemi Zenekör elnöki tisztét pedig ifj. Bacsó Jenő, az 1938/39. tanév rektorának fia töltötte be. Itt tehát csak azokról az egyesületekről szólok röviden, melyek tagsága *kizárólag* joghallgatókból tevődött össze.³²⁹

5.3.2. Az Egyetemi Kör Jogász Szakosztálya

Az Egyetemi Kör Jogász Szakosztálya 1916. október 19-én alakult meg, előzménye a Református Kollégium kötelékébe tartozó három szervezet, a Joghallgatók Köre, a Joghallgatók Önképző Társasága és a Joghallgatók Segítő Egyesülete.³³⁰ A *tisztikara* idővel egyre népesebb lett, az 1933/34. tanévben már elnökből, két alelnökből, főtítkárból, főpénztárosból, főellenőrből, két ellenőrből, főjegyzőből és jegyzőből tevődött össze. Míg a vigalmi bizottság és a becsületügyi választmány elnökből, alelnökből és három tagból állt, addig csak elnökkel és két taggal működött a számvizsgáló bizottság; ezenkívül a tisztikarba mind a négy évfolyam két-két választmányi tagot delegált.³³¹

A kör a tagjai számára elsősorban olvasási és más szórakozási lehetőségeket kínált:

„...ez évben is [1928/29.] a hírlapoknak és a tudományos folyóiratoknak és képes lapoknak oly nagy számát rendeltük meg, hogy általános viszonylatban az ifjúsági egyesületek között e tekintetben az első helyen állott. De nem csak hazai, hanem Európa összes nagyobb lapjait megrendeltük...”³³²

Ám az egyetemi tanács a következő tanévben megtiltotta a *kártyajátékot* az összes helyiségben, így a Kör jövedelme a kártyapénzek megszűnésével felére csökkent le, ami a *könyvtárat* súlyosan érintette.³³³ Mivel a bevétel pótlásáról a tanács nem intézkedett, a szervezet ezentúl csak a tagdíj és a *biliárd* használatáért fizetett összeg felett rendelkezhetett, így a szórakozási lehetőségek közül (*sakk, dominó, pingpong*) nemcsak a kártya, hanem az olvasás is kiesett.

A szakosztály rendszeresen megszervezte a *jogászpikniket* és a *jogászbált*, az utóbbi helyét a gazdasági válság éveiben a szerényebb *jogászesztély* vette át. Emellett szokásos programja volt a *jogász-vívóverseny*: az első két helyezettnek Baranyai Béla dékán egy karórát és egy cigarettatárcát ajándékozott az 1933/34. tanévben.³³⁴

Az egyesület nemcsak vívó- és a *sakkversenyeket* szervezett, hanem a *szakmai művelődést* is elősegítette. Például az 1935. május 4-én tartott vitadélutánnak a bírák és az ügyészek fegyelmi és nyugdíj-ügyeire vonatkozó törvényjavaslat volt a tárgya, ahol felszólalt Bacsó Jenő, Haendel Vilmos és Kováts Andor – a kar három tanára.³³⁵ Egy előadássorozatot vett tervbe az ezt megelőző tanévben, melyre Kuncz Ödönt, a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karának dékánját és Nizsalovszky Endrét „a debreceni egyetem tudós tanárát” fel is kérte. Sajnos, mire az egyetem hangulata a diákzavargások után lecsillapodott, már az alapvizsgákra való készülés időszaka volt soron, így nem lehetett megvalósítani a programot.³³⁶

A szakosztály – erejéhez mérten – igyekezett részt venni a *diáksegélyezés*ben. A volt Joghallgatók Segítőegyesülete tőkéjének kamatait az 1919/20. tanévben négy hallgatónak egyenként 150 koronás összegben utalta ki, a maradékon pedig jogi tankönyveket vásárolt, hogy másoknak kölcsönzés útján könyvsegélyt tudjon nyújtani.³³⁷ Amellett, hogy időszakos kölcsönöket folyósított, 1933/34-ben tagjainak összesen 153 Pengő tandíjsegélyt biztosított, 1935/36-ban pedig a kar jó előmenetelű hallgatói között jogászesztély nyereségéből 275 Pengőt felosztott.³³⁸

A szervezetnek politikai jellege alig volt, habár az 1934/35. tanévben tudunk egy ilyen megnyilvánulásáról:

„...tiltakozását fejezte ki [...] honfitársaink szerb megszállott területekről való kiutasítása ellen és távira-tilag üdvözölte a miniszterelnököt a területi revízió kérdésének a nemzetközi tárgyalások anyagába való bevonásáért”.³³⁹

Ugyanakkor távol tartotta magát a diákzavargásoktól:

„[...] Az új tisztikar a múlt tanévben lerakott alapokon akart tovább építeni, s a Jogász-Osztályt a joghallgatók tudományos gyülekezetévé téve az Egyetemi-Körtől elszakadni és a Werbőczy B. E., mint hazafias alakulás mellett a joghallgatók szakegyesületeként megalakulni. Azonban az egyetemi ifjúság újra fellobbant... Nem feladatom ezen a helyen e mozgalmakat is ismertetni, mert azoknak irányításában a Jogász-Osztály tisztikara tevőlegesen részt nem vett. [...] Az azonban biztos, hogy ha hibák történtek is, ezek nemcsak az ifjúság részéről történtek...”³⁴⁰

Mivel az 1928/29. tanévben már „a theológus és bölcsész osztály semmiféle szerepet nem vitt”³⁴¹, 1930/31-ben pedig a jogászosztályon kívül meg sem alakult a többi³⁴², a jogászi ifjúság elhatározta, hogy új egyesületet fog alapítani. A szakosztály 1934. november 21-i közgyűlésén, Bacsó Jenő dékán elnöklete alatt megbízta a szakosztály elnökét, hogy egy új alapszabály-tervezet kidolgozásával kezdje meg az Egyetemi Ifjúsági Jogász Egyesület megalakításának az előkészítését. A szakosztály

választmánya az elkészített alapszabály-tervezetet 1935. május 4-én és június 1-jén tárgyalta, decemberben pedig sor került az alakuló közgyűlés összehívására.³⁴³

5.3.3. Werbőczy Bajtársi Egyesület

Jelszava, a „Haza, becsület, szabadság”, tömören fejezi ki a tagok gondolkodását.³⁴⁴

„A Werbőczy B. E. célja úgy a jelenben, mint a múltban, hogy tagjait öntudatos magyarokká és a hazánk dolgozó s igazán értékes polgáraivá nevelje, kik majdan az integer Magyarországnak méltó harcosaivá lesznek.”³⁴⁵

„Igyekeztünk harcos katonákat nevelni a nacionalista magyar társadalomnak, olyanokat, akik szervezett erejükkel mindenkit összekapcsoló bajtársi szeretet által bármikor készek eszméikért síkra szállni.”³⁴⁶

A bajtársi egyesületek karonként szerveződtek és a Turul Szövetség debreceni kerületén belül működtek, egyetemi hatóság felettük nem gyakorolt felügyeletet. Tevékenységüket legelőször az 1923/24-es évkönyv foglalja össze, bár a joghallgatókat tömörítő Werbőczy B. E.-től jelentés ekkor még nem érkezett be.³⁴⁷ Így csak a következő tanévtől van adatunk arra, hogy az egyesület három törzsének a „Horthy Miklós”, a „Rákóczi” és a „Derék” nevet adta.³⁴⁸ A negyediket, a „gr. Tisza István”-t először az 1928/29-es évkönyv említi meg, a végzett jogász-bajtársakat tömörítő ún. „Dominus” törzset pedig az 1937/38-es kötet; a felsorolás az utóbbi kivételével népszerűségi sorrendet is jelent.³⁴⁹

A törzsfői tábor hívta össze a nagygyűlést, ahol megválasztották az egyesület vezérét. A vezért egy adminisztratív- és egy a reprezentatív alvezér segítette, a *tisztikar* rajtuk kívül a nádorból, a főkincstárosból, az I. és a II. kincstárőrből, a főlövész-mesterből, a főudvarnagyból, a főállományvezetőből, a főíródeákból és a darufőből állt össze. A fegyelmi ügyeket a Gyulaszék intézte. A szervezetben szinte állandó volt a széthúzás, a forrásokban erre bőven találunk utalást:

„...az egyhangú bizalom, amely [ifj. urai] Uray [Sándor jogszigorló]-t vezéri székre emelte, azt a reményt ébresztette fel, hogy az Egyesület új korszakába ért, mert végre alkotó munkát is végezhet és nem kell a vezetőségének minden erejét az áldatlan és kicsinyes pártharcokra pocsékolnia.”³⁵⁰

Később pedig az is gondot jelentett, „hogy az újabb felvétellel sorainkba került bajtársak [...] minden márciusi frontista befolyástól” maradjanak mentesek.³⁵¹

Az 1926/27-es tanévre a *tagok száma* már a 207 főt is elérte, többen tartoztak hozzá, mint az Egyetemi Kör valamennyi szakosztályához együttvéve (195 fő).³⁵² Ugyanakkor, hogy a „daru”, a

„levente”, a „dominus” és a „patronus” bajtársak aránya hogyan alakult, folyamatosan nem áll rendelkezésünkre adatsor, csak azt tudjuk, hogy 1933/34-ben 602 fő közül 354 működő bajtárs volt.³⁵³ 97 „daru”-t vettek fel 1934/35-ben, 17 „daruóra” után a leventevizsgát 26 tette le.³⁵⁴ Az egyesület igyekezett a tanári kart is beszervezni: Kováts Andor, majd Nizsalovszky Endre után 1937/38-ban patrónusává avatta Szádeczky-Kardoss Tibort és Zachár Gyulát is.³⁵⁵

A vezetőség kéthetente „törzsfői tábor”-on gyűlt össze, a vezér és az egyik alvezér pedig „kerületi vezéri tanácsai tábor”-on vett részt minden héten.³⁵⁶ A tagok a „magyar fajt érdeklő kérdésekről” vitatkoztak a „törzsi táborok”-on, ahol – többek között – a kisebbségek és a föld, valamint az egykés, a munkatábor, a választójog és a diktatúra kérdéseiben hangzottak el hozzászólások.³⁵⁷ Az „előadói táborozás”-ra példa, hogy a Rákóczi-törzs felkérte Haendel Vilmost 1932/33-ban, hogy a Debreceni Revíziós Liga elnökeként és mint a Werbőczy B. E. patrónusa tartson beszédet revíziós témában.³⁵⁸ Az „irodalmi táborozások”-on ezzel szemben, a résztvevők egy-egy aktuális jogi problémát elemeztek.³⁵⁹ A tanév eleji „megnyitó tábor” során az új tagtársakat darvakká, a daru idejüket leszolgáltakat leventékké, a végzett bajtársakat dominusokká avatták, valamint az új patrónusokat is beiktatták. Ez alkalomra 1930/31-ben, Sz. Kun Béla rektor az „Arany Bikában” személyesen jelent meg.³⁶⁰ Az egyesület többször „dístábor”-ozott hagyományosan Miklós napon, és demonstratív célokkal felvonult a környező településeken is – például 1931/32-ben Karcagon.³⁶¹ A Derék törzs az úri társadalommal kereste a kapcsolatot, ezért 1930/31-ben hathetes táncanfolyamot, két évvel később pedig az „Angol Királynő”-ben „táncos táborozás”-t tartott.³⁶² A Tisza törzs a munkásosztályhoz közeledett, 1931/32-ben azonban meghiúsult a vagongyárba tervezett szabadelőadása és ünnepélye.³⁶³ A falu népével és vezetőségével való együttműködés kialakítását szolgálta az egyesület 1937/38-as hajdúsámsoni előadása.³⁶⁴ A szervezet részt vett az egyetem és a bajtársi szövetség ünnepélyein, a testvéregyesületek összejövételein, a Turul Szövetség hazafias ünnepségein, a Kerületi Nemzeti Liga vitaülésein, valamint díszszakasszal képviseltette magát a kiváló bajtársak doktorrá avatásán is.³⁶⁵ Az 1938/39. tanévben „az itthonmaradottak nagy lelkesedéssel vettek részt városunk egész társadalmát megmozgató revíziós tüntetések szervezésében...”³⁶⁶

A Werbőczy B. E. arra törekedett, hogy a Jogász Szakosztály valamennyi hagyományos szerepkörét átvegye. Sőt, 1925-ben, Jékei Balogh György vezér egyenesen a felosztatását kérte.³⁶⁷ A két egyesület 1929. január 18-án a „végre létesíteni tudó harmónia mellett” szervezte meg a *jogászbált*, igaz, Des Combes László vezér lemondása árán.³⁶⁸ A megegyezés fontos lehetett, hiszen a bálon József főherceg, Augusztia főhercegasszony és Magdolna főhercegnő személyesen jelent meg, Hadházy Zsigmond főispán és Vásáry István polgármester pedig később a jogászesztélyeken is részt vett.³⁶⁹ A szakosztályhoz hasonlóan *vívó- és sakkversenyeket* a bajtársi egyesület is rendezett, és tagjait – szűkös anyagi keretek között – szociális *segélyben* is részesítette.³⁷⁰ Jogi könyvtárának fejlesztését – mely 50 kötetet számlált a '20-as évek közepén – a professzorok könyvajándékokkal

segítették; az 1938/39. tanévben pedig 30 kötetes *tankönyv-kölcsönkönyvtár* alapítására használta fel a kultuszminisztériumtól Bacsó Jenő rektor közbenjárásával szerzett 200 pengős segínyt.³⁷¹ Ugyanekkor tárgysorsjátékot rendezett, melynek jövedelmét a könyvtár gyarapítására és a bajtársi csoportok tanulmányi útjára elkülönítette, valamint a *Werbőczy Jegyzetkiadó Társaság*ot is ekkor hozta létre. Tekintettel mindezekre, az egyesület az összes tagját arra kötelezte, hogy a kollokviumokat és az alapvizsgákat kellő időben tegye le.

Kiemeli a szervezet *militarista jellegét*, hogy a bajtársak – például az 1928/29. tanévben hente kétszer – éleslövészetben vettek részt.³⁷²

„[...] A lövészetek mindig a legnagyobb rendben és fegyelemben folytak le... Egyesületünk is részt vett a ker. Vezérség által rendezett lövészversenyen, hol 12 lövésze szép eredményt ért el...”³⁷³

A Werbőczy Bajtársi Egyesületet feloszlatták a háború után, az *iratanyagát* lefoglalták, majd zúzába szállították.³⁷⁴

Tudomásomra jutott, hogy a Debreceni Tudományegyetem épületének I-ső emeletén az egyik helyiség bejárata fölött „Werbőczy Bajtársi Egyesület” felírás látható. Az Aulával szemben lévő szobor talapzatán rajzolt horogkereszt szintén feltűnő módon látható.

Felkérem a Rektor Urat, hogy intézkedni szíveskedjék abból a célból, hogy ezen múltrendszerre emlékeztető feliratok eltávolítására sorkerüljön.

Miután a Werbőczy Bajtársi Egyesület volt helyiségében az egyesület irattára is megtalálható, felkérem Rektor Urat, hogy a kiküldött nyomozótisztnek engedélyt adni szíveskedjék, ezen iratok lefoglalására és a rendőrség részére való eltávolítására, tekintettel arra, hogy ezen iratok feloszlattott jobboldali egyesületre vonatkoznak.

Debrecen, 1947. július 16-án

Csongrádi Béla
Oszk. vez. r[endőr] őrnagy

5.3.4. A Jogász Ifjúsági Egyesület

Miután a Debreceni Egyetemi Kör végleg feloszlott, a Jogász Ifjúsági Egyesület 1938. december 5-én alakuló közgyűlést tartott, ahol ifj. Bacsó Jenő (a Werbőczy B. E. akkori nádora) elfoglalhatta az elnöki, ifj. Vásáry István pedig az egyik alelnöki posztot. A *tisztikar* összesen tíz tagot számlált, az elnökön és a három alelnökön kívül a főtitkárból, a főjegyzőből, a vigalmi bizottság elnökéből, a főpénztárosból, a becsületügyi bizottság elnökéből és a főellenőrből állt.³⁷⁵

A kérész-életű egyesület a jogászszakosztály nyomdokain haladt, az 1938/39-es tanévben megszervezte a *60. jogászbált* az igazságügy miniszter fővédnöksége alatt. Röviddel megalakulása

után már három joghallgatót *segélyezett*, az Egyetemi Kör hagyatékából pedig *könyvtárat* hozott létre. „A jogászfűságnak [erre] különösen szüksége van a nehezen megszerezhető és drága jogi szakkönyvek és törvénykönyvek hiánya miatt...”. Igaz, mivel még nem volt hivatalos helyisége, a könyveket a Werbőczy B. E.-nél helyezte letétbe.³⁷⁶

Az egyesület 1940/41-ben *vívóversenyt* és a „Casino” dísztermében *jogászesztélyt* rendezett, és ekkor már az alagsorban hivatalos helyiséggel is rendelkezett (37. sz.). Így a gyakorlati *önképzés* mellett (bírószági tárgyalások látogatása) az elméleti irányú önképzés is megkezdődhetett (pl. Pogány Béla törvénytörőki bíró előadása a rehabilitációs törvényről), sőt, kéthetenként *szeminárium*-szerű foglalkozások tartására is lehetőség nyílt, kifejezetten jogesetek megvitatása végett.³⁷⁷

Az egyesületen belül külön *biztosítási osztály* működött, mivel 1942/43-ban az Adria Biztosító Társasággal szerződést kötött. Június 9-én azonban a tisztikar lemondott, majd a választmány az 1943/44-es tanévre a szervezet működésének felfüggesztéséről határozott.³⁷⁸

5.3.5. Joghallgatók Köre

A Joghallgatók Köre, mely működését 1945 után kezdte meg, a Debreceni Egyetemi Szövetségnek volt a kari egyesülete.³⁷⁹ Átalakítása azonban hamarosan megtörtént, mert 1948. május 10-én az Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége az V. Diáksparlamentjén létrehozta a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségét (MEFESz). A minisztériumból érkező leirat erre az egyetemi tanács figyelmét külön felhívta:

„[...] Felkérem a Tanácsot, hogy a MEFESz helyi csoportjait munkájukban segítse, mivel ezek az egyetemi ifjúság valóságos érdekeit képviselik és munkájukkal hozzájárulnak a népi demokrácia építéséhez.

Egyben felhívom a Tanács figyelmét arra is, hogy a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Országos Szervezete az egyetlen belügyminiszteri jóváhagyással ellátott, alapszabállyal bíró egyetemi és főiskolai szervezet. [...]”

A debreceni csoport szervezőbizottságában Paksy István volt a jogkari tag, a MEFESz „Tanulj Többet” mozgalmába – utoljára – még az itteni joghallgatók is bekapcsolódhattak.³⁸⁰

³⁷⁹ Az ifjúsági egyesületekről általában: VARGA Zoltán, *A Debreceni Tudományegyetem története I. 1914-1944*, Debrecen, k. n., [1967], 130-144. – KEREPESZKI Róbert, *Ifjúsági egyesületek a debreceni Tisza István Tudományegyetemen a két világháború között = Közlemények a Debreceni Tudományegyetem történetéből IV.*, szerk. HOLLÓSI Gábor, Debrecen, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, 2006, 51-62.

³⁸⁰ ÉVK. '16/17. 133.

- ³³¹ ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 346.
- ³³² ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 175.
- ³³³ ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 370. (1399/1929-30. etsz.) – Utalás arra, hogy az egyetemi tanács a kártyajátékot megtiltotta, s a még meglévő kártyacsomókat is elkoboztatta: JJK. '29/30. XI. r. ü. (febr. 26.) 273.
- ³³⁴ ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 347. – Itt jegyzem meg, hogy a jogászbál nem mindig volt nyereséges, 1929-ben például az jogászfűjűség segínyt kért a deficit fedezésére. A dékán pártolólág terjesztette fel a rektorhoz a kérelmet: JJK. '29/30. II. r. ü. (szept. 26.) 78.
- ³³⁵ ÉVK. ÉS ALM. '34/35. 373.
- ³³⁶ ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 347.
- ³³⁷ ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 133.
- ³³⁸ ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 347. – ÉVK. ÉS ALM. '35/36. 453.
- ³³⁹ ÉVK. ÉS ALM. '34/35. 374.
- ³⁴⁰ ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 346.
- ³⁴¹ ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 175.
- ³⁴² ÉVK. ÉS ALM. '30/31. 406.
- ³⁴³ ÉVK. ÉS ALM. '34/35. 373. – A Jogász Ifjúsági Egyesület kérelme, hogy az egyetemi tanács az Egyetemi Kör Jogászszakosztályát oszlassa fel: JJK. '37/38. VII. r. ü. (febr. 17.) 179. – A JIE felügyelő tanára a mindenkori dékán: '38/39. IX. r. ü. (ápr. 18.) 400.
- ³⁴⁴ ÉVK. ÉS ALM. '30/31. 415.
- ³⁴⁵ ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 181.
- ³⁴⁶ ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 379.
- ³⁴⁷ ÉVK. ÉS ALM. '23/24. 152. – A Werbőczy B. E. alapítása: RIKT. 1326/1920/21. 11. d. – Marton Géza legelső kari megbízása, hogy a Deák Endre és társai által beadott alapszabály-tervezetet referálja: JJK. '21/22. V. r. ü. (nov. 25.) 17. g.
- ³⁴⁸ ÉVK. ÉS ALM. '24/25. 224-226.
- ³⁴⁹ ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 182. – ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 432.
- ³⁵⁰ ÉVK. ÉS ALM. '29/30. 378.
- ³⁵¹ ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 430.
- ³⁵² ÉVK. ÉS ALM. '26/27. 278. – Ugyanitt az előző évi taglétszám: 184 fő.
- ³⁵³ ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 360.
- ³⁵⁴ ÉVK. ÉS ALM. '34/35. 395.
- ³⁵⁵ ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 430-431.
- ³⁵⁶ ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 432.
- ³⁵⁷ ÉVK. ÉS ALM. '33/34. 360. – ÉVK. ÉS ALM. '34/35. 395. – ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 431.
- ³⁵⁸ ÉVK. ÉS ALM. '32/33. 393.
- ³⁵⁹ ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 182.
- ³⁶⁰ ÉVK. ÉS ALM. '30/31. 412-413. – Nizsalovszky Endrét ekkor avatták patrónussá.
- ³⁶¹ ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 467. – ÉVK. ÉS ALM. '32/33. 392-393.
- ³⁶² ÉVK. ÉS ALM. '30/31. 413. – ÉVK. ÉS ALM. '32/33. 394.
- ³⁶³ ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 467.

³⁶⁴ ÉVK. ÉS ALM. '37/38. 431.

³⁶⁵ ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 468. – ÉVK. ÉS ALM. '32/33. 393.

³⁶⁶ ÉVK. ÉS ALM. '38/39. 428.

³⁶⁷ JJK. '24/25. X. r. ü. (ápr. 29.) 261.

³⁶⁸ ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 175, 182. – A Werbőczy B. E. már szervezett jogászbált korábban is, az 1926. jan. 19-i rendezvény kb. 4.500.000 Korona tiszta jövedelmét a jó előmenetelű és szegény joghallgatók között osztotta ki: ÉVK. ÉS ALM. '25/26. 190-191.

³⁶⁹ ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 468.

³⁷⁰ ÉVK. ÉS ALM. '30/31. 413, 414.

³⁷¹ ÉVK. ÉS ALM. '31/32. 468. – ÉVK. ÉS ALM. '38/39. 428. – A 200 P kiutalása a WBE-nek: JJK. '38/39. III. r. ü. (nov. 24.) 104. – Utalás *Natkó Gyula* IV. évf. joghallgató vezérére választására: '37/38. XIII. rk. ü. (jún. 2.) 360.

³⁷² ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 182.

³⁷³ ÉVK. ÉS ALM. '25/26. 190-191.

³⁷⁴ Levél az Államrendőrség Debreceni Kapitanyságának Államvédelmi Osztályától a rektornak: RIKT. 2758/1946-47. 100. d.

³⁷⁵ ÉVK. ÉS ALM. '38/39. 419.

³⁷⁶ ÉVK. ÉS ALM. '38/39. 419.

³⁷⁷ ÉVK. '40/41. 238-239. – A JIE részére helyiséget jelölt ki a rektor: '39/40. V. r. ü. (jan. 12.) 272.

³⁷⁸ ÉVK. '42/43. 606.

³⁷⁹ Utalás arra, hogy a Debreceni Egyetemi Szövetségen belül Joghallgatók Köre működik: RIKT. 739/1947-48. 102. d.

³⁸⁰ A MEFESz alapítása: RIKT. 1972/1947-48. 105. d. – Leirat, hogy az egyetemi tanács a MEFESz helyi csoportjának a szervezését támogassa: 1993/1947-48., uo. (Kelt: 1948. máj. 13., dr. Szántó György ügyosztályvezető). – A MEFESz „Tanulj Többet” mozgalma: 2047/1947-48., uo.

5.4. Fegyelmi ügyek

5.4.1. Fegyelmi hatóságok és büntetések

Az egyetem *Tanulmányi-, Fegyelmi és Tandíjmentességi Szabályzata* a VI. fejezetben előbb a kiszabható büntetéseket tárgyalja, s csak azt követően mutatja be a fegyelmi hatóságokat:³⁸¹

„[...] Fegyelmi kihágásokra, a vétség nagyságához és ismétléséhez képest, a következő büntetések szabhatók:

- a) megintés és figyelmeztetés kari határozat alapján és a kar színe előtt;
- b) megrovás az egyetem Rectora által egyedül, vagy az egyetemi Tanács színe előtt és pedig egyszerűen, vagy súlyosbítva azzal a figyelmeztetéssel, hogy ismételt, habár kisebb nemű kihágás esetén az egyetemről való elutasítás (*consilium abeundi*) várható;
- c) elutasítás az egyetemről 1-4 félévre;
- d) elutasítás az egyetemről örökre;
- e) elutasítás a magyar egyetemekről. [...]”

Az egyetem hallgatói felett elsőfokú fegyelmi hatóság az illetékes tudománykar, másodfokú fegyelmi hatóság pedig az egyetemi Tanács.

[Az...] *a)* pont [...] alatt említett büntetés alkalmazását az illetékes tudománykar, a *b)*, *c)* és *d)* pontok alatt említett büntetések alkalmazását pedig csakis az egyetemi Tanács mondhatja ki. Az elutasítást a magyar egyetemekről [...] az egyetemi Tanács javaslata alapján csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelheti el.”

1939-ben, a miniszter kérdőre vonta a kart abban a tekintetben, hogy milyen jogszabály alapján kötelezte Várady Sándor joghallgatót 30 Pengő befizetésére.

„[...] Azt a szokást, hogy a dékán, a tanulmányi kedvezményi bizottság véleménye alapján nyilvánvaló hanyagság esetében, annak büntetése céljából a mulasztó hallgatót kari diákjóléti célokra fordított pénzbírsággal sújtja, elődeitől vette át. Ez a bírságolás kedvezmény a mulasztást elkövető hallgatóra, mert ezáltal kikerüli a nagyobb veszteségeket úgy a tanulmányi időben, mint az azzal járó anyagi kiadások tekintetében. Mert ugyanis a legtöbbször, de évenként legfeljebb 2-3 esetben, kötelező főkéllégiumok nem-hallgatásának generale colloquiummal való pótlásáról van szó.”

Schwarcz Gábor 1930/31. őszi szemeszterében, az „Államháztartástan”-t bevezette a leckekönyvébe, így annak hallgatása nélkül szerzett hét félévet, minthogy a tárgyat csak tavasszal adták elő e tanévben. Rosszhiszeműségét nem tudták bizonyítani, de diákjóléti célokra neki is 100 Pengőt kellett kifizetni, mivel a kar csak ezzel a feltétellel volt hajlandó utólagosan kollokviumra bocsátani.³⁸²

5.4.2. Tömeges jellegű ügyek

A tömeges jellegű fegyelmi ügyek a proletárdiktatúrát követően jelennek meg: az *ifjúsági szakszervezet*ben számos joghallgató részt vett, sőt, volt, aki a kar tagjait ellenőrizte.³⁸³

„A dékán az ifjúsági szakszervezet ügyében az egyetemi tanács határozata folytán lefolytatott vizsgálatokról jelenti, hogy az egyetemi tanács Diczig Alajos joghallgatót [...] »megrovás az egyetem rectora által az egyetemi tanács színe előtt súlyosbítva azzal a fenyegetéssel, hogy ismételt, habár kisebb nemű kihágás esetében az egyetemről való elutasítás /:consilium abeundi:/ várható«, büntette.

[...] Ezzel kapcsolatban jelenti, hogy a debreczeni államügyészség Neufeld Sándor jh. ellen izgatás büntette miatt folyamatba tett nyomozást megszüntette. [...]

Rickl László jhot a kar [...] »megintés és figyelmeztetés, kari határozat alapján, a kar színe előtt«, bünteti...”

„[...] A megállapított tényállás szerint Kövesdy Atila a szakszervezet bizalmi testületébe megválasztatott s bár erről – állítása szerint – lemondott, arra, hogy lemondása el is fogadtassék, – saját vallomása szerint – súlyt nem helyezett. A szakszervezet munkájában azonban, mivel szanatóriumi ápolás alatt állott, részt egyáltalában nem vett. Nánásy Zoltán pedig azt a hibát követte el, hogy egy, az internátusi tisztaság és rend ellen felmerült panaszával nem az illetékes hatósághoz, hanem az ifjúsági szakszervezet bizalmi testületéhez fordult. [...] Ezeknek alapján Kövesdy Atila és Nánásy Zoltán végzett joghallgatókat [...] »megintés és figyelmeztetés a kari dékán által egyedül« [büntetésben] részesítette...”

„A dékán bejelenti, hogy Szabó László Tibor joghallgató alapvizsgálatra jelentkezvén, vele szemben az a gyanú merült fel, hogy azoknak a politikai detektíveknek volt az egyike, kik karunk tagjait a proletárdiktatúra idején ellenőrzés alatt tartották. Szabót kihallgatta s a vallomásáról jegyzőkönyvet vett föl, mely szerint Szabó beismeri, hogy ő, mint detektív a proletárdiktatúra rendőrségi főnökétől utasítást kapott arra, hogy politikai felügyelet alatt tartsa egyik (D^f Teghze Gyula) tanártársunkat és ő ezt négy napon át, míg Teghze Gyula a városból el nem utazott, teljesítette is. Ilyen tényállás mellett Szabó László Tibort vizsgálatra nem bocsátotta...”

„Dékán jelenti, hogy Gönczy Sándor joghallgató, aki az 1918/19. tanév II. felében a budapesti egyetemen volt beiratkozva, mikor félévének dékáni láttamozását megelőzően megkérdezett, hogy a kommunista mozgalomban nem vett-e részt, jelentette, hogy a budapesti gyűjtőfogháznál vörösörparancsnoki szolgálatot teljesített. Ennek folytán féléve lezárását megtagadta...”

„[...] Jog- és államtudományi kar [...] hazafiatlan és nemzet ellenes magaviseletük miatt Markovics Lajos jogtudományi, Gottlieb Endre és Varga Endre államtudományi doktoroknak a doktorok sorából való törlését elhatározza...”

A forradalmakhoz kapcsolódva említtem meg, hogy *Puskás Jenő joghallgató azt kérte már 1919-ben, hogy az izraelitákat az orvoskarra csak a hallgatók 5%-áig vegyék fel.* A 160 társa által aláírt kérelmet a kar ekként véleményezte:

„1. A hallgatónak az a kérelme, mely szerint az orvosi karon a hallgatóknak csak 5%-a számáig vétessenek fel zsidó vallásúak, mint országos törvényekbe ütköző nem teljesíthető.

2. Jog- és államtudományi karunk azt javasolja az egyetemi tanácsnak, hogy az orvostudományi kar csak akkor nyitassék meg, amikor a legszükségesebb tanszékek betöltésére hivatott tanárok működésüket tényleg megkezdhetik és a tudományos oktatáshoz nélkülözhetetlenül szükséges intézetek és klinikák az oktatás lehetőségének mértékéig berendezve lesznek. Addig is ezen a fakultáson a beiratkozások is szüneteljenek.

3. Hazánk mostani közállapotára tekintettel vélszerűnek tartja karunk olyan szabályok alkotását amelyek biztosítsák hogy az egyetemre csak felső tanulmányok végzésére minden tekintetben alkalmas elemek vétessenek fel. E szabályok előkészítésére a maga részéről bizottságot küld ki, melyek tagjaivá, dr. Teghze Gyula prodeán elnökle mellett dr. Bernolák Nándor és dr. Kun József ny. r. tanárokat választja meg. Egyszersmind hasonló határozat hozatala végett a többi tudománykarokat megkeresi.

4. Felkéri az egyetemi tanácsot hogy az egyetem belső békéjének biztosítása és különösen az ifjúság körében a felekezeti ellentétek kialakulásának meggátolására nem csak a szabályok alkalmazásával, hanem a hallgatók barátságos felvilágosításával is minden lehetőt megtenni szíveskedjék. [...]”

Az egyetemi tanács az október 30-i ülésén arra az álláspontra helyezkedett, hogy habár a kérelem az országos törvényekkel ellentétes így teljesíthetetlen, felterjeszti azt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Ugyanakkor felhívta az ifjúság figyelmét arra, hogy mindennemű erőszakos cselekménytől magát távol tartsa, mivel ezeket még az egyetemi működés megszüntetése árán is meggátolja. Egyben kimondta, hogy csak az vehető fel a meginduló orvoskarra, aki egy fakultásközi bizottság szerint erkölcsi tekintetben is aggálytalan, mert a nagyszámú budapesti átjelentkező között valóban lehet bolsevista.³⁸⁴

Tíz évvel később azonban, a „numerus clausus” módosításával kapcsolatban, az egyetemen a rendbontások állandósultak:

„Dékán bemutatja egyetemünk Tanácsának a legutóbbi rendzavarásokkal kapcsolatban hozott határozatát és a rektornak ezzel összefüggő átiratát [1929. január], melyek szerint a Tanács közvetlenül lefolytatott fegyelmi eljárás alapján a következő joghallgatókat

- I. 1. Gidófalvy Elemér II. éves
2. Molnár József
3. Sárossy Gyula és
4. Zsila Jenő I. éves joghallgatókat a kar színe előtti megintésre és figyelmeztetésre ítélte [...];
- II. 5. Nagy Sándor
6. Rihász László és

7. Zakar Gábor I. éves joghallgatókat [...] az egyetem rektora által történő, figyelmeztetéssel kapcsolatos megrovásra ítélte;

III. 8. Kovács Gábor I. éves és

9. Stepper Gábor II. éves joghallgatókat [...] az Egyetemi Tanács színe előtt foganatosított megrovásra ítélte;

IV. 10. Meskó György II. éves joghallgatót [...] egy (és pedig az 1928/29. tanévi II.) félévre elutasította... [...] Ennek kapcsán a Dékán jelenti, hogy [...] Meskó György [...] a VKMiniszter úrhoz fellebbezett, s e fellebbezés pártolással felterjesztetett.

V. 11. [...] Ami Igaz György I. éves joghallgató ügyét illeti, a Kar a nevezettet a Dékán által való megintésre ítéli. [...]

A kar a tanács által hozott ítéleteket, bár általában túlzottan szigorúnak tartja, mégis végérvénységük előtt meghajolva tudomásul veszi. A maga részéről köszönetet szavaz a dékánnak mind azért a hatékony fellépéséért, melyet a szándékolt büntetés enyhítése érdekében tanúsított, mind azért, hogy a kar a fegyelmi eljárás területén való elsődleges jogát védte.”

Jól megfigyelhető ezen a helyen, hogy a kari jegyzőkönyvekkel szemben, mennyire az utókor számára készültek az évkönyvek: a joghallgatók magaviseletét „kifogástalan”-nak minősíti az 1928/29-es kötet! Igaz, a keresztény és zsidó hallgatók összetűzéséből keletkező rendbontásra, még a kari jegyzőkönyvek sem tartalmazzak adatokat 1932/33-ban, egy évvel később viszont oly méreteket öltött a diákok „lázadása”, hogy már az évkönyv is utal (de csak az!) a fegyelmi eljárásokra. Innen tudjuk, hogy az egyetemi tanács egy joghallgatót a debreceni egyetemről örökre, egyet két félévre elutasított, egyet a rektor-, tizenegyet az egyetemi tanács színe előtti megrovással sújtott, egy ellen pedig a kar saját hatáskörében fegyelmi büntetést foganatosított. Az előbbieket közül nyolcat figyelmeztettek arra is, hogy ismételt, de kisebb fokú kihágás esetén az egyetemről el fogják utasítani. Akik ösztöndíjat vagy tandíjmentességet élveztek, elvesztették valamennyien.³⁸⁵

5.4.3. Politikai jellegű egyéni ügyek

Noha politikai jellegűek az említett esetek is, az alábbiakban az egy-egy személyhez kapcsolódókat külön emeljük ki, mivel ezeknek a természete nem kizárólag fegyelmi, hanem a velük összefüggő bírásági vagy rendőrségi eljárások szintén jellemzik.

A nyíregyházi törvényszék 1935-ben Natkó Gyulát *izgatás* vétségében találta bűnösnek:

„[...] 1934. szeptember 9.-én Vencsellőn a Független Kisgazdapárt népgyűlést tartott, amelyen Natkó Gyula [II. éves joghallgató] is felszólalt. E felszólalásnak állítólagos izgató tartalma miatt Szabolcs vármegye akkori főispánja Erdőhegyi Lajos »az esetleg szükséges fegyelmi intézkedések megtétele végett« [...] áttért egyetemünk orvoskari dékánjához, amely megkeresést azonban az orvoskar hozzánk tette át, miután Natkó Gyula bár előbb orvostan, de ekkor már joghallgató volt, mire karunk akkori dékánja Bacsó

Jenő professzor úr Natkó Gyulát ki is hallgatta, miután azonban egyben az is megállapítást nyert, hogy nevezett ellen a beszéd miatt izgatásért büntető eljárás is indult, nálunk az ügy tovább nem fejlesztetett. Mígnem legutóbb a m. kir. Kúria azon értelmű végzése küldetett el egyetemünk Rectorához, ettől pedig karunkhoz, hogy Natkó Gyula ellen a büntetőeljárás 1935. karácsonyi amnesztia folytán megszüntetett. [...]

1) Újólág kihallgattam Natkó Gyulát. Ő fenntartotta a dr. Bacsó Jenő akkori dékán úr előtt tett a lényegében oly értelmű vallomását, hogy beszéde tulajdonkép nem volt izgatató tartalmú s ezt csak ellenségei állítják.

2) Beszereztem a büntetőbírói iratokat. Ezekből kitűnik, hogy úgy a nyíregyházi kir. törvényszék, mint a debreceni kir. ítélőtábla is bűnösnek mondta ki őt izgatás vétségében s ezért egy hónapi fogházra el is ítélte, a büntetés végrehajtását azonban felfüggesztette. A kir. ítélőtáblától az ügy a kir. Kúriához került, de ez már az amnesztia közbejötté folytán, az ügy érdemi felülbírálását mellőzte s az eljárást megszüntette.

Ily tényállás mellett Tekintetes Jog- és Államtudományi Kar, tekintettel arra, hogy nevezett cselekménye az ügy érdemével foglalkozott kir. bíróságok által is enyhén bírálandónak fogatott fel, továbbá a kegyelmi elhatározás iránti tiszteletre is, mely két körülménnyel véleményem szerint nem volna összhangzatos, ha mi vádlottat, aki a büntető eljárásból tulajdonkép büntetlenül került ki, szigorú fegyelmi büntetéssel sújtanánk:

Javaslatom az [, hogy] méltóztassék [...] kimondani, [...]

3.) hogy Natkó Gyula joghallgatót az általa elkövetett, bíróilag a hivatkozott ítéletben megállapított bűn – s egyszersmind fegyelmi vétséget is képző cselekményért [...] (megintés és figyelmeztetés kari határozat alapján és a kar színe előtt) [büntetéssel] sújtja.

Ez az ítélet a legközelebbi kari ülésen a terhelt előtt nyomban kihirdetendő [...], valamint egyetemünk rectorával, quaestorával a jótétemények kizárását illetőleg külön nyilvántartásba vétel végett a dékáni hivatallal közlendő lenne. Megjegyzem, hogy Natkó Gyula jelenleg a quaestura szerint [...] semmiféle jótéteményt nem élvez.”³⁸⁶

1940-ben lezárult Gordon (Auspitz) Miklós büntetőügye: mivel *az állami és társadalmi rend felforgatására irányuló büntettet sajtó útján elkövette*, a debreceni kir. törvényszék és ítélőtábla hat havi börtönre ítélte. Ő volt a kiadója a „Mi utunk” című lapnak, így részt vett az illegális kommunista mozgalomban.

„[...] Gordon (Auspitz) Miklósnak végbizonyítványt sem egyetemünk, sem más magyar egyetem nem állíthat ki, nevezett szigorlatokat sehol sem tehet, doktori diplomát nem szerezhethet. Miután ilyen fegyelmi ítélet kimondása az egyetemi Tanács hatáskörébe tartozik, az egyetemi Tanácsnak javaslat teendő.”

„[Sorsán] az a tény, hogy ő bűnügyében amnesztia alá esett, s így a büntetés rajta való végrehajtásától szabadult, nem változtat. Kérése t. i. [hogy II. és III. jogtudományi szigorlatra bocsássák] azért teljesíthetetlen, mert fegyelmileg a legsúlyosabban elmarasztaltott azon cselekményei miatt, amelyek miatt őt a

büntetőbíróóság is elítélte volt. E cselekményei t. i. az amnesztia folytán nem lettek meg nem történtnek tekintendők, csupán büntetőjogi megfenyítésüket engedte el az államfői kegy. Amely büntetőjogi megfenyítéstől azonban a fegyelmi eljárás eredményekénti megfenyítés tudvalevőleg merőben különböző természetű és célzatú. [...] ...[F]olyamodó cselekményeinek fegyelmileg is kedvezőbb elbírálását csak akkor remélheti, ha a büntetőbíróaságtól újrafelvételt kér s ezen eljárás során felmentő ítéletet kap.”

A nevezett felfolyamodással élt a határozat ellen, ám a miniszter az elutasítását valamennyi magyar egyemről elrendelte. A döntést m. kir. közigazgatási bíráságnál panaszban támadta meg, de a vallás- és közoktatásügyi miniszter fegyelmi ítéletével szemben ilyen jogorvoslatnak nem volt helye.³⁸⁷

„[1938.] ápr. 21-én Turóczy György és Baukovác Ferenc joghallgatók orvos- és bölcsészhallgatókkal együtt a színház előadásán, Beregi Oszkár vendégszerepeltetése ellen oly módon tüntettek, hogy az előadás vége felé az egyik emeleti páholyból ammóniákkal telt üveget dobtak a színpadra; e miatt az illetők ellen a büntetőeljárás folyamatba tétetett.”

A Magyar Királyi Rendőrség Debreceni Kapitánysága pénzbüntetést szabott ki Turóczy György kihágására.³⁸⁸

5.4.4. Hamisítás és csalás tanulmányi ügyekben

A legelső idekapcsolódó esetet 1922-ben találjuk meg a kari jegyzőkönyvekben:

„Czitrovsky [Jenő...] az előző tanévben [1920/21.] amiatt, mert valótlan adatok felhasználásával szabályszerűen korábban eszközölte ki a maga számára a végbizonyítványt, egyetemünkről örökre elutasított. [...]”

Czitrovsky most már a folyó tanév [1921/22.] I. félévére beiratkozott a Miskolcson működő eperjesi jogakadémiára és anélkül hogy ott csak egy félévet is hallgatott volna, mindjárt kérte a végbizonyítvány kiadását, amit a jogakadémia pártoló javaslata alapján a Miniszter úr neki meg is engedett. [...] November 5.-én a miniszter úr táviratilag értesítette a jogakadémiát, hogy a végbizonyítvány ki nem adható, majd pedig közölve az itteni fegyelmi ügy iratait véleményt kért arra nézve, hogy az ügy ismerete mellett is kiadhatónak tartotta volna-e a jogakadémia a Czitrovsky végbizonyítványát. A miskolczi jogakadémia jelenti, hogy ilyen tényállás mellett a javaslatát nem tette volna meg, de jelenti azt is, hogy Czitrovsky azóta már egy szigorlatot a Ferenc-József tudományegyetemen le is tett és a debreczeni ítélőtáblai elnöktől joggyakornokká ki is neveztetett. A miniszter úr most már a mi karunk véleményét is kívánja.

Tisztelettel javaslom: [...] hogy: Czitrovsky Jenőnek a miskolczi ág. hitv. ev. jogakadémián kiállított végbizonyítványa én ennek alapján megszerzett egyéb bizonyítványai megsemmisíttessenek, továbbá, hogy [...] mondassék ki, Czitrovsky Jenő a többi hazai főiskolákon se folytathassa tanulmányait. [...]”

A miniszter csak a debreceni egyetemről való elutasítását hagyta helyben, de annak kiterjesztését a többi egyetemre mellőzte, s ennek megfelelően miskolci végbizonyítványát és a Ferenc József Tudományegyetemen letett szigorlatát érvényesnek tekintette.³⁸⁹

A dékán 1929-ben Dávid Andort *intellektuális okirat-hamisítás* miatt feljelentette, s habár hasonló feljelentést a nevezett édesatyja is tett, mivel „a más tettesek által elkövetett bűncselekményekben része nem volt”, a budapesti kir. ügyészség a nyomozást megszüntette.³⁹⁰

„[...] Karunk 1929. február 6.-án tartott [...] ülésében [...] bemutatta a quaestori hivatalnak Dávid Andor joghallgató beiratkozási ügyére vonatkozó jelentését, aki a harmadik félévre akarván beiratkozni, származási lapján izr. vallásúnak írta magát, holott indexében reformátusnak tüntetett ki s mint református vallású vétetett fel is az 1927/28. tanév II. felében új hallgatóul. E félévben a numerus clausuról szóló törvény még hatályban volt és az izraeliták arányszámának teljes betöltése folytán izraelita vallású nem is volt felvehető és nem is vétetett fel. Megállapítatott, hogy a folyamodó, az öt izraelita vallásúnak tanúsító születési állami anyakönyvi kivonta mellett bemutatta az újpesti ref. egyház áttérési anyakönyvének az áttérési jelentkezést tanúsító kivonatát, melyet azonban a felvételi bizottság államérvényesnek el nem fogadván, nevezettet ilyennek a bemutatására utasította és felvételét csak ettől feltételezetten engedélyezte. Nevezett ily államérvényes tanúsítvány felmutatása nélkül íratott be ref. vallásúnak és ilyennek jelentette ki magát a következő félévre is, bár saját kijelentése szerint sohasem volt más, mint izraelita. A kar a dékán előadása alapján megállapította, hogy miután a nevezetnek a felvétele a felvételi bizottság által feltételesen (az izr. vallásról a ref. vallásra való áttérés állami anyakönyvi feljegyzését tanúsító kivonat bemutatásának feltételével) történt, a nevezett ennek a feltételnek nem felelt meg, feltételes beiratkozása hatályát veszítette s így az eddig hallgatott I. és II. féléve és azok alapján letett I. alapvizsgálata is érvénytelen. [...]”

„Végeredményben tisztelettel javasoljuk a Tekintetes Jog- és Államtudományi Karnak a következő fegyelmi ítélet meghozatalát:

»Dávid Andor, tekintettel arra, hogy a szabályzat ellenére nem személyesen járt el beiratkozása ügyében [Karsai István hamis áttérési igazolvánnyal szándékosan vezette félre az egyetemi hatóságot], továbbá arra, hogy saját ügyeiben oly fokú gondatlanságot tanúsított, melynél fogva az indexét a III. félév kezdetéig személyesen meg sem tekintette, [...] megintésre és figyelmeztetésre ítéltetik a Kar színe előtt.

A visszaélés alapján kieszközölt két beiratkozás az 1927-28. tanév II., illetve az 1928/29. tanév I. félére, valamint az ezek alapulvételével letett I. alapvizsga – az alanyi bűnösség fokától teljesen független lévén – alaki semmisségi okokból továbbra is hatálytalannak minősítettik.«”

„[...] Ami már most az alanyi bűnösség kérdését illeti, – tény – hogy perrendszerűleg kifogástalanul nem lelt bizonyítást Dávid Andor rosszhiszeműsége, vagyis az a körülmény, hogy ő Karsait arra utasította volna, mikép a beiratkozást a keresztyén jelleg színlelésével eszközölje, vagy esetleg az, hogy az alkalmazott fondorlatról biztos előzetes tudomása lett volna.

Mindamellett – ha nem zárkozunk el a lélektani okok mérlegelése által nyújtott indiciumok elől – még közvetlen bizonyítékok hijján is a legnagyobb mértékben valószínűnek kell tartanunk, hogy Dávid

Andor előtt a való tényállás nem volt ismeretlen, akármit vallott is egészében az ügyészség előtt az ő fizetett instrumentuma, Karsai.

Először is – nyilvánvaló, hogy ez a beiratkozás sok sikertelen kísérlet után, még akkor történt, mikor a numerus clausus-ról szóló törvény módosíthatatlanul hatályban állott.

Mi sem volt tehát természetesebb és közelebb fekvő, mint az, hogy a főakadályt, a vallást hárítsák el a beiratkozás útjából. Terhelt maga is elismerte, hogy e tárgyban eredetileg köztük megbeszélés folyt, ha előbb is történt ez a debreceni beiratkozásnál.

Másodszor, Dávid tudta azt is, hogy Karsai nem debreceni, hanem budapesti egyetemi tisztviselő, az előbbi egyetemnél tehát olyan benfentes nem lehet, hogy olyan befolyással nem bírhat, mely elég volna ilyen nagy nehézség leküzdésére. Hiszen amellet, hogy budapesti zsidó létére Debrecenben iratkozzék be, semmi méltányos indok nem szólt.

Harmadszor, az egész beiratkozási kérdés kettőjük közt merőben üzleti ügygé alakulván át, a dout des elve alapján kellett mérlegelniök a kölcsönös szolgáltatásokat. A kihallgatásnál kiderült, hogy mindjárt az első, legkritikusabb alkalomnál, nem kevesebb, mint 500 pengő honoráriumot vett fel Karsai.

Még ha levonjuk ebből a tandíjat és útiköltséget, akkor is olyan összeg marad hátra, honoráriumként, mely semmi arányban nem áll egy közönséges, mindennapi beiratkozás körül teendő szolgálat értékével.

Csak úgy érthetjük az összeg magasságát, ha feltesszük, hogy itt valamely elkövetendő visszaélés delictumának kockázataért is megfizettetik az illető.

Végül, negyedszer, teljesen valószínűtlen, hogy amikor valakinek, post tot discrimina rerum, végül sikerül a beiratkozás, saját indexét egy évnél hosszabb ideig sem nézi meg.

Emberileg nem valószínű az sem, hogy az első beiratkozás sikere után a két ügyfél között eszmecsere aziránt nem folyt volna, hogy milyen módon sikerült a hön óhajtott felvétel főakadályának elhárítása?

Bár mindezek alapján vizsgálóbizottságunk a legvalószínűbbnek tartja, hogy a visszaélés együttes előzetes megegyezés alapján, közös terv szerint követtetett el Karsai István által – mégis – tekintettel arra, erre nézve csak a fentebbi lélektani valószínűségeket fogadhatja el alapul – úgy ítélte, mintha Dávid Andor e részben ártatlan lett volna.”

A kar végül eltekintett a megintéstől is: fel sem vett hallgatóra a fegyelmi szabályzatot nem lehetett alkalmazni.

Balázs György 1932-ben, bizonyos kihagyásokkal egy évvel korábbi doktori értekezést nyújtott be, a *plágium*ra Baranyai Béla hívta fel a figyelmet. Az ügy érdekessége az, hogy a jogszigorlót „csak” megintette a kar, sőt, két tagja szerint elég lett volna az is, ha a nevezett új értekezés beadására kötelezik:

„[Mert] etikai szempontból bármennyire is elítélendő is a Balázs György ténye, nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a doktori értekezések tekintetében nyíltan folynak köztudomású visszaélések és a konkrét esetben is csak a véletlennek köszönhető a visszaélés leleplezése...”³⁹¹

Amikor Bodrogekői Zoltán *indexét* aláírta a dékán, abban egy *hamisnak* látszó *bejegyzést* talált. A II. féléves joghallgató ügye azonban nem világos a kari jegyzőkönyvek alapján, csak annyit tudunk, hogy fegyelmileg büntették 1938. február folyamán.³⁹²

5.4.5. Becsületügyek

1927 decemberében, Teghze Gyula feljelentésére, megintésben részesítettek egy elsőéves rendkívüli hallgatót, Újhelyi Menyhértet:

„[...] Újhelyi Menyhért kijelenti, hogy igaz ugyan mikép a tanár úrral szemben erősebb hangot használt, ezt azonban csupán akkor tette már, amikor őt a tanár úr hosszabb időn keresztül pirongatta; ezt ő a maga részéről meg nem érdemeltnek tarthatta, annál is inkább, mert ő úgy ezen az órán jelen volt, mint különben is tanár úr óráit mindig szorgalmasan látogatja. Bizonyítja ezt az is, hogy eddig a jelen esetet nem számítva már 5 praesentiája van, holott a professzor úr nem szokott mindig katalógust olvasni.

Újhelyi Menyhért kijelenti, hogy concedálja, mikép a tanár úrral szemben illetlenül viselkedett, ezt azonban pillanatnyi felhevültségével menti s elhamarkodott eljárását őszintén sajnálva ezért a professzor úrtól bocsánatot kér.”³⁹³

A kari jegyzőkönyveket alapul véve, nem ismerjük a tényállást Szarukán József 1928-as párbajvételében, tekintettel azonban az egyetemi tilalom megszegésére, a kar a negyedéves joghallgatót dékáni megintésre ítélte.³⁹⁴ A két háború közötti időszakban hasonló esetek gyakran előfordultak, hiszen éppen ezek megelőzését szolgálta az egyetemi hallgatók becsületügyeinek elbírálására kiküldött karközi bizottság felállítása. *Ám nemcsak a párbajtilalomnak volt nehéz érvényt szerezni, hanem a kártyajáték kitiltásának az egyetem összes helyiségéből is:*

„Egyetemünk Rectora jelentéssel végett megküldi a hittudományi kar határozatát [1933.], amelyben a hittudományi kari egyik tanterem felett elhelyezett jogi tanteremben a ruhatári jegyekkel folytatott játék megszüntetését kívánja.” – „[Dékán a Rector újbóli megkeresésére] javasolni kívánja a játék céljára használt tanári asztalok posztóval bevonását, vagy a ruhatári jegyek alsó lapjának érdessé tételét, vagy a ruhatári jegyek karikával való ellátását.” – „Rector egyelőre elegendőnek tartja az ifjúság »komoly figyelmeztetését« is.”³⁹⁵

Csak érdekességként említem meg, hogy a szegedi ügyészségen eljárás indult Németh Ferenc ellen, aki 1933-ban a szegedi és a debreceni jogi karokra nézve egyaránt azt a kijelentést tette, hogy 500 Pengő ellenében garantálja a hallgatók felvételét ezekre a helyekre.³⁹⁶

Ugyanebben az évben utasították el Miklóssy Bélát az egyetemről örökre, mivel a rektort súlyosan sértő kifejezéssel illette, megbotránkoztatva a klinikai telep főkapujánál igazoltató altiszte-

ket.³⁹⁷ Vegyük észre a rendszer aránytalanságát: ezzel szemben egy doktori értekezés plágiumáért „csak” megintés járt!

5.4.6. Katonai jellegű és sporttal kapcsolatos ügyek

Akik katonai szolgálatot teljesítettek az I. világháború alatt, a tanulmányaikba „elveszített” féléveket beszámíthattak. Mindez azonban alkalmat adott arra, hogy egyesek *jogosulatlanul szerezzék meg végbizonyítványukat*.

»Katonai nyilvántartás! 10375-1919. sz. Tényleges katonai szolgálatra bevonulva 1914. okt. 3-tól 1917. aug. 18-ig a 85. sz. gyalogezredben[;] szolgálattételre berendelve 1918. ápr. 1-től 1918. aug. 16-ig, a 20. sz. katonai vonalparancsnoksághoz. /Tartalékos hadnagy/ Debreczen, 1919. VI. 16-án. M. kir. Államvasutak állomásfőnöke h. Debreczen, Kerekes s. k.«

„E bizonyítványból az interpunkció hiányossága ellenére is annyi kivehető, hogy az a személy, akinek katonai szolgálatáról szó van, majdnem három évi szolgálatot teljesített. Kiemelendő azonban, hogy benne ez a személy megnevezve nincs. [...]

Miután kétségtelen, hogyha kiderül, hogy Kuhár [Viktor] a quaesturában olvasható bizonyítvány eredetijét tudatosan használta fel arra, hogy három /illetve önkéntesi szolgálatának igazolása esetén két/ félévnyi illetéktelen kedvezménnyel jusson végbizonyítványhoz, ez az eljárás nagyobb fegyelmi vétséget alkot...”

„...[A]z egyetemi tanács mint fegyelmi bíróság Kuhár Viktor máv. hivatalnok fegyelmi ügyében 1922. márc. 29.-én tartott [...] ülésén hozott ítéletével a nevezettnek III. alapvizsgálatát, [...] végbizonyítványát és 1920. júl. 20.-án kelt államtudományi doktori oklevelét megsemmisítette és őt a debreczeni m. kir. Tisza István tudományegyetemről [...] 4 félévre elutasította. [...] A kar [...] a fegyelmi ügyben felmerült méltányossági szempontokra tekintettel – egyhangúlag úgy határoz, hogy nem kívánja korlátozni Kuhár Viktort tanulmányainak más egyetemen való folytatásában.”

„...Rektor úr [...] véleményezés végett megküldi Kuhár Viktor máv. hivatalnoknak a Kormányzó úr Ö Főméltóságához, illetve a VKMiniszter úrhoz intézett két kérvényét, melyben alternatív vagy az egyetemünk tanácsa által hozott marasztaló ítélettel befejezett fegyelmi ügyének újrafelvételét vagy [...] a hozott fegyelmi ítéletnek kegyelmi úton való hatálytalanítását és megsemmisített államtudori oklevelének helyreállítását kéri.

A kar az előadó [Márffy Ede] [...] javaslatának azt a részét, hogy az újrafelvétel iránti kérelem, melyre nézve a folyamodó semmiféle új bizonyítékot vagy tárgyi alapot felhozni nem tud mellőztetni javasoltassék: egyhangúlag elfogadja. Az előadónak a kegyelmi kérelem tárgyában előterjesztett azzal a javaslatával szemben, hogy a kar a felhozott enyhítő körülményekre tekintettel Kuhár kérvényeit azzal terjessze vissza egyetemünk tanácsához, hogy a fegyelmi büntetésnek kegyelmi úton leendő elengedése,

illetőleg Kuhár államtudori oklevelének kegyelmi tényként való visszaadása ellen nincsen kifogása, – 4 szóval 3 ellenében dr. Illyefalvy Vitéz Géza [...] azon indítványát fogadja el, hogy mivel Kuhár Viktor ügyében a szándékos megtévesztés ugyan nem volt perrendszerűleg megállapítható, de a gondatlanság igen, kar [...] javasolja, hogy a fegyelmi ítélet négy félévi elutasításra szóló részét kegyelmi tényként való felfüggesztésével és a folyamodó III. alapvizsgálatának érvényesítésével Kuhár Viktort még két félévi hallgatás után bocsáttassék ismét szigorlatokra.

Dr. Márffy Ede előterjesztett előadói javaslatát véleményként fenntartja. Ehhez csatlakoztak dr. Bacsó Jenő és dr. Iványi Béla.

A miniszter az előadói véleményt vette figyelembe, s a fegyelmi ítéletet hatályon kívül helyezte.³⁹⁸

A tárgyak miatt itt jegyezzük meg, hogy a *katonai előadásokat* az 1930-as években kötelező jelleggel vezették be, melyek a háború kitörésétől kezdve *levente-kiképzési órákkal* is kiegészültek:

„[...]A] katonai tárgyú előadások hallgatása az 1933/34. tanév I. félévétől kezdve kötelező mindazokra a magyar állampolgár rendes, egyetemi férfi hallgatókra, akikre nézve a testnevelési törvény értelmében a kötelező testnevelésben való részétel kiterjed. Ezen rendelkezés alól mentesülnek azonban a teológiai karok hallgatói, akik a katonai tárgyú előadások hallgatására nem kötelezhetők.”³⁹⁹

A jogi kar többször aggodalmát fejezte ki, hogy az előadások *az egyetem autonómiáját* súlyosan megsértik. Az oktatót ugyanis a honvédelmi miniszter félévente jelölte ki, akit 1938 őszén felkért a kar maga is, hogy legalább az önrendelkezés látszatát meg tudja tartani.⁴⁰⁰ (1936 júniusában az volt a honvédelmi miniszter kívánsága, hogy a tárgy feltétele legyen az I. alapvizsgának, s még a dékán által se legyen pótolható az előadó aláírása!)

A heti 2 órás kollégium tanúsíthatatlansága pedig, képes volt az abszolutórium kiadását is megakadályozni:

„...Epstein Ferenc jh., ki már a VIII. félévét is lehallgatta és pedig egyebekben szabályszerűen, aziránt folyamodik, hogy Korszerű honvédelmi kérdések c. kollégiumból generále kollokviumot tehessen, s ez után abszolutóriumot nyerhessen. Nevezett ezt a kollégiumot már három féléven át vette fel, a félév utoljáni láttamozást azonban a katonai előadó urak mindig megtagadták tőle. Így most az a helyzet előtt áll, hogy csupán e kollégium félévvégi tanúsíthatatlansága miatt még két félévet kellene hallgatnia.”

A kar felterjesztést tett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, az eredményét azonban nem tudjuk meg.⁴⁰¹

Visszatérve a fegyelmi ügyekhez, az alábbi vádat Vajda Alajos főhadnagy emelte, a kar a joghallgatót megintésben részesítette:

„Palotay László I. éves joghallgató ellen [...] hivatalosan az a vád emeltetett [1935-ben], hogy a lövészeti gyakorlatnál, lövészet közben belefűjt sípjába, hogy »téves sípjelzéssel a jelzőfedezékben tartózkodó bajtársait fedezékükből előcsalja s azok lövészet közben a lövonalba, vagyis veszélyeztetett területre szaladjanak«.”

„[...] A vádlott a terhére rótt szabálytalanságot a panaszolt formában nem követte el, de azzal, hogy egy általa felszedett töltényhüvelyt sípolásra használt, nagyfokú s esetleg komolyabb veszélyt előidéző meg gondolatlanságot követett el.”⁴⁰²

A kötelező testnevelési órákat (a korábbi fakultatív rendszert felváltva) az 1925/26. tanévben vezették be a férfi hallgatók számára, de 1930/31-ben már a nőknek is kötelezően kellett járniuk a nekik tartott foglalkozásokra. A fegyelmi ügyek természetesen, nem az óralátogatás elmulasztása miatt keletkeztek, hanem míg egyesek rektori engedély nélkül idegen egyesület színeiben a Debreceni Egyetemi Athletikai Club ellen versenyeztek, így annak potszámát rontották le, addig mások a testnevelési bizottság elutasítása ellenére indultak a D.T.E. színeiben, például lövészversenyen. Az előbbire példa Mogyorósi Győző és Tóth Lajos joghallgatók 1933-as esete, az utóbbira pedig a Bodó Sándor elleni eljárás még ugyenebben a tanévben. A hasonló ügyeket általában a rektori engedély utólagos megadásával intézték el.⁴⁰³

5.4.7. Rongálási ügyek

A padrongálási ügyek sajátossága az, hogy valamennyi joghallgatót kollektíven büntette a kar:

„Egyetemünk gazdasági hivatala jelenti, hogy az elmúlt tanévben [1934/35.] a központi épületünkben, de különösen a tantermekben a joghallgató ifjúság érzékeny károkat okozott. Kéri ezen anomáliák megszüntetését. Dékán jelenti, hogy az okozott károknak részbeni megtérítésére és az ifjúság megrendszabályozása végett minden egyes joghallgatóra 20 filléres bírság fizetését rótt ki.”

Az 1935-ös esetben összesen 85 Pengő folyt be „padrongálás” címen.⁴⁰⁴ Viszont az 1949-ben történtek már bünvádi eljárást alapoztak volna meg:

„[...] Szaploneczay Lajos gépész megjelent a dékáni hivatalban és előadta, hogy a X. tanteremben ismét komoly természetű padrongálás fordult elő és bemutatta a szétszedett padlós-részeket. Több csavar anyával együtt hiányzik. Mind ezeket jelentette, illetve bemutatta dr. Dezső Gyula jogkari dékánnak. Fel-említi, hogy immár harmadszor jelenti a Dékán Úrnak az ilyen komolyabb természetű padrongálási eseteket és mint minden alkalommal, úgy most is kéri a szükséges leghatályosabb intézkedések megtételét az okozott károk megtérítésére és a jövőbeni megakadályozására. [...]”

Rector Úr!

Még folyó évi április hó 9-én [...] hozzám érkezett közlése alapján a tantermeinkben előfordult padrongálásokkal kapcsolatban folyó évi április hó 12-én [...] megkerestem a Mefesz debreceni központi vezetőségét, mind a Mefesz debreceni jogi kari csoport vezetőségét, és felkértem őket, hogy a szóbanforgó ügyben támogassanak. Utasítottam ugyanekkor altisztjeimet, hogy a legnagyobb éberséget fejtsek ki a tantermek berendezési tárgyainak őrzete tekintetében. Egyidejűleg ismételt, megbélyegezve a ifjúság előtt a botrányos jelenségeket és reámutatva azoknak népidemokráciánk ellenes voltára, nyomatékosan felhívtam őket az éber magatartásra és kötelességükre tettem, hogy a rendbontók kilétét kiderítve velem és a Rector úrral haladéktalanul közöljék.

A Mefesz Vezetőségének újból tudomására hozva netalán a jogi kari ifjúság soraiból való, avagy azokon kívül álló ismeretlen tettesek rongáló cselekményeit, felkértem a vezetőségeket, hogy tegyék kötelességévé az évfolyamok leckelátogatási katalógus-felelőseinek és általában a velük érző jóakarátú ifjúságnak, hogy a rendbontók kilétét iparkodjanak kipuhatolni és ha azok az ifjúság közül valók volnának, nemcsak sorainkból kiközösíteni, hanem azokat, vagy az esetleges idegen gonoszkodó vagyonrongálókát nálam és a Rector Úrnál haladéktalanul jelenteni, hogy velük szemben a legszigorúbb fegyelmi és indokolt esetben a Rector Úrral egyetértésben bűnvádi eljárást indíthassunk. Ugyanekkor tudomásukra hoztam, hogy a magam részéről már korábban két ízben is felhívtam a katalógus-felelősöket, mind az ifjúságot, mind altisztjeimet a fenti értelmű éber magatartásra. [...]⁴⁰⁵

Sohasem kerültek elő a tettesek; a kar működését pedig felfüggesztették az 1949/50. tanévtől kezdve.

³⁸¹ *A Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem Tanulmányi-, Fegyelmi- és Tandíjmentességi Szabályzata*, Debrecen, Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetemi Nyomda, 1933. (2613/1932-33. etsz.), 78.§. és 79.§.

³⁸² Várady Sándor esete (az idézet): JJK. '38/39. VIII. r. ü. (márc. 17.) 314. – Schwarcz Gábor esete: '32/33. VII. r. ü. (febr. 16.) 266. – VIII. r. ü. (márc. 16.) 307.

³⁸³ A proletárdiktatúrát követő fegyelmi ügyek (idézetek): Diczig Alajos, Neufeld Sándor (Áügy. 4284-6-919.B.), Rickl László: JJK. '19/20. V. r. ü. (jan. 22.) 120. – Kövesdy Attila, Nánázy Zoltán: VI. r. ü. (febr. 26.) 134. – Szabó László Tibor: 137. – Gönczy Sándor: 138. – Markovics Lajos, Gottlieb Endre és Varga Endre: '20/21. I. rk. ü. (okt. 5.) 89. – Neufeld Sándor és Dróth Sándor ellen már 1917-ben panasz érkezett, hogy társaiknak „szertelenül drága áron” kölcsönözték és árusították a tanárok előadása nyomán készített jegyzeteiket. A kar megtiltotta, hogy az előadásokat a tanárok engedélye nélkül bárki árusítsa: JJK. '17/18. III. r. ü. (nov. 19.) 14.

³⁸⁴ Puskás Jenő kérelme és a kar idézett állásfoglalása: JJK. '19/20. I. rk. ü. (okt. 2.) 36. – A határozat 2. és 3. pontjában foglaltakat Mártonffy Marcel különvéleményben elutasította. – Az egyetemi tanács határozata: ÉVK. ÉS ALM. '19/20. 55-57.

³⁸⁵ Diákmozgalmak: Az idézet: JJK. '28/29. VII. r. ü. (jan. 24.) 165. – A hallgatók magaviselete a jogi és a bölcsészkaron „kifogástalan”, az orvoskaron „jó”, a hittudományi karon pedig „mintaszerű” volt: ALM. ÉS ÉVK. '28/29. 76. –

Újabb mozgalmak: ÉVK. ÉS ALM. '32/33. 242. (1183/1932-33. etsz.) – '33/34. 288-291. (A két féléves elutasítást a miniszter egy félévre enyhítette.)

³⁸⁶ Natkó Gyula esete, Kováts Andor idézett jelentése: JJK. '35/36. X. r. ü. (jún. 24.) 240., csatolva.

³⁸⁷ Auspitz Miklós joghallgató óvadék ellenében van szabadlábon: JJK. '34/35. IV. r. ü. (nov. 28.) 134. – Az idézett javaslat a fegyelmi ítéletre (Kováts Andor jelentése): '40/41. II. r. ü. (okt. 18.) 48. – A miniszter elutasítja a magyar egyetemekről: 6180/1941. eln. B/1. – Az idézet, melyben a kar megtagadja Auspitz Miklós kérésének teljesítését: JJK. '40/41. VI. r. ü. (márc. 26.) 420. – A felfolyamodás: VII. r. ü. (ápr. 30.) 473. – A „panasz”: IX. r. ü. (jún. 6.) 488. – Lásd még az ÉVK. ÉS ALM. '40/41. 174. lapját és az egyetemi tanács 1940. dec. 19-i ülésének határozatát.

³⁸⁸ Turóczy György esete: JJK. '37/38. X. r. ü. (máj. 13.) 307. – '38/39. VI. r. ü. (febr. 3.) 241. – A m. kir. államrendőrség debreceni kapitánysága jogerős ítéletet hozott a harmadéves Rácz Sándor kihágása tárgyában (1924.), az ügynek azonban nem világos a tényállása, csak annyit tudunk, hogy a kar által kiküldött bizottság (Kun József /dékán/, Teghze Gyula, Bacsó Jenő) fegyelmi büntetést javasolt Rácznak, aki elhunyt 1926 januárjában: JJK. '24/25. IV. r. ü. (dec. 17.) 142. – IX. r. ü. (márc. 24.) 229. – X. r. ü. (ápr. 29.) 262. – A vizsgálat jegyzőkönyve hiányzik, ugyanúgy, ahogy Porkoláb László önkéntes munkaszolgálatos 1939-es ügyének is, az utóbbi esetben csak annyit tudni, amennyi a Munkaszolgálat Főparancsnoksága által hozott kizáró fenyítő ítéletre vonatkozik: JJK. '39/40. I. r. ü. (szept. 13.) 10. – II. r. ü. (szept. 28.) 105. – VIII. r. ü. (máj. 21.) 366.

³⁸⁹ Sz. Kun Béla idézett jelentése Czitrovszky Jenő ügyében: JJK. '21/22. IX. r. ü. (márc. 23.) 30e. – A miniszter határozata: JJK. '22/23. I. r. ü. (szept. 25.) 25. (91.195/1922. VKM).

³⁹⁰ Dávid Andor feljelentése: JJK. '28/29. XII. r. ü. (ápr. 18.) 271. – A nyomozás megszüntetése: '29/30. II. r. ü. (szept. 26.) 54. – Dávid Andor panaszára, a miniszter felhívta a kart a szabályszerű fegyelmi eljárás sürgős lefolytatására, s magyarázatot kért arra is, hogy hogyan lehetett őt egy nyilvánvalóan fiktív irat alapján felvenni: 410-51-304/IV. 1929. VKM. – A kiküldött vizsgálóbizottság: Haendel Vilmos, Márffy Ede és Baranyai Béla. – Az idézet: JJK. '29/30. IV. r. ü. (okt. 24.) 87. – Haendel Vilmos idézett jelentése: XIV. r. ü. (ápr. 30.), csatolva. A kar Bacsó Jenő indítványát fogadta el helyette. – Dávid Andor az ET-hez eredménytelenül fellebbezett: XVII. r. ü. (jún. 23.) 467. – Ügyvédje Fejér Ferenc volt.

³⁹¹ Balázs György ügye: Tóth Lajos idézett véleménye (Bacsó Jenő mellett): JJK. '32/33. IV. r. ü. (nov. 29.) 138. – A javaslatok: Tóth Lajos, Bacsó Jenő: dékáni dorgálás; Nizsalovszky Endre: megintés; Marton Géza: az egyetemi tanács egy félévre utasítsa el. – VI. r. ü. (jan. 17.) 215.

³⁹² Bodrogekői Zoltán esete: JJK. '36/37. XIII. r. ü. (jún. 24.) 316. – '37/38. III. r. ü. (okt. 20.) 99. – VII. r. ü. (febr. 17.) 217.

³⁹³ Újhelyi Menyhért esete: JJK. '27/28. VI. r. ü. (dec. 15.) 146.

³⁹⁴ Szarukán József esete: JJK. '27/28. X. r. ü. (ápr. 25.) 251. – XIII. rk. ü. (jún. 12.) 291. – ÉVK. ÉS ALM. '27/28. 94. – A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot Baranyai Béla folytatta le.

³⁹⁵ A kártyatilalom megszegésére vonatkozó idézetek: JJK. '32/33. XII. r. ü. (jún. 8.) 386. – '33/34. III. r. ü. (okt. 25.) 90. – IV. r. ü. (nov. 30.) 110.

³⁹⁶ Németh Ferenc rágalmi ügye: JJK. '32/33. XIV. r. ü. (jún. 23.) 443. – '33/34. II. r. ü. (szept. 27.) 13.

³⁹⁷ Miklóssy Béla ügye: JJK. '33/34. IV. r. ü. (nov. 30.) 112. – V. r. ü. (dec. 20.) 143. – Nagy Béla ügye jelentéktelen, mindössze beadványának hangnemét kifogásolták az egyetemi szervek; végül a rektortól kellett bocsánatot kérnie. A vizsgálatot Iványi Béla folytatta le, ennek megvan a jegyzőkönyve: '21/22. VII. r. ü. (jan. 24.) 25f. – VIII. r. ü. (febr. 21.) 29b.

³⁹⁸ Kuhár Viktor esete, az idézetek: JJK. '21/22. VIII. r. ü. (febr. 21.) 29a. (Marton Géza jelentése) – XIII. rk. ü. (jún. 19.) 46. – '22/23. IV. r. ü. (nov. 23.) 131. – A fegyelmi ítélet hatályon kívül helyezése: 181.153/1922. IV. VKM.

³⁹⁹ Katonai tárgyú előadások: JJK. '36/37. IV. r. ü. (dec. 2.) 71. (16.918/1933. és 26.251/1936. IV. VKM). – Lásd még: 410-5-69/1930. IV. VKM. és JJK. '32/33. XII. r. ü. (jún. 8.) 393. – A leventekiképzés céljaira a kar a csütörtök délutánt szabadon hagyja: JJK. '39/40. III. r. ü. (nov. 16.) 139. (36.462/1939. IV. VKM).

⁴⁰⁰ „A korszerű honvédelmi kérdések” c. heti 2 órás tárgy szakelőadói:

Tanév	Első félév			Második félév		
	A tárgy címe	Óraszám	Szakelőadó	A tárgy címe	Óraszám	Szakelőadó
1930/31.	-	-	-	Katona politikai és hadtudományi ismeretek	2	vitéz Györfffy Bengyel János
1932/33.	A modern honvédelem problémái	2	vitéz Györfffy Bengyel János	A modern honvédelem problémái		vitéz Náray Antal
1933/34.	Modern honvédelmi problémák		Schmoll Endre (őrnagy, majd vkszt. alezredes)	Modern honvédelmi problémák		vitéz Domaniczky Ödön (alezredes, majd vkszt. ezredes)
1934/35.	A modern honvédelem problémái			A modern honvédelem problémái		
1935/36.	Korszerű honvédelmi kérdések			Korszerű honvédelmi kérdések		
1936/37.						
1937/38.			nemes Domaniczky Ödön			
1938/39.	A korszerű honvédelem kérdései		vitéz Deák Ferenc (vkszt. honv. őrnagy)	A korszerű honvédelem kérdései		vitéz Deák Ferenc*
1939/40.						Szávay Sándor (vkszt. honv. őrnagy)
1940/41.						Cseke Mihály
1941/42.						Zákó András
1942/43.		gr. Markovich Árpád (vk. ezredes)				gr. Markovich Árpád
1943/44.		gr. Markovich Árpád (vk. ezredes)				
1944/45.		gr. Markovich Árpád*				-

Jelmagyarázat: * = az előadásokat nem tartotta meg.

Jelmagyarázat: * = az előadásokat nem tartotta meg.

„[A VKM rendelkezése, hogy] ...a tanulmányaik szerint első éves hallgatók a leventekiképzésre szabaddá tett délután keretében heti 2 órában, »A korszerű honvédelem kérdései« c. előadásokon tartoznak résztvenni, karunkon csak a jövő 1940/41. tanévvel lesz végrehajtható. Mert a folyó félévvel [1939/40. II.] (az évek óta ajánlott beosztásnak megfelelően) a III. évesek hallgatják, mint az I. félévben hallgatni kezdett és a félévvel kezdeni kötelezett kurzus lezáróját.

A karnak nem is áll rendelkezésére oly nagy terem, melyben egyszerre hallgathatnák a III-ad és az I. évesek; de meg emellett sok nehézségre adna okot a II. félévvel való kezdése az előadásokon való részvételnek, mert ezzel együtt három féléven át való hallgatás kötelezettsége állna elő.” – JJK. '39/40. VIII. r. ü. (máj. 21.) 361.

„A Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úr értesíti egyetemünk Tanácsát, hogy a folyó tanév [1941/42.] első félévétől kezdődően a zsidó hallgatók a »Korszerű honvédelem« című előadást nem hallgathatják, miért is az I. félévre e tárgy hallgatása a katonai előadó láttamozása nélkül is lezárandó és a végbizonyítvány kiadandó. A II. félévtől kezdődően e hallgatók az említett tárgyat a lecke-

könyvbe nem vehetik fel és helyette kiegészítő előképzésben tartoznak résztvenni.” – JJK. '41/42. XI. r. ü. (febr. 13.) 259. (47.700/1941. IV. VKM).

⁴⁰¹ Epstein Ferenc kérelme: JJK. '37/38. XIV. r. ü. (jún. 25.) 395.

⁴⁰² Palotay László esete: JJK. '34/35. XII. r. ü. (ápr. 30.) 419.

⁴⁰³ Mogyorósi Győző és Tóth Lajos esete: JJK. '33/34. IV. r. ü. (nov. 30.) 121. (A fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot Haendel Vilmos folytatta le.) – Bodó Sándor esete: VI. r. ü. (jan. 26. és 31.) 194.

⁴⁰⁴ Padrongálások: JJK. '35/36. II. r. ü. (okt. 16.) 49. és 68.

⁴⁰⁵ Az idézetek: *Jegyzőkönyv a jog és közigazgatástudományi kar dékáni hivatalában 1949. évi június hó 13-án ½ 5 órakor jogi kar tantermeiben előfordult padrongálások tárgyában* és Dezső Gyula felirata a rektornak 1949. jún. 14-én (1315/1948/49. jisz.) – RIKT. 3068/1948-49. 110. d.

6. A Jog- és Államtudományi Karhoz kötődő tanfolyamok

6.1. Államszámviteltani Tanfolyam

Az Államszámviteltani Tanfolyamot a Jog- és Államtudományi Karon tartották Debrecenben. Csak rendkívüli hallgatókként lehetett felvenni azokat, akik pusztán ennek elvégzése végett kívántak felvételt nyerni. (Tehát egyetemi polgárokká nem váltak, de a fegyelmi szabályoknak alá voltak vetve.) Az előadásokra rajtuk kívül beiratkozhatott a jogi kar valamennyi, és a tudományegyetem összes rendes hallgatója is. Az ilyen féléveket azonban a jog- vagy államtudományi doktorátus megszerzéséhez szükséges tanulmányi időbe nem lehetett beszámítani.⁴⁰⁶

Tanév	I. félév		II. félév		Tanév	I. félév		II. félév		Tanév	I. félév		II. félév				
	Á.	Rk.	Á.	Rk.		Á.	Rk.	Á.	Rk.		Á.	Rk.	Á.	Rk.			
1914/15.	n. a.				1926/27.	n. a.				1938/39.	3	-	7	-			
1915/16.	n. a.				1927/28.	n. a.				1939/40.	20	-	22	-			
1916/17.					1928/29.					1940/41.	10	4	13	2			
1917/18.					1929/30.	24	4	28	4	1941/42.	29	2	n. a.				
1918/19.					1930/31.	18	2	6	-	1942/43.	43	1					
1919/20.					1931/32.	10	-	10	-	1943/44.	34	6	26	3			
1920/21.					1932/33.	5	1	8	1	1944/45.	6	4	1	18			
1921/22.	58	14	61	7	1933/34.	6	2	4	1	1945/46.	34	31	39	48			
1922/23.	35	10	44	14	1934/35.	6	-	9	-	1946/47.	8	62	14	31			
1923/24.	n. a.				1935/36.	8	-	5	-	1947/48.	14?	74?	24?	49?			
1924/25.					1936/37.	11	3	11	2	1948/49.	38	26	41	17			
1925/26.					1937/38.	8	-	11	-								
Jelmagyarázat: Á = Államszámviteli Tanfolyam hallgatója, Rk. = jogi tanulmányait végzi rendkívüli hallgatóként, n. a. = nincs adat																	

A vonatkozó adatokat az évkönyvek csak 1929-től közlik folyamatosan. Ezek alapján a hallgatók létszáma 61 (1921/22.) és 1 fő (1944/45.) között ingadozott, 1939-ig inkább csökkenő, majd többnyire emelkedő tendenciát mutat.⁴⁰⁷

Tanév	I. félév		II. félév		Szakelőadó
	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	A tárgy tanrendi címe	Óraszám	
1914/15.	Államszámviteltan	3	-	-	Jászi Viktor
1915/16.		5	Államszámviteltan	5	Koncz Aurél
– 1917/18.					Márffy Ede
Pótfélév					
1918/19.			Államszámviteltan	5	
– 1933/34.					
1934/35.					Baranyai Béla

1935/36. – 1943/44.	Államszámviteltan	5	Államszámviteltan	5	Szádeczky-Kardoss Tibor
1944/45.					Mátai Imre
1945/46. – 1947/48.					Szádeczky-Kardoss Tibor

Az államszámviteltan első szakelőadójaként *Jászi Viktort*, a közjog tanárát választották meg, amit a miniszter jóváhagyólag tudomásul vett. Jelezte azonban, hogy a diszciplína gyakorlati irányára tekintettel helyesnek tartaná, ha a jövőben inkább a helybeli pénzügyigazgatóság vagy az emellé rendelt számvevőség valamely magasabb rangú tisztviselőjét bíznák meg. Noha a kar szerint elég lett volna az államszámviteltan első féléves előadása is, *Koncz Aurél*, a debreceni m. kir. pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőség számvizsgálója az 1915/16. tanévtől már folyamatosan és heti 5 órában oktatta a tárgyat, szintén felsőbb kívánságra. Úgy tűnik azonban, hogy személyével épp a miniszter volt elégedetlen, mivel 1917 őszén a megbízás jóváhagyását a második félévre mellőzte. „A kar megválasztotta szakelőadóul Koncz Aurélt. A v. és k. minister úr megtagadhatja e választástól a megerősítést, de akkor is újból a kar fog választani előadót s nem a pénzügyminister úr, vagy pláne [nem] a debreceni pénzügyigazgató ajánl” – védte felháborodottan a szeptemberi tanácsülés az önálló döntés jogát. Mindazonáltal Koncz bejelentette, hogy a továbbiakban nem vállalja az előadások tartását, így azokat 1918-ban, a nyári pótszemesztértől *Márffy Ede*, a közigazgatás és pénzügyi jog tanára vette át. Már az ő idején, 1921-ben építette be szervesen egy VKM rendelet a kar tanulmányi, vizsgálati és szigorlati rendjébe az államszámviteltant, és tették a rendes joghallgatók részére is ajánlottá a tárgyat. Szintén ő tett indítványt a tanfolyamra beiratkozott rendkívüli hallgatók melléilletékének eltörlése, esetleg 10 pengőre mérséklése iránt, ám az egyetemi tanácsnak a díjat leszállító határozatát a miniszter nem hagyta jóvá.⁴⁰⁸

Viszont az államszámviteltani államvizsgálatok tartása kitartó kérelmezés után lehetővé vált. „Valósággal megalázó szerepre kárhoztatja egyetemünket, hogy hallgatói egy másik egyetemre legyenek kénytelenek vizsgatételre menni.” A tanfolyamot vagy el kell különíteni, vagy a minősítés jogát is meg kell adni – vélekedett Sz. Kun Béla 1917-ben. 1920 júniusában a kar bejelentette, hogyha a vizsgálati bizottság a következő félév folyamán sem lesz megszervezve, a tárgy előadásáról csak a rendes joghallgatók igényeinek megfelelően fog gondoskodni, és nem kíván olyanok számára tanfolyamot tartani, akik képesítésüket az egyetemtől külön fogják megszerezni. Arra vonatkozóan, hogy pontosan mikor engedélyezték az államvizsgálatok tartását, nincs jegyzőkönyvi utalás, de abból, hogy 1929-ben Debrecen sz. kir. város a pénzügyminisztertől már a bizottság meghagyását kérte, az következik, hogy biztosan felállították.⁴⁰⁹

Mivel Márffy József kinevezték a budapesti József nádor egyetemre, a kar az államszámvitel tanításával az 1934/35. tanévre *Baranyai Bélát*, a jogtörténet tanárát, majd – miután a külső szakelőadó alkalmazásának gondolatát elvetette, de a kiadandó tanrendbe egyelőre csak „megbízandó előadót” vezetett be – *Szádeczky-Kardoss Tibort*, a közgazdaságtan új professzorát bízta meg. Szádeczky távolléte miatt 1944 decemberétől márciusig *Mátai Imre* helyettesítette, 1948 szeptemberétől pedig a tanfolyamot többé nem hirdették meg.⁴¹⁰

⁴⁰⁶ Az Államszámvitel Tanfolyam hallgatóira vonatkozó főbb rendelkezések: *A debreceni m. kir. Tisza István-tudományegyetem Tanulmányi-, Fegyelmi- és Tandíjmentességi Szabályzata*, 1933, 1.§. 18; 30. §. és 32.§. 2.

⁴⁰⁷ Az Államszámviteli Tanfolyam létszáma: ÉVK. ÉS ALM. '21/22. 180-181. – '22/23. 151-152. – '29/30. 271-272. – '30/31. 293-294. – '31/32. 368-369. – '32/33. 287-288. – '33/34. 256, 263, 265. – '34/35. 258-259. – '35/36. 339-340. – '36/37. 347-348. – '37/38. 311-312. – '38/39. 286-287. – '39/40. 295-296. – ÉVK. '40/41. 159-160. – '41/42. 346, 348. – '42/43. 431, 436. – '43/44. 190, 193. – '44/45. 103, 106. – '45/46. 139, 141. – '46/47. 153. – RIKT. 2425/1948-49. 106. d. – 2910/1948-49. 109. d.

⁴⁰⁸ Jászi Viktor (sz. Nagykaroly, 1868. jún. 3.) megbízása az államszámvitel előadására: JJK. '14/15. I. r. ü. (szept. 30.) 1. – A VKM megjegyzése: III. r. ü. (nov. 11.) 18. (134.434/1914. VKM) és 21/2. – Koncz Aurél megbízása: IX. r. ü. (máj. 8.) 11. – A miniszter csak egy félévre hagyja jóvá és a kar tiltakozása: '17/18. I. r. ü. (szept. 27.) 18. és II. r. ü. (okt. 19.) 3. (185.293/1917. IV. VKM) – Márffy Ede (sz. Budapest, 1885. máj. 24.) megbízása: VII. r. ü. (ápr. 29.) 17. – Az államszámvitel beépül a kar tanulmányi, vizsgálati és szigorlati rendjébe: '21/22. VIII. r. ü. (febr. 21.) 27a. (182.610/1921. IV. VKM). – Javaslat az államszámvitelre beiratkozók mellékköltségének mérséklésére: '32/33. III. r. ü. (okt. 20.) 100. – Az ET határozata: VIII. r. ü. (márc. 16.) 287. – A miniszter elutasítása: '33/34. IV. r. ü. (nov. 30.) 103.

⁴⁰⁹ Sz. Kun Béla véleménye az államszámvitel államvizsgálati bizottság engedélyezése tárgyában: JJK. '17/18. I. r. ü. (szept. 27.) 18. – Vizsgálati bizottság hiányában az államszámvitelt a kar csak a rendes joghallgatóknak fogja előadatni: '19/20. IX. r. ü. (jún. 2.) 237c. – Utalás a bizottság meghagyása iránti kérésre: '28/29. VII. r. ü. (jan. 24.) 163.

⁴¹⁰ Baranyai Béla (sz. Károlyváros, 1882. okt. 21.) megbízása az államszámvitel előadására: JJK. '34/35. I. r. ü. (szept. 10.) 5. – Indítvány az államszámvitel külső megbízott általi előadására: XII. r. ü. (ápr. 30.) 409. – A kiadandó tanrendben „megbízandó előadót” kell feltüntetni: XIII. r. ü. (máj. 15.) 444. – Az ET határozatából az államszámvitel előadója (az ún. magántanári alap terhére) öt órás kollégiuma után, mint szakelőadó évi 1200 pengő tiszteletdíjban részesül: XV. r. ü. (jún. 24.) 478. – Szádeczky-Kardoss Tibor megbízása: '35/36. I. rk. ü. (szept. 9.) 2.

6.2. Szociális Tanfolyam

6.2.1. A tanfolyam megszervezése

Baranyai Béla, mint dékán, már 1934 májusában kidolgozta a tanfolyam tervezetét, de a megvalósításához ekkor még nem állt rendelkezésre a szükséges anyagi háttér.

„[Baranyai Béla volt dékán jelenti], hogy a kérdéses tanfolyam pénzügyi megvalósítása pusztán a kar erejéből nem lévén biztosítható, nélkülözhetetlen lett volna a gondolatot amúgy is kezdeményező városnak jelentős hozzájárulása, amely hozzájárulás érdekében városunk illetékes tényezőinél még folyó év [1934] májusában eljárván, azt a felvilágosítást nyerte, hogy jelen pénzügyi helyzetében sem a folyó sem a következő évi költségvetésben ilyen hozzájárulásra fedezetet nem talál s tehát ilyen tételt beállítani nem tud; de épen nem zárkozik el attól, hogy a viszonyok megfelelő javulásakor, a kérdést – felelevenítése esetén – ne fogadja jóakarólag. Javasolja hát a maga részéről a prodékán [Baranyai Béla], hogy karunk is nyugtassa az ügyet a viszonyok eredménnyel kecsegtető változásáig, s elevenítse majd fel ezeknek mutatkozásakor.”

Ám 1939 májusában Bozóky Ferenc dékán még mindig úgy nyilatkozott, hogy a város tisztviselői kara számára nem látja megszervezhetőnek a Szociális Tanfolyamot.⁴¹¹ A holtpontról kimozdulást csak az 1940. évi XXIII. tc. jelentett, mely a Belügyminisztériumot hatalmazta fel arra, hogy a tanfolyamokat megszervezze, illetve, hogy annak elvégzését a közszolgálat egyes ágazataiban kötelezővé tegye. Flachbarth Ernő két tantervet dolgozott ki, figyelembe véve a Pécsen már működő intézmény tárgyait, mert a minisztérium négy évben kívánta a képzés tartamát megállapítani, de jelezte, hogy egy ennél rövidebb kurzustól sem fog elzárkózni.

Sorszám	Témakörök	Óraszám
1.	Általános alapismeretek (társadalombölcselet, társadalomelmélet, társadalomszervezet, társadalomerkölcselet, társadalomnevelés)	50
2.	Szociális alapismeretek (emberföldrajz, etnográfia, szociográfia, ember- és helyismeret alapelemei)	40
3.	Jogi alapismeretek (alkotmány- és jogtörténet, magán-, köz-, és büntetőjog)	40
4.	Mezőgazdasági alapismeretek (mezőgazdálkodás és állattenyésztés, gyümölcs-, szőlő stb. termelés)	40
5.	Társadalomtan (szociológia)	40
6.	Társadalompolitika (szociálpolitika)	40
7.	Gyakorlati (alkalmazott) szociálpolitika	40
8.	Szociális közigazgatási jog, ügyvitel- és ügyiránytan	40
9.	Közgazdaság- és pénzügytan	50
10.	Statisztika	30
11.	Társadalomegészségtan	40
12.	A tanulmányi bizottság által megjelölt különös ismeretek	40
	Októberben, áprilisban, májusban, valamint az egyetemi szünidők alatt gyakorlati képzés, a hallgatók az itt megszerzett ismereteket szemináriumszerűen mélyítik el.	Összesen: 490

	A negyedik év már próbaszolgálati év, ezalatt szakdolgozat készül, amit záróvizsga követ írásbeli és szóbeli részből.	
--	---	--

A rövidebb tanfolyam, mely a miniszteri leirat szerint legalább 12 hónap, ugyanezeket a tárgyakat sűrítve oktatta volna, és a városi (60 félnap), valamint a falusi (3 hónap) gyakorlatot ugyancsak magában foglalta.

A felvételre az egyetemi hallgatók és rajtuk kívül az érettségi bizonyítvánnyal vagy egyenlő értékű végzettséggel (pl. tanítói oklevéllel) rendelkező olyan egyének jelentkezhettek, akik szociális munka végzésére magukban elhivatottságot éreztek, így megélhetést előreláthatólag ilyen munkakörökben kerestek. Előnyben kellett részesíteni azokat, akik szociális, elsősorban nép- és családvédelmi munkakörökben tevékenykedtek a gyakorlatban (esetleg a szakirodalomban), illetve többgyermekes családból és falusi, kisvárosi környezetből származtak.⁴¹²

Minthogy „a belügyminisztériumban sem gondolják, hogy a szociális tanfolyamok ősz előtt megvalósíthatók legyenek...”, a képzés féléves csúszással, 1942 szeptemberében indult be, Debrecenben közgazdaságtudományi kar hiányában a jogi kar mellett, mely igazgatójául *Baranyai Bélát* (ig. 1942. szept. 9. – †1945. febr. 3.), a jogtörténet professzorát választotta meg.⁴¹³

6.2.2. A Szociális Tanfolyam tanulmányi rendje és vizsgaeredményei

Első évfolyam I. félév (1942/43.)			Első évfolyam II. félév (1942/43.)		
A tárgy címe	Óraszám	Előadó	A tárgy címe	Óraszám	Előadó
Lélektan, társadalomlélektan	A rendelet szerint	Makkai Sándor	Neveléstügy és népművelés	A rendelet szerint	Illyés Endre
Lélektani, társadalomlélektani szeminárium			Neveléstügyi és népművelési szeminárium és gyakorlat		
Etika, társadalometika			Magánjogi ismeretek		
Közgazdaságtan, gazdaságtörténet	4	Szádeczky-Kardoss Tibor	Any- és csecsemő-, gyermek és ifjúságvédelem		Bókay Zoltán
Néprajz	A rendelet szerint	Lükő Gábor	Egészségvédelem		Jeney Endre
Társadalomtan (a magyar társadalom kialakulásának rövid történetével)		Flachbarth Ernő	Munkaügyi és munkásvédelem		Pogány Béla
			Munkaügyi és munkásvédelmi szemináriumi gyakorlat		
Nép- és táj kutatás (szociográfia)	2	Lükő Gábor	Társadalombiztosítás és aggkori ellátás		Janicsák János
Nép- és táj kutatási szeminárium	A rendelet szerint				Mezőgazdasági ismeretek
Bevezetés a társadalompolitikába		Haendel Vilmos	Háziipari ismeretek		Wappler Gusztáv
A statisztika módszere		A rendelet szerint	Bozóky Ferenc		Szociális statisztikai szeminárium és gyakorlat
Szociális statisztikai szeminárium és gyakorlatok	Nép- és táj kutatási (szociográfiai) szemináriumi gyakorlat				Molnár József
			Alkotmányfejlődési ismeretek	1	Szentpéteri Kun Béla
			Büntetőjogi ismeretek		Bacsó Jenő
			Közigazgatási eljárási szeminárium és gyakorlat		Szontagh Vilmos

6.2. Szociális Tanfolyam

Első évfolyam I. félév (1943/44.)			Második évfolyam I. félév (1943/44.)		
Lélektan, társadalomlélektan	2	Makkai Sándor	Alkotmányfejlődési ismeretek	1	Szentpéteri Kun Béla
Lélektani, társadalomlélektani szeminárium és gyakorlat	1	Illyés Endre	Közigazgatási ismeretek		Szontagh Vilmos
Etika, társadalometika		Török István	Büntetőjogi ismeretek		Bacsó Jenő
Közgazdaságtan	?	Szádeczky-Kardoss Tibor	Magánjogi ismeretek (szociális vonatkozásban)	2	Zachár Gyula
			Lakásügy, telepítés (földbirtok-politika), egyéb gazdasági meg-segítés	2	Kertész Kálmán
Néprajz	2	Molnár József	Lakás- és telepítésügyi szeminá-rium és gyakorlat	1	
Társadalomtan	3	Flachbarth Ernő	Családvédelem és népességgpolitika	2	Kiss József és Jeney Endre (népességgpoli-tikai rész)
Nép- és táj kutatás (szociográfia)	1	Bakó Elemér	Családvédelmi szeminárium és gyakorlat	1	Kiss József
Nép- és táj kutatási szeminárium	2		Szegényügy		Eröss Sándor
Bevezetés a társadalompolitikába		Szádeczky-Kardoss Tibor	Társadalmi egyesületek szociális munkája, társadalomszervezés		Gera Katalin
A statisztika módszere	1	Bozóky Ferenc	Faluvezetés- és falupolitika		Bakó Elemér
Szociális statisztikai szeminárium és gyakorlatok	2		Faluszeminárium		Flachbarth Ernő
			Nemzetiségi kérdések		László Sándor
			Szociális gondozás		Csűry Zoltánné Horváth Gabriella
			Szociális gondozási szeminárium és gyakorlat		
			Üzemtani (főleg mezőgazdasági és kereskedelmi) ismeretek	2	László Sándor
			Közjóléti szövetkezeti szeminári-um és gyakorlat		
Az előadások időpontja: délután 4-6, 7, kivételesen 8 óra.					

A fenti táblázatból jól látható, hogy a gyakorlatban egy három féléves elméleti kurzus volt megvalósítható, ezután már a záróvizsgára készültek a hallgatók. A szemináriumi foglalkozások során, megtekintették a törvényszéki fogházban, a Közhasznú Munkáskert Egyesület Árpád telepén, valamint a háziiparban folyó (szövő, szőnyegcsomózó, gyékényfeldolgozó és kosárfonó) munkát, meglátogattak egy munkaügyi bírósági tárgyalást, továbbá számukra a Pallagi Mezőgazdasági Főiskola gazdasági telepét és a Siketnéma Intézetet is bemutatták.⁴¹⁴

„Könyvek hiányában [...] jegyzetek, scriptumok váltak szükségessé. Ilyenek készítésére a hallgatók maguk, mint megfigyeltem, nem voltak eléggé felkészülve.

Gyorsírást ugyan három is tudott, de ezek feljegyzését a többi átmásolni nem tudta, önálló jegyzésre, különösen a nő hallgatók nagyrésze alig jutva ki a középiskolából, ahol egész előadásvezetésre szükség nincsen, gyakorlattal nem bírt, s ha most neki is állt a jegyzésnek, önmagának is használhatatlan foszlányokat jegyezgetett össze, s aztán csalódottan azt is abbahagyta.

Nem is lehet ezt terhükre írni.

A különleges szemlélettel járó szókinsz java része, a nélkülözhetetlen szakkifejezések, latinos görögös terminus technikusok legnagyobb részt ismeretlenek voltak előttük. /Hisz ilyen hiányosságokat még a kezdő jogásznál is tapasztalunk, még sokáig a csak mezei felső éveseknél is./ Ily körülmények közt [...] az] irodai segéderővel – kitűnő gyorsíróval – minden előadást lejegyeztettem, aztán ez gépében szövegszerűleg átiratott. [...] Február – március – áprilisban nem volt irodai segéderőm, jegyeztetni nem tudtam. Az előadói ügyszertet úgy igyekezett segíteni a nehézségekben hogy – különösen a külsők – vagy maguk hozták és adták át az általuk elkészített, sokszorosítható végszöveget, vagy ilyet maguk által keresett gyors- és gépíró igénybevételével mondták tollba – gépbe s hozták aztán a minden további nélkül sokszorosítható kész szöveget.”

Tárgy	Kitűnő	Jeles (1)	Egész jó (1/2)	Jó (2)	Elég jó (2/3)	Elégséges (3)
Lélektan	-	20	1	6	-	1
Etika	-	10	-	12	-	6
Nemzetgazdaságtan	-	6	6	14	1	2
Néprajz	-	23	7	-	-	-
Társadalomtan	3	2	3	13	-	7
Nép és táj kutatás	-	22	7	1	-	-
Bevezetés a társadalompolitikába	-	2	20	7	-	-
A statisztika módszertana	-	3	14	10	-	1

Az év végi vizsgák eredményesen zárultak le, habár a jegyzetkiadás késése miatt magánjogból valamennyien, de büntetőjogból és munkaügyi- munkásbiztosításból is többen kollokviumot csak később tettek, erről kimutatás sajnos nem áll rendelkezésre.

1944 tavaszára 27 hallgató közül 20 jelentkezett szakvizsgára – először és utoljára. 3 jeles, 13 jó, 3 elégséges eredménnyel végzett, 1 fő a kérdezés folyamán visszalépett. Beosztást valamennyien kaptak, ki szociális előadói munkára, ki vármegyei gyakorlatra.⁴¹⁵

6.2.3. A hallgatók megoszlása és segélyezése

Félév	Ke- ret- szám	A felvettek száma		A képzítő oklevél				A hallgatók életkora (1943. jún. 30-ra számítva)									
				Középiskolai		Szakiskolai		20		21-25		26-30		31-35		36	
		F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N
I.	50	20	17	19	12	1	5	4	5	9	8	3	2	3	1	1	1
II.								3	4	7	7	2	2	3	1	1	1

A fenti adatsorban talán az a legfeltűnőbb, hogy a hallgatók között szinte ugyanannyi a férfi és a nő. Igaz, az utóbbiak közül szakiskolai oklevéllel többen érkeztek, de még így is nagyobbreszt középiskolai végzettségűek, akiket felvettek. Az átlagéletkor körülbelül 25 év, a lemorzsolódás 16 százalék.

6.2. Szociális Tanfolyam

Fél- év	Kereső		Szociális munkörben volt alkalmazásban		Eltartott		Egyszersmind egyetemi hallgató is						Vallás szerint							
							Joghallgató		Hittan-hallgató		Bölcsész-hallgató		Református		Római katolikus		Görög katolikus		Görög keleti	
	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N
I.	10	6	6	5	10	11	9	-	3	-	-	1	17	7	2	9	1	-	-	1
II.	9	5	5	5	7	10	8	-	1	-	-	1	14	6	2	8	1	-	-	1

Az eltartottak száma valamivel magasabb, párhuzamos képzést főleg joghallgatók választottak. Ugyanakkor kisebbségben voltak a keresőkön belül azok, akiknek a jövedelme nem szociális munkakörből származott. A vallási megoszlást tekintve meghatározó a református elem, a nők magas aránya a római katolikusok esetén érdekes.

Négy fő kapott ösztöndíjat 1943 májusában a belügyminisztertől, egy évi 1000, három évi 500-500 Pengőt.⁴¹⁶

6.2.4. A tanfolyam felszámolása

A Szociális Tanfolyamot 1945-ben, a népjóléti miniszter rendeletben szüntette meg.

„Ennek folytán felkéri karunkat, hogy hívja fel a tanfolyam igazgatóját, tegye meg a szükséges intézkedéseket a tanfolyam végleges felszámolására s akik a szükséges elméleti és gyakorlati tanulmányt nem végeztek el, esetleg résztvehetnek a minisztérium irányítása alatt szervezendő háromhónapos tanfolyamon...”

Az intézkedést Bozóky Ferenc hajtotta végre, Baranyai Béla ekkor már nem volt életben.⁴¹⁷

⁴¹¹ Baranyai Béla tervezete: JJK. '33/34. IX. r. ü. (máj. 3.) 335. – Az ügy további tárgyalására kiküldött bizottság: Baranyai Béla, Teghze Gyula és Bozóky Ferenc. – Baranyai Béla idézett jelentése: '34/35. II. r. ü. (szept. 26.) 32. – Bozóky Ferenc nyilatkozata a rektornak: '38/39. X. r. ü. (máj. 26.) 451.

⁴¹² A belügyminiszter az egyetemi tanácshoz intézett leiratában véleményt kér a szociális tanfolyamok megszervezésével kapcsolatban: JJK. '41/42. II. rk. ü. (szept. 10.) 2. – A kar „felkéri a dékánt, hogy a m. kir. Belügyminisztériumban a szociális tanfolyamok egyetemünk, illetőleg jogi karunk mellett való megszervezését szorgalmazni szíveskedjék”: III. rk. ü. (szept. 17.) 5. – Flachbarth Ernő jelentése: csatolva.

⁴¹³ Eredetileg már 1942 januárjában életre kívánták hívni a tanfolyamokat: JJK. '41/42. VI. rk. ü. (nov. 11.) n. e. – Az idézet, a dékán *Somogyi Ferenc*cel, a belügyminisztérium szociális főelőadójával lépett érintkezésbe: IX. rk. ü. (jan. 23.) 246. – Rendelet a szociális tanfolyamok megszervezéséről: 4550/1942. M. E. – Baranyai Béla lesz a tanfolyam vezetője: '42/43. [I]. rk. ü. (szept. 9.) 5. – Baranyai Béla *S. Nagy Ilonát*, a tanfolyam III. féléves hallgatóját titkárként alkalmazza: '43/44. VI. r. ü. (nov. 25.) 166.

⁴¹⁴ A szakelőadói megbízások: JJK. '42/43. III. r. ü. (okt. 14.) 41. – VIII. r. ü. (márc. 4.) 334. – '43/44. III. r. ü. (okt. 29.), csatolva. Tekintettel arra, hogy sokan bevonultak katonai szolgálatra, az előadók felkérését a kar a 1944 júniusában elhalasztotta: XII. r. ü. (jún. 22.) 370. – A tanfolyam nem jogkari előadói: *Bakó Elemér* (egyetemi Népryelvkutató Intézethez berendelt középiskolai r. t.), *Bókay Zoltán* (orvoskari ny. r. t.), *Csűry Zoltánné Horváth Gabriella* (okl. gazda, szociális gondozó), *Gera Katalin* (városi közjóléti szövetkezeti szociális gondozó), *Farkas Elemér* (okl. mezőgazda, a debreceni közép fokú gazdasági tanintézet és a mezőgazdasági szaktanácsadó állomás igazgatója), *Erőss Sándor* (városi népjóléti igazgató), *Illyés Endre* (a református lelkész képző tanára, teológiai kari mt.), *Janicsák János* (OTI titkár), *Jeney Endre* (orvoskari ny. r. t.), *Kertész Kálmán* (városi közjóléti szövetkezeti igazgató), vitéz *Kiss József* (árvaszéki elnökhelyettes), *László Sándor* (vm. közjóléti szövetkezeti ügyvezető igazgató), *Lükő Gábor* (múzeumi ör), *Makkai Sándor* (református hittudományi kari ny. r. t.), *Molnár József* (gyakorló gimnáziumi r. t.), *Pogány Béla* (kir. törvényszéki bírósági), *Soltész Sándor* (pallagi mezőgazdasági főiskolai tanár), *Török István* (református hittudományi kari ny. r. t.) és *Wappler Gusztáv* (kir. háziipari felügyelő).

⁴¹⁵ Az idézet és az év végi vizsgaeredmények: BARANYAI Béla, *Jelentés a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Szociális Tanfolyamának 1942/43. tanévi működéséről*, kelt: 1943. júl. 17. – JJK. '43/44. II. r. ü. (szept. 30.), csatolva. – Ugyanitt: *Szociális tanfolyamok 3 féléves elméleti anyagának 4 félévre való elosztásával felmerülő megállapítások, észrevételek és tervezetek*. (A munka az Országos Szociális Felügyelőség felhívására készült, mely az ügyet később levette a napirendről.) – Az elméleti szakvizsga eredményei: JJK. '43/44. XII. r. ü. (jún. 22.) 370. – A szakvizsgák 4 napon át folytak, *Diószeghy Erzsébet* szociális felügyelő is jelen volt az egyik nap.

⁴¹⁶ A táblázatba foglalt adatok: BARANYAI 1943. – A belügyminiszter a Szociális Tanfolyam részére 6000 P ösztöndíjat engedélyezett: JJK. '42/43. VIII. r. ü. (márc. 4.) 285. – A hallgatók közötti felosztása: X. r. ü. (máj. 27.) 392. – A mellékdíj fizetésére vonatkozóan: 64.720/1942-43. IV. VKM.

⁴¹⁷ A tanfolyamot megszüntető rendelet: 3.461/1945. – Az idézet és Bozóky Ferenc megbízása: JJK. '45/46. III. rk. ü. (okt. 5.) 118.

6.3. Munkástanfolyam és Esti Szeminárium

6.3.1. A Munkástanfolyam

6.3.1.1. A Munkástanfolyam célja és megszervezése

A munkástanfolyamok célját általánosságban a 11.140/1945. M. E. rendelet (1945. nov. 21.) határozta meg, melyre a debreceni szervezeti szabályzat az első bekezdésében kifejezetten utalást tesz:⁴¹⁸

„A debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán a 11.140/1945. M. E. rendelet alapján szervezett esti munkástanfolyam célja, hogy a közgazdasági és közigazgatási pályákra előkészítse azokat a 20-45 éves személyeket, akik a jog- és államtudományi tanulmányok folytatásához szükséges iskolai tanulmányokat önhibájukon kívül nem végezhették el, de akik a bevezetendő felvételi vizsgálaton beigazolják, hogy jog- és államtudományi tanulmányok folytatására és az ezek által elérni kívánt életpályán való helytállásra alkalmasak.” (1.§.)

A tanfolyam megszervezését a kari jegyzőkönyvekből követhetjük nyomon, a gondolat felvetését hitelesen mutatja be az alábbi dokumentum:

„[...] Dr. Szádeczky-Kardoss Tibor ny. r. tanár bejelenti, hogy folyó hó [1945. dec.] 18.-án az egyetemen felkereste őt Hunyadi Béla, a helyi villanytelep gépésze és előadta azt a kérését, hogy a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi kara mellett szervezett esti munkástanfolyamhoz hasonlóan karunk mellett is kétéves esti közgazdasági munkástanfolyam szerveztessék. Erre vonatkozólag tanrendtervezetet is mutatott be. Szádeczky-Kardoss Tibor [...] rámutat a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karán ezidőn létesített esti munkástanfolyam sikeres működésére; megemlíti továbbá, hogy ebben az évben a budapesti József nádor-Műegyetemre 50 olyan munkásnak a felvételét is lehetővé tették, akik megfelelő technikai képzettséggel rendelkeznek, de megfelelő középiskolai előképzettségük nincs.”

A kar ekként határozott:

„Tekintettel arra, hogy a nemzeti kormányunknak a [...] rendelet[e] szerint az egyetemeken létesítendő kétéves esti tanfolyamok helyét, idejét, anyagát, munkarendjét és vizsgarendjét a VK. Miniszter állapítja meg, de a vonatkozó VK. miniszteri rendelet mindezideig még nem jelent meg, karunk a megszervezendő esti munkástanfolyam kérdésével érdemben a vonatkozó miniszteri rendelet megjelenése után foglalkozik.”

A miniszteri rendelet csak 1946 júliusában érkezett meg, miután a kar a kultuszminisztérium egyetemi főosztályának vezetőjénél még tavasszal sürgető lépéseket tett.

„Dékán bemutatja a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr leiratát, mely szerint Debrecen városának a jogi és közgazdasági kérdések iránt érdeklődést tanúsító körei és az illetékes szakszervezet karunkon esti munkástanfolyamot és munkásszemináriumot óhajtanak létesíteni, amelyen túlnyomóan közgazdasági ismeretek nyernének oktatást, miért is a miniszter úr felkéri karunkat, hogy ezzel az ügygel mielőbb foglalkozzék és a tanfolyamra vonatkozó javaslatát egyetemi szabályzatba foglalva, mielőbb terjessze fel hozzá. Mintául és kiindulópontul szolgálhat a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem jog- és államtudományi karán szervezett esti munkástanfolyamról és munkásszemináriumról szóló [...] szabályzat. [...]”

Az tanfolyam 1946 októberében vette kezdetét, azt követően, hogy a miniszter jóváhagyta Szádeczky-Kardoss Tibor és Flachbarth Ernő tervezetét.⁴¹⁹

„Az esti munkástanfolyam ügyeinek vezetését három évenként megújuló öttagú tanulmányi bizottság intézi. A bizottság elnökét és két tagját a kar tanárai közül a jog- és államtudományi kar választja meg, két tagját pedig az Országos Szakszervezeti Tanács küldi ki. Ez utóbbi tagoknak lehetőleg ügyvédi vagy bírói képesítéssel, közigazgatási szakvizsgával vagy középiskolai tanári képesítéssel kell bíniuk. [...]” (22.§. 1.)

A Tanulmányi Bizottság első elnöke *Bacsó Jenő* lett, ő azonban „sok egyéb elfoglaltsága” miatt a tanév végén lemondást jelentett be, így a helyét *Szádeczky-Kardoss Tibornak* kellett átvennie.

6.3.1.2. A felvétel feltételei és a felvételi vizsgák eredményei

„A tanfolyamra beiratkozhatnak [...] azok a férfiak és nők, akik igazolják, hogy a népiskola VI. osztályát illetőleg ezzel egyenértékű közép- vagy középfokú iskolai osztályt elvégezték és a [...] felvételi vizsgát sikeresen letették.” (2.§.)

„A felvételi vizsgálatot öttagú vizsgáló bizottság előtt kell letenni, amely a jog- és államtudományi kar mindenkorai dékánjának /prodékánjának/ elnöklete alatt a kar által évenként kiküldött két kérdező nyilvános rendes vagy rendkívüli tanárból és az Országos Szakszervezeti Tanács által a debreceni szakszervezetének a köréből kijelölt két tagból áll, akik közül az egyiknek tanári képesítéssel kell bírnia.

A jelöltnek a felvételi vizsgabizottság által megjelölt tárgykörből zárthelyi dolgozatot kell készítenie annak a megállapíthatása céljából, hogy az iskolában tanult, nemkülönben az életben elsajátított mindennapi ismereteit helyesen képes-e írásban kifejezni. [...]

A jelöltnek a felvételi vizsgabizottság előtt szóban számot kell adni az általános műveltség alapfogalmait képező ismeretekben való olyan fokú jártasságról, amelyből megállapítható, hogy a tanfolyam

eredményes elvégzéséhez nélkülözhetetlen előismereteknek birtokában van-e. [...]” (4.§. 1./, 2./ 1. 2.)

1948 júliusában kelt Szádeczky-Kardoss Tibor évváró jelentése, mely amellet, hogy hangot ad a felvétellel kapcsolatos véleményének, az egyik legfontosabb forrás a Munkástanfolyam történetéhez.⁴²⁰

„Karunkon az esti munkástanfolyam a jóváhagyott szervezeti szabályzat értelmében 1946 októberében vette kezdetét. A felvételi vizsgákra akkor 66-an jelentkeztek, akiket a felvételi bizottság mind alkalmasnak talált. Tárgyilagosan megállapíthatjuk, hogy ez az első szűrő nem bizonyult megfelelőnek. Az esti munkástanfolyamon az első tényleges szelektálást részint maguk [az] egyes beiratkozott hallgatók, részint az első félév végén a kötelező kollokviumok eredményezték, úgy, hogy a második félévre már csak 43-an iratkoztak be, akik közül a második félév végén 39-en tettek eredményes vizsgát. A második évfolyam első félévére 36-an, második félévére pedig 35-en iratkoztak be. A második évfolyam vizsgáira 34-en jelentkeztek.”

A hallgatók névsorát az 1946/47. és az 1947/48. évkönyv tartalmazza, melyek nyomtatásban már nem jelentek meg, de szerkesztett formában rendelkezésre állnak.⁴²¹

	Név	Félév		Név	Félév		Név	Félév
1.	Ádám István	I	23.	Kapossy Géza	I-II-III-IV	45.	Piros Sándor	I-II-III-IV
2.	Baán György	I-II	24.	Kasza Gyula	I-II-III-IV	46.	Rácz Imre	I
3.	Bakos Katalin	I-II	25.	Kobzos Irén	I-II-III-IV	47.	Rácz Sándor	I-II-III-IV
4.	Balla Angéla	I-II-III-IV	26.	Kobzos József	I-II-III-IV	48.	Rédai Lajos	I-II-III-IV
5.	Balogh Ernő	I	27.	Kobzos Sándor	I-II-III-IV	49.	Sallay Leó János	I
6.	Barta Károly	I-II-III-IV	28.	Kovács László	I-II-III-IV	50.	Sápy Miklós	I-II
7.	Bíró Antal	I	29.	Körte Mihály	I	51.	Sárosi Juliánna	I
8.	Borbás József	I-II-III-IV	30.	Madar Piroška	I-II	52.	Szászi Gábor	I-II-III-IV
9.	Dobi András	I-II-III-IV	31.	Makray Imre	I-II-III-IV	53.	Szegedi Vilmos Tibor	I
10.	Dobsa István	I-II-III-IV	32.	Mányi János	I-II-III-IV	54.	Szentesi Lajos	I-II
11.	Erdélyi Jolán	I-II-III-IV	33.	Medgyaszay Imre	I	55.	Szécsi Béla	I-II
12.	Falussy László	I	34.	Mezei Ferenc	I	56.	Székely Károly	I-II-III-IV
13.	Farkas László	I	35.	Mezei Imre	I-II-III-IV	57.	Széll László	I-II-III-IV
14.	Fekete Gizella	I-II-III-IV	36.	Ménas László	I-II-III-IV	58.	Takács György	I-II
15.	Gaál János	I-II-III-IV	37.	Nagy Gyula	I	59.	Takács József László	I-II-III-IV
16.	Galló István	I	38.	Nagy László	I	60.	Terebesy Sándor	I-II-III-IV
17.	Göncz József	I-II-III	39.	Nagy Sándor	I-II-III-IV	61.	Tóth Pál	I-II-III-IV
18.	Győrffy Gábor	I-II-III-IV	40.	F. Nagy Imre	I	62.	Trosztel Dezső	I-II-III-IV
19.	Halász Á. Lajos	I-II-III-IV	41.	Nováki János	I	63.	Vásárhelyi Sándor Tivadar	I-II-III-IV
20.	Halmosi (Hacker) Erzsébet	I	42.	Pap Sándor	I	64.	Zolnai Sándor	I
21.	Herman András	I-II-III-IV	43.	Papp János	I	65.	Zoványi Béla	I-II-III-IV
22.	Hunyadi László	I-II-III-IV	44.	Pásztor Zoltán	I			

6.3.1.3. A Munkástanfolyam tanulmányi rendje

Első év mindkét félév			Második év mindkét félév		
A tárgy címe	Óraszám	Előadó	A tárgy címe	Óraszám	Előadó
Tájékoztató a társadalom, a jog és az állam életéről, különös tekintettel a demokráciára	2	?	Gazdaságpolitikai alapismeretek, gazdasági statisztika	2	Bozóky Ferenc
Közgazdaságtani alapismeretek, a pénzügytan elemei	2	[Szádeczky-Kardoss Tibor]	Szociálpolitika	2	Gavallér Lajos (ügyvéd)
Gazdaságtörténet	1	?	Üzemgazdaságtan	2	Salgó Árpád (működési igazgató)
A magánjog elemei, különös tekintettel a munkajog magánjogi vonatkozásaira	2	[Dezső Gyula]	Büntetőjogi alapismeretek	1	Schultheisz Emil
A közjog, a közigazgatási jog és a pénzügyi jog elemei	3	[Szontagh Vilmos]	Kereskedelmi jog elemei	1	Kauszer Lipót
Jelmagyarázat: * = a második félévben Harsányi Imre helyette [] = valószínűsíthető adat			A mezőgazdasági, kereskedelmi és ipari közigazgatás joga és a munkajog közigazgatási vonatkozásai	2	Szontagh Vilmos*
			Latin nyelv	1	Dobó Árpád (tanár-képzőintézet tanár)

„Az előadásokat hétköznaponként a késő délutáni órákban, tízperces szünetekkel [...] kell megtartani.”
(6.§. 1.)

„Három heti előadás után minden negyedik hét előadási óráit megbeszélő órák formájában kell megtartani.

A megbeszélő órán a hallgatók az addig előadott anyag köréből kérdéseket intézhetnek az előadóhoz [...], az előadó pedig a szükséghez és az előadott anyag természetéhez képest gyakorlati kérdések /példák/ feladása útján győződnek meg a tartott előadások megértéséről és a hallgatók előrehaladásáról.”
(7.§. 1., 2.)

Dobó Árpád latin órái utólag kerültek be a tanrendbe, megbízásáról szintén egy évváró jelentés tájékoztat minket, de ez 1947 szeptemberében keletkezett és Bacsó Jenő a szerzője.⁴²²

„Jelentem még, hogy miután a hallgatók a latin nyelv ismerete hiányában a jogi műkifejezéseket nehezen értik meg s nem tudják megfelelően alkalmazni, kérésükre egyetemünk Rectorát egy latin lector kijelölésére kértem fel, ki a bölcsészettudományi kar latin lectorát jelölte ki erre a célra, ki a hallgatókat a második évfolyamon a szükséges magyarázatokkal látja el”.

Megjegyzem, hogy a szakelőadók felsorolásánál a megbízásokat vettem figyelembe, sajnos nem kerültek elő egykorú tanrendek.⁴²³

6.3.1.4. Viták a jegyzetek kiadása körül

Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium

Budapest

Miniszter Úr!

A debreceni Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium ... számú rendeletével engedélyezett esti munkástanfolyam hallgatói azon kéréssel fordulnak a Miniszter Úrhoz, hogy a tanfolyam hallgatói részére a tanfolyam jegyzeteit a debreceni Egyetemi Nyomdába a papír árának általunk való megtérítése mellett elkészíttetni szíveskedjék.

Az 1946-1947. évi második félévi jegyzeteink körülbelül 500-700 oldalt tesznek ki, ami magánvállalkozásba való elkészítése 200-220.- Ft-ot jelentene fejenként. Ezt az összeget, mivel a jegyzeteket most a félév elején azonnal el kellene készíttetni, egyösszegben kényszerülnénk fizetni. De mivel valamennyien kis fizetésű és nagyobb részben állami fizetési osztályba soroltak vagyunk és havi 180.-200.-Ft fizetésből élünk családjainkkal, nem tudjuk a jegyzeteket beszerezni. Ez pedig a tanulmányaink megszakítását vonná maga után. A papír árának megtérítése is ami félévenként 30.-40.-Ft, igen nagy anyagi áldozatot jelent részünkre, mert ezt is megélhetésünkből kell elvonni.

Bízva Miniszter Úrnak ez ügyben rövid úton való gyors és kedvező elintézésében maradunk tisztelettel

a tanfolyam hallgatói nevében

Széll László

Kobzos József

Madar Piroska

Debrecen, 1947. márc. 20.

A miniszter a kérést „költségvetési fedezet hiányában” elutasította, de megengedte, hogy a tanfolyam hallgatóitól beszédett beíratási és kezelési díjakat a kar e célra fordítsa. A dékán terjedelmes feliratban fejtette ki, hogy a kérdést ily módon nem lehet rendezni. A jegyzetek előállításához ugyanis 1500-2000 Ft szükséges, az első félévben beiratkozott 65 hallgató viszont csak 650 Ft beíratási díjat (65x10 Ft) és 130 Ft kezelési díjat (65x2 Ft) fizetett be, ráadásul ebből a tanfolyam adminisztrációs és egyéb költségei fedezendőek.

Mivel a súlyos anyagi nehézségek miatt az előadások sokszorosítása lassan haladt, úgy tűnt, a többség nem tud vizsgázni júliusban, pedig erre nézve a szabályzat hátrányos rendelkezést tartalmaz:

„A TB engedélye alapján kivételesen olyanok is vizsgázhatnak a rendkívüli (sc. szeptemberi) határidőben, akiknek önhibájukon kívül nem állhatott módjukban a rendes határidőben vizsgázni. Ezek azonban

elesnek attól a kedvezménytől, hogy javítóvizsgát tehessenek és ha a rendkívüli határidőben elsőízben megkísérelt vizsgájuk nem sikerül, úgy kell őket tekinteni, mintha javítóvizsgájuk sem sikerült volna.” (12.§. 3.)

A dékán újabb feliratot készített, de eredményt ezzel sem sikerült elérnie:

Tudományegyetem Tanácsa

Debrecen

A jog- és államtudományi karnak azt a kérelmét, hogy a július havi vizsgákra jegyzet kiadása körüli nehézségek miatt elkészülni nem tudó munkástanfolyami hallgatók szeptemberben vizsgázhassanak, nem teljesíthetem. A kérelem teljesítése ugyanis a munkástanfolyami szabályzatba ütközik. Azonkívül pedig azoknak a hallgatóknak, akik az órákat szorgalmasan látogatták, és az előadásokból saját maguk számára jegyzeteket készítettek, a vizsgának szabályszerű időben való letétele nem fog nehézséget okozni.

Noha az egyetemi tanács időközben előteremtette a fedezetet (felhasználta a tankönyvakció céljára rendelkezésre bocsátott hitelkeretet), a hallgatók mégis szeptemberben vizsgáztak le, s közülük egynek az eredménye elégtelen lett:

Kérveiny.

Tel.

a Vallás és közoktatásügyi miniszter úrhoz.

Átal a tiszteltetéses kérelem fordulok a miniszter úrhoz, hogy 1947. szept. 10-én megtartott munkástanfolyamot I. előfolyamú vizsgálaton elégtelen eredményt érttem el. Ennek man kivét nem tudom úgy jótételezni, mintafogy a vizsga bizottság és a tanulmányom megkérte és ezért kérem a miniszter urat hogy, nézemre mivel több társam is kimaradt felje ha 30-ig pótlására való becsajátásomat engedélyezze. Kérésom megindoklásul legyenek felhozom pár örinte mit.

Európai országokban oktatásban nyitottak meg előtűnk az egyetem hajtók. Ott kezdődtek meg a debreceni Tűzpartegyetem jogi karán az esti munkástanfolyamok. Munkások, kisiparosok, földmunkások, vasutasok, vendéglátó kistérségekben léptek be az egyetem tanulmány nagy előfolyamában és tantermeiben, hisz felismerés és idegenül – de most már egy év múlva otthonosan mozognak a colloqui folyóiratban, tudomás azt, hogy maguknak is mondhatják imár eshet. Ennek kezdődött a nagy munka. Mi munkástanfolyam hallgatói vállaltuk és mertük vállalni az igazán nehézségeket mindig alap, minden előkészítés nélkül, mi hatalmunkat, csak azért mert megahartuk mutatni hogy méltók vagyunk, a demokrácia a nagyraajánlókra. De a mindennapi élet nehézségei, a hányatást veresítés munkája után nehéz a tanulás és ezért nem tudtam kellekhez a vizsgára jótételezni mely végül az elégtelen eredményre vezetett. Ezért kérem a miniszter urat, hogy pótlására engedni méltótságh, mert elbeszéltem a demokrácia jóindulatában és megértésben vetett hitem illusztrációi valók. Kérésomat meggyitva maradtam tiszteltet.

Debrecen 1947. szept. 13.

Gavics László munkástanfolyam joghallgatója
Debrecen Kőrösi u. 51. sz. első lakos.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR XIX-1-1-4-82-1.4-135.245-1947

Rajta kívül kérelmet még öten nyújtottak be, miután a számonkérésen ők meg sem jelentek. Szeptember 30-ig a miniszter pótlást engedélyezett valamennyijüknek.⁴²⁴

6.3.1.5. A Munkástanfolyam vizsgarendje és a vizsgák eredményei

„A tanfolyamon előadott tárgyakból [...] /a második és negyedik félév/ végén írásbeli és szóbeli vizsgát, az első és harmadik félév végén pedig kollokviumot kell tenni.” (9.§.)

„Az első év végén zárthelyi írásbeli vizsgát kell tenni a közgazdaságtanból [...], a második év végén pedig a közigazgatási jogból [...].

Az írásbeli vizsgán – minden segédeszköz használata nélkül – két óra leforgása alatt felelni kell öt egyszerű kérdésre [...]. A kérdések közül legalább kettőnek a gyakorlati életből vett egyszerű kérdésnek megoldásából kell állania. [...]” (11.§. 1., 2.)

„Mind a szóbeli, mind az írásbeli feleletek elbírálásánál nem csak a jelölt tárgyi tudását kell tekintetbe venni, hanem vizsgálni kell a jelöltnek szellemi képességét s a társadalom-, jog- és államtudományi tanulmányokra való alkalmasságát.

Különösen az első év végén tett vizsga alkalmával kell gondot fordítani arra, hogy az alkalmatlankokat e tanulmányok folytatása elől a vizsgabizottság elzárja. [...]” (14.§. 1., 2.)

„Mind az első, mind a második évfolyam vizsga-bizottsága a következőképpen alakul meg:

Elnök: a tanulmányi bizottság elnöke [...]

Tagok: az illető tanfolyam előadói és az Országos Szakszervezeti Tanács két olyan kiküldötte, akik ügyvédi vagy bírói képesítéssel vagy közigazgatási szakvizsgával bírnak.

Az Országos Szakszervezeti Tanács küldötteinek minden tárgyból kérdezési és osztályozási joguk van. [...]” (16.§. 1., 2.)

Az első tanév eredményeit Bacsó Jenő jelentése ismerteti:

„Az első félév végén megtartott kollokviumok általában megfelelőek voltak s az előadók jelentése szerint a hallgatók általában kellő szorgalmat tanúsítottak [...].

Írásbeli és szóbeli vizsgára jelentkeztek összesen 38-an. Az írásbeli vizsgán ezek közül nem jelentek meg 4-en.

A szóbeli vizsgákon megjelentek közül 1 a vizsgaközben eltávozott, így szóbeli vizsgálatot tett 33, – és pedig a következő eredménnyel:

Kitűnő: 2. Jeles 14. Jó 7. Elégtelenül: 1, összesen tehát 33.

Ez az eredmény azt mutatja, hogy a hallgatók komolyan és lelkiismeretesen fogták fel kötelességüket s így remélhető, hogy az októberben megnyíló II-ik évfolyam mégkedvezőbb eredménnyel zárul.

Az írásbeli vizsga 1947. szept. 6-án, a szóbeli vizsga pedig – a közbejött ünnepnapok miatt – 1947. szept. 9, 10 és 11 napján tartatott meg. [...]”

Forrásunk a második tanévre vonatkozóan Szádeczky-Kardoss Tibor beszámolója:

„A második tanulmányi év végén megtartott vizsgák összesített végeredménye a következő: [...] a munkáshallgatók közül 4 /11·7%/ kitűnő, 16 /47·1%/ jeles, 7 /20·6%/ jó és 7 /20·6%/ elégséges eredménnyel végzett. [...]”

„Az esti munkástanfolyam első és második évfolyamának végén megtartott vizsgákon az Országos Szakszervezeti Tanács kiküldöttei dr. Erdős Imre ügyvéd és dr. Jakobinyi Béla népügysz urak voltak. [...]”

Minthogy „az esti tanfolyam [...] előadóinak tiszteletdíjáról a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodik” (22.§.), a dékán 1947 márciusában kérte, hogy állapítsa meg a felvételi- és a záróvizsga-bizottságok járandóságait. Kérését azzal indokolta, hogy a szabályzat értelmében külső tagokat is meg kellett hívnia, akik délután és este vizsgáztattak, és többször este 9-ig maradtak. Így közlekedési eszközök hiányában gyalog mentek haza, olykor három és fél km távolságra, ha pedig voltak közlekedési eszközök, annak költségei rájuk hárultak. Az év végén a szakszervezeti tanács kiküldötteit szintén meg kell hívni, de mivel a vizsgák előreláthatóan 5-6 napon át fognak tartani, félő, hogy a tagok behívása nehézségekbe fog ütközni.

A válasz áprilisban érkezett meg, és nem méltányolta a fentieket:

Tudományegyetem Tanácsa

Debrecen

A jog- és államtudományi karon szervezett esti munkástanfolyam hallgatóitól a 10 Ft beiratkozási díjak és a 2 Ft kezelési költségen kívül más díj, tehát vizsgadíj sem szedhető. De megfelelő költségvetési fedezettel sem rendelkezem a vizsgadíjak honorálására.

~~Ettől eltekintve a munkástanfolyamok a demokratikus továbbképzés szolgálatában állanak és a demokráciáért öntudatosan dolgozó tanári kar meghozhatja az ingyen vizsgáztatás áldozatát, ha már az előadások tartásáért amúgyis díjazásban részesül és [az] aránylag csekélyszámú hallgató levizsgáztatásáról nem szo[lv].~~ Ettől eltekintve a munkástanfolyamok a demokratikus továbbképzés szolgálatában állanak és ennél fogva úgy találom, hogy a vizsgáztatást ennek a célnak az érdekében külön díjazás nélkül kell vállalni.

A kar az eset kapcsán védekező álláspontra helyezkedett, leszögezte, hogy a felterjesztést pusztán a szabályzat alapján kezdeményezte, és nem a saját professzorai, hanem a szakszervezeti tanács által kiküldött külső tagok érdekében tette. A minisztérium a magyarázatot „tudomásul vette”.⁴²⁵

6.3.1.6. A hallgatók előképzettsége és kereseti viszonyai

A Debreceni Tudományegyetem esti munkástanfolyamára beiratkozott hallgatók száma, végzettsége és kereseti viszonyai											
Tanév	Félév	A munkástanfolyami hallgatók									
		Létszáma		Előképzettsége			Eltartója		Az önálló keresetet folytatók közül		
		Férfi	Nő	Elemi iskola VI. osztályig	Középiskola IV. osztályig	Középiskola IV. osztályánál magasabb	Szülők	Önálló keresetet folytatók	Közalkalmazott	Magán-tisztviselő, segédmunkás	Önálló iparos, gazdálkodó
1946/47.	I.	57	8	24	34	7	6	59	28	26	5
	II.	37	6								
1947/48.	I.	32	4	6	27	3	8	28	14	9	5
	II.	31	4	6	27	2	7	28	14	9	5

Különösen nagy volt a lemorzsolódás az első félév folyamán, mivel a felvetteknek több mint fele középiskolába egyáltalán nem járt. A jelenség összefügg azzal is, hogy a jelöltek túlnyomó része munka mellett végezte tanulmányait. Az önálló keresetet folytatók közül igen sok a közalkalmazott, ez a tény a tanfolyam elnevezésének sajátosan ellentmond. A munkások és földművesek aránya nem állapítható meg pontosan, mivel két másik kategóriával őket összevonta a Quaestura. A nők száma már az első beiratkozáskor alacsony, közülük oklevelet mindössze négy kapott.⁴²⁶

6.3.1.7. A Munkástanfolyam megszűnése

A munkástanfolyamokat csak egyszer és eseti jelleggel szervezték meg, ám egyértelműen ezt a debreceni szabályzat sem rögzítette le. Így például háromévente kívánta megújítani a Tanulmányi Bizottságot, ami arra utal, hogy egy huzamosabb ideig működő intézménnyel számolt.

„A f. tanulmányi év [1947/48.] elején felterjesztett egyes tanrendekből, nemkülönben a hozzám eljutott hírekből arra lehet következtetni, hogy [...az] esti munkástanfolyamok a f. folyó tanulmányi évben első évfolyammal folytatódhatnak.

Minthogy a 11.140/1945. M. E. sz. rendelet értelmében a f. tanulmányi évben ilyen esti tanfolyamok első évfolyammal többé meg nem nyithatók, felhívom a Tanácsot, hogy a rendelet rendelkezéseihez szigorúan alkalmazkodjék, e rendelet alapján esti munkástanfolyam első évfolyamát ne nyissa meg és amennyiben a rendeletben foglalt tilalom áthágásával illet már megnyitott volna, azt azonnal szüntesse be.

Megjegyzem, hogy az említett munkástanfolyamok első évfolyama helyett a f. hóban min. tanács elő terjesztendő rendelettemmel felállítom az esti egyetemi tagozatot és ez fogja pótolni a megszüntetett tanfolyamokat. [...]⁴²⁷

Hogy mi volt a debreceni képzés különlegessége, arra Szádeczky-Kardoss Tibor maga ad választ a már többször idézett jelentésében:

„[...] Itt meg kell említenem, hogy a magyarországi jog- és államtudományi karokon szerzett esti munkástanfolyamok közül a debreceni volt az egyetlen, amelyen elsősorban közgazdasági ismeretek nyertek oktatást. Ez az elgondolás helyesnek bizonyult, mert az ország újjáépítése és 1947. augusztus eleje óta a hároméves terv, majd az azt követő ötéves tervek minél eredményesebb megvalósítása érdekében most fokozottabban szükség van Magyarország közigazgatásában és persze [a] gazdasági életben nemcsak jogi ismeretekben, hanem a közgazdasági ismeretekben is minél képzettebb szakemberekre. [...]”

6.3.2. A Munkásszeminárium

6.3.2.1. Az „Esti Szeminárium” megszervezése

Az alábbi kérelmet *Mányi János*, a debreceni munkásjogászok elnöke nyújtotta be, a dokumentumban jól megfigyelhető, hogy mennyire szűk volt a kar mozgástere:

T. Tolnay Gábor
miniszteri osztályfőnök Urnak,

B U D A P E S T.

Osztályfőnök Ur!

Folyó hó 13-án történt kihallgatásom alkalmával nyert felhívás nyomán mellékelten megküldöm a debreceni végzett munkásjoghallgatók kedvezményes továbbtanulásához szükséges létesítendő "Esti szeminárium" szervezeti szabályzatát.

Tisztelettel kérem Osztályfőnök Urat, hogy e szervezeti szabályzatot a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Urnak előterjeszteni és ismertetni sziveskedjék.

E szervezeti szabályzat 3 példányát jóváhagyás és felterjesztés végett a debreceni Jog- és Államtudományi Karnak is megküldöttem, kérve a Kart, hogy e szervezeti szabályzatot pártfogólag terjessze a Miniszter Urhoz.

Tisztelettel kérem Osztályfőnök Urat, hogy a Kar által felküldendő szervezeti szabályzatot az általam most mellékelttel összehasonlítani sziveskedjék és ha a kettő között eltérés mutatkoznék, úgy az általam küldöttet méltóztassék a Miniszter Urral elfogadtatni.

Tekintettel arra, hogy a végzett hallgatók között hét olyan hallgató is van, akik a kedvezményes továbbtanulásból a rendelet értelmében kirekesztettek, megbeszélésünk értelmében kérem Osztályfőnök Urat, méltóztasson odahatni, hogy a hét hallgató társunk is velünk tanulhasson tovább. E kérésem indokai, a következők: Harminnégyen vagyunk csak munkás egyetemi hallgatók és ez a létszám oly kicsi, hogy ennek hét hallgatóval való csökkentése a munkásjogászok csoportjának felmorzsolását indítaná meg, másrészt pedig bizonyítékokkal szolgálhatok tekintetben, hogy a hét munkásjogász önhibáján kívül nyert elégséges osztályzatot.

Módomban áll bizonyítani azt a tényt, hogy a jegyzetek kiadása tekintetében egyes professzor urak súlyos mulasztást követtek el, amikor a jegyzeteiket nem ritkán négy-hét nappal a vizsgák előtt juttatták el hozzám. Ezeknek a jegyzeteknek a sokszorosítása is időt véván igénybe, így oly kevés idő állt rendelkezésre az anyag átvételéhez, ami nem nyújtott garanciát arra, hogy jobb eredménnyel is vizsgázhassanak. Példaképpen megemlíthetem, hogy egyik tantárgyunkból a jegyzetet a professzor ur a vizsga előtt 6 nappal adta le, dacára annak, hogy ebből a tantárgyból írásbeli és szóbeli vizsgára kellett készülni.

Az itt és a szóbelileg felsoroltakat az Osztályfőnök Ur szíves figyelmébe ajánlva, tisztelettel kérem, méltóztasson odahatni, hogy úgy a szervezeti szabályzatunk, mint a hét elégségesen végzett kollégánk kedvezményes továbbtanulhatása a Miniszter Ur által elfogadtassék.

Kérésemet ismételve, maradok
Debrecen, 1948 augusztus hó 21.

megkülönböztetett tisztelettel

Mányi János

Mányi János
a debreceni munkásjogászok
elnöke.

Magyar Országos
Levéltár

XIX-3-1-h-204.813-1948 (1740)

6.3.2.2. A szervezeti szabályzat legfontosabb rendelkezései

„A Magyar Köztársaság Kormányának 6760/1947. sz. rendelete szerint az egyetemek jog- és államtudományi karán szervezett kétéves esti munkástanfolyamok azon végzett hallgatói, akik mind az írásbeli, mind a szóbeli vizsgákon az első tanévet sikerrel, a második tanévet pedig legalább jó eredménnyel elvégezték, kedvezményesen folytathatják jogi tanulmányaikat az egységes jog- és államtudományi doktori fokozat elnyerése végett, be kell azonban iratkozniuk a jog- és államtudományi kar kebelében szervezendő esti szemináriumba [...].

1.) Az esti szeminárium feladata, hogy a rendes jog- és államtudományi tanfolyam hallgatása nélkül alapvizsgákra és szigorlatokra készülő jelöltek számára megkönnyítse jogi tanulmányaikat. A szemináriumi megbeszélő órák vezetői a résztvevőkhöz intézendő kérdések által ellenőrzik a vizsgára készülő jelöltek magánúton folytatott tanulását, rámutatnak annak esetleges hibáira, rendelkezésre állnak a jelölteknek abból a célból, hogy ezek kérdéseket intézhessenek hozzájuk tanulásuk irányítása és a vizsgaanyagának részleteire nézve.

2.) A szemináriumba beiratkozott jelöltek rendes egyetemi hallgatókként iratkozhatnak be az egyetemre. [...] Ugyanolyan leckeönyvet (index) kapnak, mint a többi egyetemi hallgatók, jogaik és köteleiségeik is azonosak a többi egyetemi hallgató jogaival és köteleiségeivel. [...]

3.) A jog- és államtudományi kar Dékánja a jelöltek tanulmányi előmenetele biztosítása érdekében tanulmányi bizottságot szervez a jog- és államtudományi kar professzorai és az esti szeminárium hallgatóiból paritásos alapon. [...]»⁴²⁸

6.3.2.3. Viták a hallgatók tandíja körül

Miniszter Úr!

Tisztelettel jelentem, hogy [...] 26 esti szemináriumi hallgató a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán létesített esti [szeminárium] felállítását engedélyező [...] rendelet megjelenése előtt és a kar által felterjesztett szervezeti szabályzat-tervezet jóváhagyása előtt beiratkozott a Jog- és Államtudományi Karra, rendes hallgatóként. Ilyen formán mind a 26 hallgató, mint rendes hallgató tandíjcsoporthoz soroltatván tandíjat, iktatási díjat és szociális hozzájárulási díjat fizetett [...].

Tekintettel arra, hogy a [...] szervezeti szabályzat 6. pontja értelmében »az esti munkásszemináriumra beiratkozók ugyanannyi tandíjat fizetnek, mint az esti munkástanfolyam hallgatói«, viszont [...] egy korábbi] rendelet értelmében [...] az] »esti munkástanfolyam hallgatói beíratási díj címen tanévenként 10 Ft és kezelési díj címén 2 Ft-ot fizetnek«, jogosnak kell tartanom a jogtudományi karon létesített esti szeminárium 26 hallgatójának tandíj- és szociális hozzájárulás címen befizetett összegek visszafizetése iránt szóbelileg előterjesztett kérelmét. [...]»

...Kérem Miniszter Urat, hogy [...] a szervezeti szabályzat jóváhagyása előtt befizetett 359.50 Ft tandíj és 201 Ft szociális hozzájárulás visszafizetését elrendelni szíveskedjék.

Fogadja Miniszter Úr őszinte tiszteletem nyilvánítását.

Debrecen, 1948. november hó 17.

Kölönte Géza quaestor ugyanis arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szabályzat alapján a Munkásszeminárium és a Munkástanfolyam hallgatói valóban egyforma tandíjat fizetnek, csak hogy Munkástanfolyam jelenleg nem működik az egyetemen. Így figyelemmel arra, hogy ugyanolyan jogaik és kötelezettségeik vannak, valamint, hogy rendes indexet kaptak, az anyagi helyzetük alapján őket is tandíjcsoporthoz soroltatta. Ha tehát a miniszter a tandíj fizetése alól számukra külön mentességet ad, a szóban forgó összegeket (az iktatási- és a diákszociális hozzájárulási díj kivételével) csak akkor fizetheti vissza.⁴²⁹

	Név	TCS	TD (Ft)	ID (Ft)	SZH (Ft)		Név	TCS	TD (Ft)	ID (Ft)	SZH (Ft)
1.	Balla Angela	II/2	15	11.25	4.50	15.	Mányi János	IV/1	20	11.25	9
2.	Bartha Károly	I/1	-	11.25	2.50	16.	Makrai Imre	VI/1	30	11.25	18
3.	Dobsa István	I/3	15	11.25	4.50	17.	Mezei Imre	I/3	15	11.25	4.50
4.	Erdélyi Jolán	V/1	25	11.25	13.50	18.	Sz. Nagy Sándor	I/1	-	11.25	2.50
5.	Fekete Gizella	I/1	-	11.25	2.50	19.	Réday Lajos	I/1	-	11.25	2.50
6.	Gaál János	III/3	60	15.25	18	20.	Piros Sándor	II/1	-	11.25	2.50
7.	Györffy Gábor	II/1	-	11.25	2.50	21.	Szászi Gábor	I/1	-	11.25	2.50
8.	Herman András	II/1	-	11.25	2.50	22.	Székely Károly	I/3	15	11.25	4.50
9.	Hunyadi László	II/1	-	11.25	2.50	23.	Terebesi Sándor	I/2	-	11.25	2.50
10.	Kapusi Géza	V/2	31.25	11.25	21	24.	Tóth Pál	II/1	-	11.25	2.50
11.	Kobzos Irén	I/1	-	11.25	2.50	25.	Trosztel Dezső	I/1	-	11.25	2.50
12.	Kobzos József	X/1	56.25	11.25	34	26.	Zoványi Béla	I/3	15	11.25	4.50
13.	Kobzos Sándor	VI/2	47	11.25	28	27.	Rácz Sándor	*Utólagosan iratkoztak be rektori engedéllyel (1948. nov. 15.)			
14.	Kasza Gyula	I/3	15	11.25	4.50	28.	Vásárhelyi Sándor				
Jelmagyarázat: TCS = tandíjcsoporthoz, TD = tandíj, ID = iktatási díj, SZH = szociális hozzájárulás * = a kiegészítés tőlem											

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban az alábbi határozatot vezették fel az ügyiratra:

Pro domo:

Tekintettel arra, hogy egészen kevésszámú hallgató tandíjának és szociális hozzájárulási díjának elengedéséről volt szó, akik maguk is dolgozók, legnagyobb részt családok is, a munkástanfolyamot végzett hallgatók csökkentett tandíjának megállapítása iránt javaslatot téve a pénzügyminisztériumnak, a Szabályzat vonatkozó pontját jóváhagytuk.

Ennek értelmében a hallgatók kérése méltányos, minthogy azonban a vonatkozó generális szabályozáshoz a pénzügyminiszter úr ezideig nem járult hozzá, valamint azért, mert a díjak visszafizetése adminisztratív igen bonyolult volna, a visszafizetés nem hajtható végre.

Méltányos elintézésnek látszik tehát az, hogy a csatolt névsorban feltüntetett személyek, mint az esti munkásszeminárium-munkaközösség tagjainak jegyzet-kiadás céljára egyszeri segítyt /a visszatérítendő összegnek kb. megfelelő 600 – Ft./ lehetne juttatni, ugyanakkor pedig megsürgetjük, hogy az álta-

lunk javasolt generális tandíjkezdvezmény jogának megadásához a pénzügyminiszter úr mielőbb jóváhagyását adja.

6.3.2.4. A hallgatók foglalkozása és jövedelmi viszonyai

Az újabb lépés 1949 januárjában következett, amikor Mányi János tan- és vizsgadíjmentességet kért valamennyi társa részére:

Ortutay Gyula Vallás- és Közoktatási Miniszter Úrnak
Budapest

Miniszter Úr!

A Debreceni Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karához szervezett Esti Munkásszeminárium hallgatói azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulunk Miniszter Úrhoz, hogy a Munkásszeminárium hallgatói részére tandíj-, alapvizsgadíj-, és szigorlatidíj fizetése aluli teljes felmentést a Munkásszeminárium egész tanulmányi idejére, a diploma megszerzéséig megengedni szíveskedjen.

Fenti kérelmünk indoklásául legyen szabad megemlítenünk, hogy mi mindannyian dolgozó emberek vagyunk, kik nappali fáradtságos munkánk mellett végezzük egyetemi tanulmányainkat, fizetésünkből családjunkat tartjuk. A magas díjak fizetésére ezért képtelenek vagyunk. A díjak megfizettetése további tanulásunkat veszélyeztetné.

Mivel pedig szemináriumunkat a Kormány szükségesnek tartotta, úgy annak esetleges megszűnése nem fedné Kormányzatunk elgondolását.

Kérésünk Miniszter Úr szíves jóindulatába ajánlva annak kihangsúlyozásával, hogy hasonló eddigi kéréseinket Miniszter Úr mindenkor melegen pártfogolta, maradunk

megkülönböztetett tisztelettel

a debreceni munkás joghallgatók nevében

MÁNYI JÁNOS

Debrecen, 1949 január hó 4.

A minisztérium értesítette az egyetem tanácsát, hogy sürgősen terjesszen fel egy, a hallgatók nevét, foglalkozását, valamint a saját és az eltartásukra kötelezett legközelebbi hozzátartozójuk havi jövedelmét feltüntető kimutatást. „Egyébként meg kellene csinálni ez adatoktól függetlenül is, de csak a vizsgákra szabályszerű időben történő jelentkezésekre (nem pót, ismétlő, vagy elkésett vizsgáknál)” – jelentette ki a miniszteri segédtitkár. A dékán a felterjesztést csak márciusban tehette meg, a több mint egy hónapos késésért neki kellett mentegetőznie:

„...Késedelmes felterjesztésem indokául szabad legyen előadnom, hogy bár a rendelet vétele után azonnal intézkedtem az adatoknak sürgös szolgáltatásáról és azt közben szóbelileg és írásbelileg is többször sürgettem, jelentésemet mégis mindeddig azért nem tehettem meg, mivel a munkásszemináriumi hallgatók közül többen nem tudták a kért adatszolgáltatást nyújtani. Most tehát, hogy jelentésem további halasztást ne szenvedjen, tíz hallgatónak a még hiányzó adatszolgáltatása pótlásául egyetemünk quaestori hivatalából kértem az előző tanfélévben benyújtott jövedelemigazolásukat...”⁴³⁰

	Név	Születési hely	Születési idő	Foglalkozás	Havi jövedelem (Ft)			Családi állapot
					Összes	Családi pótlék	Lakbér-segély	
1.	Balla Angela*	n. a.	n. a.	dohánygyári munkás	256	-	-	n. a.
2.	Bartha Károly	Pocsaj	1916	MÁV lakatos	375	36	45	1 gyermek, felesége nem keres
3.	Dobsa István	n. a.	n. a.	magántisztviselő volt, most munkanélküli	-	-	-	n. a.
4.	Erdélyi Jolán*			fényképészsegéd	520		15	
5.	Fekete Gizella			városi számv. id. kis. munkaerő	285			
6.	Gaál János			szabósegéd	400-500		-	2 gyermek
7.	Győrffy Gábor*			gazdálkodó	216, 46			n. a.
8.	Herman András			bútorgyári asztalossegéd	176			
9.	Hunyadi László*			tűzoltóhadnagy	210			
10.	Kaposi Géza			bútorgyári asztalossegéd?	457			
11.	Kasza Gyula	Debrecen	1895	villamos vállalati tisztviselő	309	-	15	n. a.
12.	Kobzos Irén	n. a.	n. a.	városi időszakos munkaerő	313			
13.	Kobzos József		1910	nyomdavezető	1092			
14.	Kobzos Sándor		1908	gépszedő	1014			
15.	Mányi János*		n. a.	asztalosmester	400			
16.	Makrai Imre	tímármunkás, munkanélküli		-				
17.	Mezei Imre*	lakatos		162				
18.	Sz. Nagy Sándor	Földes	1920	egyetemi szerződéses kiegészítő munkaerő	350		-	-
19.	Rácz Sándor*	n. a.	n. a.	férfiszabó	187, 20			
20.	Réday Lajos*			magántisztviselő volt, most munkanélküli	300 volt.			
21.	Piros Sándor	Debrecen	1924	szabósegéd	260			
22.	Szászi Gábor	Nyírmártonfalva	1919	segédmunkás	243			
23.	Székely Károly	Kolozsvár	1908	egyetemi technikus	298			
24.	Tóth Pál*	n. a.	n. a.	rendőrhadnagy	262	-		n. a.
25.	Trosztel Dezső			MÁV irodai segédtiszt	294			
26.	Vásárhelyi Sándor*			ipariskolai előadó	380			
27.	Zoványi Béla	józsai lakos		földmunkás-szövetkezeti alkalmazott	200			

Jelmagyarázat: * = adatait a Quaeztura pótolta.

Jelmagyarázat: * = adatait a Quaestura pótolta.

Ha áttekintjük a fenti táblázatot megállapítható, hogy nemcsak a klasszikus munkásosztályból kerültek ki a hallgatók, hiszen közülük több egyéb alkalmazásban volt. Ugyanakkor a földművesek rétege szinte jelentéktelen, egy munkanélküli tímár pedig arról is igazolást szerzett, hogy „nincs kilátás belátható időn belül az elhelyezkedésére”. A „munkásarisztokráciát” a Kobzos fivérek kimagasló jövedelemmel képviselik, közülük Sándort később az egyetem quaestorává nevezték ki.⁴³¹ A családi állapotról vonatkozóan nagyon kevés az adat, mindössze három esetben biztos, hogy a hallgatónak már gyermeke van. A korosztályt tekintve a szórás csaknem 30 év (!), az egyetem vonzáskörzete viszont teljesen lefedi a születések helyét. Ami a nemek megoszlását illeti, a többség férfi, ebben a formában csak négy nő végezte a jog- és közigazgatás-tudományi tanulmányait.

6.3.2.5. A Munkásszeminárium utolsó „fél éve”

A kar „szüneteltetését” végrehajtó leirat a munkáshallgatókat illetően külön rendelkezést tartalmaz:

„A debreceni Tudományegyetem Jog- és Közigazgatástudományi Kara valamint a miskolci Állami jogakadémia mellett a két éves esti munkástanfolyamot végzett hallgatók további tanulmányaikat megkönnyítő úgynevezett „Munkásszeminárium” részére a hallgatók joghátránytól való mentesítése érdekében folyó évi július hó 1-től augusztus hó 27-ig terjedő időre rövidített nyári félévet engedélyezek. A félév rövidségére való tekintettel e tanfolyamok tanulmányi bizottságai a szemináriumi hallgatók részére sűrített óraszámú tanrendet állítsanak be, s azt jóváhagyás végett hozzám haladéktalanul terjesszék fel. A tanfolyam a sűrített óraszámú tanrend betartásával a jóváhagyás leérkezése előtt is megkezdhető.”⁴³²

⁴¹⁸ „Szabályzat a debreceni tudományegyetem jog- és államtudományi karán szervezett esti munkástanfolyamról és munkásszemináriumról”: RIKT. 185/1946-47. 97. d. – A tervezet: JJK. '45/46. XX. rk. ü. (júl. 8.) A/ melléklet. – Lásd még: RIKT. 7/1946. 97. d.

⁴¹⁹ Szádeczky-Kardoss Tibor bejelentése és a kar határozata: JJK. '45/46. VII. r. ü. (dec. 21.) 276. – A miniszter leiratban sürgeti a tanfolyam megszervezését: JJK. '45/46. XX. rk. ü. (júl. 8.) 638. (90.312/1946. VI. VKM).

⁴²⁰ Szádeczky-Kardoss Tibor évváró jelentése (kelt: 1948. júl. 8.): VETF. 200.422/1948. 174. d.

⁴²¹ A Munkástanfolyam hallgatóinak névsora: ÉVK. '46/47. 148. – RIKT. 2425/1948-49. 106. d.

⁴²² Bacsó Jenő évváró jelentése (kelt: 1947. szept. 15.): VETF. 136.166/1947. 71. d. – A Munkástanfolyam hallgatói kérik a Tanulmányi Bizottságtól, „hogy jogi tanulmányaik folytatásának megkönnyítése céljából a jövő tanévben számukra külön latin, különös tekintettel a jogi műszavakra tárgyú lektori órák tartassanak”: RIKT. 2181/1946-47. 99. d. – Bacsó Jenő dékán kéreleme dr. Dobó Árpád utólagos megerősítése tárgyában: VETF. 155.229/1947.

⁴²³ A szakelőadói megbízások: 1947/48. I. félév: RIKT. 2722/1946-47. 100. d. (121.316/1947. VI. 1. VKM). – RIKT. 976/1947-48. 103. d. (164.464/1947. VI. 1. VKM). – II. félév: RIKT. 1657/1947-48. 104. d. (193.334/1948. VI. 1. VKM). – Az 1946/47. tanévre vonatkozóan a szakelőadói megbízások hiányoznak.

⁴²⁴ A hallgatók kérelme jegyzeteik elkészítése tárgyában (Bacsó Jenő dékán felterjesztése): RIKT. 747/1946-47. 98. d. – VETF. 52.257/1947. 75. d. – A iraton az alábbi feljegyzés olvasható: „Budapesten kiadták kis könyvekben, itt kaptató”. (1947. márc. 27.) – Bacsó Jenő dékán felirata (1947. máj. 21.): RIKT. 2397/1946-47. 100. d. – VETF. 80.968/1947. 72. d. (kelt: 1947. jún. 12., dr. Zsebők Zoltán miniszteri osztályfőnök). – A beíratási és a kezelési díjak rendeltetéséről: 138.557/1946. VI. VKM. – Bacsó Jenő dékán felirata a hallgatók vizsgahalasztását illetően (1947. máj. 18.): RIKT. 2363/1946-47. 100. d. – VETF. 78.700/1947. 71. d. (kelt: 1947. jún. 8., Zsebők Zoltán). – RIKT. 2750/1946-47. 100. d. (101.428./1947. VI. 1. VKM, 1947. júl. 18., Zsebők Zoltán). – Bakos Katalin, ifj. Vásárhelyi Sándor, Szentesi Lajos, Kobzos József és ifj. Gaál János pótvizsgakérelme: RIKT. 175/1947-48. 101. d. – VETF. 135.246/1947. 65. d. (kelt: 1947. szept. 18., dr. Kubinszky Lajos miniszteri osztályfőnök).

⁴²⁵ Bacsó Jenő dékán felirata a vizsgabizottsági díjak megállapítása tárgyában: RIKT. 1885/1946-47. 99. d. – Az elutasítás: VETF. 56.603/1947. 75. d. (kelt: 1947. ápr. 16., Zsebők Zoltán). – A kar védekezése: 76.298/1947. 71. d. [‘46/47. XIX. rk. ü. (ápr. 26.)].

⁴²⁶ A munkástanfolyami hallgatók névsora, képzettsége és kereseti viszonyai: ÉVK. ‘46/47. 154. – RIKT. 2816/1946-47. 100. d. – 2425/1948-49. 106. d. (quaestori átirat).

⁴²⁷ A munkástanfolyamok első évfolyamának újbóli megnyitására vonatkozó tilalom: RIKT. 175/1947-48. 101. d. (135.253/1947. VI. 1. VKM, 1947. szept. 18., Zsebők Zoltán). – „Hivatkozva a jog- és államtudományi kar 1122/1947-48. jisz. felterjesztésére, értesítem a Tanácsot, hogy a jog- és államtudományi kar mellett esti tagozat indítása költségvetési fedezet hiányában nem áll módomban.” – RIKT. 551/1948-49. 107. d. (1948. okt. 19., dr. Szántó György miniszteri tanácsos).

⁴²⁸ Az „Esti Szeminárium” felállítását a miniszter nevében dr. Szabolcsi Miklós engedélyezi (aki a hivatalos iratokon magát csak „állami gyakorló gimnáziumi tanár”-ként címzi), azzal, hogy „a felmerült óraszámhiányt a folyó és az 1949-es költségvetési évre, a Kar részére engedélyezett óraszám keretén belül tudom csupán biztosítani”: 616/1948-49. 107. d. (203.288/1948. VI. 1. VKM). – Az „Esti Szeminárium” szervezeti szabályzata: RIKT. 732/1948-49. 107. d. – Munkásszemináriumi tanrendelet sem találtam, így nem állnak rendelkezésemre adatok a leckebeosztásra. Valószínűleg az első félévben tartott Sztehlo Zoltán 12, Flachbarth Ernő pedig 24 órát, mivel ezért díj kiutalását engedélyezte számukra a miniszteri osztálytanácsos, dr. Hollán P. Pál: 2058/1948-49. 109. d. (214.382/1949. VI. 1. VKM, 1949. márc. 19.). – A második félév általános TANRENDjében mindössze két tárgy szerepel, mely a „munkásszeminárium hallgatóinak” toldatot visel, az egyik a „Közgazdaságtan és pénzügytan”, a másik a „Magyar alkotmányjog a közigazgatási jog alapintézményeivel”. Az előbbit Szádeczky-Kardoss Tibor, az utóbbit Kauser Lipót oktatta, mindkettőt heti 5 órában.

⁴²⁹ Pukánszky Béla rektor 359.50 Ft tandíj és 201 Ft szociális hozzájárulás visszafizetésének elrendelését kéri: RIKT. 658/1948-49. 107. d. – Kölönte Géza quaestor álláspontja: 732/1948-49. 107. d. – A minisztérium 600 Ft jegyzetkiadási és vételi segélyt utalványoz (1949. jan. 3., Szántó György): 1298/1948-49. 107. d. – A „pro domo” feljegyzés: VETF. 209.220/1948. 174. d.

⁴³⁰ Kérelem a munkáshallgatók tandíj, alapvizsgadíj és a szigorlati díj fizetése alóli felmentésére, rajta dr. Buday Árpád miniszteri segédtitkár feljegyzése: VETF. 210.294/1949. – Dezső Gyula dékán felterjesztése (1949. márc. 5.): 214.630/1949.

⁴³¹ Kobzos Sándor (sz. Debrecen, 1908. okt. 10.) kinevezése quaestorrá (1949. máj. 23.): RIKT. 2735/1948-49. 109. d. – Az indoklás: a nevezett a kétéves Esti Munkástanfolyamot elvégezte, így a kinevezésétől számított egy éven belül a quaestori tisztség viseléséhez államszámviteli szakvizsgát tehet, másrészt, mint az egyetemi nyomda adminisztrációs

ügyeinek a vezetője, tisztviselői rátermettségéről már eddig is bizonyosságot tett: 2414/1947-48. 105. d. – Munkaverseny a Questori Hivatal és a Rektori Hivatal között: 3646/1948-49. 109. d.

⁴³² „A jogakadémiák megszüntetésének és a debreceni jog- és közigazgatástudományi kar szüneteltetésének szabályozása” (kelt: 1949. aug. 26., Szabolcsi Miklós ügyosztályvezető): RIKT. 3799/1948-49. 110. d. (1530-1/1949. V. 1. VKM).

7. A Jog- és Államtudományi Kar „szüneteltetése”

7.1. A „szüneteltetés” jogszabályi háttere

A 4.105/1949. számú kormányrendelet, mely 1949. június 26-án jelent meg, a következőképpen rendelkezett:⁴³³

A magyar köztársaság kormánya az 1946 : XVI. tc. 1. §-ában foglalt és legutóbb az 1948 : LVI. tc. 1. §-ával meghosszabbított felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §

(1) Az Egri Állami Jogakadémia, a Kecskeméti Állami Jogakadémia és a Miskolci Állami Jogakadémia működése az 1949. évi augusztus hó 30. napján megszűnik.

(2) A Debreceni Tudományegyetem jog- és közigazgatástudományi karának működése az 1949. évi augusztus hó 30. napjától kezdve további rendelkezésig szünetel.

2. §

A jelen rendelet kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáról – a költségvetést érintő ügyekben a pénzügyminiszterrel egyetértve – a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodik.

A kormányrendelet eredetileg három szakaszból állt, de a minisztertanács elé terjesztését megelőzően törölték a 2. §-át:⁴³⁴

Az 1949. évi állami költségvetésben a fenti jogakadémiák illetve Kar részére megszabott előirányzatot a megmaradó budapesti, szegedi, pécsi Jog- és Közigazgatástudományi Kar kibővítésére, illetve átszervezésére kell felhasználni.

A rendelettervezetet *Ortutay Gyula* a Minisztertanács június 24-i ülésén, napirenden kívül terjesztette be, az indoklásban áthúzással jelöltem azokat a részeket, melyek április 30-án még elhangzottak a VKM kollégiumi értekezleten.⁴³⁵

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

Tisztelettel kérem a Minisztertanácsot, hogy az idemellékelt szövegű rendeletet kiadni szíveskedjék:

~~Kétségtől bizonyosodott, hogy a jelenlegi jogász produktivitás túlzottan nagy ahhoz a számhoz képest, ahány jogászra a népi demokratikus, illetve szocialista államnak szüksége van, ugyanakkor~~

~~pedig a képzés nívója nem mindenhol megfelelő. A jogászképzéssel jelenleg Magyarországon a négy Tudományegyetem jog- és közigazgatástudományi kara, és azokon kívül még három állami jogakadémia foglalkozik. Ugyanakkor viszont a felsőoktatás jogi ága – inkább, mint bármely más tudományág – súlyos káderhiányokkal küszködik. Valamennyi vidéki egyetemen és jogakadémián szükségmegoldásokkal, külső és nem teljesen megfelelő tudományos nívóval rendelkező előadókka~~ lehet csupán az előadásokat biztosítani. ~~Mind az egyetemeken, mind a jogakadémiákon igen kevés az a jogtanár, akinek a munkáját az új jogásznemzedék nevelése terén továbbra is igénybe lehet venni, a szükségszerűen helyén meghagyott, de a célnak végeredményben meg nem felelő tanárookra a nevelést bízni több kárt okoz, mint hasznot. A jogakadémiák tanári karából kb. 25%-ot lehet egyetemi nívójúnak számítani és ott felhasználni, a vidéki egyetemek jog- és közigazgatástudományi karain a tanszékeknek mintegy 60%-a van megfelelő káderek hiján – csupán betöltve. Amennyiben egyrészt a jogásztúltermelés ellen másrészt a jogi oktatás reformjának megvalósításának érdekében kitűzött célokat el kívánjuk érni, szükségesnek látom a jogakadémiáknak – mint általában a legalacsonyabb nívójú jogászokat kibocsájtó karoknak megszüntetését és a használható tanerők összpontosítása végett a debreceni tudományegyetem jog- és közigazgatástudományi karának tartós szüneteltetését.~~

Megemlíteni kívánom, hogy a debreceni egyetem a jog- és közigazgatástudományi kar szüneteltetésének elrendelésével egyidejűleg nagy Természettudományi kart kap, így sem a várost, sem az egyetemet ez intézkedéssel komoly sérelem nem éri.

~~A javaslat kitárgyalva: Miniszterelnökségről: Szebenyi Endre államtitkár. Igazságügyminisztériumból: Ries István igazságügyi miniszter, Hajdú Gyula államtitkár, Szabó Imre min. tan. Belügyminisztériumból: Beér János, min. osztályfőnök. Egyetem (Jogászszöv. től): Kádár Miklós, Sarlós Márton tanszéki előadók.~~

Tisztelettel kérem ezért a Minisztertanácsot, hogy a fenti rendeletet kiadni szíveskedjék.

Budapest, 1949. évi június hó 23-án

Szávai Nándor s.k. államtitkár

Már a rendelet és az indoklása kapcsán tennünk kell három megállapítást:

- *A kar tartós és nem átmeneti szüneteltetéséről volt szó, sőt, a törvénytárban egyenesen megszüntetésről ír a tárgymutató.*
- *A szakirodalom téved abban, hogy a jogakadémiák és a debreceni kar megszüntetését egyaránt a túlképzéssel indokolja. Az utóbbi ugyanis a „használható tanerők összpontosítását” célozta.*
- *1949-ben a vidéki jogi egyetemeken a tanszékek 40%-a káderhiány miatt beöltetlen, a debreceni képzés felfüggesztésének a közvetett okát ez jelentette.*

7.2. A rendelet kiadásának előzményei

Az egyetemszervezési ügyeket Szántó György adta elő a május 4-i VKM kollégiumi értekezleten, immár Szabolcsi Miklós ügyosztályvezető és Buday Árpád miniszteri segédtitkár jelenlétében. Az ülésen az alábbi határozat született:

„A debreceni jog- és közigazgatástudományi kar megszüntetését [sic!] megfelelően elő kell készíteni. Az előkészítés munkája csak a választás után kezdődhetik meg, a propagandában erősen hangsúlyozni kell azokat a pozitívumokat /természettudományi kar, pedagógiai főiskola stb./ amelyeket Debrecen városának adunk.”

Noha Buday Árpád a rendelettervezet május 30-án írta alá, azt június 24-ig nem tárgyalhatta a minisztertanács:

Elnöki 3. ügyosztály véleményezése

Véleményünk szerint a tervezett rendelkezés érdekében nincs szükség kormányrendelet kiadására, mert

1/ részben három állami jogakadémia megszüntetéséről van szó, az állam pedig az általa fenntartott tanintézeteket jogszabály nélkül is megszüntetheti /másként állt a helyzet 1940-ben, amikor a jogakadémiák fenntartója nem az állam, hanem egyes egyházak voltak, részbeni megszüntetésükhöz tehát jogszabályra volt szükség/,

2/ részben az egyik egyetemi kar szüneteltetéséről van szó, ami szintén nem kíván jogszabályi rendelkezést.

A tervezett reformmal kapcsolatban elsősorban a megszűnő intézetek tanárainak és tanulóinak további sorsa vár rendezésre, ebben a vonatkozásban sincs azonban szükség jogszabályra, mert a tanszemélyzet sorsa tekintetében az általános közszolgálati jogszabályok egyébként is tartalmazznak rendelkezést /1934 : I. tc. stb/ míg a hallgatók sorsa konkrét intézkedéssel is rendezhető.

Budapest, 1949. június 7.

A Vallás- és Közoktatási Minisztérium V/1-es ügyosztálya az alábbi választ juttatta el az elnöki 3. ügyosztálynak:⁴³⁶

Ügyosztályunk tudomásul veszi a társosztály véleményét, azonban az igazságügyminisztériumnál /Hajdú államtitkár és Szabó Imre min. tan./, valamint a miniszterelnökséggel /Szebenyi államtitkár/ folytatott megbeszélés alapján szükségesnek látja mégis a kormányrendelet kiadását, minthogy elvi jelentőségű intézkedés és arra tekintettel, hogy a jogakadémiák mégis csak nagy hallgatólétszámot érintő tanintézetek, valamint arra, hogy a tudományegyetemeket törvény állapítja meg, s a karokat is az állapítja meg.

A minisztertanácsi előterjesztés megtételét kérve ügyiratot r. u. elnöki 3. ügyosztályhoz visszaküldöm.

Budapest, 1949 VI. 8, Buday

Jól tükrözi a határozatlanságot az az irat, mely egy nappal korábban keletkezett a rektori hivatalban. Szabolcsi Miklós ekkor közölte telefonon, hogy kik azok, akik egyetemi vezetőkké választását „helyesnek tartaná” a minisztérium. „Tekintet nélkül a jogi kar esetleges megszüntetésére”, kérte, hogy az válassza meg a dékánját az 1949/50. tanévre. Mivel személyére nem tett javaslatot, a kar Kauser Lipótnak többséget szavazott. Igaz, a rektorállítási jogáról lemondott.⁴³⁷

- *Hogy ki vetette fel a kar „szüneteltetésének” gondolatát, arra nem adhatunk választ a fentiek alapján. A döntésbe és a végrehajtásba a minisztérium akkori tisztviselői, Szántó György, Szabolcsi Miklós és Buday Árpád kapcsolódtak be, a jelen fejezetben szereplő jogszabályokat az utóbbi fogalmazta meg.*
- *1949. április 30-a az első olyan időpont, amikor az előkészületeket már dokumentálni tudjuk. Mivel Vas Tibort február 11-én még kinevezték a Jogfilozófiai Tanszékre, a „szüneteltetés” gondolata nagyjából márciusban merülhetett fel, úgy vélem.*
- *Nem kis határozatlanságot érzékelhetünk a végrehajtásban, tehát kérdés marad, hogy mennyire volt szándékos az egyetem vezetőségének a bizonytalanságban tartása.*

7.3. Rendelkezések a hallgatók áthelyezésére, a könyvtárra és a leltári anyagra vonatkozóan

A végrehajtási leirat első változatát július 18-án keltezte Buday Árpád, a dokumentum alig különbözik attól, melyet Szabolcsi Miklós augusztus 26-án írt alá.⁴³⁸

Budapest, V. Hold-u. 16.
Telefon: 129-430.

1530-1
1949.V.1.szám.

Tárgy: A jogakadémiák megszüntetésének
és a debreceni jog- és köziga-
zatástudományi kar szünetelte-
tésének szabályozása.

Hiv.szám: -
Melléklet: -

A 4.105/1949./134/ Korm.számú rendelet /Közigazgatási Rendszám 1.530.,
1.423/ 2.§-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendelem
el:

A./

/1/ Azok a jogakadémiai, illetve egyetemi hallgatók, akik az 1948-49.
tanév II. félében tanulmányaikat valamelyik jogakadémián, illetve a
debreceni Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi karán folytat-
ták, rendben lezárt és félév végén láttamozott leckekönyvükkel az 1949-
50. tanév I. félévére a rendes határidőben félév veszteség nélkül irat-
kozhatnak be a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem, a szegedi Tuo-
mányegyetem vagy a pécsi Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi
karán.

/2/ A jogakadémiákról, illetve a debreceni Jog- és közigazgatástudomá-
nyi karról átiratkozó hallgatók /továbbiakban: hallgatók/ beiratkozása
a megmaradó karokra ugyanugy történik, mint a karok régi hallgatóié.
Külön felvételi vizsga stb. részükre ki nem köthető. Mindazonáltal a-
végből, hogy a megmaradó karok a várható új, felsőbb évfolyamos hallga-
tók számáról és azoknak főbb adatairól tájékoztatva legyenek, minden,
- az egyetemre átiratkozni kívánó - hallgató köteles jelentkezést an-
nak a karnak /jogakadémiának/ a dékáni hivatalában leadni, amelyen a
hallgató eddigi utolsó félévét hallgatta. A dékáni hivatalok a jelent-
kezéseket összegyűjtik és folyó évi augusztus hó 31-ig megküldik annak
a karnak, amelyre a hallgatók beiratkozni kívánnak. Minden hallgatónak
joga van szabadon megválasztani azt a jog- és közigazgatástudományi
kart, amelyen tanulmányait tovább folytatni kívánja. Az 1./ pontban
említett hallgatóktól távozási bizonyítvány nem kívánható.

/3/ Azok a hallgatók, akik a rendes őszi beiratkozási határidőben az
1948-49. tanév II. félévéről még tandíjhátralékban vannak, az 1949. évi
augusztus hó 30. napján még fennálló tandíjhátralékukat annak a karnak
befizetési számlájára fizetik be, amelyre be szándékoznak iratkozni. A
tandíjhátralék kiegyenlítése előtt a hallgatót újabb félévre beiratni
nem lehet.

/4/ Az a hallgató, aki az 1948-49. tanév II. félévéről szabályosan le-
zárt leckekönyvet tud valamelyik jogakadémiától, illetve a debreceni
Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi karától bemutatni, a meg-
maradó jog- és közigazgatástudományi karok valamelyikére legkésőbb az
1950-51. tanév I. félévére külön felvételi kérvény benyújtása nélkül,
félévvesztés nélkül iratkozhat be. E határidőn túl az I. éves hall-
gatókra vonatkozó felvételi követelmények megléte ezeknél is megviss-
gálandó, felvételük esetén azonban tanulmányaikat az előző jog- és köz-
igazgatástudományi kari tanulmányaik beszámításával folytathatják.

Tudományegyetem Tanácsának,
Debrecen.

/5/ A debreceni Jog- és közigazgatástudományi karon folyó évi augusztus hó 22-től 29-ig, a jogakadémián pedig folyó évi augusztus hó 15-től 25-ig rendkívüli vizsgaidőt engedélyeznek. E vizsgaidő a szeptemberi rendkívüli vizsgaidőt helyettesíti, tehát arra annak szabályai irányadók. A debreceni Jog- és közigazgatástudományi kar utolsó doktori avatását folyó évi augusztus hó 30-án tartja.

/6/ A debreceni Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi kara mellett, valamint a miskolci Állami Jogakadémia mellett a kétéves esti munkástanfolyamot végzett hallgatók további tanulmányait megkönnyítő ugynevezett "Munkásszeminárium" részére a hallgatók joghátránytól való mentesítése érdekében, folyó évi július hó 1-től augusztus hó 27-ig terjedő időre rövidített nyári félévet engedélyeznek. A félév rövidségére való tekintettel e tanfolyamok tanulmányi bizottságai a szemináriumi hallgatók részére sűrített órászámu tanrendet állítsanak be, s azt jóváhagyás végett hozzám haladéktalanul terjesszék fel. A tanfolyam az utólagos jóváhagyás feltételezésével a sűrített órászámu tanrend betartásával a jóváhagyás leérkezése előtt is megkezdhető.

/7/ Az a szigorló, aki szigorlatait a debreceni Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi karán tette, szigorlataira bármelyik megmaradó karon jelentkezhet. További szigorlataiba azonban azután már csak az így választott karon jelentkezhet.

B./

/1/ Az állami jogakadémiák és a debreceni Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi kara felszerelését, helyiségeit és irattírást az alábbi részletezés szerint folyó évi augusztus hó 30-ig át kell adni.

/2/ Az Egri Állami Jogakadémia helyiségeit az 1949-50. tanévben ott működő Állami Pedagógiai Főiskolának adja át. A Jogakadémia könyvtára ugykezelendő, hogy annak állagáért és gondozásáért az Állami Pedagógiai Főiskola igazgatója /szervezője/ felelős, intézkedéseiben azonban köteles meghallgatni a Magyar Jogász Szövetség helyi csoportjának elnökét. A könyvtár a Magyar Jogász Szövetség tagjainak és a helybéli joghallgatóknak a közkönyvtárakra vonatkozó szabályok értelmében rendelkezésre áll.

A Jogakadémia leltári felszerelését az Állami Pedagógiai Főiskolának kell elvben teljes egészében átadni. Az egyes tanárok által új szolgáltatási helyükre átszállítani kívánt egyes könyvek, illetve segédesszközök kérdésében az ez iránt hozzám benyújtott írásbeli kérésekre külön-külön intézkedem.

/3/ A Miskolci Állami Jogakadémia helyiségeit a Városi Zeneiskolának adja át.

A Jogakadémia könyvtára Miskolc Város Könyvtárának használatra adandó át. A jogi szempontból nem lényeges anyag különválasztásáról és az iskolaalapító evangélikus egyháznak történő esetleges visszaadásáról külön rendeletben intézkedem.

A Jogakadémia leltári anyaga a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemnek adandó át. Egyes leltári tárgyaknak más szerv részére való átengedéséről a Jogakadémia javaslata alapján külön intézkedem.

/4/ A Kecskeméti Állami Jogakadémia helyiségeit a Kecskeméti Mezőgazdasági Gimnáziumnak adja át.

A Jogakadémia könyvtárát a Magyar Jogász Szövetség helyi csoportjának kell használatba átadni. A könyvtárból a Szegedi Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi kara részére szükséges könyvek e karnak adandók át.

A Jogakadémia felszerelését a szegedi Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi Karának részére a szegedi Tudományegyetem Gazdasági Igazgatósága veszi át és szállíttatja el.

/5/ A Debreceni Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi Karának helyiségeit a Természettudományi Kar részére engedem át.

A Kar könyvtárát a Tudományegyetem könyvtára veszi át, azt azonban - mint a szünetelő Jog- és közigazgatástudományi Kar könyvtárát - el különítve helyezi el és kezeli.

A leltári anyagnak a megmaradó karok közötti szétosztására a javaslatot egy, e célra felállított bizottság teszi meg - különös tekintettel a Természettudományi Kar felállításával kapcsolatos igényekre. A bizottság személyi összetételére a jog- és közigazgatástudományi kar ezidei dékánja haladéktalanul tegyen javaslatot.

C./

/1/ A Jogakadémiák és a Debreceni Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi Karának Dékáni Hivatala működését 1949. évi augusztus hó 30-án déli 12 órakor befejezi.

/2/ A Debreceni Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi Kara irattárát a rektori hivatal, a Miskolci Állami Jogakadémia irattárát a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és közigazgatástudományi kari Dékáni Hivatal; az Egri Állami Jogakadémia irattárát a Pécsi Tudományegyetem jog- és közigazgatástudományi kari Dékáni Hivatali; a Kecskeméti Állami Jogakadémia irattárát pedig a Szegedi Tudományegyetem Jog- és közigazgatástudományi kari Dékáni Hivatal vezetőjének lezárva és rendezve adja át. Ez időponttól kezdődően a Jogakadémiák, illetve a szünetelő kar dékáni hivatalának addigi teendőit az esetlegesen előforduló ügyekben az átvevő hivatalok látják el. /Pl. másolatok kiállítás, tanulmányok igazolása stb./

/3/ A megszűnő, illetve szünetelő dékáni hivatalok magánszemélyek beadványait folyó évi augusztus hó 25. után nem fogadják el, ez időponttól az átadásig csupán a meglévő anyag feldolgozásával és a megszüntetéssel kapcsolatos teendők ellátásával foglalkoznak.

D./

/1/ A megszüntetésekkel, illetve szüneteléssel kapcsolatos személyi áthelyezések szükségessé teszik, hogy a tanító személyzet egyes tagjai a kutatási és oktató munkájukhoz nélkülözhetetlenül szükséges és új állomáshelyükön fel nem található könyvtári anyagot magukkal vigyék. Evégből az új szolgálati helyre kinevezett, illetve beosztott intézetvezetők szemináriumi könyvtárukból 70 kötetet meg nem haladó könyvtári anyagot magukkal vihetnek. Az így elszállított könyveket a kiadó könyvtár e rendeletre való hivatkozással fogyatéka vevő, a magával vivő tanszékvezető befogadó egyetem könyvtára pedig gyarapodásként leltárba veszi. Az ezen felül még elszállításra szükségesnek mutató könyvek letétként ugyancsak átadhatók a befogadó egyetem könyvtárának, ezeknek száma azonban az előbb említettekkel együtt sem lépheti túl tanáronként a háromszázat.

Az e rendeletre történő átadások során kapott leltári tárgyak az új, megszerző intézményeknél leltározandók.

Budapest, 1949. évi augusztus hó 29-én.

A miniszter rendeletéből:

[Handwritten signature]
/Dr. Szabolcsi Miklós/
Államtitályvezető.

7.4. A tanerők áthelyezése

Augusztus 6-án felkereste a pénzügyminisztert a V/1-es ügyosztály, hogy fedezze a professzorok útiköltségét és vasúti fuvardíját.⁴³⁹

Tisztelettel kérem Miniszter Urat, hogy a [...] Pázmány Péter Tudományegyetem alcím 129. Ki-küldetési és átköltözési költségek alrovatán 9.300 Ft, a [...] Pécsi Tudományegyetem alcím 129. alrova-tán 8.500 Ft, a [...] Szegedi Tudományegyetem alcím 129. alrovatán pedig 25.000 Ft póthitelt engedé-lyezni, s egy összegben rendelkezésemre bocsátani szíveskedjék. Ennek ellenében a [...] Tanárképzők és főiskolák alcím [...] Változó pótlékok alrovatán 42.800 Ft megtakarítást ajánlok fel.

Kérésem indoklása a következő:

A jogakadémiák és a debreceni egyetem jogi karának megszüntetésével [sic!] kapcsolatban ezek tanszemélyzetének egy részét a budapesti, pécsi és szegedi tudományegyetemhez helyezem át. Ezeknek a személyeknek tudományos és oktató tevékenységére a jogi reform következtében fokozott szükség van. Áthelyezésüket indokolja az is, hogy a jelenlegi karok tanszemélyzete közül többen, a magyar népi köz-társaság fontos vezető állásait töltik be, így az egyetemi oktatásban nem tudnak teljes intenzitással részt venni. Az ő munkájukat egészítenék ki és tennék eredményesebbé a most áthelyezendő fiatal, fejlődőké-pes és alapos szaktudással rendelkező személyek. A Debrecenből áthelyezendő személyeket a pécsi és a szegedi egyetem be nem töltött ny. r. tanári állásokra kívánom kinevezni. [...]

Budapest, 1949. VIII. 6.

Buday Árpád augusztus 17-én, levélben kérte Budapest, Szeged és Pécs polgármesterét, „hogy a nevezetteket lakás biztosítás terén hatékonyan támogatni szíveskedjék”.

Meg-jegyzés	Név	Állás	Fizetőhely	Törzsfí-zetés	Családi pótlék	Lakbérsegély (saját és csa-ládtagoké)	Összes járandó-ság	Új fizetés	Különbö-zet
-	Bozóky Ferenc	egyet. ny. r. t.	Dóczy u. 5	1138	18	30	1186	1700	514
-	Szádeczky-Kardoss Tibor		Nagyerdei krt. 76	1138	-	15	1153	1900	747
-	Sztehlo Zoltán		Péterfia u. 46. I.	1138	18	30	1186	1700	514
Pécs	Flachbarth Ernő		Bethlen u. 20	1138	-	15	1153	1800	647
Szeged	Dezső Gyula		Hatvan u. 6. IV	1138	18	30	1186	2200	1014
Pécs	Kausér Lipót		Dóczy u. 7	1138	18	30	1186	2200	1014
Szeged	Schultheisz Emil		Hatvan u. 1. II.	1138	18	30	1186	2533	1347
Szeged	Vas Tibor		Db. Központi Egyetem	727	-	15	742	2488	1746
Nem	Bacsó Jenő	nyug. ny. r. t.	Nagyerdei krt. 76	796	18	30	844	1248	401
Nem	Bruckner Győző	nyug. jogakad. t., c. ny. r. t.	Miskolc, Szeles u. 38	568	18	30	616	1116	50
Szünetel!	Melles Ödön	könyvtár-kezelő demonstr.	Hajnal u.-i bérház C.	319	-	15	334	500	166
	Turi Béla		Sallai u. 43	-	-	-	-	500	500

Szünetel!	Paksy István	könyvtár- kezelő demonstr.	Kossuth-Kollégium, Nagyerdei krt. 74	-	-	-	-	500	500
	Nagy Miklós		Böszörményi u. 118	-	-	-	-	500	500
	Borsi Emil			-	-	-	-	500	500

Megjegyzés: mivel senki sem kapott közlekedési segílyt vagy máshonnan fizetést, a táblázatban mellőztem a két oszlop feltüntetését.

A debreceni professzorok közül öt folytathatta a munkát, míg Dezső Gyulát, Schultheisz Emilt és Vas Tibort Szegedre, addig Flachbarth Ernőt és Kauser Lipót Pécsre helyezték át, Bozóky Ferencet, Szádeczky-Kardoss Tibort és Sztehlo Zoltánt viszont nyugdíjazták. Az utóbbi kettő már 1946-ban szerepelt a B./ listán, ugyanakkor még nem lehetett megkísérlni, hogy eltávolítsák Bozóky Ferencet, az egyetem rektorát.⁴⁴⁰

Július végétől megkezdődött a kar javai felett az osztozkodás.⁴⁴¹

Dékán Úr!

A Jogi Kar megszüntetésével és bútorzatának felszámolásával kapcsolatban azzal a kéréssel fordulok Dékán Úrhoz, hogy a nevezett kar berendezéséből szíveskedjék intézetem részére a következő bútor-darabokat kiutalni: 1 db. zárható szekrény, 1 db. ruhafogas, 1 db. írógépasztal. A rendelkezés értelmében intézetemnek a jelenlegi Római Jogi szeminárium helyiségébe kell költöznie. Miután az Angol Intézetben lévő beépített könyvszekrények nagy részét nem tudjuk átköltöztetni, tisztelettel kérem, hogy a Római Jogi szemináriumban lévő nagyméretű könyvvállványt az Angol Intézet részére kiutalni szíveskedjék.

Debrecen, 1949 aug. 3, kiváló tisztelettel: Ország László egy. ny. r. t.

- *Az V/1-es ügyosztály átirata egy további fontos körülményre is rámutat, de a kar „szüneteltetésének” ez még mindig csak közvetett oka. Úgy tűnik, hogy figyelembe véve a szakma és a politika szempontjait, a minisztérium elzárkózott attól, hogy kizárólag jogakadémiai tanárokkal töltsse fel a vidéki egyetemek üres állásait. Ebből a döntésből viszont egyenesen következett, hogy valahol egy egyetemi kart meg kell szüntetnie.*

7.5. Miért pont Debrecen?

Mivel a korabeli dokumentumokból nem ismerjük meg a *közvetlen okot*, e kérdésben mindössze feltételezésekbe bocsátkozhatunk.

- Valamelyik alföldi egyetem mellett szólt a *földrajzi szempont*, hiszen a pécsi kar megszüntetésével nem maradt volna jogászképzés a Dunántúlon.
- A *szegedi képzést* egyszer már érte súlyos sérelem, Kolozsvár visszatérésével (1940.) épp a jogi karáról mondott le az ottani egyetem. A kart *már másodjára szüntették volna meg*, pedig

újraindításától még nem telt el egy fél évtized sem. Ugyanakkor Szegeden már működött természettudományi kar 1949-ben, *Debrecenben viszont a természettudományi kar megszervezésért cserébe a jogi kar ésszerű alkut jelentett.*

- A betöltetlen tanszékek száma önmagában a kar kiválasztását nem magyarázza. Vegyük észre viszont, hogy míg *az új rendszerben a közjog oktatása fokozott súlyt kapott* (új alkotmány, közigazgatási reform), addig *Debrecenben az összes közjogi tanszék betöltetlen volt.*

<i>A jogi kari tanszékek betöltöttségének állapota a debreceni és a szegedi egyetemen az 1948/49. tanévben</i>			
<i>Tanszék</i>	<i>Debrecen</i>	<i>Szeged</i>	<i>Megjegyzés Szegedet illetően</i>
Politika	Vas Tibor mb.	Schneller Károly mb.	az 1949/50. tanévtől megszűnt
Jogfilozófiai	Vas Tibor	Szabó József mb.	Vas Tibor 1949/50-től
Közigazgatási és pénzügyi jogi	Kauser Lipót mb. Bozóky Ferenc mb.	Martonyi János	Martonyi János marad
Alkotmányjogi	Kauser Lipót mb.	Szabó József	Kovács István 1950/51-től
Büntetőjogi	Schultheisz Emil	Bónis György mb.	Schultheisz Emil 1949/50-től
Jogtörténeti	Flachbarth Ernő mb.	Bónis György	Bónis György marad
Nemzetközi jogi	Flachbarth Ernő	Buza László	Buza László marad
Magánjogi	Dezső Gyula	Székely István	Dezső Gyula: Polgári jog I. Tanszék 1949/50-től
Perjogi	Bacsó Jenő mb.	Móra Mihály mb.	Móra Mihály 1949/50-től
Római jogi	Sztehlo Zoltán	Székely István mb.	Pólay Elemér 1949/50-től
Statisztikai	Bozóky Ferenc	Schneller Károly	Schneller Károly marad
Egyházjogi	Sztehlo Zoltán mb.	Móra Mihály	az 1950/51-es tanévtől megszűnt
Kereskedelmi és Váltójogi	Kauser Lipót	Móra Mihály mb.	Perbíró József 1949/50., az 1950/51. tanévtől megszűnt
Közgazdaságtani és Pénzügytani	Szádeczky-Kardoss Tibor	ifj. Boér Elek	Horváth Róbert 1949/50-től

Csak érdekességként említem meg, hogy Pécsen, 1949-ben, a jogi kar 14 tanszékéből 5, az egyházjogi, a nemzetközi jogi, a társadalomtani és társadalomtudományi, a közgazdasági és pénzügytani, valamint a statisztikai volt betöltetlen, igaz, a sor kiegészült a közigazgatási- és pénzügyjoggal is decemberben, de ekkor már nem folyt jogászképzés Debrecenben.⁴⁴²

7.6. A tanszékek megüresedése

Az alábbiakban azt követjük nyomon, hogy milyen tényezők mozgatták azt a folyamatot, mely eredményeként a kar a felszámolásáig eljutott. Ugyanis *nem 1949-ben keletkeztek az okok.*

Véleményem szerint, a probléma gyökere abban a miniszteri rendeletben rejlik, mely 1934-ben a tanszékek számát a debreceni karon 11-re csökkentti, így ettől kezdve két főtárgyat folyamatosan kellett helyettesíteni. Igaz, hasonló utasításokat más vidéki egyetemen is végrehajtottak, ám ennek hatását Debrecenben a kar maga katalizálta. Hogy ez világosabb legyen, álljon itt Sz. Kun

Béla jelentésének egy részlete, melyet a Magánjogi Tanszék betöltésével kapcsolatban készített, 1937-ben:

„Végül nem hallgathatom el azt a felmerült észrevételt, hogy a tanszék betöltésénél nem lehet egyedül a tanszék közvetlen feladatának ellátására s a tudományos munkásságra gondolni, hanem [...] tanszékhelyettesítésekre is, amelyek nálunk annál inkább aktuálisok, mert tanszékeink közül kettő költségvetési fedezet híján állandóan üresen áll s, mert a kar tagjainak fele része túl van a középkori jogban wehrhafting-nak minősítő koron, s ép ezért a kar személyi összetételében a változás csoportosan egyidőben következhetik be.”⁴⁴³

A figyelmeztetés ellenére, a kar a 62 éves Zachár Gyula kinevezését kérte, és ekkor még nem lehetett tudni, hogy a II. világháború alatt és után még további halálesetek történnek (Baranyai Béla, Hacker Ervin, Juhász Nagy Sándor).

➤ *A tanári kar tehát előregedett, mire 1945 után betöltésre kerültek a magánjogi tanszékek, az összes közjogi megüresedett.*

Mindez nem lett volna probléma, ha a karnak elegendő magántanára van, akikkel a kieső professzorok – akár meghívás útján – gyorsan pótolhatóak. 1946-ban, Sz. Kun Béla erre ugyancsak rámutat:

„A pécsi tudományegyetem orvostudományi kara a magántanári habilitáció szabályzatának reformjára tesz javaslatot, melyre nézve egyetemünk rectora karunk véleményét kéri.

A pécsi javaslat abból indul ki, hogy a habilitációs szabályzat szerinte formálissá süllyedt és komolyság nélkül való, aminek szomorú bizonysga a magántanárok óriási száma és kevés kivétellel csekély tudományos értéke. A mi karunk ezt a kiindulási pontot nem fogadhatja el, mert a mi karunkon inkább az volna kifogásolható, hogy nagyon is kevés a magántanárok száma és mert magántanáraink mindenike elismert előkelő tudós. Ha tehát a baj a magántanárok száma és értéke körül van, annak nem a habilitációs szabályzat az oka, hanem a szabályzat alkalmazásának módja.”⁴⁴⁴

Ráadásul 1937-ben, a kar épp a magántanárát (Dezső Gyulát) mellőzte a tanszéketöltésben, holott épp ez lehetett volna az egyik fő érv az első helyre jelölésében.

➤ *Részben a magántanárok csekély száma miatt a folyamatosan megüresedő állások betöltése lassan haladt, a pályázatok évekig húzódtak.*

És a kar sajnos nem tett meg mindent, hogy felgyorsítsa ezeket. 1946 decemberében meghívta a 70 éves Bruckner Győzöt a Jogtörténeti Tanszékre, a minisztérium nem járult hozzá a kinevezéséhez.

Boleratzky Lórándot 1947-ben, nem jelölte szótöbbséggel az Egyházjogi Tanszékre, így a minisztériumnak elvi döntést kellett hoznia az üres szavazatok tekintetében. Ugyanekkor Gerőcz Kálmán rehabilitációját a minisztertől kérte, minthogy a kar nem vonta vissza a határozatát annak ellenére, hogy a magántanári képesítést még 1921-ben vonta el tőle, hivatkozva a tanácsköztársaság alatti tevékenységére.

➤ *Összességében ki kell, hogy mondjuk: a debreceni kar alapvetően hibás személyi politikát folytatott.*

7.7. Exkurzus: a jogi kar „szüneteltetésének” hatása és kísérlet az újraindítására

1958. január 23-án, Jausz Béla rektor szóbeli utasítása alapján, az alábbi javaslatot a Művelődésügyi Minisztériumhoz és az MSZMP Hajdú-Bihar megyei Bizottságához is benyújtották:⁴⁴⁵

JAVASLAT a jogi kar visszaállítására a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen

1.

A debreceni tudományegyetem a felszabadulás előtt, de néhány évig a felszabadulás után is négy karral működött. A teológiai kar leválasztása, az orvosi kar önállósítása és egyetemmé fejlesztése, a jogi kar elhamarkodott felszámolása és máshová irányítása után a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi karral és 1950-ben létesített Természettudományi karral rendelkezik.

A jogi kar nélküli debreceni tudományegyetemet nem lehet teljesnek tekinteni. Szembeszökőbb a hiány, ha azt tekintjük, hogy Debrecenben – a műszaki tudományokat kivéve – csaknem minden felsőoktatási ágban egyetemi szinten képezzük már az új, szocialistának nevelődő szakembereket.

Városunkban képviselve vannak a természettudományok, orvostudományok, agrártudományok és társadalomtudományok, kivéve a jogtudományt. Csorbát szenved így a tudományok egyetemlegességének elve.

De a jogi képzés hiányában nagy fogyatékok mutatkoznak a megye és a szomszédos megyék jogász szakkáder ellátottságában is.

Országos jelenség, hogy a régi jogász generáció kiöregedett. Különösen szemléletében. A burzsoá jogrend védelmére nevelődött régi jogászoknak csak egy része képes igazán belső meggyőződéssel és új, szocialista jogszemlélettel gyökeresen megváltozott társadalmi rendünk szolgálatában állni. Nagy számban van tehát szükség fiatal szakemberekre, akik a mai egyetemeken kapnak képzést és nevelést. Figyelmet érdemlő jelenség az is, hogy a felszabadulás után végzett jogászok közül viszonylag kevés jut az állami igazgatásba, a tanácsok apparátusába. Pedig az államhatalom erősítése a törvényesség szempontjából, ez rendkívüli jelentőségű kérdés.

Különös elmaradás tapasztalható fiatal jogászok munkábaállítása terén a Tiszántúl megyéiben. Minden bizonnyal ennek egyik oka az, hogy ma Budapesten, Szegeden és Pécsen folyik egyetemi jogász-képzés.

A Hajdú-Bihar Megyei Tanács apparátusa rendkívül gyengén van ellátva jogászokkal. Vannak a megyében olyan járásek, amelyeknek az államigazgatási szerveiben egyetlen jogász sincs. Igen sokan töltenek be jogi-előadói, szabálysértési-előadói, gyámjogi munkaköröket jogi végzettség nélkül. A megye tanácsi dolgozói közül jelenleg 21-en vesznek részt levelező jogi oktatásban; ha Debrecenben jogi kar működne, mértéktartó becslés szerint körülbelül újabb 35-40 levelező hallgató bekapcsolódására lehetne számítani.

Debrecen Városi Tanácsánál a jogi végzettséggel dolgozók száma egynegyede a felszabadulás előtti jogi diplomások létszámának.

A Megyei Bíróság elnöke szerint a bíróság és az ügyészség körülbelül 10 jogászt azonnal el tudna helyezni; ennyi állást nem tudnak ugyanis betölteni jogász-hiány miatt. Többen dolgoznak itt is jogi végzettséget igénylő munkakörökben diploma nélkül.

A rendőrség és a MÁV ugyancsak képzett jogászok hiányával küzd. Jelentős számban vesznek részt e szervek dolgozói is levelező jogi oktatásban.

Hasonló mértékű szakember igényre, valamint továbbtanulási és felvételi igényre lehetne számítani a környező megyék szervei dolgozói, illetve érettségizett diákjai részéről.

Összegezve megállapítható, hogy a Megye, de az egész Tiszántúl és Észak-Magyarország jogász ellátottsága nem kielégítő éppen a debreceni jogi kar működésének szüneteltetése miatt.

2.

Az elmondottakból következően, a felsorolt hiányok megszüntetése érdekében, törekvésünk célja:

a jogi kar visszaállítása a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen.

Indoklás:

a./ Amint a Párt Központi Bizottságának kulturális programtervezete is kimondja, a főváros kulturális vezető szerepét fenntartva, erőteljesen tovább kell fejleszteni vidéki kultúrcentrumainkat. Debrecen és a Tiszántúl kulturális fejlődésének fokozása érdekében a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemet teljessé kell tenni.

b./ A Kossuth Lajos Tudományegyetem teljessé fejlesztése az ország mai felsőoktatási hálózatának rendszerében oktatási, tanulmányi, tudományos szempontból és gazdaságosság tekintetében egyaránt a jelenlegi helyzetnél tökéletesebb megoldást biztosíthat.

c./ A debreceni tudományegyetem feladatait, a megye és a környező megyék tanárszükségletének ismeretén kívül a jogász szakemberszükséglet figyelembevételével kell megszabni.

d./ A létesítendő jogi kar hatósugarában kedvezően befolyásolná az igazságszolgáltatás, a törvényesség fejlődését, segítséget nyújtana a tanácsapparátusok dolgozói szakmai és politikai színvonalának emeléséhez.

Feladat:

Jogi kar létesítése Debrecenben, úgy hogy a kar már az 1958/59-es tanévben itt kezdje meg működését. Egyelőre átmeneti elhelyezésben, mert az egyetem mai elhelyezési viszonyai, az egyetem épületében meglévő zsúfoltság, ma lehetetlenné teszik a végleges elhelyezést. De állandóan azon kell fáradozni, hogy a végleges elhelyezését minél előbb az egyetem épületében, eredeti helyén nyerje el.

3.

Határozati javaslat:

1/ Az MSZMP Hajdú-Bihar megyei Végrehajtóbizottsága leszögezi, hogy a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen szükség van a jogi kar visszaállítására.

2/ Leszögezi azt is, hogy sürgősnek tartja a feladat megoldását, ezért a kar már az 1958/59-es tanévben Debrecenben kezdje meg működését.

3/ A Végrehajtóbizottság javasolja, hogy a Városi Tanács legközelebbi ülésén a jogi kar ügyében hozzon határozatot.

4/ A Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága a határozat után tegyen sürgős intézkedéseket a jogi kar ideiglenes elhelyezési feltételeinek megteremtésére.

Debrecen, 1958. január hó

Februárban kelt Ménes János VB elnök levele, melyben a fentieket a művelődésügyi miniszternek rövidítve ismételte meg. Az irat hátoldalán olvashatóak ezek a jegyzetek:

„Tájékoztatásul Szigeti [József miniszterhelyettes] elvtárs-nak, II. 28 Sulán”. „Kovács el-nak küldi Sulán el III. 13-án”. „Lásza még Lászlóné e”. „Szigeti e közölte, hogy a kérdést levesszük napirendről, III. 28, Lászlóné”.

Hogy mi volt a kudarc oka, az a rendelkezésre álló két dokumentum alapján nem állapítható meg pontosan, azonban rá kell mutatnunk három dologra:

- A javaslatot január 27-én iktatta a minisztérium, egy nappal később vette át Kállai Gyulától Benke Valéria az oktatási kormányzatot.⁴⁴⁶ Személyes egyeztetésre valószínűleg nem kerülhetett sor a zavaros helyzetben, úgy tűnik, az ügygel már nem foglalkozott a távozó, de az új művelődésügyi miniszter sem. *Tehát helytelen volt a kérelem időzítése.*
- Igaz, már februárban postázták Ménes János levelét, de a kérdés fel sem merült a Politikai Bizottság április elsején tartott ülésén, mely az első napirendi pontban tárgyalta az egyetem politikai helyzetét.⁴⁴⁷ *Az újraindítás ügyét sem a miniszternél, sem a pártnál nem készítették elő eléggé.*
- Végül, *az elhelyezési nehézségek kihangsúlyozása nem vetett jó fényt az indítványra.* Nem véletlen az sem, hogy Ménes János levele „az egyetem épületében meglévő zsúfoltság”-ot nem említi meg.

***

A jogi kar csak 1996-ban indulhatott újra; ekkor vette kezdetét a debreceni jogászképzés újabb szakasza, mely történetének megírása már a jövő nemzedék feladata.

⁴³³ 4.105/1949. sz. kormányrendelet (1949. jún. 26.) = *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye (II. Minisztertanácsi és miniszteri rendeletek 1949, 1. kötet)*, Budapest, Minisztertanács elnökének hivatala, 1950, 380. – A hivatkozott tárgymutató: *I. Törvények és törvényerejű rendeletek 1949, XXVIII.*

⁴³⁴ Az eredeti 2. szakasz: VETF. 220.433/1949. 221. d. (MOL XIX-I-1-h).

⁴³⁵ A Minisztertanács 1949. évi jún. 24-i ülésének jegyzőkönyve: 295/42-1949. 44. d. (MOL XIX-A-83-a). – Feljegyzés a jogakadémiák megszüntetéséről és a debreceni Jog- és Közigazgatástudományi Kar szüneteltetéséről Szávai e. részére: 482/1949. 1. d. (MOL XIX-I-1-r).

⁴³⁶ Az elnöki 3. ügyosztály és a VKM V/1-es ügyosztályának vitája: VETF. 220.433/1949. 221. d., belív az ügyirathoz.

⁴³⁷ Szabolcsi Miklós telefonüzenete (1949. jún. 7. 11 óra 45 perc): RIKT. 2984/1948-49. 109. d. – Kauszer Lipót dékánná választása: VETF. 1420/1949. 339. d. [‘48/49. XXV. rk. ü. (jún. 8.)] – Lemondás a rektorállítás jogáról: RIKT. 3016/1948-49. 110. d.

Rector Úr!

Tisztelettel jelentem, hogy amennyiben az 1949/50. tanévi rector-adás tekintetében esetleg karunk következne, úgy karunk ezen jogáról a mai napon tartott XXV. rendkívüli ülésen hozott egyhangú határozatával lemondott.

Fogadja Rector Úr őszinte tiszteletem nyilvánítását:

Debrecen, 1949. évi június hó 8-án

⁴³⁸ A végrehajtási leirat két verziója: VETF. 1530-1/1949. 358. d. (dr. Buday Árpád) és RIKT. 3799/1948-49. 110. d. (dr. Szabolcsi Miklós).

⁴³⁹ A VKM V/1-es ügyosztálya megkeresi a pénzügyminisztert: VETF. 1530-4/1949. 358. d.

⁴⁴⁰ Kimutatás a debreceni tudományegyetem Jog- és Közigazgatástudományi Karának tudományos munkát végző, felsőoktatási és tudományos illetménykiegészítésben részesülő és továbbra is javasolt dolgozóiról: VETF. ad 1423-ill-2/1949. V. 1. VKM. – Az áthelyezendő és a nyugdíjazandó tanárok névsora már az 1949. ápr. 30-i kollégiumi ülésre elkészült. – Kimutatás a Jog- és Közigazgatástudományi Kar, valamint a jogakadémiák tanszemélyzetének újabb beosztásáról: 1423-Szerv-1/1949. 340. d.

⁴⁴¹ A VKM Pénzügyi Főosztályának vonatkozó iratanyagát selejtezte a Magyar Országos Levéltár: P 1423/1949. 231. d. (XIX-I-1-m). – Ország László idézett kérelme: RIKT. 1284/1948-49. 110. d. – További dokumentumok: 1276. – 1290., ugyanott.

⁴⁴² A szegedi tudományegyetemre vonatkozó adatok: *A Szegedi Tudományegyetem múltja és jelene 1921-1998*, Szeged, Szeged Hungary, 1999, 88-99. – A pécsi karra vonatkozó adatokat dr. Kajtár István bocsátotta rendelkezésemre, akinek a segítségét ezúton köszönöm meg.

⁴⁴³ Sz. Kun Béla előadói jelentése a Magánjogi Tanszék betöltésére: JJK. 36/37. XI. r. ü. (máj. 26.) 267.

⁴⁴⁴ Sz. Kun Béla véleménye a habilitációs szabályzatról (kelt: 1946. jan. 25.): JJK. 45/46. IX. r. ü. (jan. 31.), csatolva.

⁴⁴⁵ Kérelem a kar újraindítására: 77492. és 78191/1958. 21. d. (MOL XIX-I-4-f).

⁴⁴⁶ BÖLÖNY József, HUBAI László, *Magyarország kormányai (1848-2004)*, Budapest, Akadémiai, 2004, 248. – MATZ Klaus-Jürgen, *Ki mikor uralkodott, kormányzott?*, Budapest, Springer Hungarica, 1994, 367.

⁴⁴⁷ Az MSZMP PB 1958. április elsejei ülésének jegyzőkönyve: 288. f. 5/73. öe. – MSZMP KB Tudományos és Kulturális Osztályának oktatással kapcsolatos iratai: 33/1958/5. és 33/1958/23.

8. Függelék

8.1. Jogász rektorok és prorektorok

<i>Tanév</i>	<i>Rektor</i>	<i>Tanév</i>	<i>Prorektor</i>	<i>Tanév</i>	<i>Rektor</i>	<i>Tanév</i>	<i>Prorektor</i>
1915/16.	Bernolák Nándor	1916/17.	Bernolák Nándor	1934/35.	Tóth Lajos	1935/36.	Tóth Lajos, majd Teghze Gyula
1918/19.	Kiss Géza			1938/39.	Bacsó Jenő		
1922/23.	Teghze Gyula	1919/20.	Kiss Géza, majd Tóth Lajos	1942/43.	Haendel Vilmos	1939/40.	Bacsó Jenő
1926/27.	Illyefalvy Vitéz Géza	1923/24.	Teghze Gyula	1946/47.	Bozóky Ferenc	1943/44.	Haendel Vilmos, majd Bozóky Ferenc
1930/31.	Szentpéteri Kun Béla	1927/28.	Illyefalvy Vitéz Géza			1947/48.	Bozóky Ferenc
		1932/33.	Szentpéteri Kun Béla				

8.2. Jogász dékánok és prodékánok

<i>Tanév</i>	<i>Dékán</i>	<i>Prodékán</i>	<i>Tanév</i>	<i>Dékán</i>	<i>Prodékán</i>
1914/15.	Szentpéteri Kun Béla	Teghze Gyula	1932/33.	Szentpéteri Kun Béla (3)	Tóth Lajos (2)
1915/16.	Kiss Géza	Szentpéteri Kun Béla	1933/34.	Baranyai Béla	Szentpéteri Kun Béla (5)
1916/17.	Mártonffy Marcel	Kiss Géza	1934/35.	Bacsó Jenő (2)	Baranyai Béla
1917/18.	Bernolák Nándor	Mártonffy Marcel	1935/36.	Haendel Vilmos (2)	Bacsó Jenő (2)
1918/19.	Teghze Gyula	Bernolák Nándor	1936/37.	Marton Géza (2)	Haendel Vilmos (2), majd Kováts Andor (2)*
1919/20.	Szentpéteri Kun Béla (2)	Teghze Gyula (2)	1937/38.	Kováts Andor (2)	Szentpéteri Kun Béla (6)
1920/21.	Illyefalvy Vitéz Géza	Szentpéteri Kun Béla (2)	1938/39.	Bozóky Ferenc (2)	Kováts Andor (3)
1921/22.	Tóth Lajos	Illyefalvy Vitéz Géza	1939/40.	Baranyai Béla (2)	Bozóky Ferenc (2)
1922/23.	Bacsó Jenő	Tóth Lajos	1940/41.	Szádeczky-Kardoss Tibor	Baranyai Béla (2)
1923/24.	Haendel Vilmos	Bacsó Jenő	1941/42.	Zachár Gyula	Szádeczky-Kardoss Tibor
1924/25.	Kun József	Haendel Vilmos	1942/43.	Szentpéteri Kun Béla (4)	Zachár Gyula
1925/26.	Iványi Béla	Kun József, majd Szentpéteri Kun Béla (3)	1943/44.	Sztehlo Zoltán	Szentpéteri Kun Béla (7)
1926/27.	Márfy Ede	Szentpéteri Kun Béla (4)	1944/45.	Szontagh Vilmos, majd Szentpéteri Kun Béla** (5)	Sztehlo Zoltán
1927/28.	Marton Géza	Márfy Ede	1945/46.	Flachbarth Ernő	Szentpéteri Kun Béla (8)
1928/29.	Kováts Andor	Marton Géza	1946/47.	Bacsó Jenő (3)	Flachbarth Ernő
1929/30.	Bozóky Ferenc	Kováts Andor	1947/48.	Szontagh Vilmos (2)	Bacsó Jenő (3)
1930/31.	Teghze Gyula (2)	Bozóky Ferenc	1948/49.	Dezső Gyula	Szontagh Vilmos, majd Kauser Lipót
1931/32.	Tóth Lajos (2)	Teghze Gyula (3)	1949/50.	Kauser Lipót***	Dezső Gyula
<i>Jelmagyarázat:</i>					
* = 1937. máj. 22-től, mint prodékánhelyettes, ** = mint dékánhelyettes, *** = még megválasztva, (2), (3), ... = másodszor, harmadszor, ...					

8.3. A dékáni hivatal munkatársai

1914/15.	Betöltés alatt		Édes Karola	Király Bertalan	Betöltve			
1915/16.	(vitész) Gaál Károly (irodasegédtitst, majd irodatiszt, irodafőtiszt, irodaigazgató, c. irodafőigazgató)				Dr. Papp Géza (fogalmazó)	(ideiglenes napidíjas, majd állandó napidíjas, írógép-kezelő, iroda-segédtitst)	(napibéres hivatalszolga, majd „egyéb” altiszt, II. osztályú altiszt, I. osztályú altiszt)	Farkas Sándor (pedellus, majd kezelő altiszt, I. osztályú altiszt, főpedellus-altiszt)
1916/17.								
1917/18.								
1918/19.								
1919/20.			(Dr.) Walter Ferenc (napidíjas, majd díjnok)	Molnár Lajos	Lovász Károly (II. oszt. altiszt, majd I. oszt. altiszt pedellus)			
1920/21.								
1921/22.					Betöltve	(napszámos, majd I. osztályú altiszt)	Betöltve	
1922/23.								
1923/24.			Vántsa Béla György ny. áll. v. főhadnagy (időszaki díjnok)	Betöltve				
1924/25.								
1925/26.								
1926/27.								
1927/28.				?	Setét József (I. osztályú altiszt)	Papp János (napszámos, majd kisegítő szolga, II. osztályú altiszt)		
1928/29.								
1929/30.								
1930/31.								
1931/32.	Emődi (Bedits) István (gondnoksegéd, majd tollnok, levéltári tiszt, levéltári főtitst)	Dr. Kun Ágota (gimnáziumi tanár)*	(irodai kisegítő, majd II. osztályú altiszt)	vitész Fele Imre (II. oszt. altiszt)				
1932/33.								
1933/34.								
1934/35.					Kubanek József (irodafőtiszt)			
	Blaskovits Zoltán (Á.D.O.B. gyakornok)	Dr. Ruttká Árpád (gyakornok, majd segédfogalmazó)						
1935/36.								
1936/37.								
1937/38.								
1938/39.		(Dr.) Váradi Zoltán (irodai kisegítő, majd segédfogalmazó)	özv. Munkácsi Ferencné (Kiss Margit)					
1939/40.								
1940/41.								
1941/42.								
1942/43.		Betöltve	(irodai kisegítő, majd II. osztályú altiszt)					
1943/44.								
1944/45.								
1945/46.								
1946/47.		(Dr.) Bíró Imre (irodai kisegítő, majd segédfogalmazó)	Szentpéteri Kun Judit (I. oszt. irodasegédtitst)					
1947/48.								
1948/49.								
			Vértes Ilona (II. oszt. irodatiszt)					

Megjegyzés: a táblázatban, néhány kivételtől eltekintve, csak azok a tisztviselők szerepelnek, akik a kar mellett legalább három évet eltöltöttek. A működési idejüket tanévekre kerekítettem. Csak egy 1947/48-as adat utal arra, hogy a kar Kis Jánosnét takarítónőként alkalmazta.

Jelmagyarázat: (vitész), (dr.), stb. = a címet a pályafutás alatt szerezte meg, * = 1944 őszén a dékáni hivatal személyzete elmenekült, így novembertől január végéig a teendőket a dékánhelyettes lánya, díjazás nélkül látta el.

8.4. A jogtudományi államvizsgálati bizottság

Tanév	Elnök	Helyettes elnök	Beltagok	Kültagok
1914/15.	Mártonffy Marcel	Bacsó Jenő	„Az összes jogtanárok”	Dr. Balkányi Miklós ügyvéd (kültag: ’14/15. – ’21/22.)
1915/16.	Bernolák Nándor	Mártonffy Marcel	Kiss Géza Teghze Gyula Szentpéteri Kun Béla Tóth Lajos Bacsó Jenő Haendel Vilmos	Dr. Czeglédy Mihály vármegyei tisztí főügyész (’14/15. – ’36/37.)
1916/17.	Tóth Lajos	Bacsó Jenő	„A kar r. és rk. tanárai”	kir. kuriai bírói címmel és jelleggel felruházott kir. ítéltőtblai bíró (’14/15. – ’25/26.)
1917/18.				
1918/19.	Mártonffy Marcel		„A kar tanárai”	
1919/20.				
1920/21.	?	?	?	Des Combes Henrik ügyvéd (’14/15. – ’21/22.)
1921/22.				
1922/23.	Mártonffy Marcel	Bacsó Jenő	„A kar összes ny. r. tanárai”	Dr. Galánfy János kir. közjegyző (’14/15. – ’20/21.)
1923/24.	Bacsó Jenő	Tóth Lajos	„A kar. r. és rk. tanárai”	
1924/25.	Tóth Lajos	Bacsó Jenő	„A kar összes tanárai”	Dr. Kesserű Lajos kuriai bírói címmel és jelleggel felruházott kir. törvényszéki elnök (’14/15. – ’35/36.)
1925/26.	Marton Géza	Tóth Lajos		
1926/27.	Tóth Lajos	Kováts Andor		
1927/28.	Kováts Andor	Bacsó Jenő		
1928/29.	Bacsó Jenő	Tóth Lajos		
1929/30.	Kováts Andor	Marton Géza		
1930/31.	Tóth Lajos	Kováts Andor		
1931/32.	Bacsó Jenő	Tóth Lajos		
1932/33.	Kováts Andor	Bacsó Jenő	„A kar valamennyi tagja”	Márk Endre polgármester (’14/15. – ’39/40.)
1933/34.	Nizsalovszky Endre	Kováts Andor		
1934/35.	Bacsó Jenő	(Kinevezendő tanár)	„A kar valamennyi tanára”	Dr. Nagy Lajos ügyvéd (’14/15. – ’22/23.)
1935/36.	Kováts Andor	Bacsó Jenő		
1936/37.	Szentpéteri Kun Béla	Kováts Andor		
1937/38.	Bacsó Jenő	Szentpéteri Kun Béla		
1938/39.	Zachár Gyula	Bacsó Jenő		
1939/40.	Bacsó Jenő	Zachár Gyula		
1940/41.	Zachár Gyula	Sztehlo Zoltán		
1941/42.	Bacsó Jenő	Zachár Gyula		
1942/43.	Zachár Gyula	Bacsó Jenő	„A kar valamennyi előadója”	Dr. Perjéssy Mihály kir. ítéltőtblai tanácselnök (’22/23. – ’34/35.)
1943/44.	Sztehlo Zoltán			
1944/45.	Szentpéteri Kun Béla	-	„A kar valamennyi tagja”	Rottler Béla kir. kuriai bíró (’14/15. – ’34/35.)
1945/46.	Hacker Ervin	Sztehlo Zoltán		
1946/47.	?	?	?	Dr. Tüdös János ügyvéd (’14/15. – ’16/17.)
1947/48.				
1948/49.				
Megjegyzés: a kültagoknak nem tüntettem fel az összes pozícióját, és a megjelöltet sem mindig töltötték be végig a bizottsági tagság folyamán.				Dr. Vásáry István polgármester, pénzügyminiszter (’29/30. – ?)
				Weszprémy Zoltán nyug. főispán (’14/15. – ’40/41.)

8.5. Az államtudományi államvizsgálati bizottság

Tanév	Elnök	Helyettes elnök	Beltagok	Kültagok
1914/15.	Illyefalvy Vitéz Géza	Szentpéteri Kun Béla	„Az összes jogtanárok”	<i>Dr. Czeglédy Mihály</i> vármegyei tiszti főügyész (‘14/15. – ’36/37.) <i>Dr. Kőrösi Kálmán</i> a debreceni ügyvédi kamara elnöke (‘14/15. – ’27/28.) <i>Liszka Nándor</i> nyug. jogtanár (‘14/15. – ’21/22.) <i>Márk Endre</i> polgármester (‘14/15. – ’39/40.) <i>Nagy József</i> pénzügyigazgató (? – ‘17/18.) <i>Roncsik Lajos</i> Debrecen sz. kir. város árvaszéki elnöke (‘14/15.) <i>Dr. Teghze Gyula</i> nyug. ny. r. t. (‘37/38. és ‘38/39.) <i>Dr. Vásáry István</i> polgármester, pénzügyminiszter (‘29/30. – ?) <i>Weszprémy Zoltán</i> nyug. főispán (‘14/15. – ‘40/41.)
1915/16.	Szentpéteri Kun Béla	Illyefalvy Vitéz Géza	Bernolák Nándor Teghze Gyula Kovács Gábor Haendel Vilmos Márffy Ede Iványi Béla	
1916/17.	Haendel Vilmos		„A kar r. és rk. tanárai”	
1917/18.				
1918/19.	Szentpéteri Kun Béla	Haendel Vilmos		
1919/20.	Márffy Ede	Szentpéteri Kun Béla	„A kar tanárai”	
1920/21.	?	?	?	
1921/22.				
1922/23.	Haendel Vilmos	Szentpéteri Kun Béla	„A kar összes ny. r. tanárai”	
1923/24.	Szentpéteri Kun Béla	Haendel Vilmos	„A kar r. és rk. tanárai”	
1924/25.	Haendel Vilmos	Szentpéteri Kun Béla	„A kar összes tanárai”	
1925/26.	Márffy Ede	Haendel Vilmos		
1926/27.	Szentpéteri Kun Béla			
1927/28.		Bozóky Ferenc		
1928/29.	Bozóky Ferenc	Szentpéteri Kun Béla		
1929/30.	Szentpéteri Kun Béla	Haendel Vilmos		
1930/31.	Haendel Vilmos	Szentpéteri Kun Béla		
1931/32.	Bozóky Ferenc	Haendel Vilmos	„A kar valamennyi tagja”	
1932/33.	Szentpéteri Kun Béla	Bozóky Ferenc	„A kar valamennyi tanára”	
1933/34.	Haendel Vilmos	Szentpéteri Kun Béla		
1934/35.	(Kinevezendő tanár)	Haendel Vilmos		
1935/36.	Haendel Vilmos	(Kinevezendő tanár)	„A kar valamennyi tagja”	
1936/37.	Bozóky Ferenc	Haendel Vilmos		
1937/38.	Kun József	Bozóky Ferenc	„A kar valamennyi tanára”	
1938/39.	Szádeczky-Kardoss Tibor			
1939/40.	Bozóky Ferenc	Szádeczky-Kardoss Tibor		
1940/41.	Szádeczky-Kardoss Tibor	Haendel Vilmos	„A kar valamennyi tagja”	
1941/42.	Bozóky Ferenc	Szádeczky-Kardoss Tibor		
1942/43.	Szádeczky-Kardoss Tibor	Bozóky Ferenc		
1943/44.	Szontagh Vilmos	Szádeczky-Kardoss Tibor	„A kar valamennyi tanára”	
1944/45.	Szentpéteri Kun Béla	-	„A kar valamennyi előadója”	
1945/46.	Szádeczky-Kardoss Tibor	Bozóky Ferenc	„A kar valamennyi tagja”	
1946/47.	?	?	?	
1947/48.				
1948/49.				
Megjegyzés: a kültagoknak nem tüntettem fel az összes pozícióját, és a megjelöltet sem mindig töltötték be végig a bizottsági tagság folyamán.				

Megjegyzés: a kültagoknak nem tüntettem fel az összes pozícióját, és a megjelöltet sem mindig töltötték be végig a bizottsági tagság folyamán.

8.6. Jogtanárok tagsága állandó egyetemi bizottságokban

Becsületügyi Bizottság (egyetemi hallgatók becsületügyeinek elbírálására kiküldött karközi bizottság)	1933/34. – 1936/37.	Haendel Vilmos, Márffy Ede
	1937/38., 1938/39.	Baranyai Béla, Márffy Ede
	1939/40. – ?	Baranyai Béla, Sztéhlo Zoltán
Diákjóléti Bizottság	1920/21. – 1924/25.	Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő
	1924/25. – 1936/37.	Szentpéteri Kun Béla , Bacsó Jenő, Marton Géza
	1937/38. – 1942/43.?	<i>Szádeczky-Kardoss Tibor</i> , Szentpéteri Kun Béla
	1943/44.	<i>Szádeczky-Kardoss Tibor</i> , Bacsó Jenő
	1944/45.	(A Diákjóléti Bizottság a tanévben nem működött.)
	1945/46.	Sztéhlo Zoltán, Bozóky Ferenc
	1946/47.	Sztéhlo Zoltán, Szontagh Vilmos
	1947/48.	Sztéhlo Zoltán, Bozóky Ferenc, majd (?) Dezső Gyula
Elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteinek fedezésére szolgáló hitel felosztására alakított bizottság	1948/49. előtt	Bozóky Ferenc
	1948/49.	Szádeczky-Kardoss Tibor
[Egyetemi] Építőbizottság	1921/22. – 1926/27.	Tóth Lajos, Kun József
	1927/28. – 1932/33.*	Tóth Lajos, Szentpéteri Kun Béla
Gazdasági Bizottság	1930/31. – 1935/36.	Szentpéteri Kun Béla , Tóth Lajos
	1936/37., 1937/38.	Szentpéteri Kun Béla, Kováts Andor
	1938/39. – 1944/45.	Szentpéteri Kun Béla , Baranyai Béla
	1945/46.	Szentpéteri Kun Béla, Flachbarth Ernő
	1946/47., 1947/48.	Flachbarth Ernő , Bozóky Ferenc
	1948/49.	Flachbarth Ernő, Kauser Lipót
Horthy Miklósné Leánykollégium felügyelő bizottsága	1931/32. – 1934/35.	Szentpéteri Kun Béla , Marton Géza
[Egyetemi Hallgatókat] Igazoló Bizottság	1945/46.	Flachbarth Ernő, Szentpéteri Kun Béla, Bozóky Ferenc (póttag)
Költségvetési (költségvetést előkészítő) Bizottság	1921/22.?	Szentpéteri Kun Béla, Kun József
	1922/23.?	Teghze Gyula, Tóth Lajos
Könyvtári Bizottság	1914/15.	Bernolák Nándor
	1915/16. – 1919/20.	Iványi Béla
	1920/21. – 1922/23.	Iványi Béla, Teghze Gyula (póttag)
	1923/24. – 1925/26.	Iványi Béla, Marton Géza
	1926/27. – 1928/29.	Marton Géza, Kováts Andor
	1929/30. – 1934/35.	Kováts Andor, Baranyai Béla
	1935/36., 1936/37.	Kováts Andor, Marton Géza
	1937/38., 1938/39.	Kováts Andor, Bozóky Ferenc
	1939/40. – 1941/42.	Kováts Andor, Zachár Gyula
	1942/43. – 1944/45.	Zachár Gyula, Flachbarth Ernő
	1945/46. – 1946/47.	Flachbarth Ernő, Szontagh Vilmos
	1947/48. – 1948/49.	Flachbarth Ernő, Dezső Gyula
	A Könyvtári Bizottság elnöki tisztét a mindenkori prorektor töltötte be.	
Központi épület karbantartására alakult bizottság	1945/46.	Szádeczky-Kardoss Tibor
[Tanári] Lakás(építő) Bizottság	1921/22.	Tóth Lajos, Bacsó Jenő
	1924/25.	Tóth Lajos, Marton Géza
Mensa Academica (Egyetemi Diákasztal) és a Tisza-Internátus felügyelő bizottsága	1916/17.	Mártonffy Marcel (ideiglenesen)
	1917/18. – 1932/33.	Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő
Népszerű Főiskolai Tanfolyam Rendező Bizottsága	1916/17. – 1919/20.	Bernolák Nándor , Haendel Vilmos, Kovács Gábor
	1922/23. – 1925/26.	Teghze Gyula , Szentpéteri Kun Béla, Kun József

8. Függelék

Népszerű Főiskolai Tanfolyam Rendező Bizottsága	1937/38. – 1940/41.	Szádeczky-Kardoss Tibor
	1941/42.	Szádeczky-Kardoss Tibor, Kováts Andor
	1948/49. előtt	Bozóky Ferenc
	1948/49.	Schultheisz Emil
Nyomda Bizottság	1921/22.	Bacsó Jenő
	1946/47.	Szádeczky-Kardoss Tibor, Szontagh Vilmos
Területrendező Bizottság	1931/32. – 1933/34.	Tóth Lajos
	1934/35., 1935/36.?	Marton Géza
	1936/37.	Tóth Lajos, majd Bacsó Jenő
	1937/38. – 1944/45.	Bacsó Jenő
	1945/46.	Bozóky Ferenc
	1946/47.	Bacsó Jenő
	1947/48.	Bozóky Ferenc
	1948/49.	Szádeczky-Kardoss Tibor
Testnevelési Bizottság	1927/28., 1928/29.	Haendel Vilmos
	1929/30.	Haendel Vilmos, Szentpéteri Kun Béla
	1930/31.	Haendel Vilmos, Kováts Andor
	1931/32. – 1933/34.	Haendel Vilmos, Szentpéteri Kun Béla; (1933/34-ben pár hónapig Nizsalovszky Endre)
	1934/35. – 1943/44.?	Haendel Vilmos, Baranyai Béla
	1946/47., 1947/48.	Sztechlo Zoltán, Szontagh Vilmos
<p><i>Megjegyzés: a fel nem tüntetett tanévekre vonatkozóan az adatok hiányosak; a Diákjóléti Bizottság diák tagjai pedig évente változtak, ezért nem vettem fel őket a táblázatba.</i></p> <p><i>Jelmagyarázat: vastagon szedve, ha a bizottságnak jogtanár volt az elnöke, kurzívval, ha az alelnöke; de az időpontok sohasem az elnökség, hanem a tagság kezdetét és végét veszik figyelembe, tanévekre kerekítve. * = működését a bizottság befejezte</i></p>		

8.7. Jogtanárok tagsága állandó kari bizottságokban

Dékáni hivatal átadó bizottság	1923/24.	a hivatalból kilépő és a hivatalba belépő dékán, valamint:	Teghze Gyula, Szentpéteri Kun Béla, Marton Géza
	1924/25.		Bacsó Jenő, Marton Géza
	1926/27., 1927/28.		Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő
	1928/29., 1929/30.		Teghze Gyula, Bacsó Jenő
	1930/31.		Bacsó Jenő, Tóth Lajos
	1931/32., 1933/34.		Bacsó Jenő
	1934/35.		Szentpéteri Kun Béla
	1935/36.		Tóth Lajos
	1936/37. – 1938/39.		Bacsó Jenő
	1939/40.		Sztechlo Zoltán
	1940/41.		Bacsó Jenő
	1941/42.		Sztechlo Zoltán
	1942/43.		Flachbarth Ernő
	1943/44.		Szontagh Vilmos
	1944/45.		Flachbarth Ernő
	1945/46.		Bozóky Ferenc
	1946/47.		Bacsó Jenő, Szontagh Vilmos
Fegyelmi bizottság	1945/46.	Szentpéteri Kun Béla, Bozóky Ferenc	
Felvételi bizottság	1921/22.	Teghze Gyula, Bacsó Jenő	
	1922/23.	Teghze Gyula, Szentpéteri Kun Béla	

Felvételi bizottság	1923/24., 1924/25.	Teghze Gyula, Bacsó Jenő
	1925/26.	Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő
	1926/27.	Bacsó Jenő, Marton Géza
	1927/28. – 1929/30.	Teghze Gyula, Bacsó Jenő
	1930/31.	Bacsó Jenő, Tóth Lajos
	1931/32., 1932/33.	Bacsó Jenő, Kováts Andor
	1933/34.	Bacsó Jenő, Bozóky Ferenc
	1934/35.	Marton Géza, Baranyai Béla, Teghze Gyula (póttag)
	1935/36.	Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő, Teghze Gyula (póttag)
	1936/37., 1937/38.	Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő
	1938/39.	Kováts Andor, Szádeczky-Kardoss Tibor
	1939/40., 1940/41.	Bacsó Jenő, Bozóky Ferenc
	1941/42.	Bacsó Jenő, Zachár Gyula
	1942/43. – 1944/45.	Bacsó Jenő, Bozóky Ferenc
	1945/46.	Sztehlo Zoltán, Bozóky Ferenc
	1946/47.	Sztehlo Zoltán, Szádeczky-Kardoss Tibor
Felvidéki tanulmányi kedvezményi bizottság	1939/40.	Szentpéteri Kun Béla, Bozóky Ferenc
	1940/41., 1941/42.	Szentpéteri Kun Béla, Baranyai Béla
	1942/43.	Baranyai Béla, Stehlo Zoltán
	1943/44., 1944/45.	Szentpéteri Kun Béla, Baranyai Béla
Külföldi állampolgárságú hallgatók támogatására felállított bizottság	1948/49.	Flachbarth Ernő, dr. Melles Ödön demonstrátor, a MEFESZ Nagy Miklós joghallgatót delegálta
(Kari) Lakásbizottság	1921/22.	Tóth Lajos, Illyefalvy Vitéz Géza, Szentpéteri Kun Béla
Tandíjkedvezményi (tandíjmentességi) bizottság	1921/22. – 1928/29.	Szentpéteri Kun Béla, Bacsó Jenő
	1929/30.	Bacsó Jenő, Teghze Gyula
	1930/31. – 1932/33.	Bacsó Jenő, Kováts Andor
	1933/34.	Bacsó Jenő, Marton Géza
	1934/35.	Marton Géza, Bozóky Ferenc
	1935/36.	Bacsó Jenő, Marton Géza, Szentpéteri Kun Béla (póttag)
	1936/37., 1937/38.	Bacsó Jenő, Bozóky Ferenc
	1938/39.	Kováts Andor, Baranyai Béla
	1939/40. – 1942/43.	Bacsó Jenő, Stehlo Zoltán
	1943/44.	Bacsó Jenő, Flachbarth Ernő
	1944/45.	Bacsó Jenő, Stehlo Zoltán
	1945/46., 1946/47.	Szádeczky-Kardoss Tibor, Szontagh Vilmos
Tanulmányi kedvezményi bizottság	1924/25. – 1927/28.	Szentpéteri Kun Béla, Tóth Lajos
	1928/29. – 1932/33.	Marton Géza, Baranyai Béla
	1933/34. – 1935/36.	Marton Géza, Kováts Andor
	1936/37.	Kováts Andor, Bozóky Ferenc, Teghze Gyula (póttag)
	1937/38.	Bozóky Ferenc, Baranyai Béla
	1938/39.	Kováts Andor, Baranyai Béla, majd Szádeczky-Kardoss Tibor
	1939/40.	Kováts Andor, Bozóky Ferenc
	1940/41.	Kováts Andor, Baranyai Béla
	1941/42.	Kováts Andor, majd Szentpéteri Kun Béla; Baranyai Béla, majd Stehlo Zoltán
	1942/43.	Bozóky Ferenc, Stehlo Zoltán
	1943/44.	Bozóky Ferenc, Hacker Ervin
	1944/45. – 1946/47.	Bozóky Ferenc, Stehlo Zoltán

8. Függelék

Tanulmányi kedvezményi bizottság	1948/49.	Flachbarth Ernő, Kauser Lipót és a MEFESZ jogkari szervezete által kiküldött 3 hallgató.
<i>Megjegyzés: valamennyi állandó kari bizottság elnöke a mindenkori dékán.</i>		

8.8. Jogtanárok tagsága állandó állami bizottságokban

Állami (Országos) Ösztöndíjtanács	1927/28. – 1934/35.	Tóth Lajos
	1935/36. – ?	Szentpéteri Kun Béla
	1945/46. – 1948/49.	Bozóky Ferenc
Országos Felsőoktatási Tanács	1936/37. – ?	Bacsó Jenő, Szentpéteri Kun Béla, Tóth Lajos
	1938/39. – 1941/42.	Kováts Andor

8.9. A magántanárok kari képviselői

Magántanárok kari képviselői	1937/38. – 1941/42.	Dezső Gyula, Sárfy Andor
	1942/43.	Dezső Gyula, Schönvitzky Bertalan
	1943/44.	Dezső Gyula, Wünscher Frigyes
	1945/46.	Dezső Gyula, Schönvitzky Bertalan
	1946/47.	Blaskovits Zoltán

---

9. Abstract

The methodological introduction is followed by a historical introduction which emphasizes that the training of lawyers in Debrecen has a past of several hundred years. It sets forth the periods (1742: teaching natural rights and Roman law at the Calvinist College, 1800: the first department of law, 1849: Szoboszlai's law school, 1860: academy of law in Debrecen, 1893: independent dean's office) and the circumstances of the establishment of the faculty (the role of Béla Sz. Kun).

The first part of the book presents the history of the departments of the Faculty of Law in 14 separated chapters. (Roman law, History of law, Canonical law, Constitutional law, Politics, Administration and financial law, Hungarian and Austrian civil law, Commercial and bill law, Rules of court, Economics, Statistics, Theory of law and international law, Criminal law, Institute for the law of the minorities).

The four chapters in the second part of the book examine the characteristics of the society of law students, especially the statistical features (e.g. number, rate of women, religion, occupation of parents), the sources and the measures of the supporting of students (e.g. donations from the Ministry, the city, the university, or foundations), the associations of law students (e.g. W.B.E. which was a nationalist and militarist organization) and the disciplinary cases (e.g. political, study or vandalizing desks).

The last part of the book presents the courses which the Faculty of Law was forced to run because there was no Faculty of Economics at the University of Debrecen (public accountancy course, social course, 'workers' course' and 'night seminar'). The 'workers' course' is an absolute novelty in the book; neither in local nor in national respect such a course has not been described yet.

The book ends with reasoning related to the 'interruption' of the Faculty of Law; it also includes in original (scanned) form the head of the ministerial department's, dr. Miklós Szabolcsi's executive decree on the 26th August 1949 and mentions the unsuccessful attempt to start it again in 1958 as well.

In the final appendix you can find a list of the jurist rectors and deans and the colleagues of the dean's office (head of the office, draftsman, beadle, secretary, cleaner, etc).